BOGOSLOVNA BIBLIOTEKA
IZDAJE FRANJEVAČKA VISOKA BOGOSLOVIJA — MAKARSKA

KNJIGA 15

HRVATSKA KRŠĆANSKA TERMINOLOGIJA

TREĆI DIO:

HRVATSKI KRŠĆANSKI TERMINI SLAVENSKOGA PORIJEKLA

Napisao:
Dr o. JERONIM ŠETKA
profesor

MAKARSKA 1965

HRVATSKA KRŠĆANSKA TERMINOLOGIJA

TREĆI DIO:

Hrvatski kršćanski termini slavenskoga porijekla

Napisao

Dr o. JERONIM ŠETKA
profesor

MAKARSKA 1965

BOGOSLOVNA BIBLIOTEKA
IZDAJE FRANJEVAČKA VISOKA BOGOSLOVIJA – MAKARSKA

Knj. 6. Šetka dr o. J., **Hrvatska kršćanska terminologija.** Prvi dio: Hrvatski kršćanski termini grčkoga porijekla. Šibenik 1940.

Knj. 13. Šetka dr o. J., **Hrvatska kršćanska terminologija.** Drugi dio: Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla. Makarska 1964.

Knj. 15. Šetka dr o. J., **Hrvatska kršćanska terminologija.** Treći dio: Hrvatski kršćanski termini slavenskoga porijekla. Makarska 1965.

Tisak „Tipografija" Đakovo 1965.

S dopustom Starijih

Uvod

1. – Hrvatsku kršćansku terminologiju izgrađivali su: grčki istok, latinski zapad i slavenska sredina, koja nije samo primala nego i davala (isp. Uvod TG i TL). Stoga sam obradbu terminologije i podijelio na tri dijela: Hrvatski kršćanski termini grčkoga porijekla (Šibenik 1940), Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla (Makarska 1964) i Hrvatski kršćanski termini slavenskoga porijekla. S ovim se posljednjim dijelom obradba završava.

Grčki i latinski jezik u izgradnji naše kršć. terminologije imali su veliko značenje kao jezici Crkve, bogoslužja, kao jezici misionara koji su nam donijeli kršćanstvo. Ali je isto tako veliko značenje imao i slavenski jezik, kao jezik naroda koji prima kršćanstvo. Slavenski udjel u stvaranju hrvatske kršć. terminologije zaslužuje našu posebnu pažnju. S dolaskom kršćanstva, naš je jezik doživio znatnu promjenu, ne samo zbog toga što je primio različite strane riječi za nove pojmove, koje kršćanstvo sa sobom donosi, nego i zbog toga što su mnoge naše riječi primile novo kršćansko značenje. I broj tih slavenskih riječi, koje su primile novo kršćansko značenje, daleko je veći od broja stranih riječi koje su ušle u naš jezik s kršćanstvom. To je sasvim razumljivo: Širiteljima kršćanstva svih vremena pred očima je uvijek glavni cilj: da ih slušaoci razumiju, da im vjeruju, da se obrate na novu vjeru. Učeći nove istine, oni brižno nastoje da ne diraju u nauk stare vjere koji se može složiti s kršćanstvom. Oni zatim u jeziku naroda nastoje naći prikladne izraze za nove pojmove. I kad god im je to moguće za novi pojam uzimlju riječ iz jezika naroda kojemu propovijedaju. Samo u nuždi ostavljaju neprevedenu i nezamijenjenu tuđu riječ (redovno grčku ili latinsku). To je opća praksa u širenju kršćanske vjere kod svih naroda. Tako je bilo i kod nas. Već iz toga možemo razabrati, da je slavenski jezik u izgradnji naše kršć. terminologije imao prvorazrednu ulogu. A ako su kod nas – zbog posebnog položaja i zbog osobitih veza s klasičnim svijetom – grčki i latinski jezik u izgradnji kršć. terminologije imali veći utjecaj negoli kod drugih naroda; isto tako valja istaknuti da je i slavenski jezik više utjecao na stvaranje naših kršć. naziva negoli je jezik drugih naroda utjecao na stvaranje njihovih kršć. naziva. U prilog slavenske riječi djelovale su posebne povijesne prilike, osobito upotreba staroslavenskoga i našega živog jezika u bogoslužju.

2. — Naš narod ima od starine povlasticu da u bogoslužju upotrebljava staroslavenski jezik. Prodor staroslavenskog jezika u bogoslužje imao je neobično veliko značenje za vjerski život Slavena, pa i za njihovu kršćansku terminologiju. Iako je staroslavenska služba Božja imala protivnika, ipak se je održala, i to kod Slavena istočnoga obreda isključivo, a od katoličkih Slavena samo se jedan dio Hrvata služi tom povlasticom. Istina, staroslavenski jezik nije živi govor naroda koji prisustvuje bogoštovnim činima, ali je on ipak narodu većim dijelom razumljiv; a onda, tokom vijekova on sve više gubi obilježja onoga starog jezika, koji se u drugoj polovici IX st. govorio u okolici Soluna, a poprima sve više elemente živoga govora, tako da je s vremenom nastala posebna hrvatska, odnosno srpska recenzija stsl. jezika.

Držim da je već dovoljno istaknuto, kako nam je preko stsl. jezika došlo vrlo mnogo grčkih i latinskih termina (v. Uvod TG i TL). K tome još valja dodati da stsl. jezik nije bio samo posrednik nego i izvor. Mnogi su naši kršć. termini slavenskog porijekla uzeti iz stsl., a nisu izvorno naši narodni izrazi. Međutim, nije lako kazati kojim je takvim terminima stsl. jezik izvor. Jer iako se mnogim našim nazivima slavenskog porijekla nalazi paralela u stsl. jeziku, ne smijemo odmah zaključiti da smo odnosne nazive uzeli iz staroslavenskoga. Tako, npr., ako u stsl. ima riječ Bog', vêra, milost'..., ne možemo zaključiti, da su naši izrazi Bog, vjera, milost... uzeti iz stsl., jer su oni mogli ući u crkvenu terminologiju iz našega jezika, bez stsl. posredništva.

Ipak za određeni broj termina možemo s priličnom sigurnošću ustvrditi da su uzeti iz stsl. Takvi su, npr., termini: božanstvo, božanski, djevičanstvo, proročanstvo, suštanstvo, vladičanstvo... (isp. Đorđić, Im. t. božanstvo. NJ IV 169 ss.); zatim mnoge gl. imenice na -ije, -je: bogojavljenije (bogojavljenje), bdenije (bdjenje), preobraženije (preobraženje), prikazanije (prikazanje), spasenije (spasenje), vaskrsenije (vaskrsenje), viđenije (viđenje)... Neki se od tih izraza susreću samo u crkvenim knjigama, redovno u starini, a nisu ušli u narod (v. Đorđić, Im. t. bdenije. NJ IV 100 ss; ARj s. v. bdjenje). Vjerojatno smo iz stsl. uzeli i one nazive koji su nastali kao prijevod („calque") stranih riječi, osobito iz grčkoga. Evo nekoliko takvih naših termina usporedo sa stsl. i grčkim: bezakonje — bezakon'je — anomía; bezvjerje — bezvêr'je — apistia; blagosloviti — blagosloviti — eulogein; blagovjesnik — blagovêst'nik' — euangelistés; Bogorodica — Bogorodica — Theotókos; bogoslovac — bogoslov'c' — theológos; pravovjerje — pravovêr'je — orthodoksía. Sigurno su i neki drugi izrazi uzeti iz stsl., ali je zbog srodnosti našega jezika sa stsl., osobito u starije vrijeme, o tome dosta teško nešto više kao sigurno reći.

3. — Za izgradnju hrvatske kršć. terminologije značajna je još činjenica, da se kod Hrvata od starine u crkvi upotrebljava ne samo stsl. nego živi narodni govor, i to ne samo u poučavanju vjere, katehiziranju, propovijedanju..., nego i u obrednim činima: kod večernje pobožnosti, blagoslova sa Sakramentom, kod dijeljenja sakramenata, kod ophoda, sprovoda... Ta upotreba živog jezika u bogoslužju bez sumnje je djelovala, da se u mnogo slučajeva tražila i očuvala domaća riječ mjesto tuđe, grčke ili latinske, te je tako postajao sve jači slavenski elemenat u terminologiji.

Istina je, upotreba hrvatskoga kao i stsl. jezika u bogoslužju nije sasvim potisnula izraze stranog porijekla, te je stvarno vrlo malen broj pravih religioznih termina slav. porijekla (npr. Bog, blažen, raj, svemoguć, stvoritelj, svet, Uskrs, uskrsnuti, vječan, vjera...), uz koje ne postoji i dubleta stranog porijekla. Ali je i s druge strane ipak značajno, da je vrlo ograničen broj religioznih termina stranog porijekla za koje ne bismo imali i domaću riječ. Tako, npr., nemamo domaću riječ za izraze grčkog porijekla: anđeo, abat, biskup, kanonik, katolik, mitra, patrijarha... Isto tako nemamo zgodnu zamjenu za termine latinskog porijekla: baldakin, bilokacija, brev(e), brevijar, hostija, misa, misal, korizma, kum, medalja, pekulij, primas... A da je tako malen broj religioznih pojmova, za koje nemamo domaći naziv; drugim riječima, da je tako jak slav. elemenat u hrv. kršć. terminologiji, držim da treba zahvaliti, među ostalim, i upotrebi stsl. i živoga narodnog govora u bogoslužju.

4. — Ogromno je mnoštvo kršćanskih pojmova za koje imamo nazive i našega i stranoga porijekla. Ako te nazive među sobom isporedujemo, zapažamo vrlo zanimljive pojave. Ponajprije rijetko biva, da za jedan pojam postoji jednostavno uz jedan termin slav. porijekla i jedan termin stranoga porijekla: predaja — (lat.) tradicija; prabilježnik — (lat.) protonotar; pokorničar — (lat.) penitencijar; povlastica — (lat.) privilegij; jutrenja — (lat.) matutin; večernja — (lat.) vespere... Češći je slučaj, da za jedan pojam ima više naših naziva uz jedan tuđi. Tako, npr., imamo za isti pojam uz jedan naziv lat. porijekla više naziva slav. porijekla: korporal — tjelesnik, prostirka, ubrusac; pala — plik, pokriv, tjelesničić, ubrusac; materija — podloga, lijes, tvar, stvar, stvor; inkarnacija — upućenje, utjelovljenje; prefacija — predslovlje, predglasje, predgovor; intencija — nakana, namjena, namjera, odluka; vigilija — nadvečerje, predvečerje, pretpraznik... Slično uz jedan naziv grčkoga porijekla imamo više njih slav. porijekla: apokalipsa — objavljenje, očitovanje, otkrivenje, viđenje; blasfemija — psost, psovka, hula; antifona — pretpjesan, pretpjevak, otpjev, otpijevanje, načelka, začinka, začinjanje, priglasje, sprednica; stola — nadramenica, naramenica, navratnica, okoramenica, prekoramenica. Isto tako često imamo za jedan pojam po više naziva slavenskoga, latinskoga i grčkoga porijekla: ophod, obašašće, provod, sprovod, skupnomolja — procesija — litija; postrig, striženje, vijenac — tonsura — ćelika, kauka; čtionica, navjestionik, pripovijedalište, propovjednica — predikaonica, pulpit — ambon; duhovnik, svećenik, redovnik — misnik, sacerdot — pop, prezbiter; redovnik, inok — fratar, relijoz — kaluđer, monah; pričest — komunija, komka — euharistija; samostan — kloštar, konvenat — manastir; potvrda — berma, firma — krizma; sabor — koncil — — sinod; vrag, bijes, nečastivi, neprijatelj, neprijazan, nesnaga, njag; pakljenik ... — (iz lat. nema) — belijal, belzebub, demon, drakun, đavao, sotona itd.

Iz svega se toga vidi, kako je kod stvaranja naše kršć. terminologije i grčki i latinski i slavenski elemenat vrlo jak, kako se sva tri elementa upadno isprepliću, tako reći, otimlju, bore za prvenstvo. Zatim, što je vrlo značajno, zapažamo, da ta „borba", taj proces nije završen, da on ne spada u prošlost, nego je i danas vrlo živ i aktivan. U vezi s razvojem različitih bogoslovnih nauka, i danas se često osjeća potreba, da se stvaraju novi religiozni nazivi, te se pri tome uzme

strana riječ (obično grčka ili latinska) ili se hrvatskoj riječi dade novo značenje. Mislim, da nije potrebno isticati, kako bi hrvatski bogosl. pisci, učenjaci kod stvaranja novih religioznih naziva morali davati prednost hrvatskoj riječi, pa bi tako naša kršć. terminologija dobivala sve više izrazito slavensko obilježje.

5. — Ako pomnjivo pregledamo naše kršć. termine slav. porijekla, zapažamo kako i među njima vlada velika raznolikost. Ponajprije veliko mnoštvo njih uz crkveno ima i profano značenje, koje je redovno prvotno i općenitije. Takvi su izrazi: država, državnik, ispit, ključ, mlak, namjesnik, predstojnik, narediti, pismo, pomoćnik... Da značenje bude jasno, većina se njih upotrebljava u svezi: Sveto pismo, vlast ključa, župski pomoćnik itd.

Velik je broj termina primio kršćansko značenje, a izgubio ono prvotno, profano. Takve su, npr., riječi: blagoslov, blažen, grijeh, milost, mučenik, raj, pakao, svet, svemoguć, Uskrs, vječan, zavjet...

Mnogi su naši kršć. nazivi slav. porijekla, primivši kršćansko značenje u najstarije vrijeme, možda odmah kod pokrštenja Hrvata, i danas vrlo obični (Bog, duša, vjera, spasiti se, pričest, ispovijed...). Naprotiv, mnoge susrećemo samo u starijem jeziku, a danas se više ne upotrebljavaju: čuvaostvo, ćudorednica, djeloispravan, djeloredan, hodataj, glavored, glavorednik, glavoredstvo, redoglavnik, svrhkožnica... Neki su se pojavili tek u novije i najnovije vrijeme: beženstvo, blagoslovina, čestičnjak, čistilište, dopunidba, dosjelost, dvornik, krušnik, otpusnica, ovratnik, prsnica... Jedni se termini upotrebljavaju općenito (svećenik, redovnik, molitva, pobožnost, žrtva...), a drugi samo u pojedinim pokrajinama (časnica, uličnica, krijepnica, kucati, ljetnica...) itd.

Ako pažljivo čitamo, analiziramo, isporeďujemo građu ovoga dijela kršć. terminologije, bez sumnje ćemo uočiti i mnogo drugih zanimljivih jezičnih, vjerskih, povijesnih i kulturnih pojava, ali se u sve to na ovome mjestu ne možemo upuštati. Koliko bude potrebno, prema cilju ovoga rada, reći će se kod pojedinih termina.

6. — U obradbi držim se načela koja su spomenuta u Uvodu TG i TL. Dodajem samo ovo. Kako je veliko mnoštvo kršć. termina slav. porijekla, katkada uz istu natuknicu navodim više srodnih, redovno manje običnih, izraza, kojima je isto značenje. Osobito tako postupam, ako su izrazima još i isti izvori (ARj i drugi rječnici). Na ARj u ovome dijelu upućujem do riječi „svevječan". Zvjezdica ispred riječi znači, da se odnosna riječ ne nalazi u ARj. Ako za koji naziv nemam pismene potvrde, a znam da se negdje govori, to označujem sa Š.

Završujući obradbu hrvatske kršćanske terminologije, osjećam vrlo ugodnu dužnost da i na ovome mjestu još jednom najsrdačnije zahvalim svima koji su mi u radu na bilo koji način, savjetom ili djelom, pomagali. Posebno zahvaljujem Staroslavenskom institutu u Zagrebu, koji mi je stavio na raspolaganje građu za novi stsl. rječnik.

Izvori i literatura

ARj — Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Izdaje Jugosl. Akademija. Zagreb 1880 —

A. d. Costa — Zakon carkovni složen i upravljen za naučenie i prosvitljenie redovnikov harvaskoga naroda od Angela dalla Costa. U Mneci 1778.

Babić T., Cvit razlika mirisa duhovnoga (II. izd.). Mleci 1736.

Badrić S., Pravi način za dovesti duše virni na život vičnji. Mleci 1746.

Bailly M. A., Dictionaire grec — français. Paris 1915.

Bajić — Wallenstein P. A. — Bajić P. L., Katekizam kršćanskog savršenstva. Makarska 1941.

Bakotić dr L., Sveto pismo Staroga i Novoga zaveta. Beograd 1933.

Bakšić dr S., Presv. Trojstvo. Zagreb 1941.

Bandulavić I., Pištole i evangelija priko svega godišta... v Bnecih 1718.

Banovac J., Pripovidanja na svetkovine korizmene. Mleci 1747.

Bel. — Belaj dr F., Katoličko crkveno pravo. Zagreb 1893.

Ben. — Benešić J., Hrvatsko-poljski rječnik. Zagreb 1949.

Bernardin — Lekcionarij Bernardina Spljećanina po prvom izdanju od god. 1495. Izdala Jugosl. Akademija s predgovorom T. Maretića. Zagreb 1885.

Berneker E., Slavisches etymologisches Wörterbuch. Heidelberg 1908 — 1914.

B r ü c k n e r A., Poczatki kultury slowianskiej. Encyklopedija polska, tom IV. czesc 2 Dzial V. Kraków 1912.

B u j. — Bujanović dr I., Sveti sakramenti (2 sveska). Zagreb 1895. i 1898.

B u l a t P., Iz života reči. JF II, IV, V.

C a b r o l — L e c l e r c q, Dictionaire d'archeologie chrétienne et de liturgie. Paris 1924 —

C a e r e m. — Caeremoniale Romano - Seraphicum (editio altera). Ad Claras Aquas 1927.

C h u d o b a Mr. D., Muzički priručnik. Zagreb 1946.

C r., P r. — Crnica dr o. A., Priručnik kanonskoga prava Katoličke crkve. Zagreb 1945.

C r., K P — Crnica dr o. A., Kanonsko pravo Katoličke crkve (2 sveska). Split 1937. i Šibenik 1941.

D a n. — Daničić Đ., Rječnik iz književnih starina srpskih. Biograd 1863 — 64.

D a n i č i ć Đ. — V u k S. K a r a d ž i ć, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta. U Pešti 1868.

D A W — Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. (Wien). B. 15, 24, 48, 49, 50.

D D M — J. Dayre — M. Deanovć — R. Maixner, Hrvatsko-srpski - francuski rječnik. Zagreb 1956.

D e a n o v i ć dr M., Talijansko - hrvatski rječnik. Zagreb 1942.

D i c t. — Dictionaire de theologie catholique. Paris.

D i v k o v i ć M., Latinsko - hrvatski rječnik (II izd.). Zagreb 1900.

D i v k o v i ć f r a M a t i j a, Nauk karstianski s mnoziemi stvari duhovniemi ... Mnecie 1738.

D i z. l i t. — Dizionario pratico di Liturgia Romana, diretto da Roberto Lesage. Roma 1956.

D i z. m o r. — Dizionario di theologia morale (II ediz.), diretto da Francesco Roberti. Roma 1957.

D o b r e t i ć — Kratko skupljenje ćudoredne iliti morale bogoslovice ... pomnjivo složeno od F. Marka Dobretića. U Ankoni 1782.

Đ o r đ i ć P., O dvojakim završecima nekih tuđica. NJ II, br. 5.

Đ o r đ i ć P., Hodočašće. NJ III, 114 - 118.

Đ o r đ i ć P., Imenice tipa božanstvo. NJ IV 169 ss.

Đ o r đ i ć P., Imenice tipa bdenie. NJ IV 100 ss.

E r c e g o v i ć A., Katolička dogmatika. Split 1932.

F a n c e v F., Vatikanski hrvatski molitvenik i Dubrovački psaltir. Zagreb 1934.

F i l i p o v i ć J., Pripovidanje nauka krstjanskoga. Knjiga prva — Mleci 1750; knjiga druga — Mleci 1759.

F i l i p o v i ć P., Kratko iztomačenje zapovidi regule svetoga patrijarke Franceška. Mleci 1750.

G j a n i ć S., Priručnik za vršenje službe Božje po propisima rimskoga obreda. Zagreb 1919.

G l a v i n i ć F., Cvit svetih, to jest život svetih. V Bnecih 1702.

H a m m J., Gramatika starocrkvenoslavenskog jezika. Zagreb 1947. i 1958.

H a m m J., Čitanka starocrkvenoslavenskog jezika. Zagreb 1947.

H e r m a n dr F., Važnije odredbe i rješenja Sv. Stolice god. 1940. Bogoslovska smotra XXIX (Zagreb 1941), br. 2 - 3, str. 177 - 188.

I B — Iveković F. — Broz I., Rječnik hrvatskog jezika. Zagreb 1901.

I v š i ć S., Hrvatska glagoljska dvanaesteračka legenda o sv. Jeronimu, štampana 1508. NV 39, br. 1 - 4.

I v š i ć S., Hrvatski ćirilski testamenat Radoslava Vladišića iz god. 1436. u priepisu iz god. 1448. Časopis za hrvatsku poviest. Knjiga I 1 - 2.

I v š i ć S., Primjer učene pučke etimologije. NV 42, str. 179 - 187.

I v š i ć S., Još o riječi hodočašće. NJ III 141 - 143.

J a g i ć V., Enstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache. Berlin 1913.

J a r d a s I., Kastavština. Zbornik za narodni život i obićaje 39. Zagreb 1957.

J F — Južnoslavenski filolog (Beograd).

K a d č i ć A., Theologia moralis ... alias Bogoslovje dilored-no olti rukovod slovinski na poznanje svetoga reda upravljen. Bononiae 1729.

K a n i ž l i ć A., Pobožnost molitvena. Priredio F. Iveković. Zagreb 1893.

Kašić B., Ritual rimski... U Rimu 1640.

Kiparsky V., Die Gemeinslavischen Lehnwörter aus dem germanischen. Annales Academiae scientiarum Fenicae. B. 32. 2. Helsinki 1934.

Klich E., Polska terminologia chrzescijanska. Poznan 1927.

Knežević P., Osmina redovnička zabave duhovne. Mleci 1766.

Kn. — Kniewald dr D., Liturgika. Zagreb 1937.

Kod. — Codex iuris canonici. Typis polyglottis Vaticanis 1929.

Kolunić — Kolunićev zbornik; glagolj. rukopis od god. 1486. Izdala Jugosl. Akademija. Predgovor napisao M. Valjavac. Zagreb 1892.

König F., Religions - Wissenschaftliches Wörterbuch. Verlag Herder. Freiburg 1956.

Kovačević D., Nauka o bogosluženju pravoslavne crkve (liturgika). Beograd 1934.

Krek G., Einleitung in die slavische Literaturgeschichte. Graz 1887.

Kulunčić M., Blagoslovine sv. Katoličke crkve. Split 1937.

Lanović M., Lukno u Hrvatskoj. Zagreb 1914.

Leskien A., Grammatik der altbulgarischen Sprache. Heidelberg 1909.

Leskien A., Grammatik der serbo - kroatischen Sprache. Heidelberg 1914.

Lex. — Lexikon für Theologie und Kirche. Freiburg im Breisgau 1930 — 1938.

Maretić T., Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika (II izd.) Zagreb 1931.

Maretić T., Jezični savjetnik. Zagreb 1924.

Margitić S., Izpovied karstianska... Mleci 1704.

Marulić M., Pjesme. Skupio I. Kukuljević. Stari pisci hrvatski I. Zagreb 1869.

Matzenauer A., Cizí slova ve slovanskyh rečech. Brno 1870.

Mažuranić Vl., Prinosi za hrvatski pravno - povjestni rječnik. Zagreb 1908 — 1922.

Meillet A., Études sur l'etymologie et le vocabulaire du vieux slave. Paris 1902, 1905.

Meillet A., RESl VI — L'Hypothese d'une influence de la Vulgata sur la traduction slave de l'Evangile. RESl VI.

Melich J., Die Namen der Wochentagen im Slavischen. Zbornik u slavu V. Jagića. Berlin 1908.

Miklošić F., Monumenta serbica. Vienae 1858.

Miklošić F., Die christliche Terminologie der slavischen Sprachen. DAW XXIV. Wien 1876.

Miklošić F., Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen. DAW XV. Wien 1867.

Miklošić F., LP — Lexicon palaeoslovenico — graeco-latinum. Vindobonae 1862 — 65.

Mirakuli ili čudesa. Sv. I. Sabrao R. Strohal. U Zagrebu 1917.

M Nov — Misal kneza Novaka iz god. 1368.

M Vat — Vatikanski misal Illÿrico 4.

NJ — Naš jezik (Beograd).

Novum Testamentum graece et latine. Textum graecum recensuit, latinum ex Vulgata versione Clementina adiunxit... F. Brandscheid. Friburgi Brisgoviae 1906.

NV — Nastavni vjesnik (Zagreb).

Obr. — Rimski Obrednik. Zagreb 1929.

Ostojić I., Katalog benediktinskih samostana na Dalmatinskom primorju. Život s Crkvom VII 4 - 5, str. 81 ss.

Par. — Parčić C., Vocabolario Croato - italiano (III ediz.). Zara 1921.

Pavić dr J., Liturgika (cikl.). Zagreb 1953.

Pr. — Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika. Zagreb 1960.

Rački — Hrvatski pisani zakoni. Uredili dr Fr. Rački, dr V. Jagić i dr I. Črnčić. U Zagrebu 1890.

Rajić Lj., Dogmatika. Beograd 1936.

Ranjina — Zadarski i Ranjinin lekcionar. Za štampu priredio M. Rešetar. Izdala Jugosl. Akademija. Zagreb 1894.

Raumer R., Die Einwirkung des Christentums auf die althochdeutsche Sprache. Stuttgart 1845.

RESl — Revue des études slaves.

Reg. Const. — Regula et constitutiones generales Ordinis fratrum minorum. Romae 1953.

Rituale Romano-Seraphicum Ordinis fratrum minorum (edit. III). Romae 1955.

Rog. — Rogošić dr fra R., Priručnik crkvenog prava. Sv. I. Zagreb 1941.

RSA — Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika. Knjiga I. Izd. Srpska akademija nauka. Beograd 1959.

Sakač S., Tragovi staroiranske filozofije kod Hrvata. Život 1943, br. 1, str. 15 ss.

Sch.-P. — Schüch-Polz, Pastirsko bogoslovlje. Preveli i priredili Gjanić S. i Strižić B. Zagreb 1917.

Senc S., Grčko-hrvatski rječnik. Zagreb 1910.

Skarić J. M., Sveto pismo Staroga i Novoga uvita. Beč 1858 — 1861.

Skok P., Dolazak Slovena na Mediteran. Split 1934.

Skok P., JF VIII — O slav. palatalizaciji sa romanističkog gledišta. JF VIII.

Skok P., RESl X — La terminologie chrétienne en slave. RESl X.

Skok P., RESl VII F — La terminologie chrétienne en slave: l'église, les prêtres et les fideles. RESl VII.

Skok P., RESl VIII — Les noms de jours de la semaine. RESl VIII.

Skok P., RESl V — La semaine slave. RESl V.

Skok P., Sl. 4-5 — Vazam. Slovo 4-5 (Zagreb 1955).

Starine 23 — Milčetić I., Prilozi za literaturu hrvatskih glagolskih spomenika. Starine 23 (Zagreb 1890).

Starine 33 — Milčetić I. i Milošević J., Šibenska molitva (XIV vijeka) pisana latinicom. Starine 33 (Zagreb 1911).

Starine 35 — Milčetić I., Hrvatski prijevod bule pape Grgura XI Pavlinima. Starine 35 (Zagreb 1916).

Šarić dr I., Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta (u 3 sveska). Sarajevo 1941 — 1942.

Šišić dr F., Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara. Zagreb 1925.

Št. — Štiglić dr M., Katoličko pastirsko bogoslovlje (2 sveska). Zagreb 1886. i 1887.

Štrekelj K., DAW 50 — Zur slavischen Lehnwörtekunde. DAW 50 (1904).

Šurmin Đ., Hrvatski spomenici. Sveska I. Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium. Vol. VI. Zagreb 1898.

Tentor dr M., Prilog Bernekerovu rječniku. JF V.

Terzić L., Pokripljenje umirući. In Venetia 1704.

TG — Šetka dr J., Hrvatski kršćanski termini grčkoga porijekla. Šibenik 1940.

TL — Šetka dr J., Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla (s dodatkom: Hrv. kršćanski termini germanskoga, madžarskog, turskog i grčkog porijekla). Makarska 1964.

Vasmer M. R., Greko slavjanskie etjudy. Izvestija XI 2, XII 2.

Vimer R., Uvod u svete knjige Novoga zavjeta. Zagreb 1903.

Vlašić O. P., Evanđelistar, to jest epistole i evanđelja. Dubrovnik 1921.

Volović J., Historijska i kritička introdukcija u svete knjige Staroga zavjeta. Zagreb 1903.

Vondrák W., Altkirchenslavische Grammatik. Berlin 1912.

Vuk S. Karadžić, Srpski rječnik istumačen njemačkijem i latinskijem riječima. Biograd 1898.

Vulgata — Biblia Sacra iuxta Vulgatae exemplaria et correctoria Romana. Denuo edidit A. C. Fillion. Parisiis 1921.

Zadarski l. — Zadarski i Ranjinin lekcionar. Za štampu priredio M. Rešetar. Zagreb 1894.

Zagoda F., Sveto pismo Novoga zavjeta. Zagreb 1925.

Zoričić M., Uprava mnogo korisna ispovidnika. Mleci 1781.

Žepić S., Latinsko-hrvatski rječnik. Zagreb 1881.

Ž. I — Živković A., Osnovno moralno bogoslovlje. Zagreb 1938.

Ž. II — Živkvoić A., Katoličko moralno bogoslovlje. II svezak: Kršćanske kreposti. Zagreb 1942.

(Ovdje nisu navedena djela, koja se u tekstu samo jedanput ili dvaput citiraju).

S k r a ć e n i c e :

m — muški rod, ž — ženski rod, s — srednji rod, im. — imenica, pr. — pridjev, mn. — množina, ib. — ibidem (na istome mjestu), s. v. — sub verbo (kod riječi), kan. — kanon, art. — artikul (član). — Ostale će skraćenice (nazive različitih jezika, knjiga Sv. pisma i sl.) čitalac lako shvatiti.

N a p o m e n a :

Budući da Tiskara nema grčkih i staroslavenskh slova, radi toga grčke i staroslavenske riječi transkribiram, a na mjesto nekadašnjih poluglasova stavljam apostrof (').

A

* **Agnec** m (stsl. agn'c') — jaganjac; četverokutni ili okrugli dio prosfore (kruha), koji je označen znakom križa, a određen je za pričest svećenika i njegovih poslužitelja (u Ist. crkvi). Tako se zove, jer simbolički predstavlja Krista kao jaganjca Božijega, koji se ima žrtvovati za grijehe svijeta (Pavić 49; Kn. 90. Isp. poskura — TG 180). V. jaganjac.

Arhimučenica ž prva, glavna, velika mučenica; prema grč.-lat. archimartyr (ARj). O prefiksu arhi- v. TG 42. Isp. prvomučenica.

B

Badnjača ž isto što badnjak pod 1 i 2 (ARj; IB; RSA).

* **Badnjačar** m čovjek koji ide po drvo, koje će se ložiti na Badnju večer (RSA).

Badnjačica ž otanji, sporedni badnjak (panj, drvo). U Crnoj Gori i Srbiji (ARj; IB; RSA). V. badnjarica.

* **Badnjački** pr. koji se odnosi na badnjak (RSA).

Badnjak m (od b'd'n' i nast. jak'. V. badnji) — 1. panj, drvo, što se uoči Božića, uz poseban obred, unosi u kuću i naloži; 2. kolač što se peče na Badnji dan; 3. Badnji dan, Badnja večer (isp. Krek 580 s.; Brückner 176; Kn. 139; ARj; IB; DDM). V. badnjik.

* **Badnjarica** ž isto što badnjačica (RSA).

* **Badnjedanski** pr. što pripada Badnjem danu (RSA).

* **Badnjevski** pr. isto što badnji (RSA).

Badnji pr. (od kor. b'd. Isp. stsl. b'd'n', b'dêti — bdjeti, buditi...) — koji pripada Badnjem danu, koji biva na Badnji dan. Redovno u svezi: B. dan, B. večer — ispočetka dan, večer kada se bdije i moli uoči svakoga blagdana; zatim samo dan, večer uoči Božića (Miklošić, Term. DAW XXIV 22 ss.; ARj; IB; DDM; RSA). V. badnjevski, nadvečerje.

* **Badnjik** m isto što badnjak (RSA).

Bdjenje (bdenije, bdenje, bdinje, bdijenje, denije...) gl. im. od bdjeti (stsl. b'dêti) — nespavanje, posebno nespavanje što se provodi uz molitvu kao pokora. U starije doba češće, a u Ist. crkvi i danas (u obliku: bdenije): crkvena noćna služba uoči svetkovine, cijeli dan uoči svetkovine. Od najstarijih vremena (Đorđić, Im. t. bdenije, NJ IV 100 ss.; Kadčić 376; Kn. 176; ARj; IB; RSA). Isp. vigilija -TL 195.

Besjeda ž isto što propovijed (isp. ARj; IB).

Besjeditelj m isto što propovjednik (v. ARj).

Besjediti — isto što propovijedati (ARj; IB).

Besjednik m crkveni govornik; nebeski zagovornik (ARj; IB).

Beskonačan (rjeđe: **beskončan, beskončen, beskončiv**) pr. što nema konca, kraja (od bez i konac; isp. lat. infinitus). Veli se o Bogu i o Božjim svojstvima (ARj; IB; RSA; DDM).

Beskonačnost (u starini i: **beskončivost**) ž svojstvo, stanje onoga, koji je beskonačan (Pr; ARj).

Beskrajan pr. što je bez kraja, konca (od bez i kraj; isp. beskonačan). Često o Bogu i o Božjim svojstvima (ARj; IB; RSA; DDM).

Beskrajnost ž svojstvo, stanje onoga, koji je beskrajan (ARj; IB; RSA).

Beskvrnan pr. (od bez i skvrna — ljaga; isp. stsl. skvr'na — oskvrnuće) — koji je bez ljage, grijeha (isp. lat. immaculatus). U starije doba (ARj).

Besmrće (prema stsl. bes'mr't'je, grč. athanasía) s svojstvo onoga koji je bez smrti, koji ne umire (Meillet, Études 384; ARj; RSA). V. besmrtnost, besmrtstvo.

Besmrtan pr. (od bez i smrt; prema grč. athánatos, lat. immortalis) — koji ne umire (ARj; RSA; DDM). V. nesmrtan.

Besmrtnost ž isto što besmrće (ARj; IB; RSA).

Besmrtstvo s isto što besmrće. U staro doba (ARj).

Bespokajan pr. koji nema kajanja. U starije vrijeme (ARj).

Bespokoran pr. koji ne čini pokore (ARj; Par.).

Bespokornik m čovjek koji je bespokoran (ARj).

Bespokornost ž svojstvo onoga koji je bespokoran (ARj; Par.).

Besvršan, besvršen pr. (od bez i svrha — svršetak) — koji je bez svršetka, bez konca. Samo o Bogu. U starije doba (ARj).

1. **Bezakon** (katkada i **bezakonan**; od bez i zakon'n'. Isp. stsl. bezakon'n') pr. što nije po Božjem ili ljudskom zakonu, nezakonit, nepravedan, bezbožan. U starije vrijeme (ARj; IB; RSA; DDM).

2. **Bezakon** m isto što bezakonje. U starije doba (ARj).

Bezakonica ž bezbožna žena (ARj; RSA; IB).

Bezakonički pr. što pripada bezakonicima (ARj; RSA; IB).

Bezakonik, bezakonjak, bezakonac m (od bez i zakon; stsl. bezakon'nik') — čovjek koji se ne drži Božjeg ili ljudskog zakona; bezbožnik, inovjerac (isp. Meillet, Études 384; ARj; RSA; IB; DDM).

Bezakonit pr. isto što nezakonit (Bezakoniti nisu podobni svetomu redu. Kadčić 481).

Bezakonitost ž, **bezakonstvo** s svojstvo onoga, što nije po zakonu (ARj; RSA).

Bezakonje s (od bez i zakon; stsl. bezakon'je, grč. anomía) što nije po zakonu, nepravda, bezboštvo, grijeh (Meillet, Études 384; Ž. I 215; ARj; IB; RSA). V. 2. bezakon, brezakonje.

Bezboštvo s, **bezbožje** s, **bezbožništvo** s, **bezbožnost** ž nevjerovanje u Boga, grešno djelo, grijeh (ARj; IB; RSA; DDM).

Bezbožac, bezbožnik, bezbožnjak m čovjek koji ne vjeruje u Boga, opak čovjek, grešnik (RSA; DDM; ARj; IB).

Bezbožan pr. koji ne vjeruje u Boga, koji je protivan vjeri, grešan (ARj; RSA; DDM). V. nebožan.

Bezbožnica ž bezbožna žena, grešnica (ARj; RSA; IB).

Bezbožnički, bezbožnjački, bezbožački pr. što se odnosi na bezbošce (ARj; IB; RSA).

Bezdan m, **bezdana (bezdna, bezna)** ž, **bezdno** s što nema dna, pakao. U starije doba (ARj).

Bezgrešan pr. koji je bez grijeha. Osobito često o Majci Božjoj (isp. ARj; IB; RSA i dr.). V. brezgrešan, začeće.

Bezgrešnica ž žena koja je bez grijeha (ARj; RSA).

Bezgrešnik m čovjek koji nema grijeha (ARj; RSA).

Bezgrešnost ž (u starije doba i: **bezgrešje** s) — svojstvo, stanje onoga koji je bezgrešan (isp. ARj; IB; RSA; DDM i dr.). V. brezgrešnost, pravda.

Bezmjeran pr. tko (što) je bez mjere. Redovno o Bogu ili Božjim svojstvima (ARj; IB; DDM i dr.).

Bezmjernost ž, **bezmjerstvo** s svojstvo ili stanje onoga koji je bezmjeran (ARj; RSA; IB).

Bezredan pr. što biva bez reda; koji ne može primiti sv. red (Kadčić 23). V. brezredan, nepravilan, iregular — TL 68.

Bezrednik m čovjek koji je bezredan (Rog. 229, ARj). V. brezrednik.

Bezrednost ž, **bezređe** s trajna zapreka koja priječi primanje ili vršenje redova (ARj). V. brezrednost, neređe, vanređe, nepravilnost, iregularitad — TL 69.

Bezufan pr. koji nema ufanja (ARj; RSA).

* **Bezufanost** ž stanje onoga koji nema ufanja (RSA).

Bezufanje gl. im. od bezufati (se). ARj; RSA.

Bezufati (se) — izgubiti ufanje, zdvajati o svome spasenju (ARj; RSA). V. desperati — TL 42.

Bezvjerac, bezvjernik m bezvjeran čovjek (ARj; RSA; DDM). V. nevjernik.

* **Bezvjerački,** * **bezvjernički, bezvjerski** pr. što pripada bezvjercima, bezvjerju (RSA; ARj).

Bezvjeran pr. koji ne vjeruje, koji nije prave vjere, koji ne drži riječ (ARj; IB; RSA; DDM). Isp. nevjeran.

* **Bezvjernica,** * **bezvjerka** ž bezvjerna, opaka žena (RSA). Isp. nevjerkinja.

Bezvjernost ž, **bezvjerstvo** s, * **bezvjerje** s (prema stsl. bezvêr'je, grč. apistía. Meillet, Études 384) — stanje onoga koji ne vjeruje (ARj; RSA; DDM). Isp. nevjerništvo.

Bežen pr. koji je bez žene, neoženjen. O katoličkim svećenicima, redovnicima, koji žive u beženstvu (isp. ARj; IB; DDM).

* **Beženac** m bežen čovjek (DDM).

* **Beženstvo** s stanje onoga koji je bežen. U novije doba (IB; DDM; Bel. I 135). V. neženstvo, celibat — TL 36.

Bičanje, bičevanje gl. im. od bičati, bičevati (Dišipline oliti bičevanje. Dobretić 248. V. ARj). Isp. disciplina — TL 44.

Bičati, bičevati — udarati bičem, šibati. Veli se o načinu kojim je Isus bio mučen, o obliku pokore (ARj).

Bičevalac, bičevnik m čovjek koji se iz vrhunaravnih pobuda, zbog pokore, bičuje. U starije doba (ARj). V. flagelant — TL 55.

Biće (u stsl. bytije, byt'je; kod nas u starije vrijeme: **bitije, bitje**) gl. im. od biti (isp. lat. essentia, grč. usía) — ono što jest; stanje po kojem je netko ili nešto ono što jest; narav, bit, život... Često kod bogosl. pisaca, osobito u svezi: b. Božje, anđeosko, ljudsko (ARj; IB). Isp. jestastvo, sućanstvo, suštastvo, supstancija — TL 183.

Bijes m isto što vrag; prema praslav. i stsl. riječi bês', koja već u pretkršćansko doba kod Slavena označuje neka božanstva, zle duhove (Krek 166 ss.; Brückner 165; Miklošić, Term. DAW XXIV 42; ARj; IB).

Bijesan pr. koji je opsjednut od bijesa-vraga, lud (ARj; IB; Bulat, JF IV 102 ss.).

Biljeg (u starije vrijeme još: **biljig, bjeljig, bjelig, bjeljeg, bjeleg...** prema prasl. bêlêg') m što je urezano, upisano; znak, pečat; posebno neizbrisivi znak koji u dušu utiskuju sakramenti krštenja, krizme, reda (Dobretić 277; Kadčić 139; Belaj I 44; ARj i dr.). V. biljega, pečat pod 1.

Biljega ž isto što biljeg. U starije doba (ARj).

Bilježiti — označiti, dati duši biljeg (A. d. Costa I 134; Dobretić 54; Kadčić 139).

Bir m (u starije doba i ž: bir, g. biri) — plaća, nagrada; posebno: prinos što se, prema veličini zemljišnog posjeda, daje za uzdržavanje župnika (Lanović 92). Neki izvode naziv od madž. bér — plaća, najam (isp. Miklošić, Femdw. DAW XV 78), a drugi ga dovode u vezu sa brak' (od brati, b'rati, birati, sbirati... — uzimati, skupljati), jer se bir uzimao od oženjenih. U prastaro vrijeme značio je bir općenito »daće, koje se s'biru, pobiru, pak dobiva tek kasnije posebno značenje« (Mažuranić I 61 s. V. još Matzenauer 19; ARj; IB; RSA i dr.). V. pobir, lukno, redovina, župnikovina.

Birovina ž prinos što se daje svećeniku za svećeničke usluge — iura stolae (ARj; RSA; IB). V. bir.

Bistvo, bivstvo s isto što biće. Od XVII st. (ARj).

Bistven, bivstven pr. što pripada bistvu, bivstvu (ARj). V. supstancijalan — TL 183.

Bjegunac m redovnik koji bez dopusta poglavareva napusti redovničku kuću s nakanom da se vrati (isp. Kod. kan. 644; Cr., Pr. 137).

Bjelica ž prva nedjelja iza Uskrsa, Mali Uskrs (prema lat. Dominica in albis). Novokrštenici su u staro doba toga dana odlagali bijele haljine koje su nosili punih 8 dana, od »Bijele subote« (Vrime se vazmeno razumi od nedilje cvitnice uklapajući do nedilje bilice. Kadčić 148).

Bjesomučan pr. onaj kojega muči bijes, vrag (ARj; IB).

Bježiv pr. od kojega treba bježati. O izopćenom kršćaninu s kojim se vjernici ne smiju družiti (prema lat. excommunicatus vitandus. Isp. Kod. kan. 2258). U starije doba (Od koliko se vrsti nahode prokleti...? Od dvi vrste, t.j. biživi, od kojih smo dužni bižati, i nebiživi..., od kojih nismo dužni bižati. Kadčić 18). V. nebježiv, izbjegavan.

1. **Blagdan** (u starije vrijeme i rastavljeno: blag dan!) m — praznik; dan — osim nedjelje — kad se ne radi nego svetkuje (isp. ARj; DDM; Kadčić 51; Št. I 139 i dr.). V .blagdanost, svetac pod 3, svetak, svetkovina.

2. **Blagdan** pr. što se odnosi na svetkovinu, blagdan. U starije vrijeme (ARj).

* **Blagdanar** m knjiga propovijedi za blagdane (S'vršene esu k'nige te ke se zovu blagdanar. J. Vrana, Hrvatskoglagoljski blagdanar. Rad 285, str. 95).

Blagdaniti, blagdanovati — svetkovati blagdan (ARj; RSA).

Blagdanost ž, **blagdanstvo** s isto što 1. blagdan (ARj).

Blagdanski, blagdanji pr. što se odnosi na blagdan (ARj; RSA; DDM). Isp. svetačan.

Blagočastan pr. dostojan časti, štovanja; pobožan (ARj).

Blagočastiv, * blagočestiv pr. pobožan, pravovjeran (ARj; IB; RSA).

Blagočašće s, **blagočešće** s, * **blagočastivost** ž, pobožnost, odanost vjeri (ARj; RSA).

Blagdan pr. što se daruje. O milosti koja se daje bez zasluge (Od koliko se vrsti nahodi milost Božja? Od tri vrste. 1. milost dilovna. 2. milost svetiva. 3. milost blagodana. Kadčić 9).

Blagodanje s dar, poklon; milost Božja (ARj).

Blagodar m dragovoljan dar, milost (ARj; RSA).

Blagodaran pr. koji (što se) rado daje; što se daruje bez zasluge; darežljiv, obdaren milošću, oprostom (Ako bi imao medalju oli križ blagodarni... Dobretić 386).

Blagodarenje gl. im. od blagodariti; zahvala; crkveni obred (kod pravoslavnih) u znak zahvalnosti povodom nekoga radosnog događaja (ARj; RSA; DDM).

Blagodariti — zahvaljivati; zahvaljivati Bogu na primljenim dobročinstvima (ARj; RSA; IB).

Blagodarje s isto što blagodat (Kadčić 10; Dobretić 323).

Blagodarnik m tko rado daje, dobrotvor. O Bogu koji rado dijeli milosti. U starijem jeziku (ARj).

Blagodarnost ž, **blagodarstvo** s darežljivost, dobročinstvo; Božja darežljivost u dijeljenju milosti (ARj; IB; RSA).

Blagodat ž (od blag i dati; prema stsl. blagodat'. Jagić 282 s.) — dobročinstvo, dar, milost ; milost koju Bog daje (ARj; IB; RSA; DDM). V. blagodarje, milost.

Blagodatan pr. koji je pun blagodati, milosti (ARj; IB; RSA).

Blagodatnica ž žena koja dijeli milosti. Redovno o Bogorodici (ARj; RSA). V. blagodjeteljnica.

Blagodavac m čovjek koji dijeli milosti. Redovno samo o Kristu (ARj).

Blagodjet ž (od blag i djeti; prema stsl. blagodêt'. Jagić 282 s.) — milost Božja koja čini ljude blažene (ARj; IB; RSA).

Blagodjetan pr. koji je pun blagodjeti (ARj; RSA; IB).

Blagodjetelj m tko dobro djeluje, tko dijeli milosti (ARj; RSA).

Blagodjeteljnica, blagodjetnica ž isto što blagodatnica (ARj; RSA).

Blagopodjeljenje gl. im. od blagopodijeliti; isto što nadarbina (Od beneficia oliti blagopodiljenja plaće crkvene. Dobretić 483).

* **Blagopokojni** pr. umrli, pokojni; osobito o dobrom, kreposnom pokojniku (RSA; DDM). V. svetopočivši.

Blagosiljati, blagosivati, blagosivljati, blagoslivati, blagoslavljati, blagoslivljati nesvr. prema svr. blagosloviti (ARj; IB; RSA; DDM. Isp. još Jadr. dnevnik III, br. 25, str. 3).

Blagosivalac, blagosivljalac, blagoslivljalac, * blagosiljač, blagoslovitelj, * blagoslovilac m tko dijeli, daje blagoslov (Blagosivaoc od ženidbe. Dobretić 11. V. još ARj; RSA).

Blagoslov, blagosov m (u starini i ž) — 1. čin, obred, kojim se zazivlje Božja pomoć, kojim se nešto Bogu predaje ili posvećuje (Kadčić 87, 261; Št. II 371; Cr., Pr. 223); 2. večernja pobožnost u crkvi; 3. dopust, odobrenje crkvene vlasti, da se izvrši neki čin. Isp. ARj; RSA; IB; DDM. V. benedikcija — TL 31.

Blagoslovan, blagosovan pr. koji je u vezi s blagoslovom, što se može blagosloviti, na čemu je blagoslov (ARj; IB; RSA).

Blagosloven, blagosoven pr. (stsl. blagosloven'. Isp. Vondrák 338 s.) — koji je primio blagoslov (ARj; RSA).

Blagoslovina ž stvar ili čin (blagoslovljena voda, znak križa ...) kojima se Crkva služi, da svojim zagovorom dobije neke učinke, navlastito duhovne. U novije doba (isp. Kuluncčić Blagoslovine ...; Bel. I 50; Kn. 4, 58, 161). V. posvetinje, svetotajstvenost, 1. sakramental — TL 169.

Blagosloviti, blagosoviti (prema grč. eulogeîn ili lat. benedicere, stsl. blagosloviti) — 1. zazvati, dati blagoslov; 2. dopustiti, odobriti neki čin. Isp. ARj; IB; RSA; DDM i dr.

*** Blagosovnica** ž (kod pravoslavnih) kruh koji se na Uskrs u crkvi posvećuje (RSA).

Blagovijest ž (prema stsl. blagovêst') — radosna, draga vijest; posebno: 1. svetkovina Majke Božje koja podsjeća na događaj, kad je anđeo navijestio Mariji, da će postati Majka Božija (kod pravoslavnih u mn.: Blagovijesti. Isp. navješćenje, anuncijacija — TL 27); 2. nauk Kristov, Evanđelje. Isp. ARj; IB; RSA; DDM. V. blagovještenje.

Blagovijestan pr. što se odnosi na blagovijest (ARj; RSA).

Blagovijestiti (stsl. blagovêstiti, prema grč. euangelízein. V. Jagić 306) — 1. donijeti radosnu vijest (o vijesti koju je Anđeo donio Mariji, da će postati Majka Božja); 2. navijestiti Kristov nauk, Evanđelje. Isp. ARj; RSA.

Blagovješće s (stsl. blagovêstije, prema grč. euangélion. V. Jagić 306) — propovijedanje nauka Kristova, Evanđelja. U starijem jeziku od XIII st. (ARj). V. Evanđelje — TG 94.

Blagovjeran pr. isto što pravovjeran (ARj; RSA).

Blagovjerje s prava vjera. Od XIII st. (ARj; RSA).

Blagovjesnik, blagovjestitelj m (stsl. blagovêst'nik', prema grč. euangelistés. V. Jagić 306) — tko propovijeda blagu vijest, Evanđelje; propovjednik, misionar (ARj; RSA).

Blagovjestvovati (stsl. blagovêstvovati, prema grč. euangelísasthai. V. Jagić 282) — nesvr. prema svr. blagovijestiti. U starijem jeziku (ARj).

Blagovještenje (blagovještenije, prema stsl. blagovêštenije, za grč. euangelismós. V. Jagić 300) — gl. im. od blagovijestiti; isto što blagovijest (ARj; IB; RSA).

Blažen pr. (stsl. blaž'n', blažen') — tko uživa najveću sreću. Za osobu koja uživa rajsku slavu, kao i za ono što je u vezi s takvom osobom (mjesto, radnja, stanje, život ...). Obično od starine (ARj; RSA; IB i dr.).

Blaženica ž žena koja je blažena, koja uživa slavu u nebu (ARj; IB).

Blaženički pr. što pripada blaženicima (ARj; IB).

Blaženik m čovjek koji je blažen, koji uživa slavu u nebu (ARj; IB; Ž. I 74).

Blaženiti — učiniti blaženim (ARj).

*** Blaženopočivši** gl. pril. od blaženo - počinuti; tko je umro, pokojni. Obično o znamenitijim ljudima (RSA; DDM).

Blaženost ž isto što blaženstvo pod 1 (ARj; RSA).

Blaženski pr. što pripada blaženstvu (ARj; RSA).

Blaženstvo s — stsl. blažen'stvo (M Vat 264 a), blažen'stvie (M Vat 77 b) — 1. stanje onoga koji uživa najveću sreću, rajsku slavu (Buj. I 115; Ž. I 74; ARj i dr.); 2. krepost, svetost, koja čovjeka vodi u nebesku slavu (isp. npr. osam blaženstva iz katekizma); 3. počasni naslov, titul za papu: njegovo, tvoje blaženstvo (isp. ARj; IB; DDM); 4. (u mn.: blaženstva) — stihovi što se u pravosl. crkvi pjevaju prije apostola (RSA).

Bližan, bližnji pr. (prema stsl. bliz', bliž'n', bliž'nii. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 47 s.; Jagić 351) — tko je nekome blizu, susjed, srodnik; posebno je za kršćanina b. svaki čovjek kojega, po Kristovoj zapovijedi (Mat. 22, 39), mora ljubiti kao sebe. Vrlo obično od starine (isp. Raumer 401 s.; Ž. II 145 s.; ARj). V. iskrnji.

Bližnik, bližnjik m susjed, srodnik; tko je nekome bližnji (ARj; IB).

Bog m (od kor. bhag -davati stind. bhagas — davalac, gospodin; stsl. bog') — vrhovno biće koje ni od koga ne potječe, koje je svijet stvorilo i njime upravlja. Sasvim obično od starine kod svih slav. naroda (isp. Raumer 333 ss.; Krek 166 ss.; Brückner 165; Berneker 66 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 34 s.; ARj i dr.).

Boga, bogo m hip. od Bog (ARj; RSA; IB; Ben.).

* **Bogatati,** * **bogetati** — zaklinjati koga Bogom (RSA).

Bogmati (se), **bogmetati** (se) — često govoriti »bogme« (ARj; RSA; IB; DDM; Ben.).

Bogoblagodjetan pr. pun Božje blagodjeti, milosti (ARj).

Bogoblažen pr. u Bogu blažen (ARj).

Bogobojan pr. koji se boji Boga. Od XV st. (ARj; RSA; Ben.).

1. **Bogobojazan** ž strah od Boga, strah Božji (ARj; RSA).

2. **Bogobojazan** pr. (od starijeg bogobojazn'n') — koji se boji Boga (ARj; IB; RSA; Ben.).

* **Bogobojaznica** ž bogobojazna žena (RSA).

* **Bogobojaznik** m bogobojazan čovjek (RSA).

* **Bogobojaznost** ž osobina onoga koji je bogobojazan (RSA).

Bogobojažljiv, bogabojažljiv, bogobojazniv pr. koji se boji Boga (ARj; IB; Ben.).

* **Bogobojažljivac** m bogobojažljiv čovjek (RSA).

* **Bogobojažljivica** ž bogobojažljiva žena (RSA).

Bogobojažljivost ž osobina onoga koji je bogobojažljiv; strah od Boga (ARj; RSA; IB; Ben.).

Bogobojeć, bogabojeć pr. (od Bog i gl. pril. sad. glagola bojati se) — koji se boji Boga (ARj; RSA).

Bogobojećstvo s, **bogabojećstvo** s, **bogabojećost** ž, **bogobojnost** ž, **bogobojstvo** s — osobina onoga koji je bogobojeć, strah od Boga (ARj).

Bogoborac m čovjek koji se bori za Boga ili protiv njega, bezbožnik (ARj; RSA; IB).

* **Bogoborački** pr. što se odnosi na bogoborce (RSA).

Bogoboran pr. koji se bori za Boga ili protiv njega (ARj).

* **Bogoborstvo** s borba za Boga ili protiv njega (RSA).

Bogoborstvovati — boriti se za Boga ili protiv njega (ARj).

Bogobrat m brat po Bogu (ARj; RSA).

Bogočasnica ž bogočasna žena (ARj).

Bogočasnik m bogočastan čovjek (ARj).

Bogočasnost ž čašćenje, štovanje Boga (ARj).

Bogočastan pr. onaj (ono) što časti, štuje Boga (ARj; Ben.).

Bogočasteć gl. pril. sad. od bogočastiti; koji časti Boga (ARj).

Bogočastiv pr. koji časti, štuje Boga (ARj).

Bogočašće (od starijega: **bogočastije**), **bogočašćenje** s čašćenje, štovanje Boga (ARj).

Bogočovječji pr. što pripada Bogočovjeku, Isusu (ARj).

Bogočovjek m Isus koji je u jednoj osobi Bog (od vječnosti) i čovjek (u vremenu). U starije se doba piše rastavljeno: Bog i čovjek, Bog čovjek (v. ARj s. v. Bog, br. 26); a složenica se javlja od XVIII st. (ARj s. v. bogočovjek. V. i Rog. 1).

Bogodahnoven, * **bogoduhnoven** pr. od Boga nadahnut (ARj; RSA).

Bogodan, * **bogodat** pr. koji je od Boga dan (ARj; RSA).

* **Bogodanik** m bogodani čovjek (RSA).

* **Bogodar** m Božji dar (RSA).

Bogodaran, bogodarovan pr. od Boga darovan (ARj; IB; RSA).

* **Bogodarje** s Božji dar, blagoslov (RSA).

Bogodavan pr. pobožan (ARj; IB; RSA).

* **Bogoduh** pr. od Boga nadahnut (Ben.).

Bogodušan pr. pobožan (ARj; IB; RSA).

Bogodvorstvo s dvorba, štovanje Boga (ARj).

* **Bogogledanje** s gledanje Boga (RSA).

Bogogrdan pr. što Boga pogrđuje (ARj; RSA).

Bogogrdnik, * **bogogrditelj** m čovjek koji Boga pogrđuje (ARj; RSA).

Bogogrdnost ž, * **bogogrđe** s grđenje Boga (ARj; RSA).

* **Bogohulan** pr. čim se Bog huli, koji Boga huli (IB).

* **Bogohulstvo,** * **bogohuljenje** s psovanje Boga (Ben.).

Bogohvalan pr. čim se Bog hvali, koji Boga hvali (ARj).

Bogoizbran, * **bogoizabran** pr. od Boga izabran (ARj; RSA).

Bogoizbranost ž osobina onoga koji je od Boga izabran (RSA).

* **Bogojav** m isto što Bogojavljenje (RSA).

/ **Bogojavački** pr. što se odnosi na bogojav (RSA).

* **Bogojavan** pr. koji objavljuje dolazak Božji (RSA).

* **Bogojavci** m mn. isto što Bogojavljenje, dani oko Bogojavljenja (RSA).

Bogojavljenski, * bogojavlenski pr. što se odnosi na Bogojavljenje (ARj; RSA; IB).

Bogojavljenje s — stsl. bogojavljenije (Jagić 300); kod nas u starije doba, a danas samo u Ist. crkvi: bogojavljenije, bogojavlenije — svetkovina kojom se prvotno slavilo krštenje Isusovo na Jordanu, a kasnije (na Zapadu) još: dolazak istočnih mudraca i prvo čudo u Kani Galilejskoj. Od XIII st. (ARj; IB; Sch.-P. 241; Kn. 128). V. bogojav, bogojavci, Vodokršće, epifanija — TG 89, kralj — TL 201.

Bogoljub m vl. ime i pr. koji ljubi Boga (ARj; IB).

Bogoljubac, bogoljubilac, bogoljubitelj, bogoljubnik m čovjek koji ljubi Boga (ARj; IB; Ben.).

Bogoljuban, bogoljubak, bogoljubiv, bogoljubljiv, bogoljubiv pr. tko ljubi Boga, pobožan. Veli se o osobama, kao i onome što se odnosi na pobožnost, štovanje Boga i sl. (ARj; IB; Ben.).

Bogoljubav ž, **bogoljubézan** ž, **bogoljublje** s ljubav prema Bogu (ARj; IB; DDM).

Bogoljubnica ž žena koja ljubi Boga, koja je pobožna (ARj).

Bogoljubnost ž, **bogoljupstvo** s ljubav prema Bogu, pobožnost. Od XVI st. (ARj; DDM).

Bogomajka, Bogomatera, Bogomati, Bogumati ž Božja Majka (ARj).

Bogomaterinstvo s materinstvo Božje, čast Majke Božje (ARj).

Bogomil, bogumil m pripadnik sljedbe, koja se u XIII i XIV st. raširila po Bosni; po bugarskom svećeniku Bogomilu (DDM; Ben.).

Bogomilac m 1. pobožan čovjek; 2. isto što bogomil. ARj.

Bogomilan pr. mio, drag Bogu; pobožan. Od XVII st. (ARj).

Bogomilost ž pobožnost. Od XVII st. (ARj).

Bogomilostan pr. pobožan (ARj).

* **Bogomilski, bogumilski** pr. što pripada bogumilima (IB).

Bogomilje s pobožnost (ARj).

Bogomio, bogumio pr. pobožan. Veli se o osobi, predmetu, molitvi, djelu... (ARj; DDM).

Bogomionstvo, bogomiostvo s pobožnost (Kadčić 40 i 65).

Bogomisalan pr. koji misli o Bogu (ARj).

Bogomol, bogomolan, bogomoljan pr. koji rado Boga moli, pobožan (ARj; IB; DDM).

Bogomolac, bogomoljac, bogomolnik m čovjek koji rado Boga moli, koji je pobožan (ARj; IB; DDM; Ben.).

Bogomolnica, bogomoljica, bogomoljka ž žena koja rado moli, koja je pobožna (ARj; IB; DDM; Ben.).

Bogomolja ž 1. čeljade koje rado moli (ARj); 2. molitva (Buduć da redovnik... biva dužan govoriti božanstvenu bogomolju. Zoričić 69); 3. služba Božja (ARj; DDM); 4. crkva ili soba gdje se moli (ARj; IB; DDM; Rog. 582; Kn. 78 i dr. V. oratorij — TL 127).

* **Bogomoljački** pr. što se odnosi na bogomoljce (Ben.).

Bogomolje s molitve (ARj; IB).

Bogomoljenje s moljenje Boga (ARj).

* **Bogomoljnica** ž isto što bogomolja pod 4 (Št. I 378; Bel. I. 129).

Bogomoljstvo s štovanje Boga, molitva, pobožnost. Od XVII st. (ARj; IB; DDM; Ben.).

Bogomrzac m čovjek koji Boga mrzi (ARj; IB; DDM; Ben.).

Bogomrzak, * bogumrzak pr. koji je Bogu mrzak, što je Bogu mrsko. Od XIV st. (ARj; IB; DDM; Ben.).

Bogomudar pr. po Bogu mudar (ARj).

Bogonevjerac, bogonevjernik m čovjek koji ne vjeruje u Boga (ARj).

Bogonevjeran pr. koji ne vjeruje u Boga (ARj).

Bogonevjernica ž žena koja ne vjeruje u Boga (ARj).

Bogonevjerstvo s nevjerovanje u Boga, bezvjerstvo (ARj).

Bogonijekalac m koji niječe Boga, bezbožac (ARj; IB).

Bogonijekanje s nijekanje Boga, bezboštvo (ARj; IB).

Bogonos, bogonosan pr. koji nosi Boga (ARj; IB).

Bogonosac, bogonoša m čovjek koji nosi Boga. Od XIII st. (ARj; IB).

Bogootac m otac Bogu. O Davidu čiji je potomak Isus. U starije doba (ARj).

* **Bogootpadnik** m otpadnik od Boga (IB).

Bogopoklonik m čovjek koji se Bogu klanja (ARj).

Bogopoljubljen pr. koji je od Boga ljubljen, koji je Bogu mio (ARj).

Bogoposlan pr. koji je od Boga poslan (ARj).

Bogopostavljen pr. koji je od Boga postavljen (ARj).

Bogopoznanstvo s poznavanje Boga (ARj).

Bogoprijemac, bogoprimac m čovjek koji prima Boga. O sv. Šimunu koji je primio Isusa u Hramu na ruke (ARj; IB).

Bogoprijeman pr. koji prima Boga (ARj).

Bogopsost ž, **bogopsovka** ž, **bogopsovstvo** s psovanje, vrijeđanje Boga (ARj; IB; Ben.).

Bogopsovac, bogopsovalac, bogopsovnik m čovjek koji psuje Boga (ARj; IB).

Bogopsovan pr. što se odnosi na bogopsost ili bogopsovca (ARj; IB).

Bogoraditi — iskati radi Boga, prosjačiti. Od XIX st. (ARj; IB; DDM).

Bogoradnik m čovjek koji ište radi Boga, prosjak (ARj; IB; DDM).

Bogorazuman pr. koji Boga poznaje (ARj).

Bogorazumlje s spoznanje Boga (ARj).

Bogoredovanje, bogorеđe s štovanje Boga (ARj).

Bogorodan pr. koji Boga rađa. O Mariji koja je rodila Isusa (ARj; Ben.).

Bogorodica, (rjeđe: **Bogarodica, Bogurodica**) ž (prema grč. theotókos, lat. deipara, stsl. bogorodica) — Majka Božja, Marija koja je rodila Isusa Boga (ARj; IB i dr.). V. Bogoroditeljica.

Bogorodičan, bogorodičin, bogorodički pr. što pripada Bogorodici, što se odnosi na Bogorodicu (ARj; IB; DDM).

Bogoroditeljica, Bogoroditeljnica ž isto što Bogorodica (ARj).

Bogoslavan pr. što je Bogu na slavu (ARj).

Bogoslov, bogoslovac, bogoslovnik m (prema grč.-lat. theologus; stsl. bogoslov'c') — čovjek koji o Bogu i o božanskim stvarima uči, govori, raspravlja (Jagić 301; ARj; IB; DDM; Ž I 26 i dr.). V. teolog s. v. teologija — TG 198.

Bogoslovački pr. što se odnosi na bogoslove, bogoslovce (A. d. Costa I 4).

Bogoslovan, bogoslovski pr. što se odnosi na bogoslove, bogosloviju: o osobi, nauku, jeziku, govoru... (v. ARj; Bajić 220; Ž I 15; Rajić 5 i dr.).

Bogoslovica ž 1. nauk o Bogu; 2. bogoslovska misao. ARj; IB; Ben.

Bogoslovija ž 1. nauk o Bogu i o božanskim stvarima; 2. škola za učenike — bogoslove. Od XIX st. (ARj; IB; DDM; Ben. i dr.) V. teologija — TG 198.

Bogoslovlje (u starini: od XIII st. bogoslovije, od XVII st. bogoslovje, od XVIII st. bogoslovlje) s isto što bogoslovija pod 1 (ARj; IB; DDM; Sch.-P. 2; Ž. I 19 i dr.).

Bogoslovljenje gl. im. od bogosloviti; raspravljanje o Bogu ili o božanskim stvarima (A. d. Costa I 50).

Bogoslovnica ž isto što bogoslovija pod 1 (ARj).

Bogoslovstvo s, **bogoslovština** ž isto što bogoslovija pod 1. U starije doba (ARj).

* **Bogoslužan** pr. što se odnosi na službu Božju. U novije doba (DDM; Ben.; Kn. 127).

Bogoslužba ž služenje Bogu, štovanje Boga, služba Božja (ARj).

* **Bogoslužben** pr. što se odnosi na službu Božju (Rog. 120).

* **Bogoslužbenik** m knjiga u kojoj su upute i molitve za službu Božju. U novije doba (Š). V. službenik pod 5.

* **Bogoslužje** (Bel. I 254; Št. I 318), * **bogosluženje** (Rog. 144) s služenje Bogu, vršenje službe Božje; obavljanje sv. čina, obreda.

Bogostrah m, **bogostrašnost** ž strah Božji. U starije doba (ARj).

Bogostrašan pr. koji se straši Boga; pobožan (A. d. Costa I 193).

Bogosvetiti, bogosvećivati — posvetiti, posvećivati. U starijem jeziku (ARj).

Bogoštovac m čovjek koji štuje Boga; pobožan čovjek (ARj).

Bogoštovan pr. što se odnosi na bogoštovlje: o osobi, nauku, djelu, molitvi ... Od XVII st. (ARj; IB; DDM; Kn. 4; Cr., Pr. 8).

Bogoštovanje s štovanje Boga (Dobretić 154).

Bogoštovlje, bogoštovstvo (u starije doba) s štovanje Boga, pobožnost, vršenje sv. obreda (ARj; IB; DDM; Cr., Pr. 240; Bel. I 97; Ž. II 371; Kn. 1).

Bogoštovnost ž štovanje Boga, pobožnost. U staro doba (ARj).

Bogoštovski pr. što se odnosi na bogoštovlje (ARj).

Bogoubijca, * bogoubojica m čovjek koji je ubio Boga. O Židovima koji su ubili Isusa (ARj); o grešnicima koji grijehom »ubijaju« Boga (Š).

Bogoubojstvo, bogubojstvo s ubijanje Boga. O načinu kojim je Isus umoren (ARj), o učinku smrtnoga grijeha (Š).

Bogoučovječiti se — postati čovjekom. O Sinu Božjem koji je postao čovjekom (ARj).

Bogougodan, bogugodan, * boguugodan pr. koji je ugodan Bogu, što je ugodno Bogu (ARj; Ben.; IB; DDM).

Bogougodnica ž bogougodna žena (ARj).

Bogougodnik m bogougodan čovjek (ARj).

Bogovati — biti Bog, vladati kao Bog (ARj; IB; RSA; DDM).

Bogovidac m koji Boga vidi, koji je Boga vidio (ARj).

Bogoviđenje s gledanje Boga (ARj).

Bogovina ž lik, slika poganskih bogova. U starije doba (ARj s. v. 2. bogovina). Isp. idol — TG 103.

Bogovit pr. koji je blizu Boga, blažen u raju (ARj).

*** Bogovjerac** m bogovjeran čovjek (RSA).

*** Bogovjeran** pr. koji vjeruje u Boga (RSA).

*** Bogovjerstvo** s vjerovanje u Boga (RSA).

Bogovski pr. što pripada Bogu, božanstvu. Od XIX. st. (ARj; IB; RSA; DDM).

Bogoznanje s znanje o Bogu, poznavanje Boga (ARj; RSA).

Bogožalac m koji žali Boga, Krista; koji (u Dubrovniku) Velike sedmice pjeva o muci Isusovoj (RSA).

Bogoživ pr. koji za Boga živi, redovnik (ARj).

Bogoživac m bogoživ čovjek (ARj).

Boguvjetan pr. Bogu namijenjen, zavjetan (ARj).

Bol m i ž, **bolest** ž duševna ili tjelesna nemoć; žaljenje, kajanje zbog počinjenoga grijeha (Bolest od griha ima biti obćena. Dobretić 173. .V još Kadčić 74; Zoričić 35).

Bolovati, boljeti (se) — trpjeti bolest; osjećati žalost, kajati se zbog počinjenog grijeha (Pokornik teške i velike grihe ispovidi svomu ispovidniku, koji ga upita, boli li se od svoji griha. Dobretić 92. V. još ARj).

Božak m hip. od Bog; posebno: 1. od nečega napravljeno uskrsno janje; 2. spremica u kojoj se drže sv. moći (isp. relikvijar — TL 161). Od XVII st. (ARj).

Božan, božanski pr. što se odnosi na Boga, što pripada Bogu (ARj; IB; DDM i dr.).

Božanstven (u starini najprije: bož'stv'n' od XII st.; božastven od XIV – XVIII st.; božanstven od XV st.) pr. što pripada Bogu, božanstvu; što se odnosi na Boga, božanstvo (ARj; IB; DDM; Ben. i dr.).

Božanstveniti — učiniti sličnim Bogu, učiniti dionikom božanstva. U ARj (iz Stulića) »sa svijem nepouzdano«. U naše se doba čuje često (Š). Isp. obožanstveniti, pobožanstveniti.

Božanstvenost ž svojstvo božanstva, sličnost s Bogom, dioništvo Božje naravi, božanstvo. Od XVII st. (ARj; IB; DDM; Ben.).

Božanstvo, boštvo s (stsl. bož'stvo; kod nas u starini najprije: bož'stvo, božstvo XIII — XV st.; božastvo XIV — XVII st.; božanstvo od XVI st.) — Božja narav, bit, vlast; Bog (Đorđić, Im. t. božanstvo. NJ IV 169 ss.; ARj; IB; DDM).

Božić m dem. od Bog, mali Bog; dan, kad je Sin Božji postao malen, kad se rodio od Djevice Marije (25. XII). U svezi: mali, mladi B. — osmi dan po Božiću, mlado ljeto, svetkovina Isusova obrezanja. Obično od starine (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 22; Bulat, JF II 284; Krek 586; ARj; IB; Ben). V. rođenje, rožanstvo.

Božićati se — čestitati Božić (ARj).

Božićevati, božićovati — slaviti Božić, provesti Božić i božićne praznike (ARj; IB; DDM; Ben.).

Božićev, božićni, božićnji, božitnji pr. što pripada Božiću (ARj; IB; DDM; Ben.).

Božićnica ž dar za Božić (IB); (u Hrvatskoj) dar mladoženje djevojci za Božić (ARj); (u Blatu na Korčuli) kolač »od lipe bile muke... našaran« koji se peče za Božić (Š).

Božićnjak, božitnjak m nešto što pripada Božiću, npr. badnjak (ARj; IB).

Božiti — nazivati kome Boga (ARj; IB).

Božjački pr. što pripada božjacima (ARj).

Božjak m 1. prosjak, jer prosi radi Boga i radi Boga mu se dijeli (ARj; IB; DDM); 2. član templarskog reda (Ben. V templar — TL 187).

Božji, Božiji (u starini još: **Boži, Božij**; isp. stsl. božii, bož'i) pr. što pripada Bogu na bilo koji način. U svezi: B. dan — Tijelovo, drugi dan Božića (kod pravoslavnih). Isp. ARj; IB; DDM; Ben. i dr.

Božo m hip. od Božić, mali Bog. O Isusu u božićnim pjesmama (ARj).

Bračan pr. (isp. stsl. brač'n'. Jagić 327) — što se odnosi na brak. Od XIII st. (ARj; IB; DDM; Ž. II 321). V. ženidben.

Bračnik m pirnik, zaručnik, muž (ARj; Ben.).

Braćenik m član crkvenog reda (ARj).

Brak m (od brati — uzimati; isp. stsl. brak') — ženidbena veza između muža i žene, koja je među kršćanima jedan od sedam sakramenata. Od XIII st., ali u starije vrijeme dosta rijetko (isp. Brückner 183; Krek 197 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 32; ARj; Cr., Pr. 193; Ž. II 320 i dr.). V. ženidba, matrimonij — TL 111.

* **Brakolomac** m brakoloman čovjek (DDM).

* **Brakoloman** pr. koji krši bračnu vjernost (DDM; Ben.).

* **Brakolomnica** ž brakolomna žena (DDM).

* **Brakolomstvo** s kršenje bračne vjernosti (DDM; Ben.). V. adulterij — TL 24.

* **Brakoraspustan** pr. što se odnosi na raspust braka, brakorazvod (Ben.). V. brakorastavan, brakorazvodan.

* **Brakorastavan** pr. isto što brakoraspustan (Ben.).

* **Brakorazvod** m rastava braka (Ben.).

* **Brakorazvodan** pr. isto što brakoraspustan (DDM; Ben.).

Brašance s dem. od brašno; tijelo Isusovo, pričest. Od XVI st. (ARj; IB; DDM).

Brašančani, brašanski pr. što se odnosi na Brašančevo (ARj; IB).

Brašančevo s isto što Tijelovo. Od XVIII st. (ARj; IB; DDM; Ben.).

Brašenica, brašljenica, brašnenica ž isto što popudbina (ARj).

Brašno s hrana, duhovna hrana, pričest, pričest na smrti. Od XIII st. (ARj).

Brašnovati, bršnovati — hraniti, pričešćivati (se). V. ARj. Govori se danas u Istri (bršnovati). Š.

Brat m čovjek koji je s nekim u najbližoj vezi po krvi, po sakramentu krštenja (kumčetu kumov sin), po vjeri (kršćani su među sobom braća...), po pripadništvu pobožnom crkvenom društvu ili redovničkoj zajednici (isp. fra — TL 58; posebno redovnik koji nije svećenik (isp. laik — TG 143). U svezi: mali ili manji brat, mala ili manja braća — naziv za članove Franj. reda, prema lat. službenom nazivu »Ordo fratrum minorum« (isp. ARj s. v. brat i mao; IB; Kn. 41 i dr.). V. malobraćanin.

Bratarstvo s crkveno društvo; stanje onoga koji je član crkvenog društva. U starije doba (ARj).

Bratijenstvo s isto što bratstvo pod 1 i 2 (ARj).

Bratim m član crkvenog društva, bratovštine. Od XVII st. (ARj; IB; DDM; Rog. 582). V. bratjenac.

Bratimiti (se) — moliti koga da bude brat, pobratim; zvati se međusobno brat (ARj; IB; DDM).

Bratimski, bratinski pr. što se odnosi na bratime, bratski (ARj; DDM; IB).

Bratimstvo, bratinstvo s 1. crkveno društvo ustanovljeno poput organičkog tijela (isp. sodalicij – TL 178; 2. isto što bratstvo pod 1 i 2 (ARj; IB; DDM; Rog. 582).

Bratimština, bratinština ž isto što bratovština (ARj).

Bratjenac m hip. od brat; išto što bratim (ARj) .

Bratovština, bratština (bratšćina, brašćina, braština) ž pobožno društvo vjernika za unapređivanje javnoga bogoštovlja (ARj; Mažuranić I 64 ss.; Št. I 235; Cr., Pr. 147; Rog. 580). V. bratimština.

Bratstvo s 1. isto što bratovština; 2. stanje, veza između članova bratimstva, reda, iste vjere; 3. skup, zajednica braće, kaluđera koji žive u jednom samostanu (u Ist. crkvi). Isp. ARj; Rog. 598; Cr., KP II 2, 236 i dr.

Brecati — prikucavati u zvono prigodom smrti ili pogreba. Govori se u Dalmaciji (Š).

Brezakonit pr. isto što nezakonit (Dobretić 113).

Brezakonje s isto što bezakonje (ARj).

Brezgrešan pr. isto što bezgrešan (Marulić 90).

Brezgrešnost ž isto što bezgrešnost (ARj).

Brezredan pr. isto što bezredan (A. d. Costa I 60).

Brezrednik m isto što bezrednik (Dobretić 291).

Brezrednost ž, **brezređe** s isto što bezrednost (ARj).

Brodac m dem. od brod; posudica za tamjan (Misnik... uzimlje tamiana iz brodca i postavlja u kadilnik. Kašić 156).

Brojanice, brojenice ž mn. (rjeđe u jedn.: **brojanica**) — predmet (niz zrna, povezanih žicom) na koji se moli krunica. Od XVII st. (ARj; IB; DDM; Ben.). V. čislo, očenaš, krunica — TL 98.

Brzitnji, * bržitni, * bržitnji pr. svečan; npr. b. dan, blagdan. U staro doba (ARj; Mažuranić I 103).

C

Cinkuš m zvono na tornju, i to obično ono najmanje koje zvoni kod umiranja; od cinkati (zvoniti), a ovo od glasova cin — cin (ARj; IB; DDM).

Crljenica, (črljenica, crvenilica) ž uputa, propis za obavljanje crkv. obreda; prijevod lat. rubrica (v. rubrika — TL 167). Od XVII st. (ARj; IB; Ben.; Št. I 326).

Crni pr. sam ili u svezi: c. đavao, vrag ... — isto što vrag. Tako se govori, da se ne spomene ime »vrag«, a to zbog toga, jer se drži da je vrag crn (ARj; Bulat, JF V 147).

*** Crnonja** m isto što vrag (v. crni). Bulat, JF V 147.

Crnorizac, črnorizac m — od crn i riza (odijelo, haljina); isp. stsl. čr'noriz'c' (Miklošić, Term. DAW XXIV 16; Jagić 300) — čovjek koji nosi crnu haljinu, redovnik (ARj). V. riza — TL 203.

Crnorizački, črnorizački pr. što pripada crnoriscima. U staro doba (ARj).

Crnorizica, črnorizica ž redovnica, kaluđerica. U staro doba (ARj).

Cvijeti m i ž mn. isto što Cvjetnica. Od XVII st. (ARj; IB; DDM; Ben.).

Cvjetan, cvjetni, cvjetnji pr. što pripada cvijetu, cvijetima, Cvjetnici ili kojem danu što dolazi iza Cvjetnice. Redovno u svezi: Cvjetna nedjelja, Cvjetni ponedjeljak ... (ARj; IB; ŠT. II 142; Kn. 235).

Cvjetnica ž nedjelja pred Uskrs. Naziv dolazi otud, što se toga dana u crkvi svečano blagosivlju i nose u ophodu palme, maslinove grančice, cvijeće (isp. lat. dominica palmarum). Od XV st. (Mažuranić I 145; ARj; IB; DDM; Kadčić 148; Zoričić 81; Kn. 155 i dr.). V. cvijeti, cvjetonosije, nedjelja, Uličnica.

Cvjetonosije s isto što Cvjetnica (ARj; IB).

C

Čas m dio vremena, sat, ura; vrijeme kad svećenici, redovnici mole određenu molitvu; sama molitva koja se u to vrijeme moli (ARj; IB; Št. I 353; Kn. 44; Pavić 125). V. časoslov, hora — TL 210.

Časlovac m 1. isto što časoslov; 2. dijete koje uči čitati časoslov. U Ist. crkvi od XVIII st. (ARj; IB; Kn. 48).

Časnica ž časna sestra, redovnica. U Hercegovini (Š). V. častan.

*** Časoslov** m knjiga s molitvama koje se mole na časovima (v. oficij — TL 124). Danas vrlo obično (isp. Ben.; DDM; Št. I 323; Bel. I 186; Kn. 48; Rog. 121 i dr.). V. časlovac pod 1, čestoslovac, čin pod 4, činomolje, nausnica, pomolionik, poslužba, služba pod 1.

Častan, časni pr. vrijedan časti, štovanja. Često kao atribut uz ime svetih zgrada (samostan, crkva), predmeta (križ, krst); osobito uz ime svećenika — redovnika (časni otac), redovnika koji nisu svećenici (časni brat), redovnica (časna sestra; ili samo: časna), uz ime onih o kojima se vodi proces da

budu proglašeni blaženima (časni sluga Božji). Isp. ARj; IB; DDM; Pavić 129.

Čaša ž posuda za piće; posuda što se upotrebljava kod prikazivanja mise (Kadčić 101); simbol muke, trpljenja, ljudske sudbine (isp. Mat. 26, 39; Bernardin 70, 157). V. kalež — TL 70.

Čatac, čtac, čtač, čtavac m (od čisti, 3. l. mn. prez. č'tu, čatu; isp. stsl. č't'c'. Jagić 300) — čovjek koji čita; posebno čovjek kojemu je posao čitati u crkvi; koji u tu svrhu ima mali red (ARj; IB; Ben.). V. čitalac, štac, štilac, lektor — TL 106.

Čatati, čatiti — čitati, osobito čitati molitve, čitati u crkvi (ARj; IB; Ben.).

Čegrtaljka ž drvena naprava kojom se u posljednja 3 dana Velikoga tjedna u crkvi daje znak mjesto zvonom (ARj). V. klepetac, škrebetaljka, baraban — TL 208.

Čestica ž dem. od čest, mali dio, mrvica; komadić posvećenog kruha, hostije (ARj; IB; Sch.-P. 473; Kn. 89 i dr.). V. fragmenat — TL 56.

* **Čestičnjak** m posuda u kojoj se čuvaju svete čestice (Št. I 448; Bel. I 254; Cr., Pr. 244). V. krušnik, ciborij — TG 62, piksida — TG 176.

Čestoslovac m isto što časoslov. U starije doba (ARj).

Četiredesetnica, četiridesetnica, četrdesetica, četrdesetina, četrdestina ž četrdesetdnevni post, osobito pred Uskrs (ARj). V. četrdesetnica pod 1, korizma — TL 95.

Četrdesetni, četrdesni pr. što se odnosi na četiredesetnicu, četrdesetnicu; obično u svezi: č. post (ARj).

Četrdesetnica, četrdesnica ž. 1. isto što četiredesetnica; 2. vrijeme od 40 dana poslije nečije smrti, kroz koje se mole za nj molitve; 3. daća što se daje četrdeseti dan poslije nečije smrti. Isp. ARj; DDM; IB; Ben.; Kn. 151.

* **Četrdesetsatni** pr. što se odnosi na vrijeme od 40 sati; obično u svezi: četrdesetsatno klanjanje — klanjanje, moljenje koje traje 40 sati (Sch.-P. 280; Cr., Pr. 245). — V. kvarantore — TL 102.

Četver pr. što se odnosi na nešto što je sastavljeno od četiri u jedno, četiri zajedno. Redovno u svezi: četvera vremena (Kadčić 34), četvere kvatre (ARj) — trodnevni post u četiri godišnja doba. V. kvatre — TL 102.

Četvrtak m četvrti dan u sedmici (v. sedmica). U svezi: brašančani č. — Tijelovo (ARj); Veliki, sveti č. (isp. stsl. velik' četvr't'k') — četvrtak Velikog tjedna (ARj; DDM; Miklošić, Term. DAW XXIV 25; Št. II 63; Sch.-P. 513; Kn. 46 i dr.); tusti, pretili č. — četvrtak pred poklade (ARj; IB; Ben.); zeleni č. — svaki četvrtak od Uskrsa do svetkovine Presv. Trojstva (ARj).

Čin m djelo, radnja; posebno: 1. slobodno, moralno djelo koje pred Bogom zaslužuje nagradu ili kaznu (Ž. I 181, 275. V. akt — TL 25); 2. djelo propisano od Crkve koje okružuje sakramentalnu (prije svega žrtvenu) radnju naređenu od Krista, koja se vrši u službi bogoštovlja samostalno ili kao dio bogoštovlja, npr. dizanje očiju, klečanje, križanje . . . (Sch.-P. 347 s.; Kn. 6, 109. V. ceremonija — TL 37); 3. služba Božja, misa, osobito glavni dio mise (ARj. Isp. kanon — TG 121); 4. isto što časoslov (Št. I 473), prema lat. officium (v. oficij — TL 124); 5. sakramenat reda (ARj). — U mn. čini — čari, čarolije (ARj; IB; Ben.). V. djelo.

Čina ž isto što lik pod 2 (ARj).

* **Činodejstvovati** — obavljati, voditi crkvenu pobožnost. Kod pravoslavnih (DDM; Ben.). Isp. celebrati — TL 36.

Činomolje s moljenje bož. oficija; od čin i moliti. V. časoslov.

Činjenje gl. im. od činiti; naziv knjige Sv. pisma: činjenja apoštolska (ARj), prema lat. Actus Apostolorum. V. djelo.

Čislo s broj; posebno: 1. isto što brojanice (ARj; IB; DDM; Št. I 520); 2. naziv knjige Sv. pisma Staroga zavjeta (ARj), prema lat. Numeri.

Čisnik m 1. isto što čistilac; 2. isto što čistilište. U starijih pisaca (ARj).

Čist pr. što je bez ljage, mrlje; tko je bez grijeha, tko živi u tjelesnoj uzdržljivosti (ARj).

Čistilac m, **čistilica** ž, **čišnjak** m komad platna kojim svećenik čisti kalež, prste i usta poslije pričesti. U staro doba (ARj). V. čisnik pod 1, čistilo pod 1, očisnik pod 1, purifikator — TL 157.

* **Čistilište** s mjesto gdje poslije smrti duše trpe vremenitu kaznu za svoje grijehe, prije nego budu pripuštene u raj. U novije doba (DDM; Ben.; Buj. II 194 i dr.). V. čisnik pod 2, čistilo pod 2, čistište, očisnik pod 2, očistilište, očišćenje, otrebnik, purgatorij — TL 157.

Čistilo s 1. isto što čistilac (ARj; Št. I 434; Sch.-P. 316); 2. isto što čistilište (ARj; IB).

Čistište s isto što čistilište. U starije doba (ARj).

Čistoća ž stanje onoga koji je čist, bez grijeha; posebno onoga, koji živi u tjelesnoj uzdržljivosti. Od XV st. (ARj; Kadčić 306; Ž. II 314; Cr., KP II 2, 145 i dr.).

* **Čitalac** m isto što čatac. U novije doba (Bel. I 127).

Čitanje gl. im. od čitati; odlomak iz Sv. pisma, iz djela sv. otaca, iz života svetaca... što se čita kod službe Božje (Sch.-P. 458; Kn. 43, 66, 129, 213, 329 i dr. V. čtenje, štenje, štivenje, lekcija — TL 106). U svezi: duhovno č. — čitanje pobožnih knjiga, povezano s razmatranjem i molitvom, kao sredstvo za postignuće kršćanske savršenosti (Št. II 385; Bajić 85. V. štivo).

Članak m dio od onoga što treba vjerovati, vjerska istina; osobito u svezi: članak vjere (Buj. II 100). V. dogma — TG 73, definicija — TL 39.

Čovječanski (u starije doba: člověč'ski — u XIII i XIV st.; člověčaski — u XIV i XV st.; člověčanski — u XVI st.; a čovječanski od XVI st.) pr. što pripada čovjeku, ljudima. Često se veli o Isusu, da je »Sin čovječanski«, da ima »čovječansku narav« (isp. ARj). V. čovječji.

Čovječanstvo (u starije doba: člověč'stvo — u XIII i XIV st.; čovječstvo — u XVI st.; čovječtvo od XVI do XVIII st.; človječanstvo — u XVI st.; a čovječanstvo od XVI st.) s skupno ljudski rod; čovječja, ljudska narav. Često o Isusovoj ljudskoj naravi (ARj; Đorđić, Im. t. božanstvo. NJ IV 169 ss.).

Čovječji pr. isto što čovječanski. U naše doba obično (Š).

Čtenje s isto što čitanje. U starije doba (Čtenje pistule blaženoga Pavla apostola k Rimljanom. Bernardin 1. V. još Kašić 229).

* **Čtenija** s mn. crkvena knjiga. U staro doba (Mažuranić I 176).

Čtiocoređe s red čataca. U starije vrijeme (ARj). V. lektorat — TL 106.

Čtionica ž isto što propovijedaonica. U staro vrijeme (ARj).

Čtovati — iskazivati čast, štovati (Marulić 20); svetkovati blagdan (ARj).

Čudan pr. što se odnosi na čudo; što pobuđuje čuđenje, divljenje; isto što čudotvoran (ARj). V. čudesan.

Čudesan pr. isto što čudan (ARj; IB; DDM).

* **Čudesnost** ž svojstvo onoga što je čudesno (DDM).

Čudeso, čudestvo s isto što čudo (ARj; IB).

Čudo s izvanredan događaj koji nadilazi prirodne sile i običan prirodni red. Obično od starine (Miklošić, Term. DAW XXIV 3; ARj; IB; DDM i dr.). V. čudeso, čuđe, zlamenje pod 3.

Čudočinitelj m isto što čudotvorac (ARj).

Čudotvorac m (isp. stsl. čjudodvor'c'. Jagić 300) — čovjek koji čini čudesa (ARj; IB; DDM; Ben.). V. čudočinitelj čudotvoritelj.

Čudotvoran (u starini i: **čudnotvoran**) pr. o osobi ili stvari, koja čini čudesa (ARj; IB; DDM; Sch.-P. 337).

Čudotvorica, čudnotvornica ž žena koja čini čudesa (ARj).

Čudotvoritelj, čudnotvoritelj, čudnotvorac, čudotvornik m isto što čudotvorac (ARj).

Čudotvorje s, **čudotvornost** ž, **čudotvorstvo** s, **čudnotvorstvo** s moć činiti čudesa, čudo (ARj).

Čuđe s isto što čudo (ARj).

Čuvalac, čuvar m čovjek koji čuva, posebno: 1. anđeo kojega ima svaki čovjek za čuvara (ARj; IB; DDM; Ben.); 2. samostanski starješina, npr. kod franjevaca (Poslie svakom manastiru... bio je zabiližen upravitelj, koga franceskani čuvaoca oliti vam gvardiana zovu. A. d. Costa I 112. V. gvardijan — TL 60); 3. redovnik koji upravlja jednom redovničkom pokrajinom ili zamjenjuje provincijalnoga starješinu (v. kustod — TL 101).

Čuvaostvo s služba, čast kod nekh redovnika; redovnička pokrajina, koju sačinjava barem 4 samostana, kojom upravlja čuvalac (v. kustodija — TL 101). U starije vrijeme (A. d. Costa I 214).

Čuvar m tko čuva; u svezi: anđeo č. — isto što stražar pod 2 (Š).

Ć

Ćudoredan, ćudoredski pr. što je u skladu s ćudoređem, što se zbiva po načelima ćudoređa (ARj; DDM; Št. I. 205; Ž. II 4 i dr.). V. moralan — TL 118.

Ćudoreditelj m učitelj ćudoređa (ARj).

Ćudorediti — upućivati nekoga u načela ćudoređa (ARj).

Ćudorednica ž nauk o ćudoređu (ARj). V. moralka — TL 118.

Ćudorednost ž odnos ljudskog čina prema ćudoređu, ćudoređe (ARj; DDM; Št. I 471; Bel. II 94 i dr.). V. moralnost — TL 119.

Ćudoređe s stanje čovjeka koji uvijek živi i radi slobodno u nekom stalnom, sređenom stavu, vrijednom pažnje i poštovanja (Ž. I 22. V. ARj; Ben. i dr.).

D

Daća ž ono što se daje, danak, prinos; posebno: 1. gozba što se daje kad netko umre njemu u čast (ARj; IB; Ben.; DDM. V. četrdesetnica pod 3, devetina, godišnjica pod 2, mrtvaština, mrtvilo, područje, polugodišnjica, sedmica pod 1, sedmina pod 2, karmina — TL 78); 2. neslana pogača što se jede poslije sprovoda prije drugih jela (kod pravoslavnih oko Banjaluke. Š); 3. gozba uz vesele prigode, kao krsno ime (ARj).

Dah m isto što nadahnuće. U starije vrijeme (ARj).

Dahnitelj, dahnik m tko diše. O prvoj i drugoj osobi Presv. Trojstva (Ocu i Sinu), od kojih disanjem proizlazi Duh Sveti, pa se oni zovu d. U starije doba (ARj). V. dihatelj, duhovitelj.

Dahnuće , dahnjenje s disanje; djelovanje kojim proizlazi Duh Sveti (isp. dahnitelj). ARj. V. dihanstvo.

Dahnuti — disati. Osobito o Isusu koji je dahnuo nad učenike, kad im je dao Duha Svetoga (Iv. 20, 22); o svećeniku koji dahne nad djetetom (koje krsti), nad vodom (koju blagosivlje) . . .

Dan m (u stsl. i kod nas u starije doba: d'n') — vrijeme od izlaza do zalaza sunca, vrijeme od 24 sata. Vrlo često u svezi: Badnji d. — dan uoči Božića (v. badnji); Dušni, Mrtvi d. — spomen mrtvih (2. XI); Božji d. — Tijelovo; Spasov d. — Uzašašće; sudnji (napokonji, najpokonji, najzadnji, najposljednji, strašni, Gospodnji, pitani . . .) d. — dan posljednjeg suda na svršetku svijeta (v. ARj s. v. dan; Hrvatska straža od 27. rujna 1935, br. 222); Stjepanjdan, Ivanjdan, Nikoljdan, Đurđevdan, Martinjdan . . . — svetkovina s. Stjepana, Ivana i dr.

* **Danjica** ž misa što se govori po danu, za razliku od zornice, ponoćke. Mažuranić X 1732.

Dar m što se daje, poklon uopće; posebno: 1. što se daje, prinosi Bogu (ARj); 2. prinos, kruh i vino, kod službe Božije (Kn. 88); 3. što Bog daje ljudima (Kadčić 65. Isp. Rim, 12, 6); 4. osobito: dobra, milosti, što daje Duh Sveti (isp. iz katekizma: Sedam darova Duha Svetoga. Ž. I 85, II 69).

Darivati — nesvr. prema svr. darovati. Danas obično (Š).

* **Darohranilnica** ž mali kovčeg (u Ist. crkvi) u kojem se čuvaju osvećeni dari za bolesne i za svršavanje liturgije preosvećenih darova (Kn. 88).

Darovatelj, darovitelj, daritelj, darivalac, darovnik, datelj, davac, davalac, davatelj m čovjek koji daje; Bog koji dijeli dobra, milosti ljudima (ARj).

Darovati — udijeliti nešto, pokloniti. O Bogu koji ljudima dijeli svoje darove (ARj; Ž I 84, II 59).

Darovština ž što se poklanja, daruje; posebno: 1. milosti, dobra što Bog daje ljudima (ARj); 2. što se iz duhovnih pobuda ostavlja crkvi, samostanu (A. d. Costa I 126).

Desetak m deseti dio; isto što desetina pod 1 i 3 (ARj).

Deseti redni br. U sr. rodu bez imenice (deseto): isto što desetina pod 3 (ARj).

Desetica ž isto što desetina pod 2 (ARj).

Desetina ž (od deset s nast. - ina, prema lat. decima, stsl. desetina) — 1. dio krunice od 10 Zdravomarija (ARj); 2. deset zapovijedi Božjih skupno (ARj); 3. deseti dio prihoda što se nekad davao za uzdržavanje crkve, svećenika. Crkva je ustanovu desetine primila od Židova. U Sv. pismu spominje se više puta davanje desetine od prihoda u vjerske, religiozne svrhe (isp. I Mojs. 14, 20; IV Mojs. 18, 21; Mat. 23, 23; Luk. 18, 12; Hebr. 7, 2). Hrvati su po svoj prilici taj običaj primili s kršćanstvom (isp. Raumer 301 s.; Meillet, Études 450; Miklošić, Term. DAW XXIV 17; Mažuranić II 218 ss.; ARj).

Desetka ž isto što desetina pod 1 (ARj).

Deveti redni br. U obliku deveta ž — dio službene svećeničke i redovničke molitve, koji se u starini molio oko 9 sati, tj. 3 sata prije zalaza sunca (Koliko je dili oli ti vrimena ovoga svetoga oficija? Sedam: 1. jutrenja, 2. prva, 3. treća, 4. šesta, 5. deveta, 6. večernja, 7. završnica oli ti kumplita. Kadčić 39. V. Kn. 153). Isp. nona — TL 121.

Devetina ž deveti dio; daća što se daje deveti dan poslije nečije smrti (ARj). V. daća.

Devetnica (u starije doba i: **devetinja)** ž pobožnost koja se obavlja kroz devet neprekidnih dana (ARj; DDM i dr.). V. novena — TL 121.

Dihaj m djelo kojim se diše; isto što nadahnuće. U staro vrijeme (ARj).

Dihanstvo, dihanje s isto što dahnuće (ARj).

Dihatelj m isto što dahnitelj (ARj).

Dihati, dihovati – primati i ispuštati zrak iz prsiju. O djelovanju Oca i Sina od kojh dihanjem proizlazi Duh Sveti (ARj).

Dijelak m isto što čestica, hostija; prema lat. particula (v. partikula — TL 131). U starije doba (ARj).

Dijeliti — rastavljati na dijelove, davati, poklanjati. Često u svezi: d. milostinju – davati milostinju (ARj); d. sakramente – nekome davati sakramente (Tko dakle može valjano dijeliti sakramente. Buj. I 116. V. i Št. II 156). Isp. podijeliti.

Dika ž ures, čast, slava. U svezi: rajska d. — raj, uživanje u raju (ARj).

Dio m često u svezi: imati d. u molitvi (biti dionikom čije molitve), s Kristom u raju (doći u raj) . . . prema lat. partem habere, participem esse.

Dionica ž žena koja ima dio dobrih djela, molitava, misa i sl. (isp. ARj).

Dionik m čovjek koji ima dio dobrih djela, molitava, raja (tj. koji će doći u raj) . . . Vrlo obično od starine (isp. ARj).

Dioništvo, dionstvo s sudjelovanje, zajedništvo, društvo; posebno zajedništvo u dobrim djelima, molitvama . . . (isp. ARj).

Djejanje, djanje (gl. m. od dêjati) — djelovanje; posebno (kod čak. pisaca XVI st.) naziv knjige Novoga zavjeta (»Dejanje apostol«. V. ARj), koja se danas redovno zove »Djela apostolska«, prema lat. Actus Apostolorum (v. djelo).

Djelan, djelavan, djelatan pr. što se odnosi na djelo, djelovanje. O danu u koji se radi: djelni, djelavni, djelatni dan (ARj); o milosti koja čovjeka potiče na dobro djelovanje: djelatna milost (Ž. I 373), prema lat. gratia actualis (v. djelovan, aktualan — TL 25).

Djelatnik m dan u koji se radi (ARj). V. djelan.

Djelilac, djelitelj m tko dijeli. O Bogu koji dijeli dobra, milosti ljudima (ARj); o čovjeku koji dijeli milostinju (ARj); o onome koji dijeli sakramente (Dielitelj sakramenata i to prvotni jest sam Isus Krist. Št. II 149. V. još Buj. I 116; Sch.-P. 492). V. djelovavnik, ministar — TL 113.

Djelo s isto što čin pod 1 (isp. Mat. 5, 16). Vrlo često u svezi s nazivom djela: d. vjere, d. ufanja, d. ljubavi, d. skrušenja, d. milosrđa . . . (isp. ARj i dr.). U mn.: Djela apostolska – naziv knjige Novoga zavjeta. V. činjenje, djejanje, stvar, at — TL 29.

Djeloispravan pr. koji ispravlja djela u moralnom smislu, ćudoredan, moralan. U starije doba (ARj).

Djeloispravnik m čovjek koji u moralnom smislu uči kako treba ispravljati svoja djela. U starijih pisaca (ARj). V. moralist — TL 118.

Djeloredan pr. koji uređuje djela, koji daje upute za dobro življenje, što se odnosi na djelorednost, što je u skladu s djelorednošću (Bogoslovje diloredno. Kadčić, naslov knjige). V. moralan — TL 118.

Djelorednost ž, * **djelorede** s nauk o dobrom življenju (ARj; Rog. 225, 226). V. moral, moralka — TL 118.

Djelorestvo s misao, izreka koja upućuje na dobro življenje. U starije vrijeme (ARj).

Djelotvoran pr. koji tvori djelo. O milosti koja je čovjeku pomogla da djelo izvrši (isp. ARj), prema lat. gratia efficax.

Djelovan pr. koji djeluje, koji pripada djelu. O milosti koja potiče na dobro djelovanje (Milost dilovna oli dilujuća. Kadčić 9. V. djelan); o načinu djelovanja sakramenta, koje postizava uspjeh samo po sebi bez obzira na osobnost djelitelja (Plod od dila dilovana. Kadčić 64), prema **lat.** ex opere operato.

Djelovati — raditi, činiti; činiti dobra ili zla djela, za koja čovjek ima pred Bogom odgovornost (Kadčić 413, Dobretić 528). Često o Bogu koji djeluje u duši po milosti, sakramentima (ARj); o svećeniku koji djeluje, tj. dijeli sakramente (ARj); o učinku koji proizvodi, djeluje sakramenat (Što diluje u duši sveto krštenje? Kadčić 136). U svezi: djelujuća milost – milost koja čovjeka potiče na dobro djelovanje (Pomoću djelujuće milosti probugjuju djela krjeposti. Buj. I 221. V. djelan); djelo djelujućega — plod, učinak, koji kod službene

crkvene molitve, dijeljenja sakramenata... donosi pobožnost samoga djelitelja (Što je plod od dila dilujućega? Kadčić 65), prema lat. ex opere operantis.

Djelovavnik m tko djeluje, koji podjeljuje sakramente. U starije doba (ARj). V. djelilac.

Djetinjci, djetinci m mn. praznik djece, u treću nedjelju pred Božić (ARj). V. očići, materica.

1. **Djev** pr. koji živi u tjelesnoj uzdržljivosti (isp. Marulić 101).

2. **Djev** m i ž osoba koja živi u tjelesnoj uzdržljivosti. U starije doba (ARj). Isp. beženstvo.

Djeva ž (stsl. dêva) — neoskvrnjeno žensko čeljade. Vrlo često od najstarijih vremena, osobito za Majku Božju (isp. ARj; Ben.; DDM i dr.).

Djevac m čovjek koji živi u tjelesnoj uzdržljivosti. Od XV st. (isp. Marulić 205; ARj; DDM i dr.). V. djevstvenik.

Djevački pr. što pripada djevama, djevcima. U starijih pisaca (ARj).

Djevica ž dem. od djeva. U stsl., kao i u starijem hrv. jeziku, redovno se razlikuje: dêva — neoskvrnjena žena (virgo), dêvica – djevojka (puella). Kasnije riječ djevica znači isto što i djeva. Sasvim je obična od najstarijih vremena, osobito kao apozicija uz ime Majke Božje (Jagić 289; ARj; IB; DDM i dr.).

Djevič, djevičiji pr. što pripada djevici (ARj).

Djevičan, djevičanski, djevičaski, djevički, djevski pr. što pripada djevicama, djevcima (ARj).

Djevičanstvo, djevičastvo, djevištvo s stanje, osobina djevice, djevca (ARj. Isp. još Đorđić, Im. t. božanstvo. NJ IV 169 ss.) V. djevstvo.

Djevosilje s tjelesni grijeh s djevicom protiv njezine volje (Što je divosilje? Jest puteno poznanje jedne divice protiva nje volje. Kadčić 528).

Djevstvenik m (stsl. dêv'stv'nik') — isto što djevac (ARj; IB).

Djevstvo s (stsl. dêv'stvo) — isto što djevičanstvo (Mladica u divstvu. Kadčić 428).

Dobar pr. u ćudorednom, moralnom smislu suprotno »zao«. Vrlo često o Bogu, anđelu, čovjeku; o djelu koje zaslužuje nagradu pred Bogom (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 3; ARj; IB; Ben. i dr.).

Dobitiv pr. koji se može dobiti; o vrijednosti dobrog djela kojom se može dobiti, zaslužiti milost (Koji su plodi od dila dilujućega? Jest jedan osobito, koji se zove dobitivi, i čini nas dobiti prid Bogom milosti njegove. Kadčić 65). V. meritoran — TL 113.

Dobivljiv pr. koji se može dobiti; u moralnom bogoslovlju o neznanju koje se može »dobiti«, tj. nadvladati, ukloniti (Neznanstvo jest od dvi vrste, to jest dobivljivo i nedobivljivo; ignorantia vincibilis, et ignorantia invincibilis. Dobretć 165). V. nedobivljiv.

Dobro s (isprva pridjev, shvaćen kao imenica) — što je po sebi dobro, dobro djelo, dobro djelovanje, apstraktna dobrota: Dobrom vazda plodi (pravedna duša). Marulić 78. Često u svezi: d. duhovno, nebesko, vječno... za razliku od zemaljskih, vremenitih, prolaznih dobara: Dioništvo svetih sakramenata i svih dobara duhovnih. Kadčić 16 itd.

Dobročinac, dobročinilac, dobročinitelj m tko dobro čini. Često za onoga koji dobro čini iz vrhunaravnih pobuda (Ljubi dobročince. Marulić 120. V. još ARj; IB; DDM; Ben.).

Dobročinstvo (rjeđe: **dobročinje, dobročinjenje**) s osobina onoga koji čini dobro; djelo kojim se čini dobro; dobro djelo; isto što nadarbina (isp. ARj; IB; Ben.; DDM). V. dobrotvorje.

Dobrodjetelj ž dobra osobina, krepost. U starijem jeziku (ARj). Isp. sveštenodjetelj.

Dobrodjeteljan pr. krepostan. U starije vrijeme (ARj).

Dobrostiv pr. blag, milosrdan, koji prašta uvrede. Od XV st. često o Bogu, Majci Božjoj, svecima, koji pokazuju blagost, milosrđe prema ljudima (isp. ARj).

Dobrostivost ž, **dobrostivstvo** s, **dobrostvo** s osobina, stanje onoga koji je dobrostiv (isp. ARj). V. dobrotinstvo.

Dobrota ž osobina onoga koji je dobar (Bog, Majka Božja, anđeli, sveci); pojedina dobra osobina, krepost; osobina onoga što je vrijedno, dobro, što zaslužuje nagradu pred Bogom (više potvrda u ARj).

Dobrotinstvo s isto što dobrostivost (Kadčić 107).

Dobrotvor, dobrotvorac m čovjek koji tvori, čini dobro (v. ARj; DDM; Ben.).

Dobrotvoran pr. koji (što) tvori dobro (ARj; IB; DDM).

Dobrotvorje, dobrotvorstvo s isto što dobročinstvo (ARj).

* **Dobrotvorka** ž žena koja tvori dobro (Ben.; DDM).

Dobrotvornost ž osobina onoga koji je dobrotvoran (ARj; DDM; Ben.).

* **Dodak** m isto što dohodak (Pop koji uživa dodak crkveni. Zoričić 69).

Dohodak m dolazak, mjesto kamo se dolazi; dobit, korist što se prima od imanja, truda (ARj; IB i dr.); prihod što prima svećenik za vršenje određenih dužnosti (A da jedan nahodeći se u bezredu dostigne koji dohodak crikveni oliti beneficij. Kadčić 23. V. dodak, nadarbina.

Dohodnik m čovjek koji prima dohotke (Ako je žakan oli misnik dohodnik crkveni. Kadčić 527). V. nadarbenik.

Dom m (stsl. dom') — kuća; katkada: crkva (dom Gospodnji), svetohranište, mjesto gdje je duša poslije smrti (ARj).

Domoliti — završiti molitvu, moljenjem postići (ARj; DDM; IB). V. izmoliti.

Domovina ž mjesto gdje je čiji dom; katkada: raj, nebo, kao mjesto našega vječnog boravka.

Dopetan pr. što je do pete. U svezi: dopetna haljina — duga svećenička haljina (ARj; IB. V. talar – TL 186). Isp. halja.

* **Doprinos** m milostinja za misu (Cr., Pr. 165). V. stipendij — TL 180.

* **Dopunidba** ž dopunjavanje, davanje. U svezi: d. jurisdikcije — davanje jurisdikcije, vlasti, sa strane Crkve u zajedničkoj zabludi ili u pozitivnoj i vjerojatnoj sumnji bilo o pravu ili zakonu, bilo o djelovanju ili činjenici (Rog. 209).

* **Dopust** m isto što dopuštenje. U naše doba (Š).

Dopuštenje gl. im. od dopustiti; djelo kojim se nešto dopušta; posebno: 1. dopust sa strane crkv. vlasti da se nešto može učiniti (Kadčić 78; A. d. Costa I 104. Isp. dispensa — TL 44); 2. povlastica, pogodnost, koja je trajno dana podložnicima (Dobretić 151. V. privilegij – TL 148).

* **Dosjelost** ž oslobađanje od obaveze ili stjecanje posjeda na taj način, što je netko bio u posjedu prava ili imetka kroz vrijeme i na način, kako zakon određuje. U naše doba (Ž. II 225). V. presvajanje, zastara, preskripcija — TL 145.

* **Dostojanstvenik** m osoba kojoj pripada dostojanstvo, čast; posebno: 1. osoba koja ima službu s posebnom prednošću, npr. kardinal, biskup... (Bel. I 181, 298); 2. čast i služba u kaptolskoj crkvi (Cr., Pr. 83).

Dostojanstvo s 1. stanje, osobina onoga koji je dostojan časti (Dostojanstvo misnika. Kadčić 64); 2. crkvena služba s posebnom prednošću: kardinal, biskup, apostolski vikar... (Cr., KP II 2, 183); 3. čast i služba u kaptolskoj crkvi (Cr., Pr. 84. V. dostojanstvenik), prema lat. dignitates (isp. Kod. kan. 393).

Došašće (u starije doba i: **došastvo**) s dolazak; posebno: 1. dolazak na svijet Isusa, Duha Svetoga (ARj); 2. vrijeme prije Božića, kad se vjernici pripravljaju za božićnu svetkovinu (ARj; DDM; Bel. I 262; Kn. 91; Rog. 120. V. prišašće, advenat — TL 24).

Driješiti — odvezivati, oslobađati od grijeha u ispovijedi (v. odriješiti).

Drijevo s samo ili u svezi: časno d., d. križa — oruđe kojim je Isus mučen. U starije doba, a danas rijetko, i to samo kod pravoslavnih (u obl. »časno drevo«, prema crkv. jeziku). ARj. V. drvo.

Društvo s zajednica, skup, udruženje; pobožno udruženje vjernika, svjetovnjaka (Cr., Pr. 144 ss.), prema lat. associatio (isp. Kod. kan. 684 ss.). V. udruženje.

Družba ž zajednica u kojoj članovi, muški ili ženski, oponašaju redovnički život živeći zajedno pod upravom poglavara prema odobrenim ustanovama, ali bez običnih triju zavjeta (Cr., Pr. 142; Bel. I 227; Rog. 560).

Drvce s dem. od drvo. U svezi: božično, božićnje d. — mali bor što se u božićno doba postavlja uz jaslice i ukrasuje nakitima (v. Ben.; DDM).

Drvo s samo ili u svezi: d. križa — glavno oruđe Isusove muke. Vrlo obično od starine (ARj). V. drijevo, križ — TL 96.

Držati — u svezi: d. na krstu, krizmi... — biti kum, kumovati (Koji su kumovi, koji će dite držati i za njega odgovarati. Kašić 10. Kum kršteni jest oni, koji drži dite na krštenju. Dobretić 39).

Država ž (stsl. dr'žava) – područje ili dio područja kojim upravlja jedan vladar neovisno od drugoga; posebno: 1. područje kojim upravlja jedan biskup (Kadčić 105, 238. V. biskupija — TG 51, dijeceza — TG 71); 2. crkveno područje kojim upravlja župnik (ARj. V. parokija — TG 169, nurija — TG 160, plebanija — TL 38); 3. zajednica od više redovničkih

kuća koje su međusobno združene pod jednim starješinom, a sačinjavaju jednu pokrajinu ili jedan dio reda (ARj. V. provincija — TL 155); 4. katkada: raj, pakao (ARj).

Državan, državski pr. što pripada državi (ARj).

Državnik m redovnik koji upravlja jednom redovničkom pokrajinom, provincijom. U starije doba (Državnik može prominiti redovnike državske od jednoga manastira u drugi. A. d. Costa I 113).

Dug m (stsl. dl'g') — dužnost, obveza prema nekome: posebno: 1. međusobna dužnost bračnih drugova, redovno u svezi »ženidbeni dug« (Dobretić 537), prema lat. debitum coniugale (v. dužnost pod 2); 2. što treba da netko učini kao naknadu za ono što je skrivio; 3. krivica, grijeh (obično u starijem jeziku, a i danas, npr. u molitvi »Očenaš«: Otpusti nam duge naše!). Isp. Raumer 384 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 43; Kiparsky 25 s.; ARj).

Duh m (stsl. duh') — po postanku i prvotnom značenju isto što dah (od kor. d'h), te znači 1. životno počelo čovjeka, duša (Umre duh pustiv. Marulić 17); 2. posebno nutarnje duhovno dobro, dar Božji, milost Božja, kao i nešto zlo, npr. duh poniznosti, d. pobožnosti, d. bratske ljubavi, d. oholosti... (Što će reći duh crkveni? Hoće reći ona prava želja, koja se ima na službu crkvenu. Kadčić 3); 3. Bog (Bog je prečisti duh!), osobito treća osoba Presv. Trojstva — Duh Sveti, stsl. Duh' Svet' — (I napuniše se svi Duha Svetoga. Bernardin 15); 4. anđeo (redovno u svezi: anđeoski, nebeski d.) ili vrag (redovno u svezi: pakleni, opaki, nečisti, zao d. V. potvrde u ARj). — U mn.: Dusi (XVII i XVIII st.) ili Duhovi (od XVII st.) — svetkovina koja podsjeća na događaj, kad su apostoli primili Duha Svetoga. (V. Trojica, Trojičin, Pentekosti – TG 174; Rusalje — TL 168). Isp. Raumer 272, 370; Miklošić, Term. DAW XXIV 25 s., ARj; IB; DDM; Kn. 176).

Duhoborac m tko se bori s Duhom Svetim, ne priznajući da je Bog (ARj).

Duhopsovka ž psovka na Duha Svetoga (ARj).

Duhova ž isto što Duhovi (v. duh). U starijem jeziku (ARj) i danas u Istri (Jardas 67).

Duhovan, duhovnji pr. (stsl. duhov'n') — 1. što pripada duhu, što je protivno tjelesnome (Život duhovni ima prikladnost k životu tilesnomu. Kadčić 113. Dobra dila duhovna i tilesna. Dobretić 140); 2. što pripada Bogu, Crkvi..., a protivi se onome što je svjetovno, zemaljsko: duhovna osoba (osoba koja živi za Boga), duhovni otac (o svećeniku, ispovjedniku), duhovna majka – obično o Crkvi ili o Majci Božjoj (Svi sinovi neće da ju (Crkvu) poznadu za svoju poljubljenu i pravu duhovnu majku. Dobretić 35), duhovni stol (Nadbiskupska kurija u Zagrebu); 3. isto što dobar, pobožan: o osobi, govoru, knjizi i sl. (Živote od svetih i druge knjige duhovne. Dobretić 68).

Duhovati — isto što dihati (ARj); osobito: 1. biti otac duhovni; 2. ispovjediti koga i grijeh mu u ime Božje oprostiti. ARj; IB.

Duhovi (v. duh).

Duhovitelj m isto što dahnitelj. U staro doba (ARj).

Duhovnica ž duhovna, pobožna osoba; osoba koja se je po zavjetima Bogu posvetila te živi samostanskim životom. Od XVIII st. (ARj; IB; A. d. Costa I 31; Kadčić 246; Rog. 494). Isp. redovnica, sestra, sestrica, koludrica — TG 120, dumna — TL 48.

Duhovnički pr. što pripada duhovnicima, duhovnicama. Od XVIII st. (ARj; IB; DDM; Bel. I 106; Rog. 492 ss.).

Duhovnik, duhovnjak m (stsl. duhov'nik') — 1. duhovan, pobožan čovjek; 2. čovjek koji se posvetio Bogu po zavjetima te živi samostanskim životom (v. redovnik. Isp. ARj; Rog. 494); 3. klerik, svećenik (ARj; Mažuranić II 284 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 14; Kadčić 244; Bel. I 129 ss.); 4. tko upravlja čijim duhom, ispovjednik, duhovni vođa (danas vrlo obično za d. vođu pitomaca u sjemeništu, kod redovnica...).

Duhovništvo s 1. stanje, stalež, posao, služba duhovnika; 2. kolekt. duhovnici. ARj; IB; DDM; Rog. 487.

Duhovnost ž 1. osobina, stanje onoga što je duhovno; 2. kolekt. duhovnici. ARj; DDM.

Duhovo s isto što Duhovi (v. duh). ARj; Ben.

Duhovski pr. što pripada duhu, duhovima (ARj); što pripada blagdanu Duhova (ARj; IB; DDM; Kn. 177).

Duša ž (od duh i nast. ja; stsl. duša) — 1. bestjelesno, duhovno biće koje oživljava tijelo, misli, osjeća, želi; na smrti se dijeli od tijela i živi samo, uživajući nagradu ili trpeći kaznu za svoja djela (ARj. V. raj, čistilište, pakao); 2. isto što savjest (Ide protiva svojoj duši iliti konšiencii. Dobretić 531); 3. čeljade, osoba uopće (veli se npr. za dobra čovjeka: To je dobra duša!). V. ARj; Krek 216 ss.; König 797 ss. i dr.

Dušan pr. (stsl. duš'n') — što pripada duhu, duši. U svezi: Dušni dan — dan posvećen uspomeni pokojnika, 2. XI (ARj; IB; DDM; Sch.-P. 424); dušni brav — ovan, ovca, janje, što se zakolje, kad netko umre, i jede poslije sprovoda (kod pravoslavnih. ARj; IB).

Duševan pr. (stsl. dušev'n') — 1. što pripada duhu, duši (Tirajući neprijatelje duševne. Kadčić 166. V. još Št. II 230); 2. pravedan, dobar, pobožan (Istom nek je čeljade svisno, duševno i pametno i dostojno vire. Dobretić 484).

Duševnik, duševnjak, dušnik m duševan, pravedan, pobožan čovjek. U starije vrijeme (ARj).

Duševnost ž stanje, osobina onoga koji je duševan; savjest, pobožnost (ARj; DDM).

Dušnoznanje s isto što savjest. U staro doba (ARj).

Dušobrižnik m tko se brine za duše, župnik; prema njem. Seelsorger. Od XVIII st. (ARj; DDM; Bel. I 81; Ž. I 7; Rog. 307; Sch.-P. 3 i dr.).

* **Dušobrižan** pr. što se odnosi na dušobrižnika ili njegovu službu (Bel. I 158; Cr., Pr. 273). V. nedušobrižan.

* **Dušobrižnički** pr. što pripada dušobrižnicima (Sch.-P. 3).

* **Dušobrižništvo** s stanje, poziv, čast, služba, vlast dušobrižnika (Ž. I 37; Rog. 220).

Dušogubac m tko gubi dušu (ARj; IB; DDM).

Dužan pr. (stsl. dl'ž'n'. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 43) — koji prema nekome ili nečemu ima dug, dužnost, obvezu (Ima ništanemanje prikazati pokorniku, kakve je dužan pokore. Dobretić 79).

Dužnik m (stsl. dl'ž'nik' Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 43; Meillet, Études 338) — čovjek koji je dužan nešto platiti, nadoknaditi; tko je nekoga uvrijedio, pa je dužan uvredu popraviti; kršćanin koji uvredom postaje d. Bogu ili bližnjemu (isp. ARj, zatim molitvu »Očenaša«: Otpusti nam duge naše, kako i mi otpuštamo dužnicima našim . . .).

Dužnost ž dug, propis, obveza, što je netko dužan izvršiti; posebno: 1. ono što su dužni izvršiti kršćani, redovnici, svećenici (Papa Inocenco treći . . . skrati ovu dužnost. Kadčić 145. Plaćaju dugove i dužnosti koje imadu prama Bogu. Dobretić 369. V. još Cr., Pr. 34, 97); 2. isto što dug pod 1 (ARj); 3. naziv jedne rimske kongregacije, u svezi »Skup svete dužnosti« (Rog. 232), prema lat. Congregatio Sacri Officii (v. oficij — TL 124).

Dveri ž mn. vrata na oltaru (ikonostasu) u pravoslavnoj crkvi (ARj; IB; DDM).

Dvor m predvorje, dvorište, velika kuća, kraljevska palača, kraljevska pratnja. Često u svezi: 1. rajski, nebeski, višnji d. — raj, anđeli i sveci u raju (ARj); 2. pakleni, prokleti d. — pakao, stanovnici pakla (ARj); 3. Rimski d. (Curia Romana) — uredi koji pomažu papi u upravljanju Crkvom (Cr., Pr. 58. V. kurija — TL 100); 4. biskupski d. (curia dioecesana) — uredi koji pomažu biskupu u upravljanju biskupijom (Cr., Pr. 79); 5. nutarnji ili izvanjski (i sl.) d. — crkveno sudište za područje savjesti ili za javnost (U dvoru unutarnjemu ispovidnik . . . ima odrišiti po načinu općenomu. Kašić 57. U dvoru izvanskomu ne bi se virovalo . . . Da li u dvoru unutarnjomu to vinčanje i ta ženidba ne bi ništa valjala. Kadčić 434), prema lat. forum internum et externum.

Dvoranin m tko stoji na dvoru. U svezi: Božji, nebeski dvorani — anđeli, sveci (ARj).

Dvoriti — pomagati, prisustvovati; posebno: posluživati svećeniku kod mise (Sch.—P. 205. V. služiti, ministrirati — TL 114). U svezi: biskupski d. — svečano kao biskup prisustvovati misi (Cr., Pr. 57), prema lat. pontificaliter assistere (v. asistirati — TL 28).

Dvornik m tko dvori. U svezi: svećenik d. — svećenik koji za počast poslužuje kod mise (Cr., Pr. 163, 164), prema lat. presbyter assistens (v. asistenat — TL 28).

Dvostruk pr. dva puta veći. U svezi: d. red, obred, oficij, svetkovina . . . — jedan od stepena crkvenih svetkovina (Ako nije dvostruka svetkovina . . ., mogu misnici govoriti male mise. Kadčić 92 s. Za veliku potribu mogu se govorit mise zavitnje u nedilju i u druge svetkovine i dneve, kad je dvostruko oficije. Dobretić 376. V. još Kn. 125, 128; Cr., Pr. 190, 245). Isp. dupleks — TL 48.

G

* **Glagolaš, glagoljaš** m katolički svećenik koji služi misu na stsl. jeziku. Ne zna se sigurno, kad su se i gdje pojavili ovi i srodni nazivi. Vjerojatno su se pojavili na hrv. teritoriju, gdje je bio uobičajen lat. obred. Kako se u stsl. prijevodu

Evanđelja često susreće riječ »glagola — reče (od praslav. golgol', stsl. glagol' — riječ), lako se mogao svećenik, koji služi misu stsl., nazvati glagoljaš..., pismo — glagoljica..., obred — glagoljanje... i sl. Poneke od tih naziva susrećemo u XIV st. (Isp. Vondrák 52 s.; Mažuranić II 317 s.; ARj; Par.; IB; DDM; Kn. 30).

Glagolati, glagoljati, glagoliti (stsl. glagolati — govoriti) — služiti misu stsl. jezikom (ARj; Par.; DDM; Ben.).

Glagolica, * glagoljica ž pismo kojim su pisane stsl. crkv. knjige; knjige pisane tim pismom; stsl. bogoslužje (v. glagolaš). Isp. ARj; Par.; Ben.

Glagoljaški (ARj; Par.; Rog. 182), *** glagoljački** (Rog. 183), **glagoljski** (ARj; IB), *** glagolitski** (IB) pr. što se odnosi na glagolicu ili glagolaše.

Glagoljita m isto što glagolaš; prema lat. glagolita (ARj).

Glavarica ž žensko čeljade kao glavar; starješica kod redovnica (Bel. I 227; Cr., Pr. 111).

Glavored m zbor, vijeće kanonika, redovnika (A. d. Costa I 218). V. kapitul — TL 75.

Glavorednica ž starješica ženskoga crkv. reda (ARj).

Glavorednik, glavoredovnik m starješina, poglavar crkv. reda (Svaki red od potribnikov podložan jest obsluživati i slušati svoga glavorednika. A. d. Costa I 112. V. još ARj; Par.; Cr., Pr. 107). Isp. redoglavnik, 1. general — TL 58.

Glavoredski pr. što pripada glavoredu (Vikar glavoredskoga zbora olitivam kapitula. A. d. Costa I 42).

Glavoredstvo, glavorestvo s stanje, čast, služba glavorednika (Nadarja dupla redovniska jesu kakono opastva, glavoredstva manastirska, čuvaostva... A. d. Costa I 214, V. i 113).

Glušnica ž peta korizmena nedjelja. Evanđelje te nedjelje govori, kako se Isus udaljio od mnoštva, u tišinu. Toga se dana u crkvi zastiru križevi i slike (isp. ARj; IB; DDM; Par.; Ben.; Bel. I 129). V. nedjelja.

God m 1. godišnjica kad se nešto slavi, spominje, npr. godišnjica smrti (ARj; DDM; Par.); 2. svetkovina, blagdan (ARj; IB; Par.; DDM; Ben.).

Godina ž vrijeme od 365 dana dok se Zemlja okrene oko Sunca. U svezi: nova g. — prvi dan građanske godine; stara g. — zadnji dan građanske godine; prestupna g. — svaka četvrta godina koja ima 366 dana; sveta ili jubilejska g. — godina u kojoj se dobivaju posebni oprosti (prije svaka stota, pa pedeseta, a sada svaka dvadeset i peta godina, kao i godina izvanrednog jubileja. Isp. jubilej — TL 211); crkvena ili liturgijska g. — obnavljanje Kristova života i nastavljanje djela spasenja što Crkva čini svetkovanjem blagdana preko godine (crkv. godina počinje prvom nedjeljom došašća, a završava 24-tom nedjeljom po Duhovima. Glavni su dijelovi: božićno, uskrsno, duhovsko doba (isp. Sch.-P. 240; Št. I 334; Kn. 122). V. godište.

Godišnjak m 1. kršćanin koji jednom godišnje ide u crkvu na ispovijed (ARj; IB; Par.); 2. knjiga propovijedi za cijelu godinu (ARj).

Godišnjica, godišnica ž 1. godišnji dan ređenja, posvećenja, smrti, posvete crkve... (Št. I 351; II 123, 128; Sch.—P. 422; Kn. 180, 316. V. spomendan, svakogodištan, svakoljetan, aniversar — TL 26); 2. gozba što se daje na spomen pokojnika na godišnji dan smrti (ARj; IB; Par. V. daća).

Godište s isto što godina, npr.: mlado, novo **g.** (ARj); **sveto** g. (Kadčić 375).

Godovati — svetkovati god, blagdan, svetkovinu (ARj; IB; Par.).

Godovina ž, **godovno** s isto što imendan (ARj; IB).

Godovni, godovnji pr. što pripada godu, godovini; svečani, blagdanjski (ARj).

Gospa ž (hip. sažeto od gospođa) — isto što gospođa. Vrlo često (od XIV st.) o Majci Božjoj samo ili u svezi: blažena G., Mala G. (svetk. Rođenja Marijina, 8. IX), Velika G. (isto što Uznesenje), G. od anđela (svetk. 2. VIII), G. od snijega (svetk. 5. VIII), G. Sinjska (čudotvorna slika Majke Božje u Sinju) ... Isp. ARj; IB; Par.; Ben.; DDM i dr.

Gospod m U stsl. je gospod' samo za Boga; a za čovjeka se kaže gospodin' (Miklošić, Term. DAW XXIV 35). Riječ je ušla u jezik iz crkvenog govora. Zato se od starine i kod nas veli samo za Boga: Gospod, Gospod Bog (ARj; IB; Par.; Ben.; DDM). Odgovara židov. Adonaj, grč. Kyrios, lat. Dominus.

Gospodanj, gospodnji pr. što pripada Gospodu, Bogu (ARj; Ben. i dr.).

Gospodar m domaćin, vlasnik, vladalac; Bog (kao vladar neba i zemlje), svetac (kao osobiti zaštitnik mjesta). Isp. ARj: Par.

Gospodarica ž vlasnica, vladarica. Katkada o Bogorodici, kao vladarici neba i zemlje (ARj).

Gospodarstvo s osobina, stanje, vlast gospodara (Kadčić 61).

Gospodičnjak, gospodinštak m mjesec kolovoz, u kojem se slavi blagdan Velike Gospe (ARj).

Gospodin m (stsl. gospodin'. V. gospod) — počasni naslov za ugledne, kao i za crkvene ljude (isp. dom — TL 46), za Boga: Gospodin, Gospodin Bog, Gospodini Bog (ARj; IB).

Gospodinj pr. što pripada Gospodinu, Bogu, Božji. U starijem jeziku (ARj).

Gospoditelj, gospodovatelj m vladar, gospodar; Bog. U starije doba (ARj).

Gospodovati — vladati, zapovijedati. Katkada o Bogu, koji vlada (gospoduje) nad svim stvorenjima (ARj).

Gospodstvo, gospostvo s naziv za jedan od anđeoskih korova (u mn. gospodstva), koji se lat. zove Dominationes (ARj; IB).

Gospođa ž počastan naslov za ugledne žene. Često o Majci Božjoj (ARj; IB i dr.). V. Gospa, Gospojina.

Gospojina isprva pr. (npr. g. svetkovina — svetkovina Majke Božje), sada samo im. ž. Dosta često samo (Gospojina — bilo koja svetkovina Majke Božje) ili u svezi: Velika G. (isto što Uznesenje), Mala G. (svetk. Rođenja Majke Božje). U mn. Gospojine – blagdani Marijina Uznesenja i Rođenja. Isp. ARj; IB; Par.; DDM. V. gospođa.

Govor m što se govori, način kojim se govori; predavanje, propovijed. Posebno u svezi: govori Sv. Oca, »radio-govori« Sv. Oca (Herman 178); duhovni g. — pobožni nagovor duhovnim osobama, klericima, redovnicima (Sch.-P. 91 ss.); posmrtni g. — g. nad grobom pokojnika (DDM). V. propovijed.

Govorenje gl. im. od govoriti; isto što govor (Govorenje svrhu ljubavi. J. Filipović II, XV).

Govoriti — isto što propovijedati. U svezi: g. molitvu, rosarij, oficij, misu ... — obaviti, izmoliti ... molitvu, rosarij ... (ARj).

Gozba ž obilan objed, večera, na koju su pozvani gosti. U svezi: sveta, anđeoska, nebeska, duhovna, rajska g. — sv. pričest, kraljevstvo nebesko.

Građanski pr. što pripada građanima, državi, u opreci prema onome što je crkveno, npr. građanski brak (Sch.-P. 751). V. civilan — TL 38.

Greb m (katkada ž) — isto što grob. Od XV st. (ARj; Par.; DDM; Ben.).

Grebac m dem. od greb; posebno: 1. mjesto u oltaru gdje stoje svete moći (u Dubrovniku. V. grobić); 2. grob Gospodinov što se napravi u crkvi Velikog tjedna (na Korčuli). V. ARj.

Grebište s isto što groblje (ARj).

Greblje s isto što groblje. Od XVIII st. (ARj; Par.).

Grebnica ž isto što grob (ARj).

Greboder m čovjek koji nosi mrtve do groba i ukopava ih (ARj). V. groboder, ukopnik.

Greholjubiv pr. koji ljubi grjeh (ARj).

Grehopadanje s od grijeh i gl. im. padanje; djelo kojim se pada u grijeh. U starije doba (ARj).

Grehosumnja ž sumnja o grijehu; neosnovan strah po kojem čovjek misli da griješi ili da je sagriješio, gdje stvarno nema grijeha (Par.). V. skrupul – TL 178.

Grehosumnjiv pr. koji ima grehosumnju (Par.). V. skrupulozan — TL 178.

Grehota ž isto što grijeh; osobito kad se pita je li koje djelo grijeh ili nije (Ne obslužiti rečene zapovidi jest grihota. Dobretić 161. V. još ARj; IB; DDM; Par.).

Grehotvorac m grehotvoran čovjek. U staro doba (ARj).

Grehotvoran pr. koji tvori grijehe. U starijem jeziku (ARj).

Grehovan pr. (stsl. grêhov'n') — isto što grešan. Od XVI st. (ARj; IB; DDM; Par.).

Grehovati — griješiti, raditi u blagdan, ne svetkovati blagdan (ARj; Par.; DDM).

Grehovit pr. isto što grešan (ARj; Par.).

Grehovnica ž knjiga u kojoj su napisani čiji grijesi (ARj; IB; Par.).

Grehovnik m isto što grešnik (ARj; Par.)

Grešan (rjeđe: greševan, grešljiv; stsl. grêš'n') pr. koji je griješio, koji griješi, u kojem je grijeh. Vrlo često o čovjeku, duši, srcu, djelu, naravi i sl. (Grišni smo, Bože, mi. Marulić 21. Da biži od grišnih prigoda. Dobretić 67. V. još Dobretić

205; ARj; Par.; IB; DDM). V. grehovan, grehovit, skvrnan, zao, zločest.

Grešanstvo s stanje onoga koji je grešan. U starom jeziku (ARj).

Grešetina, grešina ž augm. od grijeh (ARj).

Greševati — isto što griješiti (Kadčić 428).

Grešić m dem. od grijeh; mali grijeh (ARj; Par.). V. griješac.

Grešnica, grešnjica ž (stsl. greš'nica) — grešno žensko čeljade, grešna duša, bludnica (ARj; IB; Par.; DDM; Ben.). V. prestupnica.

Grešnički pr. što pripada grešnicima. Od XVII st. (ARj; IB; Par.).

Grešnik, grešnjik m (stsl. greš'nik') — grešan čovjek (isp. Meillet, Études 338; Dobretić 146; Kadčić 222; A. d. Costa II 198; ARj; IB; Par. i dr.). V. grehovnik, griješilac, prestupalac, skvrnik, zločinac.

* **Grešnost** ž stanje u kojem se nalazi grešna osoba (Par.; DDM).

Grijeh m (stsl. grêh') — isprva: nešto slabo, zlo učinjeno bez zle namjere (isp. pogreška, griješka); zatim od najstarijih vremena u svim slavenskim jezicima: djelo učinjeno protiv zakona Božjega. Vrlo često u svezi: istočni (u starije doba i: narodni) g. — grijeh praoca Adama koji se rađanjem prenosi na sve ljude (Dobretić 194; Buj. I 223; Ž. I. 336); veliki, teški, smrtni g. — prekršaj Božje zapovijedi u velikoj stvari (To e velik, težak greh smrtni. Šurmin 196. V. još Dobretić 194; Ž. I 338); mali, laki, prosni, oprostivi . . . g. — prekršaj Božje zapovijedi u manjoj stvari, grijeh koji je po svojoj naravi oprostiv jer ne kida veze s Bogom (To se nima verovati, i grêh e mali. Šurmin 197. V. još Dobretić 194; Ž. I 338; ARj. Isp. venijal — TL 193); glavni, poglavni, poglaviti g. — grijeh koji je korijen i izvor drugih grijeha (isp. Sedam glavnih grijeha iz katekizma. V. ARj; Kadčić 229); puteni, bludni, nečisti g. — grijeh protiv svoga tijela (Kadčić 196; Dobretić 7); vlastiti ili tuđi g., prema tome da li ga počinja sam grešnik, ili ga počinja netko drugi, a grešnik kod njega sudjeluje (Ž. I 337); materijalni ili formalni g. — nesvjesni, nehotimični ili svjesni i svojevoljni prekršaj Božje zapovijedi (Ž. I 337. V. formalan — TL 55, materijalan — TL 111); uzdržan, zadržan, pridržan g. — grijeh od kojega ne može odriješiti svaki ispovjednik (v. pridržati, zadržati. . ., rezervacija, rezervat — TL 164). — Katkada je grijeh isto što vrag (IB; Bulat, JF V 147). Isp. Raumer 384 s.; König 841 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 43; ARj s. v. grijeh. V. grehota, ogriješa, opačina, pogreška, pomanjkanje, prestupak, prijestup, skvrna, sagreha, sagrešenje, uvreda, zlo, zločestvo, zloća.

Griješac, griješak m dem. od grijeh, mali grijeh (ARj). V. grešić.

Griješilac m isto što grešnik (ARj; Par.).

Griješiti, griješati — činiti grijeh (ARj; Par.; DDM; Ž. I 273); činiti bludni grijeh (Dobretić 78). V. greševati, sagriješiti, vražiti, vrijeđati.

Gristi (se) — trpjeti u duši nemir, bol radi grijeha. Vrlo obično, osobito u izrazima: grize ga savjest, grize ga u duši i sl. (v. više potvrda u ARj).

Griz m, **griža** ž, **grižnja** ž duševni nemir nakon počinjenog grijeha (ARj). Danas se redovno veli: grižnja, g. savjesti (Š). V. grizodušje.

Grizodušje s (od griz i duša) — isto što griz. Od XVIII st. (ARj; Par.).

Grličati (se), * **grlisati** (se) — blagosloviti, odnosno primiti blagoslov grla na sv. Blaža (3. II). V. ARj; Kulunčić, Blagoslovine 52.

Grmjela, grmjelica ž zrno na krunici. Od XVI st. (u Dubrovniku). ARj.

Grob m (stsl. grob') — jama u zemlji, jama u koju se postavlja mrtvo tijelo. Obično od starine (isp. Brückner 203; Kiparsky 68; Meillet, Études 218; ARj; IB; Par. i dr.). V. greb, grebnica, grobnica.

Grobak m dem. od grob. Od XVIII st. (ARj; IB; Par.; DDM).

Groban pr. (stsl. grob'n') — što pripada grobu, što se odnosi na grob (ARj; IB; Par.; Ben.; DDM).

Grobar m čovjek koji pravi grobove (isp. greboder); čuvar groblja (ARj; IB; DDM). V. mrtvenjak, pokopalac.

* **Grobarka** ž žena koja čuva groblje (Par.).

* **Grobarski** pr. što pripada grobaru (DDM).

* **Grobarstvo** s služba grobara, čuvanje groblja (Par.).

Grobić m dem. od grob, mali grob (ARj); isto što grebac pod 1 (Kadčić 90).

Grobina ž augm. od grob (ARj).

Grobište (ARj), **grobovište** (Kadčić 367) s isto što groblje (isp. Meillet, Études 351).

* **Grobljanski** pr. što pripada groblju (Ben.).

Groblje (rjeđe: **grobovlje**) s kolekt. grobovi; mjesto za kopanje grobova (ARj; IB; Par.; Št. I 414; Sch.-P. 674; Kn. 323). V. grebište, greblje, grobište, pogrebište, pokop, pokopalište, sahranilište.

Grobnica ž (stsl. grob'nica. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 19) – isto što grob (ARj; Par.; IB; DDM).

Groboder m isto što greboder (ARj; Par.).

Groboderski pr. što pripada groboderima (ARj).

Groboderstvo s posao, služba grobodera (ARj; Par.).

Gromekati — kleti gromom; govoriti: Grom te ubio i sl. (ARj). Vrlo obično u Dalmaciji (Š).

Gubiti — često u svezi: g. vjeru — više ne vjerovati, g. ufanje — više se ne uzdati u Boga, g. dušu — poći u pakao... U starije doba (ARj) i danas (Š).

H

Halja ž crna duga svećenička odjeća koja seže do gležanja (Št. I 438). V. dopetan, talar — TL 186.

Haljinica ž dem. od halja; gornja liturg. odjeća podđakona. U starije doba (ARj s. v. dalmatika i haljinica). V. tunicela – TL 191.

Hodataj m (od hod-i-ti+taj; stsl. hodataj) — tko ide od jedne do druge strane da pomiri; posrednik, zagovornik. U starije doba često o Isusu kao posredniku između Boga i ljudi (ARj; Par.). V. hodotaj.

Hodatajica ž posrednica (v. hodataj). U starije vrijeme katkada o Mariji, kao moćnoj posrednici kod Boga (ARj). V. hodotajica.

Hodatajiti, hodatajati — raditi kao hodataj (ARj). V. hodotajiti.

Hodatajstvo s pomirenje, zagovor. U starim crkv. knjigama o zagovoru Isusa i Marije (ARj). V. hodotajstvo.

Hodočasnica ž ženska osoba koja hodočasti u sveto mjesto, pobožna putnica (v. hodočastvo). ARj; Par.; Ben.

* **Hodočasnički** pr. što pripada hodočasnicima (v. hodočastvo). DDM.

Hodočasnik m čovjek koji posjećuje sv. mjesto, pobožan putnik (v. hodočastvo, romar – TL 166). Danas obično (ARj; Par.; DDM; Sch.-P. 654; Kn. 52). Isp. poklonik, proštenjak.

Hodočastiti — putovati u sveto mjesto (v. hodočastvo). Danas sasvim obično (ARj; Par.; DDM; Bel. I 236; Kn. 86). V. putovati.

Hodočastvo s putovanje u sveto mjesto; od hod'c' (hodac, hodilac, putnik, lat. peregrinus) i nast. — stvo: hod'č'stvo, a otud najprije »hodačastvo« pa (asimilacijom) »hodočastvo« (kao otočastvo!). Oba se izraza (hodačastvo i hodočastvo) susreću u starim glagoljskim rukopisima. — U staro se doba pojavljuje i obl. hodočastje (mj. hodočastvije, s nast. — stvije mj. -stvo), a kasnije još: hodočastiti, hodočasnik i dr., pri čemu je nast. -častvo doveden u svezu s riječju čast (u smislu: čašćenje hodom). Neki prigovaraju tvorbi ovih riječi i predlažu, da se zamijene izrazima: Božji put, Božji putnik, ići na Božji put, božoputničko mjesto...; ili: poklonik, poklonički put, poklonstvo, poklonište...; ili (kajk.): proštenje, proštenik, proštenjak... Isp. Ivšić. Primjer... etim. NV 42, str. 179-187; Ivšić, Još o riječi hodočašće, NJ III 141-143, Đorđić, Hodočašće, NJ III 115 — 118; Maretić, Jez. savjetnik 26 s.; Rožić V., Barbarizmi 10; ARj s. v. hodočasnik i hodočastvo. V. hodočašće.

Hodočašće s isto što hodočastvo. U naše doba (ARj; Par.; Ben.; DDM; Kn. 286). V. putovanje.

Hodotaj m isto što hodataj. U starom jeziku (ARj; Par.).

Hodotajica ž isto što hodatajica. U starom jeziku (ARj).

Hodotajiti, hodotajati – isto što hodatajiti (ARj).

Hodotajstvo s isto što hodatajstvo. U starije vrijeme (ARj).

Hotim, hotimac, hotimnik, hotnik m čovjek koji živi u grijehu sa ženom s kojom nije vjenčan; od hotjeti (isp. stsl. hot' — bludnik, bludnica). U starije vrijeme (ARj; Par.). V. konkubinarac — TL 90.

Hotimica, hotnica ž žena koja je u grijehu s čovjekom koji joj nije muž (v. hotim). U starije vrijeme (ARj; Par.). Isp. konkubina — TL 90.

Hotimstvo, hotništvo s življenje u grijehu između čovjeka i žene koji nisu vjenčani (v. hotim). U starijem jeziku (ARj; Par.). Isp. konkubinat — TL 90.

Hram m (stsl. hram'. Isp. Miklošić Term. DAW XXIV 37; Jagić 298, 340) — 1. kuća Božja, crkva (v. crkva — TG 65 ss.; tempal — TL 186); 2. tijelo kršćanina kao svetište Duha Svetoga; 3. kraljevstvo nebesko, raj; 4. slava, svetkovina (kod pravoslavnih). V. ARj; IB; Par.; Ben.; DDM.

Hramski pr. što pripada hramovima (ARj; IB).

Hranitelj m tko hrani, čuva (ARj; IB); anđeo čuvar (Kovačević 4).

Hrkać m Tako katolici zovu pravoslavne u Bosni i Dalmaciji. Izraz je možda nastao od hrkati, radi crkv. pjevanja kroz nos. Od XVIII st. (ARj; IB; DDM; Par.; Ben.; Mažuranić III 403). V. rkać.

Hrkaćski pr. što pripada hrkaćima (ARj).

Hud, hudan pr. mršav, zao, zločest, grešan (ARj; Par.; IB).

Hudić m isto što vrag (isp. slov. hudič). ARj; Par.

Hudoba ž (rijetko m) – zloća, zlo djelo, grijeh, vrag. Od XV st. (ARj; IB; Par.; Ben.; Bulat, JF V 145; Mažuranić III 414 ss.).

Hudoban, hudobnji, hudopski pr. zao, vražji (v. ARj; Bulat, JF V 145).

Hudobica ž žensko obijesno čeljade, žena u kojoj je vrag (ARj).

Hudobnik, hudobnjak, hudobinjak m bijesan, zao, hudoban čovjek; čovjek u kojem je vrag; čovjek koji čara pomoću vraga, hudobe (ARj; Par.; Bulat, JF V 145).

Hudobnost ž, **hudopstvo** s zloća (ARj; Par.).

Hudopština ž zloća, vrag (ARj; Par.; Bulat, JF V 145).

Hudost ž zloća, grijeh (Kadčić 183).

Hudovjerac, hudovjernik m hudovjeran čovjek (ARj).

Hudovjeran pr. koji je hude, neznabožačke vjere (ARj).

Hudovjernica ž hudovjerna žena (ARj).

Hudovjernost ž, **hudovjerstvo** s osobina, stanje onoga koji je hudovjeran, poganstvo (ARj).

Hudovjerski pr. što pripada hudovjercima, neznabožački (ARj).

Hula, hulba ž isto što psost (ARj; IB; Par.; Ben.; Ž. II 99).

Hulan pr. što se odnosi na hulu, što pripada huli (ARj; IB; Par.).

Hulitelj, hulnik m (stsl. hul'nik') — čovjek koji huli (ARj; IB; Ben.; Par.). V. psovač.

Huliti — isto što psovati (ARj; IB; DDM; Par.; Ben.; Kiparsky 34 s.).

Huljenje gl. im. od huliti. V. skvrnoslavlje.

***Humiljenstvo** s isto što umiljenstvo (poniznost); možda dovedeno u vezu s lat. humilis — ponizan (Terzić 74).

Hvala ž djelo kojim se hvali, hvaljenje; slava, čast koja se daje Bogu, Majci Božjoj, svecima (Hvalu Bogu dviže. Marulić 53. Spivati hvale božanstvene u crkvi. Kadčić 21 . . . Vrlo često u izrazu: Hvala Bogu!). U mn. hvale — dio božanskog oficija (Kn. 167. V. slavoslovlje).

Hvalan pr. dostojan hvale. Često o Bogu koji je dostojan naše hvale; prema lat. laudabilis (ARj).

Hvaliti — riječima pokazati da nekoga cijenimo, da mu dugujemo zahvalnost. Često o slavljenju Boga, svetaca i sl. (Hvaljahomo u dne i u noć Boga. Marulić 289 i dr.), osobito u izrazima: Hvaljen Bog! Hvaljen Isus! Isp. i naziv hvalospjeva: Tebe Boga hvalimo!

***Hvalnica** ž molitva u zahvalu (Par.).

***Hvalopjev** m, ***hvalopjevka** ž pjevanje zahvale; naziv crkv. himna: Tebe Boga hvalimo (Par.).

***Hvalospjev** m pohvalna, zahvalna pjesma na čast Božju, posebno na čast Presv. Trojstva (isp. DDM; Bakšić 102). V. doksologija — TG 74, himan — TG 100.

Hvaljenica ž pozdrav: Hvaljen Bog (ili: Isus)! Par.

I

Imendan m dan kad se slavi svetac čije tko ime nosi (ARj; Par.). V. godovina.

Imendanica ž dar za imendan (ARj; Par.).

Imenjak m 1. čovjek koji nosi s nekim isto ime; 2. svetac čije tko ime nosi; 3. svetac kojemu je crkva posvećena. V. ARj; IB; Par.; Ben.

Imenjaka ž žensko istoga imena (ARj; IB; Ben.).

Inočan, inočanski pr. (stsl. inoč'n', inoč'sk') — koji pripada inocima. U starim crkv. knjigama (ARj).

Inočastvo s (stsl. inoč'stvo) — samostanski život (ARj).

Inočastvovati (stsl. inoč'stvovati) — živjeti kao inok (ARj).

1. **Inok** m (stsl. inok') — isto što samostanac (ARj; DDM; Ben.; Par.).

2. **Inok** pr. (stsl. inok') — koji živi osamljen kao samostanac (ARj).

Inokinja ž žena koja živi osamljeno, kaluđerica (ARj; Par.; Ben.).

Inovjerac, * inovjernik m (stsl. inovêr'c', inover'nik') — inovjeran čovjek (ARj; Par.).

Inovjeran pr. (stsl. inovêr'n') — koji je ine (druge) vjere. Od XIV st. (ARj; Par.; DDM).

Inovjerka ž inovjerna žena. Od XVII st. (ARj; IB; Par.; DDM).

*** Inovjerstvo** s stanje onoga koji je druge vjere, druga vjera (DDM).

Ishod m (stsl. ishod') — izlazak; posebno: 1. izlazak Duha Svetoga od Oca i Sina (ARj. V. izašašće); 2. naziv druge knjige Mojsijeve (Č. k. od ishoda. Bernardin 68. V. još ARj; IB. Isp. istok, eksod — TG 87); 3. dan smrti, smrt (Dobretić 266).

Ishodan, ishodni, ishodnji pr. (stsl. ishod'n') — koji pripada ishodu, smrti, smrtni. Često u svezi: i. dan — godišnjica, obljetnica smrti (ARj). V. othodnji.

Ishoditi — izlaziti. Često o Duhu Svetomu koji od Oca i Sina »ishodi« (ARj).

Iskrnji (u starini još: **iskrn, iskrni, iskrdnji**; stsl. iskr'n') pr. isto što bližan. Riječ je u jezik ušla vjerojatno iz crkv. glagoljskih knjiga i upotrebljava se redovno samo u crkv. smislu (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 47 s.; Jagić 351; ARj; IB; Par. i dr.).

Iskupitelj m isto što otkupitelj. Od XVI st. (ARj; IB; DDM).

Iskupiti — isto što otkupiti (Iskupiti nas po svojoj muci iz tmina sužanstva paklenoga. Kadčić 107. V. još Marulić 32; ARj; IB; DDM).

Iskupljenik m isto što otkupljenik (ARj; IB; DDM).

Iskupljenje gl. im. od iskupiti — isto što otkupljenje (Kadčić 107; Dobretić 242).

Iskupljivati nesvr. prema svr. iskupiti (ARj; IB; DDM; Ben.). V. otkupljivati.

Iskus m (stsl. iskus') — djelo kojim se što iskuša (ARj); vrijeme od 3 godine kroz koje (kod pravoslavnih) kaluđer kuša je li za nj kaluđerski život (IB). Isp. novaštvo.

Iskusitelj, iskusnik, iskušalac m tko iskušava, ispituje (npr. prigodom ređenja klerika), napastuje (o vragu koji napastuje čovjeka) ... U starije vrijeme (ARj). V. ispitatelj.

Iskusiti — prokušati, ispitati (npr. savjest), napastovati (o vražjem napastovanju). U starijem jeziku (ARj; IB). V. ispitati.

*** Iskušanik** m tko je kušan, napastovan (Ž. I 278).

Iskušati — prokušati, ispitati, napastovati (o vragu). ARj; IB.

Iskušavati nesvr. prema svr. iskušati (ARj; IB).

Iskušenik m mladi kaluđer (kod pravoslavnih) koji kroz 3 godine kuša, ispituje, je li za nj kaluđerski život (ARj; IB; DDM). Isp. novak.

Iskušenje gl. im. od iskusiti (stsl. iskušenie; isp. Jagić 351 s.) — 1. djelo kojim se iskusi; 2. ispitivanje savjesti (v. ispit pod 1); 3. napastovanje sa strane vraga (ARj); 4. isto što iskus (isp. A. d. Costa I 52; IB).

Iskuševati, iskušivati nesvr. prema svr. iskusiti. U starije doba (ARj).

Ispis m djelo kojim se netko (nešto) ispiše; istupanje, ispisivanje klerika iz biskupije (Cr., Pr. 32). V. ekskardinacija — TL 51.

Ispisati (se) — isključiti, odn. istupiti iz biskupije (Cr., Pr. 32). V. ekskardinirati (se) — TL 51.

Ispit m djelo kojim se netko (nešto) ispituje; posebno u svezi: 1. i. savjesti — ispitivanje o dnevnim pogreškama zbog boljeg napretka u duhovnom životu (Ž. I 277 i dr. V. iskušenje pod 2, ispitivanje); 2. zaručnički i. — ispit koji ide za tim da se upozna dostojnost i sposobnost zaručnika za ženidbu (Sch. - P. 695).

Ispitanje gl. im. od ispitati; isto što ispit pod 1 (Način ki ima držati človik' na ispitan'e konšencie. Starine 23, 127). V. ispitivanje.

Ispitatelj m tko ispituje; svećenik koji sudjeluje s bisku-
pom u popunjavanju župa, kad je po srijedi natječaj, kod is-
pita klerika, svećenika u različitim prigodama: saborni ispi-
tatelji (Cr., Pr. 82 s.), prema lat. examinatores synodales (Kod.
kan. 385 ss.). V. iskusitelj.

Ispitati — isto što iskusiti; osobito u svezi: i. savjest (v. is-
pit pod 1). Št. II 251.

Ispitivanje gl. im. od ispitivati; isto što ispitanje (Št. II
251; Sch.-P. 197, 212, 537).

Ispitivati (u starije doba: **ispitovati**) — nesvr. prema svr.
ispitati (Št. II 252; Sch. - P. 212; Kadčić 248).

Ispokoj m mir, počinak, odmor; redovno u svezi »i. duše«,
koji se od Boga za dušu traži, kad se za nju moli, prikazuje
misa . . . (ARj; IB; Bel. I 182). V. pokoj.

Ispokojiti (se) — smiriti (se), počinuti; posebno o svecu,
o duši, koja se smiruje u Bogu, u raju (ARj).

Ispovidjeti (ispovideti, ispovjediti rjeđe: ispovjedjeti;
stsl. ispovêdêti) — izreći nešto kao istinito; posebno 1. javno
priznati svoju vjeru (Dobretić 158. V. profesati — TL 150);
2. kazati svećeniku grijehe u sakramentu ispovijedi tražeći
oproštenje: i. grijehe ili ispovjediti se (Premda si ostale grihe
čisto ispovidio. Kadčić 213. Mogu se po pismu oli po tomači-
telju ispoviditi. Dobretić 170); 3. slušati čiju ispovijed, kao
kad svećenik sluša ispovijed pokornika (ARj; IB i dr.). V. spo-
vidjeti.

Ispovijed ž (stsl ispovêd'; v. Miklošić, Term. DAW XXIV
45 s.) — 1. javno priznavanje, očitovanje vjere (ARj. V. profe-
sija — TL 151); 2. kazivanje grijeha u sakramentu pokore (Oli
nije cilovita ispovid oli nije pravo skrušenje od srca. Kadčić
213); 3. sakramenat pokore uopće (Vrhu sakramenta od po-
kore iliti ispovidi. Kadčić 182. V. još Sch.-P. 600; Št. I 247;
Buj. II 75); 4. molitva što se moli prije kazivanja grijeha u
sakramentu ispovijedi i u nekim drugim zgodama: Ispovije-
dam se . . . — lat. Confiteor (Kn. 228. V. konfesija — TL 88).
U svezi: velika, opća, općenita i. — ispovijed grijeha cijeloga
života ili dužega vremenskog razdoblja (Dobretić 110; Sch.-P.
609). V. ispovijedanje, ispovijest, priznavalaštvo, spovijed.

Ispovijedalac m 1. svećenik koji sluša nečiju ispovijed u
sakramentu pokore, prema lat. confessarius; 2. kršćanin koji
javno ispovijeda, priznaje svoju vjeru, prema lat. confessor.
ARj; Par. V. ispovjednik.

Ispovijedanje gl. im. od ispovijedati (se); 1. isto što ispovijed pod 1 (Što zlamenuje virovanje? Zlamenuje ispovidanje svete vire. Kadčić 100); 2. isto što ispovijed pod 2 (Sch.-P. 601); 3. isto što ispovijed pod 3 (Sch.-P. 601).

Ispovijedaonica ž mjesto, naprava gdje se ispovijeda. Današnji oblik takvih naprava pojavljuje se u XVI st. (ARj; IB; Sch.-P. 285; Št. I 366; Kn. 83). V. ispovjedalište, ispovjednica, konfesurija — TL 88.

Ispovijedaonik m knjiga s poukama o ispovijedi (ARj; Par.).

Ispovijedati nesvr. prema svr. ispovidjeti (stsl. ispovê-dati) — 1. javno priznavati vjeru (Dobretić 52; Buj. I 327); 2. kazivati svećeniku grijehe u ispovijedi: i. grijehe, ispovijedati se (Kadčić 207; Buj. II 76); 3. slušati ispovijed pokornika (Cr., Pr. 171). V. spovijedati.

Ispovijest ž (od ispovêd-t') — 1. isto što ispovijed pod 1, redovno u svezi »i. vjere« (Kadčić 477; Bakšić 98; Ž. II 164; Rog. 117); 2. isto što ispovijed pod 2 (Sch.—P. 576); 3. isto što ispovijed pod 3 (vrlo često u starije vrijeme. ARj) . . . U mn.: Ispovijesti — naslov poznate knjige sv. Augustina.

Ispovjedalište, ispovjednište s isto što ispovijedaonica. ARj.

Ispovjedan (rjeđe: **ispovjednji, ispovijedski**) pr. što pripada ispovijedi (v. ARj; Par.; IB). Isp. spovijedan.

Ispovjednica ž (stsl. ispovêdn'nica — žena koja se ispovijeda, koja priznaje vjeru, »quae confitetur«. Miklošić, LP) — isto što ispovijedaonica. U starijih pisaca od XVII st. (ARj; Par.) i danas u Dalmaciji (Š).

Ispovjednički pr. što pripada ispovjednicima (A. d. Costa II 145 i dr.).

Ispovjednik m (stsl. ispovêd'nik'. Miklošić, Term. DAW XXIV 12; Jagić 300) — 1. svećenik koji sluša ispovijed, ispovijeda (Kadčić 377; Dobretić 96; Št.II 255; Sch.-P. 612); 2. (rjeđe) čovjek koji se ispovijeda (ARj); 3. kršćanin koji javno priznaje, ispovijeda svoju vjeru (Sch.-P. 254). V. ispovijedalac, ispovjednik, priznavalac, konfesur — TL 88.

Isprašati nesvr. prema svr. isprositi. Od XVI st. (ARj; IB).

Isprazan pr. zaludan, beskoristan, nevrijedan; nekoristan za postignuće vječne slave; štetan u moralnom pogledu. Vrlo često o nasladama, dobrima i slavi ovoga svijeta. Od XIII st. (ARj; DDM i dr.).

Ispraznost ž stanje onoga što je isprazno, prolaznost, ništetnost, taština. Od XVI st. dosta često (ARj; DDM i dr.).

Isprosan, isprosiv, isprošljiv pr. što pripada prošnji, molitvi; što se može isprositi. O vrijednosti molitve, mise, kojom se nešto od Boga može isprositi: Ma ne mogu ni ovi primit drugoga ploda (od mise) izvan isprosnoga. Dobretić 373. Isprosivi (plod mise) koji čini isprositi od Boga darove. Kadčić 65. V. još ARj, a zatim impetratoran — TL 62.

Isprosilac, isprositelj m čovjek koji isprosi, koji od Boga isprosi kakvo dobro (ARj).

Isprositeljica ž žena koja isprosi, koja od Boga isprosi kakvo dobro. Od XVIII st. (ARj).

Isprositi — dobiti moljenjem; posebno: 1. postići nešto od Boga molitvom (ARj; DDM); 2. postići nešto od ljudi prosjačenjem (ARj; IB; DDM); 3. isprositi djevojku za ženu (ARj). V. sprositi.

Isprošenje gl. im. od isprositi; posebno: 1. traženje i postizavanje milosti od Boga (Posvetilište od isprošenja milosti. Dobretić 342); 2. isto što molba pod 2 (Koji kadi ima koju zakonitu zapriku ne može biti obran na niedno vladanje crkovno; ništanemanje ovi mogu po isprošenju biti odpušćeni. A. d. Costa I 73).

* **Istobitan** pr. koji je iste biti. O osobama Presv. Trojstva koje su iste biti, npr.: Krist je istobitan s Ocem (Bakšić 81).

* **Istobitnost** ž stanje onih koji su iste biti. U novije doba: jednakost i istobitnost Sina s Ocem (Bakšić 81, 93). V. istobitan.

Istočan pr. (stsl. istoč'n') — koji pripada istoku; posebno: o pravoslavnoj i drugim crkvama na Istoku (Crkva istočna oli ti grčka. Dobretić 493. V. još Rog. 39, 42; Cr., Pr. 8, 66); o obredu istočnih crkava: istočni obred (Bel. I 54; Cr., KP I 55), istočna liturgija (Kn. 48); o pripadnicima Ist. crkve: istočni kršćani, kaluđeri (ARj); o Adamovu stanju prije grijeha (prema značenju riječi „istok": izvor, početak, rođenje): istočna pravda, pravednost, čistoća, milost... (Izgubljenje povoljno milosti i pravde istočne. Dobretić 195); o Adamovu grijehu s kojim se ljudi rađaju (Budući naša narav otrovana od griha istočnoga. Dobretić 195. V. još Kadčić 137; ARj; Par; DDM i dr. Isp. narodan, začeti).

Istočnjak m čovjek s Istoka, pripadnik Ist. crkve (Št. II 22; Rog. 142; Cr., KP I 55).

Istok m (stsl. istok') — djelo kojim što istječe, mjesto što istječe (o strani svijeta, o suncu. mjesecu...); postanje, početak uzroka; posebno: naziv druge knjige Mojsijeve (Č. knjig od istoka. Bernardin 54. V. ishod).

Izašasnik m isto što odmetnik (ARj).

Izašašće s izlazak. O izlasku Duha Svetoga od Oca i Sina (v. ishod). U starijih pisaca (ARj).

Izbavitelj m (stsl. izbavitelj') — tko izbavlja. O Isusu koji izbavlja ljude od grijeha, pakla (ARj; IB).

Izbaviti — osloboditi, otkupiti; osloboditi od pakla, grijeha, napasti, zla... (ARj; IB i dr.).

Izbavljati, izbavljivati nesvr. prema svr. izbaviti (Osim griha, izbavlja li još od česa drugoga sveto krštenje? Kadčić 137).

Izbavljenje gl. im. od izbavljati (Izbavljenje jedne duše iz rečeni muka. Dobretić 386).

Izbjegavan gl. pr. od izbjegavati; isto što bježiv (Ž. II 106).

Izboran pr. koji pripada izboru. U svezi: izborna molba — isto što molba pod 2 (Rog. 199, 505).

Izgubiti — učiniti da što nestane, propadne. Često u svezi: i. vjeru (prestati vjerovati), dušu, Boga (doći u pakao) i sl. Isp. Dobretić 22; Kadčić 544 i dr.

Izgubljenje gl. im. od izgubiti; djelo kojim se što izgubi; vječna propast u paklene muke (Put od spasenja i put od izgubljenja. Dobretić 35).

Iziskalac, iziskavac, iziskivalac m čovjek koji istražuje; koji istražuje krivovjerce i nastoji ih obratiti. U starije doba (Proklestva protiva iziskaocem svete vire. Kadčić 297. V. još ARj). Isp. inkvizicija — TL 64.

* **Izlaganje** gl. im. od izlagati (Sch.-P. 470). V. izloženje, prostinja, ekspozicija — TL 52.

* **Izlagati** nesvr. prema svr. izložiti (Sch.-P. 471; Št. II 192).

Izlaziti nesvr. prema svr. izaći. U novije doba često o djelovanju u Presv. Trojstvu: Druga Osoba izlazi od prve pravim rođenjem (Bakšić 151), Duh Sveti izlazi ne samo od Oca, nego i od Sina (Bakšić 196).

Izlaženje gl. im. od izlaziti (Izlaženje Sina i Duha Svetog... Bakšić 144).

Izložiti — nešto postaviti na javno mjesto; postaviti Sakramenat na javno klanjanje. U novije doba (Št. II 194). V. eksponirati — TL 52.

Izloženje gl. im. od izložiti. U naše doba sasvim obično (Š). V. izlaganje.

Izmirenje gl. im. od izmiriti; isto što pomirba pod 1 (Izmirenje blagoslovljene crkve može biti s običnom blagoslovljenom vodom. Cr., Pr. 228).

Izmiriti – posve smiriti, pomiriti; isto što pomiriti pod 2 (Oskvrnjena crkva ima se što prije izmiriti. Cr., Pr. 228).

Izmolitelj m tko molitvom postigne. O Isusu koji od Oca za nas sve izmoli (ARj).

Izmoliti — moljenjem dobiti, izreći molitvu (ARj; IB, DDM itd.). Isp. domoliti, umoliti.

Izopćenica ž izopćena ženska osoba (ARj; IB; Ben.).

Izopćenik m izopćen čovjek (ARj; Par.; Ž. II 106; Cr., Pr. 393).

Izopćenitelj m tko izopći iz zajednice vjernika (ARj).

Izopćenstvo s, **izopćidba** ž isto što izopćenje (ARj).

Izopćenje gl. im. od izopćiti; crkv. kazna kojom se vjernik isključuje iz zajednice vjernika ili Crkve. Danas obično (Bel. I 105, 337; Cr., Pr. 393; Sch.-P. 549; Ž. I 220, 273). V. izopćenstvo, prokletstvo.

Izopćiti (u starije doba i: **izopćeniti**) — isključiti iz zajednice vjernika (ARj; IB; Par.; Bel. I 105, 338; Cr., Pr. 393; Kn. 313). V. ekskomunicirati — TL 51.

Izopćivati, izopćenjivati nesvr. prema svr. izopćiti (ARj).

Izuzeti — uzeti iznutra, isključiti; dati povlasticu izuzetosti. U naše doba (Bel. I 218, 219, 221; Cr., Pr. 110, 114).

Izuzetost ž stanje onoga koji je od nečega izuzet; povlastica po kojoj je neka osoba, zajednica, mjesto izuzeto ispod vlasti nižega poglavara i podložno višemu. U naše doba (Rog. 501, 543; Cr., Pr. 131). V. neovisnost, egzempcija – TL 50.

Izvanredan pr. koji je izvan reda, neobičan. Često u svezi: i. ispovjednik (Sch.-P. 543), i. djelitelj sakramenata (Sch.-P. 631), za razliku od redovitog ispovjednika, djelitelja sakramenata. V. redovit.

Izvanjski pr. koji je izvan, napolju. U svezi: i. vikar – biskupov zamjenik koji nadzire život i rad župnika (Rog. 395). V. vanjski, seljanski, foranski — TL 55.

Izvršiv pr. što se može izvršiti. O milosti koja dovodi do izvršenja djela, prema lat. gratia efficax. V. plodiv.

J

Jaganjac m, **jagnjac** m, **janjac** m, **jagnje** s, **janje** s (stsl. agn'c, jagn'c, agne, jagne) – simbolično: Isus, za kojega Izaija proriče, da se „kao janje vodi na zaklanje" (Iz. 53,7); koji kao otkupitelj — jaganjac Božji — „oduzima grijehe svijeta" (Iv. 1,29. 36; DjA 8,32; Otkr. 5,6. V. još Marulić 170; Kadčić 98 i dr.). U svezi: jaganjac Božji — mali lik janjeta od voska što se nosi kao moći (Protiva onim, koji slikaju... oli prodaju jagance Božje. Kadčić 306); Jaganjče Božji – dio mise, misna molitva koja tako počinje (Agnus Dei etc. To jest Jaganče Božji, koji oduzimaš grihe svita. Dobretić 410). V. agnec.

Jakost ž sposobnost, snaga za vršenje kršćanskih dužnosti; jedna od četiri stožerne kreposti; dobiva se osobito po sakramentima (Kadčić 113).

Jama ž duboko iskopano mjesto u zemlji, grob. U svezi: paklena- ognjena... j. (ili samo »jama«) – isto što pakao. U starijih pisaca (ARj) i danas u Blatu na Korčuli (Š).

Jaram m sprava u koju se uprežu volovi kad što vuku; u biblijskom jeziku: podložnost Božjem zakonu (isp. Isusove riječi: Uzmite jaram moj na sebe. Mat. 11, 29).

Jarmica ž najgornje odijelo svećenika kad govori misu; od „jaram", jer postavljajući to odijelo na se, svećenik govori molitvu u kojoj se ističe kako je jaram Gospodnji sladak... (Jarmica oliti paramenta. Dobretić 395). V. kasula — TL 79.

Jasle, jasli ž mn. mjesto u štali gdje se stavlja sijeno za životinje; naprava u crkvi u božićno doba, koja predstavlja Betlehem, štalu i jasle u koje je bio Isus postavljen (isp. Luk. 2,7). Običaj pravljenja jaslica u crkvi u božićno doba potječe od sv. Franje Asiškoga.

Jaslice s dem. od jasle; isto što jasle. Obično u naše doba.

Javan pr. što svatko vidi, čuje, razumije; što pripada općini, zajednici, a ne pojedincu. O pobožnosti, misi..., koja je namijenjena zajednici, općini vjernika (Javne votivne mise. Kn. 139).

Jaz m (stsl. jaz') — jaruga, duboka jama. U svezi: paklen, taman, dubok, ognjen j. (ili samo „jaz") — isto što pakao (Kako je jedan sami grih smrtni obalio anđela s neba i rinuo u jaz pakleni. Kadčić 347).

Jedinočed, jedinočedan pr. isto što jedinorođen. U staro doba (ARj). Isp. stsl. edinočed' (M Vat 165 c).

Jedinorođen, jednorođen, jedinorodan pr. (stsl. jedinoroždeń', jedinorod'n') — jedini sin. O Isusu koji je jedini Sin vječnoga Oca. On se i sam tako nazvao (Iv. 3, 16. 18. Isp. Gal. 4,4). ARj. V. jedinočed, prvorođen.

Jedinost ž osobina onoga što je jedno, jedino. U starije vrijeme o svojstvu Boga, vjere: jedinost vjere, Trojstva... (ARj).

Jedinosućan, jednosuć, jednosućan, jednosućanstven, jedinosuštan pr. (prema stsl. jedinosašt'n', grč. homoúsios, lat. consubstantialis) — koji ima s nekim drugim isto sućanstvo, suštanstvo, biće. O trima božanskim osobama koje imaju isto biće. U starijem jeziku (ARj). V. jednobitan.

Jedinotroj, jedinotrojan pr. koji je jedan i troj. O Bogu koji je jedan u tri osobe (ARj).

Jedinovječan, jednovječan, jednovječnji pr. koji je jednako vječan. O trima božanskim osobama koje su jednako vječne (ARj).

Jedinovjeran, *jednovjeran pr. koji je jedne iste vjere (ARj; IB; Par.).

Jedinovjernik, jednovjernik, jedinovjerac m (stsl. jedinover'nik') — jedinovjeran čovjek (ARj).

Jedinovjerstvo s osobina jedinovjernih, jedina vjera (ARj).

Jedinstven pr. jedan, jedini. O kršćanskoj ženidbi između jednog muža i jedne žene (Kršćanska je ženidba jedinstvena. Buj. II 393).

Jedinstvenost ž osobina onoga što je jedinstveno (Jedinstvenost ženidbe istječe iz prirodnoga zakona. Buj. II 393).

Jedinstvo s osobina onoga što je jedno. Vrlo često o odnosu osoba u Presv. Trojstvu (Jedinstvo i Trojstvo Božje. Kadčić 58. V. još Dobretić 97; Bakšić 13, 89; ARj; IB i dr.).

Jednobitan (rjeđe: **jednobićan, jednobistven**) pr. koji s nekim ima isto biće. O osobama u Presv. Trojstvu (Isukrst kako čovik prikazuje sebe sebi kako Bogu, jednobitnu s Ocem i s Duhom Svetim. Kadčić 63. V. još Bakšić 71; ARj; Par.; Ben. i dr.). Isp. jedinosućan, skupnosućan.

Jednobitnost ž osobina onoga što je jednobitno (ARj; Par.), prema lat. consubstantialitas. V. jednosućanstvo.

Jednoboštvo s vjera u jednoga Boga (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Jednobožac m čovjek koji vjeruje u jednoga Boga (ARj; Par.; DDM).

***Jednobožački** pr. što pripada jednobošcima (Ben.).

Jednobračje s stanje, zakon po kojem se jedan čovjek vjenčava s jednom ženom (ARj). V. jednoženstvo.

Jednonaravac m krivovjerac koji tvrdi da je u Kristu samo jedna narav (monofizita). ARj.

Jednonaravan pr. koji je jedne naravi. O božanskim osobama koje su jedne naravi (ARj).

Jednostavan pr. što je bez uresa, bez nakita. O stepenu obreda, blagdana, svetkovine: jednostavni blagdani (Kn. 125), jednostavan obred (Kn. 135). V. simpleks — TL 176.

Jednosućanstvo s osobina, stanje onoga koji je jedinosućan (ARj), prema lat. consubstantialitas. V. jednobitnost.

Jednovječnost ž osobina onoga koji je jedinovječan (ARj).

Jednoženstvo s isto što jednobračje (ARj; IB; Par.).

Jestastven pr. što pripada jestastvu (ARj; IB).

Jestastvo, jestvo s (od jest i stvo; stsl. jest'stvo) — osobina onoga što jest; isto što biće. U starijem jeziku (ARj).

Jezero s velika voda, bezdan. U svezi: pakleno j. (ili samo „jezero") — isto što pakao (ARj).

Jezik m (stsl. jezik') — ud kojim se govori, govor, narod. U mn. jezici — isto što neznabošci, pogani; prema stsl. jezici. U starije doba (Miklošić, Term. DAW XXIV 9 s.; Jagić 420; ARj). V. narod.

Jutrenja ž 1. jedan od kanonskih časova što su ih dužni moliti svećenici i redovnici (Je li dužan misnik reći jutrenju

i slavoslovje prvo neg hoće misu govoriti. Kadčić 95. V. Kn. 163; ARj i dr. Isp. deveti, matutin — TL 111); 2. (u Ist. crkvi:) obred i molitve što se čine izjutra prije dana (Pavić 125. V. ARj). Isp. jutrenje, jutrica, jutrinja, jutrnja.

Jutrenje, (rjeđe: **jutrnje**) s isto što jutrenja pod 2 (ARj; IB; DDM; Kn. 48).

Jutrica, jutrnica, jutrnjica ž (stsl. utr'nica. Jagić 22 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 28) — isto što jutrenje pod 1. U starije doba (ARj).

Jutrinja ž isto što jutrenja pod 1 (ARj).

Jutrnja, jutarnja (u starije se doba katkada tako pisalo, a izgovaralo se valjda „jutrnja", danas se koji put tako i piše i govori!), ***jutrna** ž (stsl. utr'nja) — isto što jutrenja pod 1 (Da niedin redovnik ne smej mise služiti ne rekši jutrne. Šurmin 210. Prvo nego reče matutinu oliti jutarnju. Dobretić 390. V. još Miklošić, Term. DAW XXIV 28; Jagić 301; Št. I 351, 473; Rog. 182).

Jutrnji, jutarnji, jutrenji pr. (stsl. utr'nj' — što pripada jutru. Često u svezi: j. molitva, pobožnost, misa . . ., jer se obavlja izjutra (ARj; Par. i dr.).

K

Kad m djelo kojim se kadi, kađenje (ARj; IB; DDM i dr.). V. kađenje, incens, incensacija — TL 62.

Kadilac, (rjeđe: **kadinik, *kadioničar, kaditelj**) m tko kadi, koji kod službe Božje nosi kadionicu i kadi (ARj; Par.; DDM; IB; Ben.). V. turiferarij — TL 192.

Kadilica ž, **kadilo** s (stsl. kadilo), **kadiljnjak** m, **kadiljnik** m, **kadionik** m (stsl. kadil'nik'), **kadiovnik** m, **kadionjik** m, **kadivnik** m — isto što kadionica. Isp. ARj; Par.; IB; DDM; Št. I 450.

Kadioni pr. (stsl. kadil'n') — što pripada kadu, kađenju (ARj; IB).

Kadionica ž (stsl. kadil'nica) — sprava u kojoj se pali kakva mirodija (tamjan, mira . . ., da pusti ugodan miris za vrijeme službe Božje (ARj; DDM; IB; Par.; Ben.; Št. I 450; Sch.-P. 327; Kn. 146). V. kadilica, okadilo, inćensijer — TL 62, turibul — TL 192.

Kaditi — paliti nešto da daje dim; paliti kakvu mirodiju, da daje ugodan miris za vrijeme službe Božje; mahati kadionicom za vrijeme službe Božje, da se širi miris tamjana (ARj; IB; DDM; Kadčić 100 i dr.). V. okaditi, pokaditi, incensirati — TL 62.

***Kadivo** s što se pali kod kađenja, tamjan (Par.).

Kađenje gl. im. od kaditi, isto što kad (Kadčić 372 i dr.).

Kajan pr. koji se kaje. U starijem jeziku (ARj).

Kajanje gl. im. od kajati (se); bol, žalost zbog počinjenog grijeha (ARj; IB; Par. i dr.). V. pokajanje.

Kajati (se) — žaliti, osjećati bol u srcu zbog počinjenog grijeha (Miklošić, Term. DAW XXIV 45; ARj; Marulić 100; Dobretić 108 i dr.). V. pokajati se.

Kapište s mali poganski hram, kapelica u crkvi (Par.); prema stsl. kapište — mjesto gdje se nalaze idoli, idol (Miklošić, Term. DAW XXIV 36 s.).

Kazan, kazna ž (stsl. kazn') — što se ima pretrpjeti, podnijeti za počinjeno zlo, grijeh. Često u svezi: vremenita ili vječna k. — trpljenje kojim grešnik ima zadovoljavati za svoje grijehe za neko vrijeme (na zemlji ili u čistilištu) ili kroz svu vječnost (u paklu). Isp. Buj. II 149.

Klanjalac, klanjavac, klanjatelj m čovjek koji se klanja, koji klanjanjem iskazuje čast Bogu (ARj).

Klanjalica ž 1. žensko čeljade koje se klanja (ARj); 2. pjesma kojom se pjevač ljudima klanja moleći milostinju (ARj; IB; Par.; DDM). V. klanjateljica.

Klanjanje gl. im. od klanjati (se); djelo kojim se klanja. Često u svezi: klanjanje Bogu (Ž. II 377. V. još ARj; DDM; IB i dr.); četrdesetsatno k. (Cr., Pr. 245; Sch.-P. 475. V. četrdesetsatni); sat klanjanja — sat proveden u molitvi i razmišljanju pred Sakramentom (Š).

Klanjateljica, klanjateljnica ž isto što klanjalica pod 1 (ARj).

Klanjati (se) — 1. činiti poklon glavom ili gornjim dijelom tijela, pokleknuti u znak štovanja; 2. iskazivati štovanje Bogu, Majci Božjoj ili svecima. Isp. ARj; Par. i dr.

***Klatva, *klatav** ž isto što kletav. U staro doba (Klat'va est . . . kada človik verue o bozi, ča nima verovati . . . Kolunić 263. Zdi esmo govorili o desetih' grêsih' êzika, otkuda prvi e prazdan' a poslidni e klatav'. Kolunić 264).

Klecalo s, **klečalo** s, **klečilo** s, **klečionik** m, * **klečnjak** m manja klupa posebna oblika za klečanje (ARj; Par.).

1. **Klecati** iter. nesvr. prema svr. kleknuti (ARj). V. klicati.

2. **Klecati** — udarati u zvono samo s jedne strane; onomatop. od klec, klec... (ARj).

Klečati — stajati na koljenima iz poštovanja prema Bogu (ARj; Par.; IB i dr.).

Kleknuti — pasti na koljena u znak poštovanja prema Bogu, osobito kad se ima moliti (ARj; IB; Par.).

Klenuti — samo jednom udariti u zvono. U Dubrovniku (ARj).

Klepetac m, **klepetalnica** ž, **klepetalo** s, * **klepetaljka** ž isto što čegrtaljka (ARj; Par.).

Kletav (gen. kletvi), **kletva** ž (stsl. kletva) — djelo ili riječ kojom tko koga kune, psuje, pogrđuje; ili se kome kune ili koga zaklinje (v. ARj; Par.; Ben.; IB). Isp. kleti, zaklinjati i dr.

Kleti (se) — izraziti želju da kome dođe zlo i moliti Boga da tako bude; psovati, pogrđivati sveta imena (v. beštimati... — TG 61). Refl. kleti se — zakletvom, zazvavši koje sveto ime, potvrđivati istinu. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 45; ARj; Par.; Ben.; IB; DDM. V. zakleti.

Kletnica, kletvenica ž žena koja se kune, koja je pod zakletvu obećala nešto učiniti (ARj; IB).

Kletnik, kletvenik m čovjek koji se kune, koji je pod zakletvu obećao nešto učiniti (ARj; IB).

Kletven, kletovan pr. što se odnosi na kletvu, što pripada kletvi (ARj).

Kletvoprestupan pr. koji je prestupio kletvu (ARj).

Kletvoprestupitelj, kletvoprestupnik m kletvoprestupan čovjek (ARj).

Kletvoprestupiteljica, kletvoprestupnica ž kletvoprestupna žena (ARj).

Kletvoprestupljenje s kršenje kletve, zakletve (ARj).

Klicati — isto što 1. klecati. Od XVIII st. (ARj).

Ključ m predmet kojim se otvaraju i zatvaraju vrata. U svezi: vlast ključa (ili samo u mn. ključi) —duhovna učiteljska i sudska vlast u Crkvi, prema lat. potestas clavium, a ovo prema Mat. 16, 18, gdje Isus veli Petru: Tebi ću dati ključeve kraljevstva nebeskoga (Grisi učinjeni prid krštenje nisu podložni ključem oblasti crkvene. Kadčić 185. V. Buj. II 214, 243). Isp. vlast.

Ključar m čovjek koji čuva ključe; posebno: 1. redovnik, kaluđer, koji drži ključe samostana; 2. katkada sv. Petar, papa, koji ima vlast (ključ) da otvara raj. V. ARj i dr.

Ključarica ž žena koja čuva ključe. Katkada o Majci Božjoj koja kao posrednica otvara vjernicima raj (v. ARj).

Knjiga ž (stsl. k'niga — slovo; u mn. k'nigy — Sv. pismo. Miklošić, Term. DAW XXIV 33) — prvotno: pismo, list, poslanica; naziv za neke knjige Sv. pisma Novog zavjeta — poslanice apostola (Petra, Pavla, Ivana...). U starijem jeziku (ARj), a čuje se i danas (Š). V. poslanica.

Književnik m (v. pisac).

Kostret, kostrijet, kostreta ž vrlo oštra dlaka (npr. od koze); tkanje od takve dlake; odijelo pokornika (Suhi post, biči, kostreti na goloj puti. Kadčić 371 V. još ARj; Par.; DDM). Isp. cilicij — TG 63.

Kostretan pr. što pripada kostreti (A. d. Costa I 105).

* **Krajevan** pr. što se odnosi na kraj, pokrajinu. U svezi: k. sabor — sabor biskupa jedne ili više crkv. pokrajina (Ž. I 24. V. plenaran — TL 136, provincijski — TL 156); k. običaj — običaj jedne crkv. pokrajine (Ž. I 256. V. partikularan — TL 131).

Kreposnica ž kreposno žensko čeljade (ARj; IB).

Kreposnik m krepostan čovjek. Od XVIII st. (ARj; IB).

Krepost ž snaga, sila; posebno: 1. snaga u duhovnom smislu, kao osobina Boga, kreposna čovjeka... (Kripost za ozdraviti, činiti čudesa, razumiti jezike. Kadčić 10); 2. moć, djelovanje: o riječi Božjoj, molitvi, postu, misi, sakramentu... (Misa uzdrži u sebi među ostalim tri osobite kriposti, oliti svršenosti i tvora. Dobretić 368); 3. dobro duševno svojstvo ili trajno raspoloženje (stanje) po kom se čestito živi, kojim se nitko rđavo ne služi. Može se shvatiti ili uopće kao značaj čeljadeta ili kao neka naklonost na dobro u nekom smjeru. Razlikuju se četiri kreposti stožerne (razboritost, pravednost, umjerenost, jakost) i tri bogoslovske (vjera, ufanje, ljubav). Pravoslavni za ovo značenje riječi imaju „dobrodjetelj" (isp. Ž. II 20 ss.; ARj; IB; Par.). U svezi:

kreposti anđeoske, nebeske — naziv za jedan od anđeoskih korova (isp. ARj), prema lat. Virtutes.

Krepostan (u starini i: **kreposniv**; stsl. krêpost'n') pr. što pripada kreposti; koji ima krepost; koji je jak, hrabar umno ili tjelesno; osobito što je u vezi sa krepost pod 3, a to može biti: čovjek, život, djelo, misao, riječ, običaj... (Dilovat dila kriposna. Dobretić 368). V. ARj; IB; Par.; Ž. II 20 ss.

* **Krijepnice** (ikav. kripnice) ž mn. pobožne pjesme („molitvice") koje se mole na Veliki četvrtak; po tome što u njima dolazi riječ „kripna" (Dušo grišna, budi u viri kripna...). U Zlopolju u Dalmaciji (Š).

Krilo s komad crkv. odijela koji se stavlja biskupu na koljena, na krilo, kad sjedi na stolici. U novije doba (Št. I 433). V. gremijal — TL 60.

Kriv pr. koji nije prav, lažan, nepravedan, zao, grešan (O vi duše krive. Marulić 230. V. ARj; Par.).

Krivac, krivnik m kriv čovjek (Da ne bi... učinili se krivci krvi Gospodinove. Kadčić 107. V. ARj).

Krivda, krivica, krivina, krivinja, krivnja ž nepravda, zloća, grijeh (Da odpušta krivicu priljubodinstva. Kadčić 442. Krivinu tvorismo. Marulić 31. V. još ARj; Par. i dr.).

Krivo s nepravda, zlo, grijeh (Jere bi drugačije učinio nepravicu i krivo tomu redovniku. Kadčić 70).

Krivobog m krivi, lažni bog (ARj).

Krivobogoštovac, krivobogoštovnik m koji štuje krive bogove (ARj).

Krivobogoštovan pr. koji pripada krivobogoštovlju (ARj).

Krivobogoštovlje s štovanje krivih, lažnih bogova (ARj).

Krivoboštvo s vjera u krive bogove, neznaboštvo. Od XVIII st. (ARj; Par.; Ben.).

Krivobožac m čovjek koji vjeruje u krive bogove, štuje ih, klanja im se. Od XVIII st. (ARj; Par.; Ben.; DDM). V. 1. pogan — TL 137.

Krivobožan, krivoboški pr. koji pripada krivim bogovima ili krivoboštvu. Od XVIII st. (ARj; Par.).

Krivočašće, krivočašćenje s praznovjerje, sujevjerje. U starijem jeziku (ARj).

Krivodušan pr. koji je krive duše, nepošten, nepravedan, zavidan. Od XVIII st. (ARj; Par.).

Krivodušnica ž krivodušna žena (ARj; Par.).

Krivodušnik m krivodušan čovjek (ARj; Par.).

Krivodušnost ž osobina onoga koji je krivodušan (ARj).

Krivoklanjac, krivoklanjalac m tko se klanja krivim, lažnim bogovima (ARj).

Krivokletac, krivokletnik m čovjek koji se krivo kune (ARj; IB). V. oklinjalac.

Krivokletan, krivokletiv pr. koji se krivo kune (ARj).

Krivokletnica ž žena koja se krivo kune (ARj; IB). V. oklinjalica.

Krivokletstvo s, **krivoklestvo** s, **krivokletva** ž, **krivoklevština** ž kriva kletva, zakletva za ono što je lažno (ARj).

Krivokletven pr. što pripada krivokletvi, krivokletstvu (ARj).

Krivoprisežan pr. koji se krivo priseže; isto što krivokletan (ARj).

Krivoprisežnik m krivoprisežan čovjek. Od XVI st. (ARj; Ben.).

Krivoštovac, krivoštovnik m čovjek koji krivo štuje, krivovjerac. U starijem jeziku (ARj).

Krivoštovan pr. koji krivo štuje, koji pripada krivoštovlju (ARj).

Krivoštovanje, krivoštovlje, krivoštovstvo s krivo štovanje, kriva vjera, krivovjerje (ARj).

Krivovjera ž, **krivovjernost** ž, **krivovjerničtvo** s isto što krivovjerstvo. U starije doba (ARj).

Krivovjerac, krivovjernik m čovjek koji krivo vjeruje; posebno: 1. kršćanin koji nije katolik (Bel. I 52, 107; Ž. II 101, 102. V. zašlac, poluvjerac, heretik – TG 99); 2. nekatolik uopće, neznabožac (ARj; Par.; DDM i dr. V. 1. pogan — TL 137.

Krivovjeran pr. (stsl. krivovêr'n'. Miklošić, Term. DAW XXIV 43) — koji krivo vjeruje; što pripada krivovjernicima krivovjerstvu (ARj; Par.; Ben.; DDM). V. poluvjeran.

Krivovjerje s isto što krivovjerstvo. U starije doba rijetko (ARj), danas obično (Cr., Pr. 403; Ž. II 99; Bel. I 104).

Krivovjernica ž žena koja krivo vjeruje, koja nije katoličke ili kršćanske vjere (ARj; IB; Ben.). V. poluvjerka.

Krivovjernički, krivovjerski pr. što pripada krivovjernicima, krivovjerstvu. Od XVIII st. (ARj; IB). V. heretički — TG 99, poganski — TL 138.

Krivovjerstvo s kriva vjera; posebno: 1. kršćanska vjera koja nije katolička (Cr., Pr. 267, 403. V. herezija — TG 98); 2. svaka vjera koja nije katolička, kršćanska; 3. praznovjerje, sujevjerje. Isp. ARj; IB; Par.; DDM i dr. V. krivovjera, krivovjerje, poluvjerje.

Krivozakletbnik, krivozakletnik, krivozaklinjač, krivozaklinjalac m čovjek koji se krivo zaklinje (ARj).

Krivozakletva ž isto što krivokletstvo (ARj).

Kropilo s crkveni predmet za kropljenje blagoslovljenom vodom (ARj; Par.; Ben.; DDM; Sch.-P. 327). V. okropilo, skropilo, škropilica.

Kropionica ž sud za blagoslovljenu vodu, osobito kod kropljenja (ARj; Par.; Ben.; Sch.-P. 327). V. skropionica, svetionica, škropionica.

Kropiti — polijevati tekućinom da pada kapljicama; posebno tako polijevati blagoslovljenom vodom kod službe Božje (Diz. lit. 43 s.; ARj; Par.; Ben.; DDM). V. okropiti, oskropiti, oškropiti, pokropiti, poškropiti, skropiti, škropiti.

Kruh m (stsl. kruh') – najobičnija hrana, za koju kršćanin moli u Očenašu (o izrazima „kruh svagdanji" i „hleb nasušni" v. Budimir, NJ II 6—9; Đorđić, NJ II 50—53; Margan, NJ II 277 s.); katkada duhovna hrana, pričest, obično u svezi: k. anđeoski, k. živi, k. života (Zašto jedan kruh, jedno tilo mlogi jesmo svi, koji od jednoga kruha obćimo. Dobretić 61. Isp. još riječi Isusove: Ja sam kruh živi koji sam s neba sišao. Iv. 6, 51). V. hljeb — TL 201.

Krušan pr. što pripada kruhu, kruhu života — hostiji, npr. krušne prilike. Od XVI st. (ARj i dr.).

Krušnik m (od kruh, krušan) isto što čestičnjak (Št. I 448, 449).

Krv ž u duhovnom smislu za k. Sina Božjega koja se kršćanima daje za piće, redovno u svezi: k. Isusova, k. Kristova, k. Gospodinova, presveta k., predragocjena k. i sl. (isp. Kadčić 46 i dr.).

Kucati — isto što ljesti. U Bošnjacima (Slavonija). Š.

Kuća ž (od kor. kont, stsl. kašta) — zgrada u kojoj se stanuje; katkada: samostan, crkva (redovno u svezi: k. Božja), grob, pakao, raj . . . (v. ARj).

Kumir m (stsl. kumir') — kip krivoga boga (Miklošić, Term. DAW XXIV 37; ARj). V. idol — TG 103.

* **Kupoprodaja** ž kupovanje i prodaja. U svezi: svetogrdna k. — isto što svetoprodajstvo. U novije doba (Cr., Pr. 152).

L

Lađica ž dem. od lađa; posudica za tamjan koja ima oblik lađice (Diz. mor. 1518; ARj; Par.; Št. I 450). V. plav, plavčica.

Lažibog m lažni bog: od laži (smatra se da je impt. od lagati, iako je stariji oblik bio l'že, a stoji prema grč. pseudo-) i bog. V. ARj s. v. laži- i lažibog.

Lažiprorok m lažni prorok; od laži (v. lažibog) i prorok (ARj).

Lažisabor m lažni sabor; od laži (v. lažibog) i sabor (ARj).

Lijes m (stsl. lês') — drvlje za građu; posebno: 1. mrtvački odar, sanduk (ARj; Par.; IB; DDM. Isp. nosilo, kapseo — TL 212); 2. isto što podloga (ARj).

Lik m 1. prilika, slika, kip u crkvi (ARj; IB); 2. oblik, riječi što se izgovaraju kod dijeljenja sakramenata (Št. II 148. V. čina, obličnica, obraz pod 2, obrazje, forma — TL 55.

Listopadski pr. što pripada listopadu. U svezi: listopadska pobožnost — pobožnost u čast Majke Božje kroz cijeli listopad, osobito moljenje ružarija (Sch.-P. 745).

Luč ž vrst drva koja dobro izgara; svjetlost. U svezi: vječna l. – vječno svjetlo (v. svjetlo). Sch.-P. 181.

* **Luknarski** pr. što se odnosi na lukno, npr. luknarska podavanja (Lanović 4). V. luknen.

***Luknen** pr. isto što luknarski (Mažuranić IV 616).

***Luknenka** ž stara mjera za mjerenje lukna, koja je prema različitim mjestima različita (Lanović 71).

Lukno s u prasl. doba kotarica, pa mjera za žito; kasnije — po sjeverozapadnim krajevima — nadarbinski dohodak, prinos, što ga župljani daju za uzdržavanje župnika (Matzenauer 246; Mažuranić IV 616; Lanović 1 ss., ARj; Par.; Ben.). V. bir.

LJ

Ljesti (stsl. lêsti) — laziti; na koljenima, klečeći obilaziti iz pobožnosti oko oltara, oko sv. kipa, slike i sl. U Dalmaciji (Š). V. kucati, obljesti.

Ljetnica (ikav. litnica) ž rođenje Isusovo, Božić; prema Mlado ljeto (Nova godina). U Sovićima (Hercegovina). Š.

Ljeto s godišnje doba, godina. U svezi: mlado lj. — prvi dan siječnja, nova godina, dan Kristova obrezanja (Marulić 3).

Ljubav ž u kršć. smislu: natprirodno darovano trajno raspoloženje, koje nas navodi, da Boga nadasve ljubimo radi njega samoga, a sebe i bližnjega radi Boga (Ž. II 127); jedna od tri bogoslovske kreposti (v. krepost), najveća krepost, najveća i glavna Kristova zapovijed, glavno obilježje kršć. vjere (isp. Mat. 22, 37. 39; I Kor. 13; I Iv. 4, 12 i dr.). Odgovara grč. agápe i lat. dilectio, caritas (v. karitas — TL 78). Vrlo obično od starine (Tri kriposti bogoslovne, to jest vira, ufanje i ljubav. Dobretić 38. U srcu nositi ljubav našemu iskrnjemu. Kadčić 256). Za kršćane je sam Bog ljubav (I Iv. 4, 8. 16). Isp. Raumer 398 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 47; Ž. II 125 ss.; ARj; Par. i dr.

Ljubiti — željeti kome dobro, uživati u njegovu društvu; vršiti bogosl. krepost i djela ljubavi prema Bogu i bližnjemu, kako naređuje Isus (Mat. 22, 37. 39; Mark. 12, 30. 31; I Iv. 4, 10. 11 i dr.). Odgovara grč. agapán, lat. diligere. amare. Sasvim obično od starine (isp. ARj i dr.).

Ljubodjejstvo s isto što preljub. U starijem jeziku (ARj).

M

Majka, mati ž žena koja je dala život; posebno: 1. Bogorodica kao duhovna majka svih kršćana (Utičući se k majci od milosrdja. Dobretić 103 i dr.); 2. Crkva koja ljude po krštenju preporađa na novi život (Uteći se u krilo svete Majke Crkve. Dobretić 90); 3. poglavarica u ženskim samostanima, osobito vrhovna poglavarica, i to u svezi »časna m.« (v. ARj; Rog. 49).

***Maliređnik, maloredník** m klerik koji je primio male redove (A. d. Costa I 62; II 204). V. minorist — TL 114.

Malobraćanin m redovnik reda Male braće (v. brat). Od XVIII st. (ARj; Par.; DDM).

Malobratski pr. što pripada Maloj braći (ARj).

Malovjera m i ž malovjerno čeljade (ARj).

Malovjerac, malovjernik m malovjeran čovjek (ARj; Par. i dr.).

Malovjeran pr. (stsl. malovêr'. Isp. Meillet, Études 232) — koji ima malo vjere (isp. Mat. 8, 26). ARj; DDM.

Malovjerje s, **malovjernost** ž, **malovjerstvo** s (stsl. malovêrije) — osobina, stanje onoga koji je malovjeran (ARj).

Maslo s ono čim se što maže, ulje. Kod pravoslavnih: ulje posvećeno ili koje se ima posvetiti (obično u mn. masla); negdje (također u mn.) tako zovu svetk. »Krsta«. V. ARj; Par. Isp. ulje.

Materica ž glavna, saborna, metropolitanska crkva, koja je kao majka drugim crkvama (ARj. V. metropolija — TG 152). U mn. materice (negdje, npr. na Braču: svete materice) — svetkovina, dan matera, u drugu nedjelju pred Božić (ARj; DDM; Ben. i dr.). V. djetinjci.

Matica ž 1. glavna crkva na kojem području: biskupska u biskupiji, župska u župi . . ., jer je kao mati drugim crkvama (Ništa ne ostavljaju crkvam maticam. Kadčić 313. V. A. d. Costa I 175; Cr., Pr. 273. Isp. materica); 2. zapisnik, protokol, knjiga u koju se što službeno zapisuje te se ne smije mijenjati: m. krštenih, vjenčanih, umrlih (Št. II 433; Sch.-P. 784; Rog. 363); 3. središnja nabožna udruga koja ima pravo sebi pripajati druge udruge (Cr., Pr. 149).

Matični pr. što pripada matici: matične knjige (Sch.-P. 784; Rog. 349), matično pravo (Rog. 349), matične udruge Cr., KP II 2, 268).

Matičnost ž osobina crkve koja je matica (Cr., Pr. 273).

Mazanik m kršćanin koji je pomazan sv. uljem (ARj).

Mazati — trti mašću, uljem. U svezi: m. uljem, sv. uljem ili sl. — podjeljivati sakramenat posljednje pomasti (isp. Kadčić 140, 171).

Međudnevica ž, * **međudnevnica** ž, **međudnice** ž mn. tri nedjelje između Velike i Male Gospe (ARj; DDM).

Međudnevički pr. što pripada međudnevici (ARj; Par.).

Međutiman pr. što je privremeno, što traje za neko vrijeme (ARj; Par.). U svezi: međutimni vikar — privremeni upravitelj župe (Rog. 467). V. vikar — TL 196.

Mesojeđe (čak. mesoije), **mesoveđe, mesuveđe, mesviješe** s vrijeme od Božića do korizme, kad se slobodno može jesti meso (ARj).

Mesopust m (u starini: **mesopušće** s; stsl. mesopust') — zadnji dani mesojeđa kad treba pustiti meso i započeti post (Miklošić, Term. DAW XXIV 47; Jagić 300; Meillet, Études 232 s.; Jardas 43; ARj; Par.; DDM i dr.). V. poklade, pust.

Mesopustan pr. (stsl. mesopust'n') — što pripada mesopustu (Jagić 300; ARj; Par.; Ben.).

Miločiniti — činiti milim, svetim. U svezi: miločineća milost (Što je milost svetiva oli miločineća? Kadčić 10) — milost posvetna (v. posvetan).

Milodar m dar kao milost, milostinja. U novije doba (ARj; Ben.).

Milosrdan (u starini još: **milosrd, milosrdiv, milosrdnji, milosrđan**; stsl. milosr'd') pr. koji je milostiva, blaga srca. Obično od starine o Bogu i ljudima (prema Evanđelju: Budite dakle milosrdni, kao što je i Otac vaš milosrdan. Luk. 6, 36), posebno o redovničkim osobama, koje vrše djela milosrđa: m. brat, sestra (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 36; Jagić 289; Meillet, Études 385; RESl VI 40 s.; ARj; Par. i dr.).

* **Milosrdnica** ž redovnica družbe kojoj je cilj vršiti djela milosrđa (Par.; Ben.; DDM).

Milosrdnik m milosrdan čovjek (ARj); redovnik reda kojemu je cilj činiti djela milosrđa (Par.).

Milosrdnost ž (ARj; Par.; Ž. II 363), **milosrdstvo** s (ARj) — isto što milosrđe.

Milosrđe s (stsl. milosr'dije) — stanje, svojstvo, osobina onoga koji je milosrdan; krepost koja ravna osjećajem duševne boli nad tuđom bijedom. Općenito od starine, posebno o Božjem milosrđu prema ljudima (isp. Evanđelje: Po dubokom milosrđu Boga našega. Luk. 1, 78). V. Jagić 362; Meillet, Études 385; ARj; Par.; ž. II 364). Isp. milosrdnost, smilovanje, smiljenje.

Milost ž (stsl. milost') — dar Božji, ljubav Božja; posebno: dar Božji koji se prima po sakramentima, a gubi po grijehu (Milostiv ti primi na milost svih naju. Marulić 31 itd.). Razlikuje se (kod starijih pisaca): m. dilovna ili dilujuća svetiva, blagodana, priteciva, zadovoljiva, izvršiva... (Kadčić 9); zatim (kod novijih pisaca): m. djelujuća (Buj. I 221), posvećujuća (Buj. I 98), posvetna... V. Miklošić, Term. DAW XXIV 35; Mažuranić V 654; König 294 ss.; ARj i dr. Isp. blagodat, gracija — TL 59.

Milostan pr. mio, drag, milosrdan; koji iskazuje, čini milost; što se odnosi na milost (Milost i milosni red stoje u unutarnjem odnosu prema Presv. Trojstvu. Bakšić 485. V. ARj; Par.).

Milostinja ž (stsl. milostynji. V. Miklošić, Term. DAW XXIV 47; Meillet, Études 557) — 1. isto što milosrđe (u starije doba: ARj); 2. svaki čin milosrđa, osobito tjelesnoga (Ž. II 364); 3. dar, poklon što se daje iz milosrđa (prema Evanđelju: Kad, dakle, dijeliš milostinju, ne treba... Mat. 6, 2. V. podjela, zadužbina pod 4); 4. prinos što se daje za misu (Št. II 48; Ž. II 364. V. nagrada, plaća, stipendij — TL 180). Isp. almuštvo — TG 35.

Milostinjar m redovnik, kaluđer koji kupi milostinju (ARj; Par.).

Milostinjski pr. što pripada milostinji (ARj; Par.).

Milostiv, milostivan pr. (stsl. milostiv') — pun milosti, blag, milosrdan (Miklošić, Term. DAW XXIV 36; ARj; Par.).

Milostivnik m milostiv čovjek (ARj; Par.).

Milostivost ž, **milostivnost** ž, **milostivstvo** s stanje, osobina onoga koji je milostiv, blagost, milosrđe (Milostivost svete majke crkve. Kadčić 278. V. ARj).

Milošta (čak. i starije štok. **milošća), miloština** ž milost, ljubav, milosrđe, pobožnost (Jedan mali grih može biti zaprika tolikim milošćama Božjim. Kadčić 349. V. i ARj).

Mir m (stsl. mir') — stanje bez neprijateljstva, smetnje, svađe. U svezi: m. s Bogom — stanje čovjeka koji nije u grijehu; počivati u miru — biti u raju (isp. usklik-molitvicu: Počivao u miru!); Božji m. (srednjolat. treuga, treva dei..., pax dei) — u sr. vijeku dani, blagdani, vrijeme, kad se nije smjelo nositi oružje ni ratovati. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 41; ARj; Mažuranić I 79.

Mirbožati se, mirbožiti se — ljubiti se na Božić govoreći: Mir Božji! (ARj; Par.).

Miriv pr. koji koga s kim miri. Obično o vrijednosti dobrog djela, molitve, mise (Mirivi oliti tišivi /plod mise/, koji kreće Boga na milosrdje, da bi se s nami smirio. Kadčić 65), prema lat. propitiatorius (v. propicijatoran — TL 153).

Mirobožje s pozdrav »Mir Božji«, što se govori, kad se ljudi mirbožaju (v. mirbožati se). ARj.

Mjesecoslov m knjiga u kojoj su životi svetaca prema mjesecima (u Ist. crkvi; iz ruskog mjesjaceslov, a ovo prema grč. menológion). ARj; DDM. V. minej – TG 153.

Mladjenac m (stsl. mladên'c' i mladen'c') — dijete, dječak, mladić. U mn. mladjenci (mladenci): 1. djeca koju je Herod pogubio u vrijeme Isusova rođenja, kao i njihova svetkovina (28. XII); 2. isto što vjerenici. Isp. ARj; Par.; Ben.; DDM.

Mladonežac, mladoženja m mladi ženik, ženik u vrijeme vjenčanja (ARj).

Mladoženjski pr. što pripada mladoženji (ARj; Par.; DDM).

Mladovjenčanik m čovjek koji se istom vjenčao (Ben.).

Mlak pr. koji nije ni hladan ni vruć, koji nema teških grijeha, ali nema ni posebnog žara u duhovnom životu (Jer si mlak, i nisi ni studen ni vruć... Otkr. 3, 16).

Mlakost ž stanje onoga koji je mlak (Mlohavšćina, mlakost i linost unutarnja, koje ostaju u duši. Kadčić 173).

Mnogopoštovan(i) pr. koji je vrijedan da se mnogo poštuje; počasni naslov za više redovničke poglavare (provincijale), redovno u svezi: m. otac, prema lat. admodum reverendus pater (Reg. Const. art. 537). V. prepoštovan.

Moći ž mn. (stsl. mošti. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 12) — svetačke kosti ili kakvi drugi ostaci, koji podsjećaju na sveca. Tako se zovu jer imaju čudotvornu moć (imajući na sebi svete moći. Kadčić 541. Isp. još Št. I 407; Kn. 86; ARj; Par.; Ben.; DDM). V. svetostavak, relikvija — TL 161.

* **Moćište** s (Št. I 406), * **moćnica** ž (Par.), **moćnik** m (Kn. 87) — mjesto, posuda, gdje se čuvaju moći. V. relikvijar — TL 161.

Molba ž 1. prošnja, molitva Bogu, svecima (Molbe, koje su naređene za hvale Bogu uzdati. Kadčić 96); 2. traženje od nadležne vlasti, da se nekome povjeri crkvena služba, za koju redovnim putem ne može biti izabran, jer ima kanonsku zapreku (Bel. I 179. V. isprošenje, izboran, molitva, prošnja, prozba, postulacija — TL 140.

Molben pr. što pripada molbi (ARj; Par.).

Molbenica ž 1. pismena molba (ARj); 2. žena koja moli (ARj; Par.; DDM); 3. posebna molitva Gospi Pompejskoj (Š).

Molilac, molitelj, moliteljnik, molnik, moljenik m čovjek koji moli (ARj).

Molitavac m isto što molitvenik pod 2 (ARj).

Molitavnik m 1. isto što molilac; 2. isto što molitvenik pod 2. ARj.

* **Molitelnica** ž, **molitvenica** ž, **moljnica** ž, **molitvenište** s (stsl. molitel'nica, molitv'nica) — prostorija, mjesto, gdje se moli; kapela (Kapelu ili molitelnicu z'nova zidati ili postaviti. Starine 35, 430. V. još ARj; Par.). Isp. molitvenjak.

Moliteljica, moliteljnica ž žena koja moli (ARj).

Moliti (se) — smjerno iskati, tražiti što od koga; tražiti nešto od Boga, razgovarati s Bogom, slaviti Boga, zahvaljivati Bogu. Kaže se: moliti Boga, moliti se Bogu; ili samo: moliti. Sasvim obično od starine (Miklošić, Term. DAW XXIV 28; ARj; Par. i dr.). V. prositi.

Molitva (u starini još: **molitav, molidba**) ž uzdignuće srca i duše k Bogu, razgovor s Bogom, prošnja, zahvala Bogu (isp. Kadčić 249; Dobretić 103 i dr.). Često u svezi: usmena ili mislena m. (Bajić 47, 50), prema tome da li se obavlja usnama ili samo pameću (v. promatranje); jutarnja ili večernja m., prema tome da li se obavlja jutrom ili uvečer; (u Konavlju, Boki K. i Crnoj Gori) dobra m. – blagoslov što ga roditelji i rođaci daju djevojci, kad je svatovi odvode na vjen-

čanje. V. Raumer 311 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 28; ARj; Par. i dr. Isp. molba.

Molitven, (u starini još: **molidben**) pr. što pripada molitvi (ARj; Par.; DDM).

* **Molitvenar** m isto što molitvenik pod 2 (Par.).

Molitvenik m (stsl. molitv'nik'. V. Miklošić, Term. DAW XXIV 15) — 1. isto što molilac (ARj); 2. knjiga iz koje se moli (ARj; Par.; DDM; Sch.-P. 208; Kn. 5. V. molitavac, molitavnik, molitvenar, molitvenjak, molitvoslov).

Molitvenjak m 1. isto što molitelnica (ARj); 2. isto što molitvenik pod 2 (Par.).

Molitvica ž dem. od molitva; 1. molitva Bogu i svecima (ARj); 2. kratka pobožna pjesma što je seoski puk (u Dalmaciji) moli kao molitvu (Š). Često u svezi: strelovita m. — vrlo kratka molitva, uzdah, kojim uzdižemo srce i dušu k Bogu (Bajić 83).

Molitviti — čitati molitvu. U starije doba kod pravoslavnih (ARj).

Molitvoslov m isto što molitvenik pod 2; iz ruskog molitvoslov (ARj).

Molitvovati — isto što moliti (ARj).

Moriti (se) — isto što mrtviti (se). V. ARj; Par. i dr.

Mrs m 1. jelo koje se ne smije jesti kad je post (v. omrsak, omršaj); 2. vrijeme kad se smije mrsiti. Od XVIII st. (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Mrsak, mrsičak m dan kad se smije mrsiti (ARj).

* **Mrsalina** ž, **mrsenina** ž, **mrsivo** s mrsna hrana, mrs (Š; ARj).

Mrsan pr. što se odnosi na mrs, npr. mrsna hrana (ARj; Par.; DDM). V. omrsan.

* **Mrsidba** ž upotreba mrsne hrane (Par.).

Mrsipetak m, **mrsipetka** m i ž tko mrsi u petak (ARj).

Mrsiti (se) — jesti meso, jesti mrs (Zašto u petak i subotu ne mrsimo se. A. d. Costa I, X. V. još ARj; Par.; Ben.; DDM). V. omrsiti (se).

Mrtav pr. 1. koji je umro tjelesnom smrću (obično od starine; isp. npr. Kadčić 93; Dobretić 377); 2. koji je po grijehu izgubio život milosti (Kad jedan posli krštenja sagriši

smrtno, gubi milost Božju i ostaje mrtav prid Bogom. Dobretić 15).

Mrtvac, mrtac m mrtav čovjek. Obično od starine (ARj; Par. i dr.).

Mrtvačina, mrtvarina ž prinos što se daje svećeniku ili crkvi prigodom pogreba (ARj; Par.). V. mrtvina pod 1.

Mrtvački, mrtački pr. što pripada mrtvacima; pogrebni (ARj; Par.). Često u svezi: mrtvačka (mrtačka) misa — misa koja se služi za mrtve u crnoj boji (isp. Dobretić 376; Kadčić 63; Št. II 123).

Mrtvačnica ž zgrada gdje se postave mrtvaci prije nego se sahrane (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Mrtvaština ž gozba u spomen pokojnika (ARj; DDM). V. daća.

Mrtvenjak m isto što grobar (Š).

Mrtvilo s 1. stanje onoga tko je mrtav; 2. stanje onoga tko je mlak, lijen u duhovnom životu; 3. isto što daća. Isp. ARj.

Mrtvina ž 1. isto što mrtvačina (ARj; Par.; DDM); 2. knjiga u koju se upisuju mrtvi (Par.). U mn. mrtvine — godišnjica smrti pokojnika (npr. u Desnama, Dalmacija). Š.

Mrtviti (se) — činiti mrtvim, ubijati; svladati se; iz vrhunaravnih pobuda uskraćivati sebi nešto što je prirodi ugodno, činiti nešto što je prirodi teško, da bi se osigurala prevlast duha nad tijelom (ARj; Par.; Bajić 157). V. umrtviti se, moriti se, trapiti se, mortifikati — TL 119.

Mrtvljenje, * **mrtvenje** gl. im. od mrtviti (se). ARj; Bajić 112. V. samozataja.

Mrtvorij m isto što sprovod (ARj).

Mučenica ž (stsl. mačenica) — žena koja mnogo trpi, pati; žena koja je mučena i ubijena radi vjere (ARj; Par.; Ben. i dr.). V. mučenik, martira — TG 150.

Mučenički (u starini: **mučenični**) pr. što pripada mučenicima (ARj; Par.; Ben.).

Mučenik m (stsl. mačenik') — čovjek koji mnogo trpi i pati; čovjek koji je mučen i ubijen radi vjere. Od XIII st. (Raumer 293; Miklošić, Term. DAW XXIV 11 s.; Jagić 300; ARj; Par.; Kn. 180). V. martir — TG 150.

* **Mučenikoslovlje** s knjiga u kojoj su po danima zabilježena imena svetaca, koji se u odnosne dane svetkuju, s krat-

kom biografijom (Par.; Št. I 488); prema grč.-lat. martyrologium (v. martirologij — TG 151).

Mučeništvo (u starije doba i: **mučenstvo**) s stanje, muke, mučenje mučenika ili mučenica (ARj; Par.; Buj. I 204). V. martirij — TG 151.

Mudrost ž duboko i zrelo znanje onoga koji je mudar; naziv za drugu božansku osobu — Boga Sina (Bakšić 418). U svezi: Knjiga mudrosti — naziv knjige Sv. pisma (isp. Šarić II 233), prema lat. Liber sapientiae.

Muka ž tjelesni ili duševni bol, trpljenje. U svezi: Božja, Kristova, Isusova m. — trpljenje kojim je Isus otkupio ljudski rod; vremenite, vječne muke — trpljenje koje se podnosi u čistilištu ili paklu kao kazna za grijehe. Obično od starine (isp. ARj i dr.).

N

Nabaciti — pomoću viših zlih sila nekome nešto postaviti, učiniti s namjerom da mu se naškodi. Obično u Dalmaciji (Š). V. i ARj.

***Nabačaj** m čin kojim se nekome nešto pomoću viših zlih sila učini s namjerom da mu se škodi. U Dalmaciji (Š).

Nabedrnica ž isto što nadbedrenik (ARj).

Nabožan pr. isto što pobožan; iz ruskog nabožnyj ili češkog nábožny (ARj; Par.; Ben.; DDM).

***Nabožnost** ž isto što pobožnost (Par.; Ben.).

***Načelka** ž kratka molitva što se moli prije i poslije psalma u božanskom oficiju (Par.). V. otpjev, otpijevanje, pretpjesan, pretpjevak, priglasje, sprednica, začinka, antifona — TG 43.

Način m vanjski čin, kretnja, koja prati molitvu ili javno vršenje bogoštovlja. U nekih starijih pisaca (Zakoni govore od krštenja sa svim svojim načini i običaji crkovnim. Dobretić 43). V. ceremonija — TL 37.

Nada ž natprirodno darovano trajno raspoloženje, po kojem čovjek kao sigurno očekuje, da će uz Božju pomoć postići život vječni, kao i sredstva što do njega vode (Ž. II 115). V. nadežda, ufanje.

Nadahnitelj m tko nadahnjuje; Bog koji nadahnjuje proroke, pisce sv. knjiga (ARj; Par.).

Nadahnuće gl. im. od nadahnuti (Nadahnutje odpustiste, grih vrh griha naprtiste. Marulić 294. Po Božjem nadahnutju. Kadčić 114. V. još Bel. I 179). Isp. dah, dihaj, inspiracija — TL 65.

Nadahnuti — umno na nekoga djelovati; nekoga naučiti, uputiti, svjetovati; umno rasvijetliti. Često o Bogu koji vodi, uči, rasvjetljuje proroke, pisce sv. knjiga ... (Nadahnuh vas, da činite dobro svako. Marulić 294. Sveta je Crkva, nadahnuta od Boga, naredila osobite molitve za tu svrhu. Kadčić 86. V. još Ž. I 19). Isp. inspirirati — TL 66.

Nadahnjivati nesvr. prema svr. nadahnuti (ARj; Par.). V. nadisati.

Nadarbenik m čovjek koji je čim nadaren, koji posjeduje nadarbinu. U novije doba (Bel. I 135; Rog. 162; Ž. II 198). Isp. nadarenik, nadarnik, dohodnik, beneficijan, beneficijat – TL 32, prebendar – TL 141.

Nadarbina (rjeđe: **nadarba**) ž pravo klerika primati dohotke iz crkvenih dobara radi crkvene službe; od nadariti, prema lat. praebenda od praebere. U novije doba (Št. II 56; Bel. I 166; Lanović 2; Ž. II 208. Isp. ARj; Par. i dr.). V. nadarenje, nadarje, blagopodjeljenje, dobročinstvo, dohodak, služba, beneficij — TL 31, prebenda — TL 141.

***Nadarbinski** pr. što se odnosi na nadarbinu, što pripada nadarbini, npr.: nadarbinska služba (Rog. 190. V. još Ž. II 208; Bel. I 155). Isp. beneficijaran – TL 32, prebendarski — TL 141.

Nadarenik m isto što nadarbenik (ARj; DDM).

Nadarenje gl. im. od nadariti; dar, nagrada, plaća. Posebno: 1. nagrada blaženih u nebu; 2. isto što nadarbina. ARj.

Nadariti — nekome nešto dati, darovati; nekome dati nadarbinu. Od XVI st. (ARj).

Nadarje s dar, nagrada; isto što nadarbina (A. d. Costa I 213; Dobretić 323; Rog. 161, 190; Cr., Pr. 39, 84, 269 ss.).

Nadarni (A. d. Costa I 213; Cr., Pr. 39), **nadarnički** (A. d. Costa I 244), **nadarski** (A. d. Costa I 261) pr. što pripada nadarju.

Nadarnik m isto što nadarbenik (A. d. Costa I 213; Cr., Pr. 84, 86, 279 s.).

Nadati se — uzdati se, ufati se, očekivati; uzdati se, da će nam Bog dati nebesku slavu i potrebnu pomoć, milost, da je postignemo. Od XV st. (ARj; Ž. II 124). V. ufati se.

* **Nadbedrenik** m komad crkvenog ruha (u Ist. crkvi) četvrtastog oblika, koji se privezuje za pojas na desnom bedru (Pavić 16; Kn. 109). V. nabedrnica.

* **Nadbratimstvo** s bratimstvo koje ima pravo sebi pridružiti druga udruženja iste vrste (Rog. 584; Cr., Pr. 149), prema lat. archisodalicium (Kod. kan. 720).

* **Nadbratovština** ž bratovština koja ima pravo sebi pripojiti druga udruženja iste vrste (Rog. 584; Cr., Pr. 149), prema lat. archiconfraternitas (Kod. kan. 720).

Nadežda ž isto što nada; iz stsl. nadežda U starije doba (ARj).

Nadeždan pr. pun nadežde; prema stsl. nadežd'n' (ARj).

Nadgledanje gl. im. od nadgledati; isto što pohod (Bel. I 256).

Nadgledati — nadzirati; obaviti službeni, kanonski pohod župe, biskupije... (Bel. I 256). V. pohoditi.

Nadgroban pr. što je nad grobom (spomenik, natpis). Od XIII st. (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Nadgroblje s, **nadgrobnica** ž, **nadgrobnik** m nadgrobni natpis ili spomenik (v. ARj; Par.; Ben.; DDM). V. nadgrobnica.

Nagroban pr. koji je na grobu (ARj; Par.).

Nagrobnica ž, **nagrobnik** m — isto što nadgroblje (ARj).

Nadisanje gl. im. od nadisati; djelovanje kojim od Oca i Sina proizlazi Duh Sveti (Bakšić 17, 29, 221).

Nadisatelj m onaj koji nadiše; Duh Sveti, jer mu se u Sv. pismu pridijevaju proročki izričaji (Bakšić 428).

Nadisati — isto što nadahnjivati (ARj).

Nadnaravan, nadnaravski pr. koji je nad naravi, koji nadilazi narav, npr. nadnaravan život (Ž. I 79). V. ARj; Par.; DDM. Isp. svrhunaravan.

* **Nadnaravnost** ž svojstvo, stanje onoga što je nadnaravno (DDM).

* **Nadopunitelj** m čovjek koji nadopunjuje, koji vrši službu mjesto drugoga. U svezi: svećenik n. — svećenik kojega župnik postavlja da ga za neko vrijeme zamijeni bez prethodnog odobrenja ordinarija (Rog. 341, 468) prema lat. sacerdos supplens (Kod. kan. 465).

Nadramenica ž dio svećeničkog ruha što se nosi nad ramenom, stola (Dobretić 395. V. još ARj; Par.). Isp. naramenica, okoramenica, poramenica, prekoramenica, navratnica, stola — TL 215.

* **Nadramenik** m isto što naramnik (Par.).

Nadstojnica, nastojnica ž poglavarica u ženskom samostanu (Ben.; DDM). V. predstojnica.

Nadstojnik, nastojnik m poglavar u samostanu (Par.). U svezi: apostolski n. — poglavar vjerovjesnika u misijskim područjima (Bel. I 243). V. namjesnik, nastojatelj, poglavar, predstojnik.

Nadstojništvo, nastojništvo s služba, čast nadstojnika, nadstojnice (Par.). V. nastojanstvo, predstojništvo.

* **Nadsvećenički,** pr. što pripada nadsvećenicima (Biskupska nadsvećenička vlast. Rog. 269).

Nadsvećenik m prvi među svećenicima, vrhovni svećenik, biskup (ARj). Nije isto što natpop, koje odgovara lat. archipresbyter. Isp. TG 180; Jezične bilješke, Jadranski dnevnik III (1936), br. 251, str. 3.

Nadsvećeništvo s čast, dostojanstvo nadsvećenika (ARj).

Nadvečerje, nadvečernje s veče ili cijeli dan uoči blagdana (ARj; Par.). V. navečeri, predvečerje, badnji, pretpraznik, vigilija — TL 195.

Nadvečernji pr. što se odnosi na nadvečerje (ARj).

Naglavak m kod nekih redovnika dio odjeće što zaštićuje glavu, kukuljica (ARj). V. kapuc — TL 77.

Naglavnica ž dio svećeničkog ruha što se kod službe Božje stavlja na glavu, a zatim se udesi oko vrata (v. potvrdu iz Divkovića u ARj s. v. pas a. a). Isp. naplećak pod 1, amikt — TL 26.

Naglavnik m 1 isto što naglavak (ARj); 2. isto što naglavnica (J. Filipović II 416; Dobretić 395; Kadčić 85; Št. I 427 i dr.).

Nagrada ž dar, poklon za kakav posao. U svezi: misna n. — isto što milostinja pod 4 (Št. II 46).

Najpokonji pr. isto što napokonji. U starijih pisaca (ARj).

Najposljednji pr. superl. od posljednji; za ono što dolazi na svršetku vremena: n. sud (opći sud na svršetku svijeta), n. dan (svršetak svijeta), n. pomazanje (sakramenat sv. pomasti). V. potvrde u ARj. Isp. najzadnji, napokonji.

Najzadnji, najzadni pr. superl. od zadnji; isto što najposljednji. U starijih pisaca (ARj).

Nakana ž namjera, odluka; posebno: odluka, raspoloženje koje netko mora imati kad govori misu, dijeli sakramente... (Buj. I 143; Sch.-P. 491; Cr., Pr. 163). U svezi: dobra n. — volja da sve radimo iz vrhunaravnih pobuda (Ž. I 185; Bajić 34). V. namjena, namjera, odluka, intencija — TL 66.

Naklon m izraz štovanja koje se Bogu ili svecima iskazuje pregibanjem glave ili tijela (v. poklon, poklonstvo, prignuće, inklinacija — TL 64).

Nakloniti (se) — iskazati Bogu ili svecima štovanje pregibanjem glave ili tijela. V. pokloniti se, prignuti, inklinirati — TL 64.

Naknada ž dobro djelo, molitva, žrtva što se Bogu prikazuje da se zadovolji za počinjene grijehe zbog povrijeđene pravde. U naše doba (Š). V. zadovoljština.

Naknadan pr. što pripada naknadi: naknadna pričest i sl. (Š).

Naknaditi — činiti nešto mjesto drugoga; molitvama, dobrim djelima, žrtvama pružiti Bogu zadovoljštinu za grijehe (v. ARj). Isp. zadovoljiti.

Namijeniti (rjeđe: **namijenuti**) — odrediti, odlučiti; u određenu svrhu prikazati molitvu, misu, oprost... (Da misnik odredi misu za jednoga, a njegov starišina namini istu za drugoga. Dobretić 373. V. još Kadčić 66; Št. II 35; Cr., Pr. 163; ARj i dr.). Isp. odmijeniti, odlučiti pod 3, odrediti.

Namjena ž isto što nakana (Št. II 35; Sch.-P. 359).

Namjenjivati nesvr. prema svr. namijeniti (Naminjujem ovu misu za moga najvećega prijatelja. Kadčić 66).

Namjera ž isto što nakana (Št. II 34; Ž. I 159).

Namjesnički, namjestan pr. što pripada namjesniku: namisnička oblast (A. d. Costa I 20), namjesna pravomoć (Št. II 270). Isp. delegacija, delegati — TL 41.

Namjesnik m tko ima službu, vlast mjesto drugoga, zamjenik. Često u svezi: n. Božji — svećenik (Buj. I 139); n. Kristov —papa (ARj); n. apostolski — crkveni poglavar nad apostolskim vikarijatom (Bel. I 243. Isp. nadstojnik, predstojnik; opći, biskupski n. — svećenik koji s redovitom vlašću pomaže biskupu u upravi biskupije (Cr., Pr. 21, 80); kaptolski n. — osoba koja u ime kaptola upravlja ispražnjenom biskupijom (Cr., Pr. 32, 99); okružni n. — svećenik koji nadzire život i rad župnika (Cr., Pr. 78, 93). V. zamjenik, vikar — TL 196.

Namjesništvo s služba, vlast, područje vlasti namjesnika: okružno n. (Cr., Pr. 35), apostolsko n. (Cr., Pr. 49) i dr.

Naopak pr. izvrnut, rđav, zao u moralnom pogledu (ARj; Par.).

Napasnica, napastiteljica ž žena koja napastuje (ARj). V. navjetnica.

Napasnik, naopasnik, napastitelj m čovjek koji napastuje; vrag, đavao, jer ljude napastuje (isp. ARj). V. navjetnik, skusitelj.

Napast, (u starini i: **naopast**; stsl. napast') ž što napada, nevolja, zlo; poticanje na rđavo djelo; tko napastuje, napasnik, vrag (v. Jagić 351 s.; Meillet, Études 278; Bulat, JF V 147; ARj; Par. i dr.). Isp. navjet.

Napastan pr. koji napastuje, što pripada napasti (ARj; Par.).

Napastovati (rjeđe: **naopastovati, napastvovati**) — dosađivati, iskušavati, zavoditi na zlo (ARj; Par.; Ben.). V. navjetovati.

Naplećak, naplećnik m dio odjeće što stoji na plećima. Posebno: 1. isto što naglavnica (ARj); 2. dio crkvenog ruha što ga svećenik stavlja na ramena kad nosi Sakramenat ili s njim daje blagoslov (Št. I 437), prema lat. velum humerale (v. napleće, natpleće, vel — TL 193); 3. kod nekih redovnika dio odjeće, kao i znak pripadnosti njihovoj bratovštini (Cr., Pr. 56, 145. V. ARj i skapular — TL 177).

Napleće s isto što naplećak pod 2 (Par.).

Napokonji, napokojni pr. onaj koji je napokon, najposljednji. Kako je smrt čovjeku napokonji (najposljednji) događaj, to se mj. napokonji susreće i napokojni, prema pokojni. U starije doba često u svezi: n. sud, dan, pomazanje... (Kad

će bit, ne viste, vaš napokonji dan. Marulić 236). V. najpokonji, najposljednji, pokonji.

Napovijed ž javno oglašenje u crkvi, osobito ženidbe (Mažuranić V 712; Cr., KP II 1, 227). V. navješta, oziv, proglašenje, pronuncije — TL 153.

Napovijedati nesvr. prema svr. napovjediti (A. d. Costa I 35).

Napovjediti, napovidjeti — u crkvi nešto javno oglasiti, osobito ženidbu (Cr., Pr. 195. V. ARj; Par. i dr.). Isp. navijestiti, proglasiti.

Naramenica ž ruho što stoji na ramenima; isto što nadramenica (Št. I 430; Rog. 330).

Naramnik, naramenik m dio ruha što se nosi na ramenima; dio crkvenog ruha što ga na ramenima nose metropolite (v. ARj; Pavić 14; Cr., Pr. 53, 57, 67). Isp. nadramenik, navratnik, omofor — TG 161, palij — TL 131.

Narav ž (rjeđe m) — priroda, ćud, biće. Često o ljudima, anđelima, o Bogu: ljudska, anđeoska, Božja, božanska n. (isp. Bakšić 181. V. još ARj; DDM i dr.). V. priroda.

Naravan pr. što pripada naravi, prirodi; protivno onome što je pisano, zapovjeđeno; protivno onom što je natprirodno, nadnaravno, svrhunaravno. Od XVI st. (ARj; Par.; Ž. I 180; Bakšić 441 i dr.). V. naravski, svrhunaravan, prirodan.

Naravski pr. isto što naravan (Kadčić 264; Bel. I 48).

Naredba ž nalog, zapovijed, uredba, ustanova. Posebno: 1. pravilo redovn. života (ARj d. b); 2. isto što oporuka pod 1 (Da roditelji ne mogu učiniti napokojnu naredbu. Kadčić 437 s.); 3. isto što pričest (ARj j. b).

Naredbenik m poglavar, starješina. Posebno: 1. samostanski, redovnički starješina (ARj a. c); 2. knjiga u kojoj su naredbe, obrednik (A. d. Costa I 57. V. obrednik).

Naredbeništvo s posao, služba naredbenika, samostanskoga starješine (A. d. Costa I 214). V. naredbenstvo pod 1.

Naredbenstvo s 1. isto što naredbeništvo; 2 isto što oporuka pod 1. V. ARj.

Naredbnik m 1. isto što poglavar (A. d. Costa I 89); 2. glavni dio mise (Kadčić 96. V. kanon — TG 121). Isp. naredník.

Narediti — urediti, odrediti; posebno: 1. zarediti, podijeliti sakramenat reda (ARj d. v. rediti); 2. pomiriti, pričestiti (odn. n. se — pomiriti se, pričestiti se), osobito na smrti (ARj; Š. V. srediti). U svezi: n. pokoru — zadati pokorniku na ispovijedi pokoru (Ispovidnik ... naredi mu pokoru manju. Dobretić 79).

Naredník m isto što naredbenik (v. ARj).

Naređivati nesvr. prema svr. narediti (ARj).

Narod m ono što se narodilo, porod, rod, potomstvo, ljudi... Posebno: naziv prve knjige Mojsijeve (Čtenje knjig od naroda. Bernardin 39), prema lat. liber genesis (v. geneza — TG 97). U mn. narodi — neznabošci (ARj e. c), prema lat. nationes, gentes, grč. éthne (v. jezik, neznabožac, etnik — TG 92, 1. pogan — TL 137).

Narodan pr. što pripada narodu, ljudima. U svezi: n. grijeh — istočni grijeh. U starije vrijeme (ARj). V. istočan.

Naručnica ž isto što naručnik pod 1 (ARj).

Naručnik m 1. dio crkvenog ruha što se kod službe Božje nosi na lijevoj ruci (Dobretić 395; Kanižlić 63; Kadčić 36; Št. I 429. V. naručnica, narukvica); 2. priručna crkvena knjiga (Dobretić 461. Isp. i naslov »Naručnik plebanušev«, Senj 1507. V. naručnjak, ritual — TL 165.

Naručnjak m isto što naručnik pod 2 (Dobretić 461).

Narukvica ž što se nosi na ruci, nakit na ruci, rukavica; isto što naručnik pod 1. U starijih pisaca (ARj).

Naslijed m isto što sljedba. U protest. pisaca (ARj).

Naslov m naziv, natpis, čast, dostojanstvo (isp. titul — TL 188); iz češkog náslov. U novije doba često u svezi: počasni n. dostojanstva ili službe (Cr., KP II 2, 48), n. crkve (Cr., Pr. 227), n. ili titul oltara (Kn. 81), n. ređenja (Cr., Pr. 186) itd.

Naslovan pr. što se odnosi na onoga koji ima naslov ili na ono što se daje kao naslov: naslovni biskup (Cr., Pr. 76, 268), naslovni prelat (Cr., KP II 1, 148). V. titularan — TL 189.

***Naslovnik** m tko ima naslov: n. crkve (Št. I 351; Cr., Pr. 227), n. oltara (Cr., Pr. 231). V. titular — TL 189.

Nasljedba ž isto što sljedba. U starijih pisaca (ARj; Par.).

Nasljednica ž ženska osoba koja nasljeđuje. U svezi: n. Kristova — osoba koja slijedi nauk i život Isusa i svetih; n. neba — osoba koja će baštiniti nebeska dobra. Od XVI st. (ARj).

Nasljednik m pristalica, sljedbenik. U svezi: n. Kristov — pristalica, sljedbenik Kristov; n. neba — baštinik nebeskih dobara. Od XIII st. (ARj).

Nasljedovanje gl. im. od nasljedovati (stsl. naslêdovanie. M Vat 24a) — ono što slijedi, npr. nasljedovanje sv. evanđelja (vrlo obično u starim lekcionarima, pištularima), mj. slijedi sv. evanđelje (u naše vrijeme!), prema lat. sequentia s. evangelii (isp. sekvencija — TL 174); oponašanje života Isusa i svetih, ugledanje u Isusa (Navratnica zlamenuje... naslidovanje srčeno gospodina u nošenju križa. Kadčić 104).

Nasljedovati — ići za nekim, pratiti koga, ugledati se u koga; nastojati oko kreposnog života: »Nasljedujem koliko mogu« (veli se u okolici Sinja. Š.). U svezi: n. Isusa — slijediti Isusov nauk i život (v. više potvrda u ARj).

Nastojanstvo s isto što nadstojništvo (Nastojanstva manajstirska. A. d. Costa I 214).

Nastojatelj m upravitelj, poglavar; starješina u manastiru (u Ist. crkvi); prema ruskom ili crkv. slav. nastojatel' (ARj; Cr., KP II 2, 236). Isp. nadstojnik.

Našte, natašte pril. prazna želuca, postan, npr. prije govorenja mise, prije pričesti; oboje od »na t'šte« (na prazno), pri čemu poluglas prelazi u a (na tašte), ili ispada (na tšte), a onda radi lakšeg izgovora ispada i t (našte). V. ARj; Ben. i dr. Isp. naštesrce.

Naštesrce, naštesrca pril. isto što našte; od na t'šte srce — na prazno srce (riječ srce ovdje znači utroba). Isp. ARj; Par.; Ben.

Natpleće s, **natplećnica** ž isto što naplećak pod 2. U starije vrijeme (ARj).

* **Natpodložnički** pr. što se odnosi na one koji su nad podložnicima. U svezi: natpodložničko bogoslužje ili bogoštovlje — štovanje koje se duguje i iskazuje Majci Božjoj, jer se ona ističe nad ostale svece, koji su Božje sluge, podložnici (Cr., Pr. 240), prema lat. cultus hyperduliae (v. iperdulija — TG 109).

* **Natpriroda** (Ž. II 42), * **natprirodnost** (DDM) ž svojstvo, stanje onoga što je natprirodno.

Natprirodan pr. koji nadilazi prirodu. U novije doba često u svezi: natprirodna istina (Ž. I 19), natprirodni red (Ž. I 68), natprirodna svrha (Ž. I 79), natprirodno zaslužno djelo (Ž. I 183) i sl. V. svrhunaravan.

Naučitelj m tko je učen, tko poučava, učitelj; papa kao vrhovni učitelj Crkve (Cr., Pr. 252). U svezi: n. Crkve — počasni naslov za svece koji su se istakli svojim naukom (Ž. I 26; Cr., KP I 330). V. učitelj, doktor — TL 46.

Naučiteljica, naučiteljnica ž žena koja uči, učiteljica; posebno: Crkva koja uči sve narode; Majka Božja koja se zove prijestolje mudrosti. V. potvrde u ARj. Isp. učiteljica.

Naučiteljstvo s služba, čast naučitelja (Kadčić 233 i dr.). V. učiteljstvo.

Nauk m, **nauka** ž učenje, pouka, naputak, znanje. U svezi: n. vjere ili Crkve, kršćanski n. — nauk koji razlaže istine kršćanske vjere. Obično od starine (isp. ARj i dr.).

Nausnica, naustica ž isto što časoslov. U starije doba kod pravoslavnih (ARj). Postanje nejasno.

Navada ž navika, običaj. Često u svezi: grešna, zla n. — običaj često počinjati iste grijehe; liturgička n. — bogoslužni čin koji je zaveden običajem (Liturgička navada jest onaj bogoslužni čin, koj biva po crljenicah ili odlukah zbora za sv. obrede, ili preko istih, ili proti istim. Št. I 328). V navika, običaj.

Navadan pr. koji ima navadu, naviku, običaj. U svezi: n. grešnik — grešnik koji je stekao naviku da često počinja iste grijehe (Št. II 329; Sch.-P. 596). V. habitudinarij — TL 60.

Navečeri ž mn., **navečerje** s, **navečje** s (stsl. navečerije) — isto što nadvečerje (isp. Jagić 301; Mažuranić V 725; ARj; Ben.; DDM).

Navesti — svjetovati, nagovoriti, učiniti da netko nešto uradi. U svezi: n. na zlo, na grijeh — učiniti da netko sagriješi (Kad koga... navedemo mi isti na zlo. Dobretić 201).

Navijestiti — javiti, očitovati, javno oglasiti, razglasiti. Posebno: 1. o vijesti koju je Anđeo donio Mariji, da će postati Majka Božja: Anđeo gospodnji navijestio Mariji... (isp. Luk. 1, 26 ss.); 2. o propovijedanju Evanđelja, kraljevstva Božijega (ARj); 3. o javnom oglašenju u crkvi, osobito o javnom oglašenju ženidbe (Da bi se moglo dobro navistiti vinčanje. Kadčić 414. V. još Št. II 364; Bel. II 27; Cr., Pr. 195 i dr.). Isp. napovjediti.

Naviještati nesvr. prema svr. navijestiti (ARj; Par.).

Navika ž isto što navada; osobito u svezi: zla, grešna n. (Bajić 175. V. ARj; Par. i dr.).

Navjesnik, navjestilac, navjestitelj, navještivalac m tko navješćuje, vjesnik, anđeo, prorok, propovjednik (ARj; Par.).

Navjestionik, navjestnionik m u crkvi mjesto odakle se naviješta; isto što propovijedaonica. U starije doba (ARj).

Navješćenje, navještenje gl. im. od navijestiti; posebno: javno oglašenje u crkvi, osobito javno oglašenje ženidbe (Kadčić 414). U svezi: N. Marijino (ili samo N.) — isto što Blagovijest pod 1 (Navišćenje blažene vazda divice. Kadčić 85. V. ARj; Par.; DDM i dr.).

Navješćivati, navješćevati, navjestivati, navještevati, navještivati, navještovati nesvr. iter. prema svr. navijestiti (v. ARj).

Navješta ž (Par.), **navještaj** m (Št. I 364; Bel. II 46; Cr., Pr. 195) — isto što napovijed.

Navjet m isto što napast (ARj; Par.).

Navjetnica ž isto što napasnica (ARj).

Navjetnički pr. što pripada navjetnicima (ARj).

Navjetnik m isto što napasnik (ARj).

Navjetovati — isto što napastovati (ARj; Par.).

Navoditi nesvr. prema svr. navesti.

Navratnica ž što se nosi na vratu; isto što nadramenica (Navratnica oliti stola postavljena na livo rame, a prikrižena pod desno. Kadčić 47).

Navratnik m što se nosi na vratu; isto što naramnik (Zove se ovo urešenje diaskim jezikom palium, a našim slovinskim navratnik. A. d. Costa I 30).

Nazočnost ž isto što prisutnost: Božja n. (Bajić 79).

Nebeski (rjeđe: **nebesan, nebni**) pr. što pripada nebu, nebeskom svodu, mjestu rajskog uživanja: dvor n., raj. n., kraljevstvo n., slava n., otac n., kraljica n... (isp. ARj; Ben.; DDM).

Nebesnica ž stanovnica neba; svetica, Majka Božja (ARj; Par.).

Nebesnik m stanovnik neba, svetac (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Nebježiv pr. od kojega ne treba bježati. O izopćenom iz Crkve s kojim se vjernici mogu družiti (v. bježiv, trpjeti).

* **Nebnica** ž pokrov nad Svetotajstvom, nad oltarom, nad biskupskim tronom (Par.; DDM; Rog. 268). V. nebo pod 3, baldakin — TL 30.

Nebo s plavi svod nad zemljom; posebno: 1. mjesto rajskog uživanja (ARj b.); 2. isto što Bog (ARj c.); 3. isto što nebnica (ARj e. c; DDM; Kn. 109). Isp. Raumer 409 ss.; Krek 382; Miklošić, Term. DAW XXIV 48.

Nebobaštinik m baštinik neba (ARj).

Nebog m krivi, lažni bog (ARj; Par.). V. idol — TG 103.

Nebogobojan pr. koji se ne boji Boga (ARj; Par.).

Nebogočasnica ž nebogočasna žena (ARj).

Nebogočasnik m nebogočastan čovjek (ARj).

Nebogočastan pr. koji ne časti Boga (ARj; Par.).

Nebogočašće, nebogočašćenje s svojstvo, stanje onoga koji je nebogočastan (ARj).

Nebogoljubak, nebogoljuban pr. koji ne ljubi Boga, koji nije pobožan (ARj).

Nebogoljubnost ž, **nebogoljupstvo** s svojstvo, stanje onoga koji nije bogoljuban (ARj).

Nebogomilost ž isto što nebogoljubnost (ARj).

Nebogomio pr. koji nije Bogu mio, koji nije bogoljuban (ARj).

Nebogomolan pr. koji ne moli Boga (ARj).

Nebogomolnica ž nebogomolna žena (ARj).

Nebogomolnik m nebogomolan čovjek (ARj).

Nebogoštovac, nebogoštovnik m nebogoštovan čovjek (ARj).

Nebogoštovan pr. koji ne štuje Boga (ARj).

Nebogoštovanje, nebogoštovlje, nebogoštovstvo s neštovanje Boga (ARj).

Nebotvor m stvoritelj neba, Bog (Marulić 31).

Nebožac m nebožan čovjek (ARj).

Nebožan pr. isto što bezbožan (ARj).

* **Nebožanski** pr. koji nije božanski, koji nije Božji (Ben.).

Nečastiv pr. koji nije častan, bezbožan. U odr. obl. »nečastivi« — vrag, đavao (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Nečešjan m isto što vrag. U Baškoj Vodi (Dalmacija). Š.

1. **Nečist** ž gnusoba, grijeh, osobito bludnost. U starijih pisaca (ARj).

2. **Nečist** pr. prljav, gadan, ružan, bludan (obično u svezi: n. grijeh, riječ, misao, želja, djelo). U odr. obl. »nečisti« ili u svezi »nečisti duh« (isp. Luk. 6, 18; 11, 24) isto što vrag (isp. Bulat, JF V 147).

Nečistac, nečistinjik m nečist čovjek, grešnik, bludnik. U staro vrijeme (ARj).

Nečistiv pr. isto što nečist. U starijem jeziku (ARj).

* **Nečistnjak** m isto što vrag (Par.; Bulat, JF V 147).

Nečistoća (rjeđe: **nečistoć, nečistost, nečistota**) ž gnusosoba, zloća, grijeh, bludnost (Koji bi penjgali stvari, koje prikazuju nepoštenje i nečistoću. Dobretić 98. V. i ARj).

Nečišće s isto što nečistoća. U starom jeziku (ARj).

Nečišnjak m nečist čovjek, bludnik, vrag (ARj; Par.).

* **Necudoredan** pr. koji nije u skladu s ćudoređem (Par.; Ben.; DDM). V. nemoralan — TL 120.

Necudorednost ž što se protivi ćudorednosti (ARj; Par.; Ben.; DDM). V. nemoral, nemoralnost — TL 120.

Nedjelja ž (stsl. nedêlja) — dan kad se ne djela, ne radi; dan kad kršćanin ne radi teške poslove i prisustvuje službi Božjoj. Svetkovanje nedjelje potječe od apostolskih vremena (Kn. 131). Naš je naziv običan od starine. S obzirom na stepen svetkovanja, neke su nedjelje »veće« (npr. duhovska nedjelja), a neke »manje« (ostale nedjelje po Duhovima). Svaka nedjelja može imati atribut: sveta, svijetla... Neke imaju i posebne (redovno pučke) nazive: mlada n. — prva n. u mjesecu ili iza mlađaka mjeseca; bijela (vodena) n. — prva n. iza Uskrsa (lat. Dominica in albis), kad su novokrštenici odlagali bijele haljine, koje su primili kod krštenja na Bijelu subotu (isp. Kn. 175). Nedjelje pred Uskrs zovu se: pokladna, čista, pačista, bezimena, sredoposna (v. salus), gluha ili glušna (v. Glušnica), cvjetna (v. Cvjetnica)... Katkada je n. isto što sedmica, tj. vrijeme od sedam dana (v. sedmica), pa se prema tome Veliki tjedan zove Velika nedjelja (u pravoslavnih: Strasna nedjelja); tri nedjelje — sedmice pred uskrsni post nazivlju se: sebična (ili: redova, redovna, redovita, trapava, ursena, ursna, urša), zadušna, bijela (ili: sirna). Često se u narodu, osobito u nar. pjesmi, n. zamišlja kao sveta žena. Ne zna se, kako je do toga došlo. V. Raumer

306 s.; ARj s. v. nedjelja redov, redovan, redovit; Kn. 131 ss.; Št. I 341; Ben. s. v. nedjelja; IB s. v. trapava nedjelja.

Nedjeljan, nedjeljnji, nedjelan, nedjeljski pr. što pripada nedjelji, npr. nedjeljni govori (Št. I 138). V. ARj; Ben.; DDM i dr.

* **Nedjeljaš** m redovnik, klerik koji vrši službu u samostanu, u crkvi kroz sedmicu dana. U naše doba (Š).

Nedjeljica ž dem. od nedjelja. Često u nar. pjesmama (ARj).

Nedjeljnik, * **nedjeljnjak** m svećenik koji vrši službu kad je njegova nedjelja (sedmica). V. ARj; Par. Isp. sedmičnik, hebdomadar — TL 210.

Nedobivljiv pr. koji se ne može dobiti. O neznanju koje se ne može ukloniti (v. dobivljiv).

Nedokučan, nedokučljiv, * **nedokučiv** pr. koji se ne može razumom dokučiti. O Bogu i nekim vjerskim istinama. (ARj; Par.; DDM).

Nedokučljivost, * **nedokučivost** ž svojstvo onoga koji je nedokučan (ARj; Par.; DDM).

* **Nedušobrižan** pr. koji nije dušobrižan, npr. nedušobrižna nadarja (Cr., Pr. 273). V. dušobrižan.

Negrešan, negrešiv, negrešljiv pr. koji nije grešan, koji ne može griješiti (U dobroj viri, u priproštini i neznanstvu negrišljivu žive. Dobretić 75. V. ARj).

Negrešljivost, negrešnost ž svojstvo onoga koji je negrešan (ARj).

Nehotan, nehotičan, nehotimičan pr. što je učinjeno bez sudjelovanja slobodne volje. Najčešće o činu koji nije učinjen sa slobodnom voljom, pa prema tome nije grešan (isp. ARj; Par.).

Neiskazan pr. koji se ne može iskazati. Često o Bogu i Božjim svojstvima (ARj; DDM i dr.).

Neizmjeran pr. koji se ne može izmjeriti, koji nema mjere. Često o Bogu i Božjim svojstvima (Po neizmirnoj dobroti istoga Boga. Dobretić 72).

Neizmjernost ž, **neizmjerstvo** s svojstvo onoga koji je neizmjeran (ARj; Par.).

Neizreciv, neizrečan pr. koji se ne može izreći. O Bogu i Božjim svojstvima (ARj; Par.).

Neizrečenost ž svojstvo onoga koji je neizreciv (ARj).

Nekajan gl. pr. od ne kajati se; koji se ne kaje za grijehe (Marulić 283).

Nekajanje gl. im. od ne kajati se; stanje onoga koji se ne kaje (ARj).

Neman m avet, grdosija, utvara; isto što vrag (ARj).

Nemilosnik m nemilostan čovjek, bezbožnik. U starijih pisaca (ARj).

Nemilosrdan pr. koji je bez milosrđa, opak, bezbožan (ARj; Par.).

Nemilosrdnost ž, **nemilosrđe** s svojstvo onoga koji je nemilosrdan, opačina, bezbožnost (ARj; DDM).

Nemilost ž stanje onoga koji nema milosti, opačina, bezbožnost (ARj; Par.; DDM; Ben. i dr.).

Nemilostan, nemilostiv pr. koji nema milosti, opak, bezbožan (ARj; Par.).

* **Nemrs** m neuzimanje mrsnih jela u određene dane (Zakon nemrsa zabranjuje jesti meso i juhu od mesa. Cr., Pr. 238. V. još Ž. I 253; Kn. 153; Rog. 234). Isp. nemrsidba, apstinencija — TL 28.

Nemrsan pr. koji se odnosi na nemrs (ARj; DDM).

* **Nemrsidba** ž uzdržavanje od mrsnih jela (Par.). V. nemrs.

* **Nemrsiti** (se) — uzdržavati se od mrsnih jela (Par.).

Nenabožan pr. koji nije nabožan (ARj; Par.).

* **Nenadarbinski** pr. koji nije nadarbinski, npr. nenadarbinska služba (Rog. 190).

Nenadnja ž zlo kojemu se ne nadamo, iznenadna smrt. U Dalmaciji se čuje kletva: Odnijela ga nenadnja (Š. Isp. i ARj).

Nenadnji pr. što dođe bez očekivanja, iznenada. Često u svezi: nenadnja smrt — smrt za koju se kršćanin nije pripravio dobrim životom, primanjem sakramenata i sl.

Nenavidnik m tko nenavidi, zavidi, mrzi; vrag (Bulat, JF V 147).

Neodrešan, neodrešiv, neodrešljiv pr. koji se ne može odriješiti. Obično o grijehu, ženidbi i sl. (Ženidba budući jedan uzao neodrešivi do smrti. Kadčić 447. V. i ARj).

Neoprostan, neoprostiv, neoprostljiv pr. koji se ne može oprostiti. O grijehu, kanonskoj zapreci, smetnji i sl. (Ženidbene zapreke ili su oprostljive ili neoprostljive. Bel. II 131. V. i ARj).

Neopsluženje gl. im. od ne opslužiti; kršenje zapovijedi, neslavljenje svetkovine (isp. ARj).

Neopslužilac, neopslužitelj m kršćanin koji kakvu zapovijed, naredbu ne opslužuje. U starije vrijeme (ARj).

Neopslužiteljica ž kršćanka koja kakvu zapovijed ne opslužuje (ARj).

Neoskvrnost ž, **neoskvrnjenost** ž, **neoskvrnjenstvo** s svojstvo, stanje onoga koji je neoskvrnjen (ARj).

* **Neoskvrnjen** (u starije vrijeme: **neoskvrn, neskvrn**) pr. koji nije grijehom okaljan. Često o Majci Božjoj, npr. Neoskvrnjeno začeće Bl. Dj. Marije... (isp. ARj; Par.; DDM). V. začeće.

Neoskvrnjenica ž žena koja nije okaljana grijehom, osobito nečistim (ARj).

Neoskvrnjenik m čovjek neporočna života (ARj).

* **Neovisan** pr. koji nije ovisan. O opatima i opatijama, koji nisu ovisni o biskupu ili biskupiji (Cr., KP II 1, 146. V. samosvojan, prelat — TL 143); o redovnicima koji nisu ovisni o biskupu (Cr., KP II 2, 172).

* **Neovisnost** ž svojstvo, stanje onih koji su neovisni; isto što izuzetost (Cr., KP II 2, 170 ss.).

Nepodoba ž što se ne pristoji, ne dolikuje; posebno: 1. zloća, grehota; 2. vrag, đavao. V. ARj.

Nepodoban pr. nesličan, neprikladan; grešan, opak (ARj).

Nepodobnik, nepodobnjak m zlikovac, vrag (ARj).

Nepodopstvo s neprikladnost, nepristojnost; opačina, grijeh (ARj).

Nepogrešiv, nepogrešan pr. koji ne griješi, koji ne može pogriješiti. Redovno o Crkvi, o papi kad tumači Kristov nauk (Bel. I 4, 229. V. ARj). Isp. neprevarljiv, nezabludiv, infalibilan — TL 63.

Nepogrešivost, nepogrešnost ž svojstvo onoga koji je nepogrešiv, nepogrešan. Često u svezi: papina n., koja se sastoji u tome, da papa ne može pogriješiti kad službeno tumači Kristov nauk (Bel. I 90). V. neprevarljivost, nezabludivost, infalibilnost — TL 63.

* **Nepokajan** pr. koji je bez kajanja (Par.; DDM).

Nepokajanje gl. im. od ne pokajati se (Besidi od napokojnega nepokajanja. Kadčić 183).

Nepokora ž stanje onoga koji ne čini pokore (Ž. I 276).

Nepokoran pr. koji se ne pokorava; koji ne čini pokore (Po tvrdosti tvojoj i nepokornomu srcu nakupljaš srčbu u dan srčbe. Kadčić 350).

Nepokornica ž žena koja se ne pokorava, koja ne čini pokore (ARj).

Nepokornik m čovjek koji se ne pokorava, koji ne čini pokore (ARj).

Nepokornost ž, **nepokorstvo** s stanje onoga koji se ne pokorava, koji ne čini pokore (ARj).

Nepomičan pr. koji se ne miče, koji se ne može pomaći. Često o svetkovini, blagdanu, koji se svake godine slavi u isti dan, pa se ne miče (Bel. I 233; Kn. 125); o župi, odn. župniku, za kojega — da se sa župe premjesti, makne — treba poseban postupak (Cr., KP II 1, 215. V. neuklonjiv).

Nepouzdanje gl. im. od ne pouzdati se. Posebno: 1. grijeh protiv uzdanja, nade; stanje onoga koji nema nade (ARj. V. neufanost); 2. krepost kojom se netko pouzdava previše u svoje sile u duhovnom životu, nego se više uzda u Božju pomoć (Ponizno nepouzdanje u sebe. Bajić 151).

* **Nepovlašten, nepovlašćen** pr. koji nema povlastice, privilegija, npr. nepovlašćeno predvečerje (Št. I 339), nepovlaštena vigilija (Sch.-P. 243) — svako predvečerje, vigilija, osim vigilije Božića, Bogojavljenja i Duhova, koja je povlaštena; nepovlaštena misa (Sch.-P. 417) — koja se ne može reći u određene dane. Isp. još ferija — TL 53.

Nepravilan pr. isto što bezredan (Cr., Pr. 186).

Nepravilnost ž isto što bezrednost (Cr., Pr. 186).

Neprevarljiv, neprevariv, neprevaren pr. koji se ne može prevariti; isto što nepogrešiv. U starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š).

* **Neprevarljivost, neprevarivost** ž svojstvo onoga koji je neprevarljiv; isto što nepogrešivost (isp. Bogosl. smotra 1942, br. 4, str. 257; ARj).

Neprijatelj m 1. čovjek koji nas mrzi, vrijeđa, progoni, ali smo ga ipak po zapovijedi Kristovoj dužni ljubiti (Ž. II 152); 2. isto što vrag (obično u svezi: n. pakleni. V. Dobretić 50).

Neprijateljica ž ženska osoba koja nekoga mrzi, vrijeđa, progoni (v. neprijatelj). U svezi: n. Božja — duša u grijehu (Kadčić 10).

Neprijazan ž (stsl. neprijazn') — 1. neprijateljstvo, zlo; 2. isto što vrag (u starijem jeziku). Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 42; Krek 166 ss.; Jagić 369; ARj).

Nerazdrešljiv, nerazdrešiv, nerazdrešan, nerazdrešen pr. koji se ne može razdriješiti. Redovno o ženidbenom vezu. U starijih pisaca (ARj). V. nerazlučan, nerazrješiv.

Nerazdrešivost ž svojstvo onoga što je nerazdrešivo (ARj).

Nerazlučan, nerazlučen, nerazlučit, nerazlučiv, nerazlučljiv pr. što se ne može razlučiti, rastaviti; isto što nerazdrešljiv (ARj).

Nerazlučljivost ž svojstvo onoga što je nerazlučljivo, nerazlučno (ARj).

* **Nerazrješiv** pr. isto što nerazdrešljiv. U naše doba: Nerazrješiva ženidba (Buj. II 310, 393 i dr.).

* **Nerazrješivost** ž svojstvo onoga što je nerazrješivo: nerazrješivost ženidbe (Buj. II 382; Bel. II 6; Cr., Pr. 192).

Neredovnički pr. što se odnosi na neredovnike (ARj).

Neredovnik m redovnik koji ne živi redovnički (ARj).

Neredovništvo s svojstvo, stanje redovnika koji ne živi redovnički. U starije doba (ARj).

Neređe s isto što bezređe, bezrednost (ARj).

Nesagrešiv, nesagrešiteljan pr. koji je bez grijeha (ARj).

Nesavladiv pr. koji nije savladiv, koji se ne može svladati. U svezi: neznanje savladivo, nesavladivo — neznanje koje se može, odn. ne može svladati, ukloniti, pa je prema tome grešno ili bez grijeha (Ž. I 247), prema lat. ignorantia vincibilis vel invincibilis. V. nedobivljiv.

Nesavršen pr .koji nije savršen. O čovjeku, ljudskom činu, pokajanju (Buj. II 50. V. nesvršen pod 1. Isp. atricija — TL 29, kontricija — TL 93)...

Nesavršenost ž, **nesavršenstvo** s stanje, svojstvo onoga koji je nesavršen, npr. nesavršenost ljudskog čina, djela (Ž. I 333). V. nesvršenost.

* **Nesjedinjen** gl. pr. trpni od ne sjediniti se. O crkvi koja nije u zajednici s Katoličkom crkvom (Cr., KP II 2, 234).

Neskonačan, neskončan, neskončiv pr. koji je bez konca. O Bogu, o vječnom životu i sl. U starijih pisaca (isp. ARj).

Neskončanost ž svojstvo onoga koji je neskonačan (ARj).

Nesmrtan, nesamrtan pr. koji nije smrtan; isto što besmrtan. O Bogu, o duši, o životu poslije uskrsnuća i sl.; o grijehu koji ne zadaje duhovnu smrt (mali, laki grijeh). Isp. ARj; Par.

Nesmrtnost ž svojstvo onoga koji je nesmrtan (ARj).

Nesnaga ž slabost, nečistoća (ARj); isto što vrag (Bulat, JF V 147).

Nesreća ž stanje bez sreće. Često kao psovka: Nesrećo jedna! (ARj); Odnijela ga nesreća (npr. u okolici Sinja. Š).

Nestrpljiv pr. koji ne zna ili ne može iz ljubavi prema Bogu podnijeti bol i protivnosti (isp. Bajić 216; ARj; Par.; DDM).

Nestrpljivost ž, **nestrpljenje** s stanje onoga koji je nestrpljiv; grijeh koji se počinja, kad se čovjek u teškom času neredno uznemiruje i žalosti (isp. Bajić 219; ARj; DDM i dr.). V. neustrpljenost.

Nesvečan pr. koji nije svečan, koji se ne svetkuje. O blagdanu na koji se vjernici ne moraju uzdržavati od teških poslova (Prema svečanosti razlikujemo svečane i nesvečane blagdane. Kn. 125). Isp. ferijacija — TL 54.

* **Nesvećenički** pr. što se ne odnosi na svećenike, što ne pripada svećenicima. U svezi: n. red — red u kojemu članovi nisu svećenici (Cr., Pr. 122, 113); nesvećenička služba — služba koja nije vezana uz sakramenat svećeničkog reda . . .

Nesvet pr. koji nije svet, neposvećen (isp. ARj i dr.).

Nesvršan, nesvršiv, nesvršljiv pr. koji ne svršava. O Bogu, vječnom životu . . . U starijih pisaca (ARj).

Nesvršen pr. 1. isto što nesavršen; 2. beskrajan, neizmjeran. U starijih pisaca (ARj).

Nesvršenost ž, **nesvršnost** ž, **nesvršenstvo** s isto što nesavršenost. U nekih starijih pisaca (ARj).

Neufan pr. koji se ne ufa, koji nema ufanja. U starije vrijeme (ARj).

Neufanost ž, **neufanstvo** s, **neufanje** s stanje onoga koji nema ufanja (Grisi protiva duhu svetomu jesu ovi: prvo neufanje spasenja vikovičnjega. Dobretić 199. V. i ARj). Isp. nepouzdanje, neuzdanca, neuzdanje.

Neufati se — biti bez ufanja (ARj).

Neuklonjiv, neukloniv pr. koji se ne može ukloniti. O župniku koji se bez posebnoga procesa ne može ukloniti sa župe (Župnici su uklonjivi ili neuklonjivi. Rog. 313), prema lat. parochi amovibiles et inamovibiles (Kod. kan. 454). V. nepomičan, pomičan.

Neumrlan, neumrli, neumro, neumrliv, neumrljiv pr. koji ne umire, koji ne može umrijeti. O Bogu, o duši, o tijelu poslije uskrsnuća (Duša čoviška jest neumrla. A. d. Costa I 188. V. još ARj). Isp. neumrlši.

Neumrlost ž (rjeđe: **neumrlnost** ž, **neumrlstvo** s, **neumrlje** s) — svojstvo, stanje onoga koji je neumrlan (ARj; Par. i dr.). V. neumrstvo.

Neumrlši, neumrteljan pr. isto što neumrlan. U starije doba (ARj).

Neumrstvo s, **neumrteljstvo** s, **neumrteljnost** ž isto što neumrlost. U nekih starijih pisaca (ARj).

* **Neumrtven** pr. koji nije umrtven. U naše doba (Š).

* **Neumrtvenost** ž, * **neumrtvljenost** ž, **neumrtvljenstvo** s, **neumrtvljenje** s svojstvo, stanje onoga koji je neumrtven (Š; ARj).

Neustrpljenost ž, **neustrpljivost** ž, **neustrpljenstvo** s, **neustrpljenje** s isto što nestrpljivost (v. ARj i dr.).

Neustrpljiv, neustrpljen pr. isto što nestrpljiv (ARj).

Neuzdanca ž, **neuzdanstvo** s isto što neufanost. U nekih starijih pisaca (ARj).

Neuzdanje gl. im. od ne uzdati se; išto što neufanost (ARj).

Nevin pr. koji je bez vine (krivice), nedužan, nekriv, neokaljan, koji nije počinio nečisti grijeh; prema crkv.-slav. nevin'n'.

Nevinost ž svojstvo onoga koji je nevin. Danas obično (Š).

Nevjera ž 1. stanje čovjeka koji nema vjere (Ž. II 99; Kadčić 283); 2. kriva vjera (ARj d.); 3. povreda bračne vjernosti (Št. I 228). V. nevjerništvo.

Nevjeran pr. koji se ne drži vjere, koji je lažljiv; posebno: 1. koji nema vjere (Ne budi nevjeran nego vjeran. Iv. 20, 27); 2. koji je krive vjere, bezbožan, opak (ARj f. g). Isp. bezvjeran, vjeroloman.

Nevjerje s (stsl. nevêr'je) — stanje čovjeka bez vjere (Pomozi mojemu nevjerju. Mark. 9, 24). V. Meillet, Études 308. 385; Jagić 298; ARj i dr. Isp. nevjerništvo.

Nevjerkinja, nevjernica ž žena koja ne vjeruje, koja je krive vjere (ARj). Isp. bezvjernica.

Nevjernički, nevjerski pr. koji pripada nevjernicima, nevjeri (Dobretić 35; A. d. Costa I 148).

Nevjernik (rjeđe: **nevjernjak**) m čovjek koji ne vjeruje, koji je krive vjere (Mogu li se krstiti sinovi roditelja nevirnika protiva njihovoj volji? Kadčić 127. Isp. Ž. II 101; Št. I 240; ARj). V. bezvjerac.

Nevjerništvo s, **nevjernost** ž, **nevjerstvo** s (stsl. nevêr'stvo, nevêr'stvije. Meillet, Études 308) — 1. svojstvo, stanje čovjeka koji ne vjeruje, koji je krive vjere (Ne će nipošto da se odreče svoje nevirnosti. Dobretić 124); 2. kriva vjera (Ako li bi bili u mistu od nevirstva i poluvirstva. Dobretić 571). V. još ARj; Par.; DDM; Ben. Isp. bezvjernost, nevjera, nevjerje.

Nevjerovan pr. koji se ne može vjerovati, koji ne vjeruje (ARj).

Nevjesta ž (stsl. nevêsta) — zaručnica, mlada udata žena (ARj; Par.; DDM i dr.).

Nezabludiv pr. koji ne može zabluditi, prevariti (se); isto što nepogrešiv. U naše doba (Š).

* **Nezabludivost** ž svojstvo onoga koji je nezabludiv; isto što nepogrešivost. U naše doba (Š).

Nezakonit pr. koji nije po zakonu, koji je protivan zakonu. Često o djeci rođenoj van braka: nezakonita djeca (Bel. II 182; Cr., Pr. 218). V. bezakonit, brezakonit.

* **Nezboran** pr. koji nije zboran. Često kao atribut uz riječi: crkva, osoba, ustanova... (v. kolegijalan — TL 83). Isp. Cr., Pr. 281.

Neznaboštvo s neznabožačka vjera (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Neznabožac m neznabožan čovjek. Od XVII st. (ARj; Par.; Ben.; DDM). V. narod.

Neznabožački, neznaboški pr. koji pripada neznabošcima (Mogu li se krstiti dica žudijska i neznabožačka. A. d. Costa II 182. V. još ARj; Par.).

Neznabožan pr. koji ne zna za pravoga Boga (Kadčić 202; ARj; Par.).

Neznabožica, neznabožnica, neznaboškinja ž neznabožna žena (ARj).

* **Neženstvo** s isto što beženstvo (Rog. 180; Cr., Pr. 49).

* **Nežupnički** pr. što ne pripada župnicima. O činu, obredu koji ne mora obavljati župnik, nego ga može obaviti svaki svećenik (isp. Cr., Pr. 148).

Noćnica ž (u starije doba i: **noćnjak** m) — 1. noćna crkvena služba, molitva; 2. dio noćnog činomolja, oficija (Na jutrenju šetnja prve noćnice. Kadčić 34. V. još Št. I 351; Rog. 337; Kn. 167. Isp. nokturan — TL 121).

Nosilo s (ili u mn. nosila) sprava u kojoj (ili: na kojoj) se mrtvaci nose na groblje (ARj; Par.). V. lijes, kapseo — TL 212.

Novak (rjeđe: **novajlija**) m koji je po čemu nov; redovnik koji se nalazi u novaštvu (Bel. I 146, 210; Rog. 520; Cr., Pr. 121). V. iskušenik, novic — TL 121.

Novakinja ž redovnica koja se nalazi u novaštvu (Rog. 511; Cr., Pr. 122).

Novaštvo s vrijeme kušnje, koje svaki redovnik mora provesti na početku redovničkog života (Cilo godišće da bude proveo u novaštvu. A. d. Costa I 100. V. još Cr., Pr. 118, 120; ARj; Par. i dr.). Isp. iskus, novicijat — TL 122.

Novogodišnji pr. koji pripada novoj godini (v. godina). ARj; Ben.; DDM i dr.

Novoposvećen pr. koji je nedavno posvećen (Novoposvećeni biskup. Kn. 298).

* **Novopotvrđenik** m koji je istom potvrđen, koji je istom primio sakramenat potvrde (Kn. 201).

* **Novoređenik** m koji je istom ređen, koji je istom primio sakramenat reda (Kn. 295; Sch.—P. 449).

Novovjerac, novovjernik m novovjeran čovjek (Ili su krstieni ili novovirci. Kadčić 34. V. ARj; Par.).

Novovjeran pr. koji je primio novu vjeru (ARj).

Novovjerstvo s nova vjera (ARj).

* **Novozavjetan** pr. koji pripada Novom zavjetu (v. zavjet): novozavjetni zakon (Ž. I 214), novozavjetne knjige Sv. pisma (Buj. I 469).

Nutarnji pr. koji je unutra. O opsegu crkv. vlasti (jurisdikcije) koja vrijedi za područje savjesti: nutarnje područje, nutarnji sud i sl. (v. ARj a); o životu sabranosti, molitve..., kakvim žive pobožne duše: nutarnji život i sl. (Š).

NJ

* **Njag** m isto što vrag (Bulat, JF V 142) .

* **Njatar** m isto što vrag; komb. od njava (đavao) i fratar. U naše doba (Š).

O

Obašašće, obišašće gl. im. od obaći, obići; isto što ophod. U starije doba (ARj).

Obećanje gl. im. od obećati. Posebno: 1. milost, dobro, što je Bog obećao dati Abrahamu (isp. I Mojs. 15; Gal. 3, 16 ss.); 2. duhovno dobro, osobito nebeska slava i vječni život, što Krist obećava svojim sljedbenicima (često u zazivu: ... Da dostojni postanemo obećanja Kristovih); 3. dobro djelo koje netko odluči učiniti, ali se ne obvezuje pod grijeh niti to smatra zavjetom (Š). V. obetanje.

Obećati — izjaviti, da će se nešto učiniti, dati u budućnosti i sl. Često u izrazima: obećani Mesija, otkupitelj (isp. I Mojs 3, 15); obećano potomstvo, obećana zemlja i drugo, što je Bog odredio dati Abrahamu (isp. I Mojs. 18, 19); obećana plaća, nebeska nagrada, vječni život, što je Krist odredio dati svojim sljedbenicima; o onome što čovjek odredi učiniti radi Boga (npr. obećao je ne griješiti, postiti, moliti...). V. ARj i dr. Isp. obetati.

* **Obeskrepljiv** pr. koji čini da nešto nema kreposti, snage. U svezi: obeskrepljivi zakoni — zakoni koji određuju da nešto ne valja (Rog. 94), prema lat. leges irritantes.

* **Obesvećivati** nesvr. prema svr. obesvetiti (Št. I 375).

* **Obesvedba** ž uklanjanje, gubljenje posvete; npr.: obesvetba crkve (Št. I 375), o. žrtvenika (Št. I 388). V. eksekracija — TL 50.

* **Obesvetiti** — odstraniti posvetu, gubiti posvetu (Kad je žrtvenik obesvećen. Št. I 392). V. eksekrirati — TL 50.

* **Obeščastiti** — učiniti nešto beščasnim, osramotiti, okaljati, oskvrnuti (npr. sv. mjesto, Bogu posvećenu osobu, tjelesa mrtvih...). Isp. ARj; Par. i dr. V. violati — TL 198.

* **Obeščašćivati** nesvr. prema svr. obeščastiti (Ben.).

Obetanje gl. im. od obetati; isto što obećanje (ARj).

Obetati, obijetati — isto što obećati (ARj).

Obetavati nesvr. prema svr. obetati (ARj).

Običaj m i ž (stsl. obyčaj) — isto što navada; posebno: 1. navika počinjati isti grijeh (Živući u običaju smrtnoga griha. Dobretić 107); 2. pravo uvedeno dugotrajnim djelovanjem, koje se prima kao zakon, kad zakon nedostaje (Protiva zakonu Božjemu ... ne može se nigda utvrditi običaj. Kadčić 478. Običaj stoji mjesto zakona. Cr., Pr. 15. Isp. Rog. 115; A. d. Costa I 125; Ž. I 255; Bel. I 21). V. običajnost.

Običajan, običan pr. koji ima običaj, koji je na nešto navikao (Oli smo tako običajni u grihu. Kadčić 219. V. i Dobretić 107); što je u vezi s običajem (Običajno pravo. Cr., Pr. 15; KP I 420). V. i ARj.

Običajnik m 1. čovjek koji nešto običava činiti, koji običava griješiti (Jedan običajnik u grihu je li dužan ... ispoviditi i svoju običajnost u grihu? Kadčić 205); 2. knjiga u kojoj su popisani običaji crkve, samostana, župe ... (Rog. 343; Cr., Pr. 99); 3. knjiga u kojoj se opisuju obredi, ceremonije (Zajedno s običajnikom oliti ritualom rimskim. Dobretić 262). Isp. obrednik, ceremonijal — TL 37, ritual — TL 165.

Običajnost ž. 1. isto što običaj pod 1 (v. običajnik pod 1); 2. sveti čin, obred (Nike crkvene ceremonije oliti običajnosti. Dobretić 277). V. ceremonija — TL 37.

Običati, običavati, običajati, običajiti — imati običaj, biti u običaju (Polivajući vodom ... kako se običaje u crkvi latinskoj. Dobretić 25. V. ARj).

Obitelj (u starije vrijeme i: **obitil, obitol, obitola**; stsl. obitêl') ž stan, kuća, porodica; kršćanska, redovnička zajednica, redovno u svezi: kršćanska, redovnička, samostanska o. (isp. Cr., KP II 2, 23. V. ARj).

Objava ž otkrivanje vjerskih istina sa strane Božje; objavljena vjerska istina (isp. Bakšić 8, 69, 137, 442; Ž. I 9, 19; Sch.-P. 51, 180). V. objavljenje, očitovanje pod 1, otkrivenje, revelacija — TL 164.

Objavitelj m koji objavljuje; Bog koji objavljuje pravu vjeru (ARj).

Objaviti — kazati, priopćiti, očitovati. O Bogu koji očituje ljudima što treba vjerovati (To nam nije od Boga objavljeno ni dato znati. Dobretić 370. V. još Bakšić 8, 443; Bel. I 51). Isp. ukazati se.

Objavljati, objavljivati, nesvr. prema svr. objaviti (ARj).

Objavljenje gl. im. od objaviti; isto što objava, otkrivenje pod 2 (Vlašić 35*).

Objet m (rjeđe ž) — obećanje, zavjet, žrtva (Jagić 372; Krek 411, 572; ARj; Par.).

Objetan pr. zavjetom obvezan, pobožan (ARj; Par.).

Objetina ž dan kad neko selo (u Srbiji) svetkuje svoju osobitu svetkovinu (ARj).

Objetnik m čovjek koji je objetan, koji je pobožan (ARj).

Objetovati — obricati, obećati, zavjetovati se (ARj; Par.).

Oblačenje gl. im. od oblačiti (se); primanje redovničkih haljina, stupanje u samostan (Cr., Pr. 120). V. odijevanje, preobuka.

Oblačiti (se) nesvr. prema svr. obući (se). U starijih pisaca (Kadčić 291) i u naše doba (Š).

Oblačnica ž soba gdje se svećenici oblače za službu Božju (ARj; Par.). V. sakristija — TL 171.

Oblasnik m poglavar, starješina crkv. pokrajine. U svezi: mjesni o. — crkv. starješina koji ima redovitu duhovnu vlast nad podložnicima određenog teritorija (Cr., Pr. 26. V. 1. ordinarij — TL 128).

Oblast ž (stsl. oblast') — moć, vlast, ovlaštenje, područje vlasti (ARj); ured oblasnika (Cr., Pr. 46. V. ordinarijat — TL 129).

Oblastan pr. koji ima oblast (Dobretić 466).

Obličnica ž isto što lik pod 2 (Dobretić 6).

* **Obljesti** — klečeći obići, npr. oko oltara, crkve. Obično u Dalmaciji: Oblizao je oko oltara i sl. (Š). V. ljesti.

Obnova ž čin kojim se nešto obnavlja. U svezi: duhovna o. — pobožan čin (molitva, razmatranje, ispovijed...) kojim se netko duhovno obnavlja (Mjesečna duhovna obnova. Cr., Pr. 34). V. rekolekcija — TL 160.

Obožanstveniti, obožanstvenivati, obožanstviti — učiniti, činiti sličnim Bogu. U starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š). Isp. božanstveniti.

Obraćati (se) nesvr. prema svr. obratiti (se). Koji se na viru obraćaju... Dobretić 31 i dr.

Obraćenica ž žena koja se obratila na kat. vjeru ili na bolji život. Danas obično (Š).

Obraćenik m čovjek koji se obratio na kat. vjeru ili bolji život (ARj; Par.; Sch.-P. 739).

Obraćenje gl. im. od obratiti (se); posebno: 1. povratak na kat. vjeru, na bolji život (Dokle se iskuša obraćenje grišnika, je li pravo. Kadčić 153. V. i Sch.-P. 738); 2. promjena jedne biti u drugu (Obraćenje kruha i vina u slavno tilo i krv Isusovu. Dobretić 69). Isp. Raumer 391 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 45; ARj.

Obranica ž isto što odabranica (ARj).

Obranik m isto što odabranik (Obranik s njim izgovara virovanje apostosko. Kašić 37).

Obrati — izabrati, odabrati uopće, posebno za primanje sakramenata, za nebo: Misnik postavlja ruku samo vrh glave obranoga (za krštenje). Kašić 37.

Obratiti (se) — promijeniti jednu bit u drugu, npr. kruh u tijelo Isusovo (v. ARj s. v. obratiti b.); povratiti (se) na kat. vjeru ili na bolji, kreposniji život (Da se i bude jedan nevirnik Bogu obratio s pravom bolestju od srca. Kadčić 150. V. još Sch.-P. 738).

Obraz m 1. lik, oblik, slika (Imiše obraz' blažene Marie napisan' v domu svoem'. Starine 23, 88); 2. isto što lik pod 2 (ARj s. v. obraz c.); 3. red, pravilo kod kaluđera (ARj s. v. obraz j. V. obraznik, tipik — TG 199).

Obrazje s isto što lik pod 2. U starijem jeziku (ARj).

Obraznik m 1. isto što obraz pod 3; 2. isto što slikar. U starije doba (ARj).

Obred m (rjeđe: **obreda** ž) — crkveni, vjerski običaj; način kako se obavlja koji čin bogoštovlja; iz ruskog obrjad ili češkog obrad (ARj; Par.; Št. II 96; Bel. I 232; Rog. 158; Kn.

21 i dr.). V. svečanosan, svetoredba, ceremonija — TL 37, rit — TL 165.

Obredan pr. koji pripada obredu (ARj; Par.; Ben.); npr. obredna knjiga, obredna kongregacija (Ž. I 243).

* **Obredar** m klerik koji druge uči obrede, ceremonije (Par.). V. ceremonijar — TL 37.

Obrednik m knjiga u kojoj se nalaze obredi koji se vrše izvan mise (dijeljenje sakramenata, blagoslovine...). Isp. ARj; Par.; Bel. I 233; Št. I 324; Kn. 33; Rog. 346. V. naredbenik pod 2, običajnik, trebnik, ritual – TL 165.

* **Obrednica** ž knjiga koja opisuje kako se vrše čini bogoštovlja, ceremonije (»libro ceremoniale«). Par. V. običajnik, propisnik, ceremonijal — TL 37.

* **Obredoslovica** ž (Št. I 317), * **obredoslovlje** s (Par.) — govor, nauk o obredima, ceremonijama. V. liturgika — TG 147.

Obrezanje, obrezovanje gl. im. od obrezati, obrezovati (stsl. obrezanie. Isp. Jagić 300) – vjerski obred koji se vršio kod svih muškaraca u Židova (isp. I Mojs. 17, 10). U svezi: O. Gospodinovo — svetkovina na spomen Isusova obrezanja (Kn. 143). V. Cirkumcizija — TL 38.

Obrezati — rezati okolo, izvršiti vjerski čin po zakonu Mojsijevu (v. obrezanje). ARj; Par.

Obrezovati, obrezavati, obrezivati nesvr. prema svr. obrezati (ARj).

Obući (se) — staviti ruho na druge (na se); primiti, odn. stupiti u klerički ili redovnički stalež. U starijih pisaca (Kadčić 402) i u naše doba (Š).

Obustava ž crkvena kazna kojom se kleriku zabranjuje služba ili nadarje ili i jedno i drugo (Rog. 178; Cr., Pr. 378, 396). V. obustavljenje, suspenzija — TL 183.

Obustaviti — ustaviti, zadržati; kazniti kaznom obustave (Starešine redovničke mogu obustaviti svoje podložnike. A. d. Costa II 201. V. još Kadčić 19; Zoričić 52; J. Filipović II 231; Rog. 209). V. suspendirati — TL 183.

Obustavljati nesvr. prema svr. obustaviti (A. d. Costa I 36).

* **Obustavljenik** m klerik koji je kažnjen kaznom obustave (Par.).

Obustavljenje gl. im. od obustaviti; isto što obustava (Kadčić 19; A. d. Costa II 201).

* **Obustavnica** ž dekret kojim se izriče kazna obustave (Par.).

Očenaš m prve riječi (Oče naš...) i naziv glavne kršćanske molitve koju je Krist naučio apostole (Mat. 6, 9 - 13). U mn. očenaši — isto što brojanice (u Bosni, Dalmaciji, Istri). ARj; Par.; DDM.

Oćići, oci, ocevi m mn. od otac; dan, blagdan otaca; posljednja nedjelja pred Božić (ARj; Ben.; DDM). Obično u Dalmaciji (Š). V. djetinjci.

Očinstvo (u starije vrijeme: **očanstvo, otačanstvo, otačastvo**) s svojstvo oca, pa tako i svojstvo prve osobe Presv. Trojstva, Boga Oca (Bakšić 293, 404). U svezi: crkveno o. — imanje, crkveni imutak (ARj. V. patrimonij – TL 133); vaše o. i sl. — počasni naslov svećeniku redovniku, osobito redovničkom starješini (Š).

Očisnik, očišćenik m 1. isto što čistilac; 2. isto što čistilište. U starijih pisaca (ARj).

Očistilište s, **očistilo** s, **očistionik** m, **očistište** s, **očistitelj** m isto što čistilište (ARj).

Očistiti – učiniti koga (što) čistim. U svezi: o. dušu, srce, savjest... — osloboditi od grijeha (isp. ARj).

Očišćenje gl. im. od očistiti (se); isto što čistilište (Dobretić 386; Kadčić 137). U svezi: O. Marijino — isto što Svijećnica (ARj; Par.; Ben.); put očišćenja — jedan od tri puta duhovnog života, prema lat. via purgativa (Š).

Očit, očitan pr. javan, poznat. U svezi: o. grešnik — kršćanin koji javno živi u grijehu, pa Crkva prema njemu ima poseban postupak (Ne mogu biti ređeni ... očiti grišnici i koji su očito pokoru činili. Dobretić 303. Grišnikom očitnim može li se podiliti tilo Gospodinovo, ako su pokorni? Kadčić 153).

Očitnica ž očita, javna grešnica. U starije vrijeme (ARj).

Očitnik m 1. carinik u Evanđelju (Zač s očitnici i s grišnici blaguet meštar vaš. Zadarski I. 54); 2. očiti grešnik (J. Filipović II 411). V. publikan — TL 156.

Očitovanje gl. im. od očitovati; posebno: 1. isto što objava (ARj); 2. isto što otkrivanje pod 2 (J. Filipović II 109; Dobretić 2).

***Odabranica** ž žena koja je odabrana da primi sakramenat, npr. krštenja (Obr. 64 i passim). V. obranica.

Odabranik m čovjek koji je odabran da primi sakramenat, npr. krštenja (Obr. 33, 63 i passim). V. obranik.

Odabranje gl. im. od odabrati; izbor, preodređenje za vječni život (ARj). V. predestinacija — TL 142.

Odar m krevet, postelja. U svezi: mrtvački o. (ili samo »odar«) — naprava na koju polože mrtvaca, nosila. Od XIV st. (ARj; Par.; Ben.; DDM i dr.).

Odbaciti — baciti od sebe, ostaviti, napustiti. Često o Bogu koji odbacuje, napušta, osuđuje grešnika (Š).

Odbačenje gl. im. od odbaciti; napuštanje, osuda grešnika sa strane Božje (Š).

Odeđa, odeja, odežda ž (stsl. odêja, odežda) — odijelo, haljina; svećenička crkvena haljina, danas (u obl. odežda) redovno samo u Ist. crkvi (ARj; Par.; DDM).

Odgovarati — davati odgovor na pitanja; posluživati svećeniku kod mise. Kod starijih pisaca (ARj) i danas u Dalmaciji (Š). V. služiti, ministrirati — TL 114, respondžati — TL 162.

Odgovor m 1. isto što otpis (Bel. I 6 s.; Cr., Pr. 19); 2. kratka molitva, uzdah u bogoslužju, npr.: I s duhom tvojim i sl. (Obr. 15 i passim. V. respons — TL 163).

Odijevanje gl. im. od odijevati (se); isto što oblačenje (Št. I 155).

Odlučiti — rastaviti, odijeliti; posebno: 1. isključiti iz kršćanske zajednice (Rog. 568. Isp. anatema — TG 39 s.); 2. tvrdo naumiti, namisliti (danas obično: Odlučujem više ne griješiti ... i sl.); 3. isto što namijeniti (npr. Ovu molitvu odlučujem za mrtve ... i sl.) V. ARj.

Odlučivati nesvr. prema svr. odlučiti (Kadčić 66, 126 i dr.).

Odluka ž 1. čin volje kojim se nešto odredi učiniti, npr. više ne griješiti, Bogu služiti (Odluku nimaju služit Bogu virno. Marulić 106. Koja se odluka ili misao hoće za dobiti proštenje? Kadčić 373. Odluka je volja ne griešiti više. Št. II 239); 2. isto što nakana (Stvari potribne za podati i priati red ... 1. podlaga oliti materia. 2. forma. 3. odluka. Kadčić 12); 3. isto što oporuka (Oli je tko odredio u napokojnoj odluci. Kadčić 72); 4. odredba crkvene vlasti (Št. I 327 s.).

Odmet m ono što se odmeće; odmetanje, otpadanje od Boga, od vjere (ARj; Par.). V. odmetništvo pod 2, odmetnuće, otmet, razmet, apostazija — TG 46.

Odmetan pr. koji se odmeće, koji otpada od Boga, od vjere, od reda (ARj; Par.). V. razmetan.

Odmetati (se), **odmetnuti** (se) — odbacivati, odn. otpadati, odricati se Boga, vjere, Crkve, redovništva. Često u starijih pisaca (ARj), a i u naše doba (Š). V. odstupiti.

Odmetnica ž odmetna žena (ARj; Par.).

Odmetnički pr. što pripada odmetnicima (ARj; DDM).

Odmetnik m odmetan čovjek (Pedipsa pristojna odmetnikom od vire. A. d. Costa II 122. Protiva redovniku odmetniku od reda. Kadčić 313. V. još Kadčić 219; Cr., Pr. 137, 253; Ž. II 103. Isp. otmetnik, izašasnik, odstupnik, raskolnik, apostata — TG 47.

Odmetništvo s 1. stanje odmetnika; 2. isto što odmet (Poluvirstvo, odmetništvo od vire. Kadčić 24. Odmetništvo od zavita redovniškoga. A. d. Costa II 122. V. i Ž. II 99; ARj; DDM i dr.).

Odmetnuće gl. im. od odmetnuti (se); isto što odmet (Ž. II 103).

Odmijeniti — isto što namijeniti. U naše doba (Š).

Odreći se — zatajati samoga sebe, svoju volju (isp. Mat. 16, 24: Ako tko hoće za mnom da ide, neka se odreče samoga sebe. Zagoda). U svezi: o. Boga, vjere, Crkve, reda ... — napustiti Boga, vjeru ... (isp. Luk. 12, 9: Koji se odreče mene pred ljudima ... Zagoda); o. sotone, grijeha ... — više ne griješiti (isp. (ARj; Par.).

Odrediti — urediti, narediti; isto što namijeniti (Misnik odredi misu za jednoga ... Dobretić 373).

Odrešenje gl. im. od odriješiti; posebno: 1. oslobađanje od obveze, dužnosti, crkvene kazne (Kadčić 18; Kn. 288; Cr., Pr. 391), grijeha (Kadčić 57; Sch.-P. 581; Ž. I 243; Buj. II 115 i dr.); 2. posebna obredna molitva za mrtve (nad grobom, odrom ...). V. odriješnja, rješenje, odvez, apsolucija — TL 27.

Odrešitelj m tko daje odrešenje (Ako bi bio silovan odrišitelj, ne bi valjalo odrišenje. Kadčić 19).

Odrešivati (rjeđe: **odriješati**) nesvr. prema svr. odriješiti (A. d. Costa II 191; Kadčić 357; Cr., Pr. 172; ARj i dr.).

Odricalac, odricatelj m čovjek koji se nečega odriče, koji se svladava, ustrpljuje (isp. Luk. 12, 9).

Odricanje gl. im. od odricati (se); posebno: 1. svladavanje samoga sebe, tjelesnih požuda (Ž. I 31); 2. napuštanje Boga, vjere..., odn. grijeha, sotone... (isp. Dobretić 51).

Odricati se nesvr. prema svr. odreći se (isp. Dobretić 18 s.; Obr. 70 i dr.).

Odriješiti — odvezati, osloboditi; posebno: 1. osloboditi od veze, dužnosti (Papa... uzdrži takovu oblast ... za odrišiti ženidbu dilovanu a neispunjenu. A. d. Costa I 21); 2. osloboditi grešnika od grijeha (More li ga odrišiti od griha. Dobretić 75. V. i Buj. II 100 i dr.); 3. osloboditi od crkvene kazne, zaveze — cenzure (Tko može odrišiti od većega prokletstva. Kadčić 18. Ispovjednik može odriješiti od zaveza. Cr., Pr. 391). V. driješiti, odvezati.

* **Odriješnja** (Par.), * **odriježba** (Par.; Št. II 305) ž isto što odrešenje.

Odstupiti — udaljiti se, ukloniti se; isto što odmetati se. U nekih starijih pisaca (ARj).

Odstupnik m čovjek koji je odstupio; isto što odmetnik (ARj; Par.).

Odsvećivati, odsvetivati nesvr. prema svr. odsvetiti (ARj).

Odsvetan pr. nesvet, neposvećen, odsvećen (ARj).

Odsvetitelj m tko odsvećuje (ARj).

Odsvetiti — učiniti što nesvetim, oduzeti posvetu (ARj; Par.). V. eksekrirati — TL 50.

Oduzimanje gl. im. od oduzimati. U svezi: o. redova — isto što svrgnuće pod 2 (Cr., Pr. 400).

Odvez m čin kojim se odvezuje; isto što odrešenje (Kadčić 214).

Odvezati — isto što odriješiti (Sin Boga živoga, ki će odvezati človika grišnoga. Marulić 168).

Odvjetnica (rjeđe: **odvjećnica**) ž zagovornica, zaštitnica. Redovno o Bogorodici kao moćnoj zagovornici pred Bogom.

Odvjetnik: (rjeđe: **odvjećnik**) m zagovornik, zaštitnik, pomoćnik. Redovno o Isusu i svecima, koji ljude zagovaraju pred Bogom. V. zaštitnik.

Odvjetovati — zauzimati se, zagovarati. U starije doba o Isusu, Bogorodici i svecima, koji su odvjetnici pred Bogom (ARj).

Ograda ž ono čim je nešto ograđeno, ono što je ograđeno; naprava koja dijeli prostor oko velikog oltara od ostaloga dijela crkve (Kn. 282). V. balauštar — TL 30.

Ogriješa ž isto što grijeh. U Lici (ARj).

Ogriješiti (se) — pasti u grijeh, sagriješiti. Često (u nar. pjesmama) u svezi: o. dušu — sagriješiti.

Okadilo s isto što kadionica. U starijim rječnicima (ARj).

Okaditi — dobro nakaditi, pokaditi, (ARJ; Par.; Ben.; DDM). V. kaditi.

Okadivati, okađivati nesvr. prema svr. okaditi (ARj).

Okajati — oplakati grijehe, pokajati se (isp. ARj; Par.).

Oklinjalac m čovjek koji se oklinje, krivokletac (ARj).

Oklinjalica ž žena koja se oklinje, krivokletnica (ARj).

Oklinjati (se) — zaklinjati se, krivo se kleti (ARj; DDM; Par.).

Okolnost ž što se nalazi okolo čega; osobite prilike, stanje, događaji, koji prate neki čin, pa ga u moralnom pogledu čine boljim ili gorim. Danas obično (Š). V. okolostanak.

Okolostanak m (Kadčić 211), **okolostojivo** s (ARj), **okolostojstvo** s (ARj), **okolovina** ž (Kadčić 197), **okolovština** ž (A. d. Costa I 138; Kadčić 197), **okoluština** ž (ARj), **okolostanje** s (Dobretić 31), **okolostojenje** s (ARj) — isto što okolnost.

Okoramenica ž što je oko ramena; isto što nadramenica (ARj; Par.).

Okoran pr. koji je otvrdnuo u zloći, npr. okorni grešnik (ARj; Par.).

Okoriti — pokriti korom, učiniti okornim (ARj).

Okorjelost ž, **okorilo** s, **okornost** ž svojstvo, stanje onoga koji je okoran (ARj).

Okorjeti — dobiti koru, otvrdnuti u zlu (ARj; Par.).

Okrilje, okrivlje s krilo, zaštita; isto što pojutarje (ARj).

Okropilo s isto što kropilo (ARj).

Okropiti — isto što kropiti (ARj; Par.; DDM).

Okrut m u Ist. crkvi svećeničko ili vladičansko ruho pri službi Božjoj (ARj).

Okruta ž crkveno suđe (ARj s v. darac).

Okružan pr. koji ide u krugu, okolišan. U svezi: okružno pismo (Rog. 241), okružna poslanica (Cr., Pr. 12) — isto što okružnica.

Okružnica ž pismo koje viša crkvena vlast upućuje kao u okrug svojim podložnicima (Papine poslanice... okružna pisma oli okružnice. Rog. 241. Biskupska okružnica. Rog. 160. V. i Cr., Pr. 12). Isp. okružan, pismo, enciklika — TG 88.

Omrsak m isto što mrs pod 1 (ARj; Par.; DDM).

Omrsan pr. isto što mrsan (ARj i dr.).

Omrsiti (se) — pojesti nešto mrsno (ARj; Par.; DDM). V. mrsiti (se).

Omršaj m isto što mrs pod 1 (ARj; Par.; DDM); 2. (u Srbiji) dan kad prestaje post: Božić, Uskrs... (ARj).

* **Onesposobljiv** pr. koji čini nesposobnim. U svezi: onesposobljivi crkveni zakoni — zakoni koji određuju da je osoba za nešto nesposobna (Rog. 94), prema lat. leges inhabilitantes.

Opačac, opačnik m opak, zao čovjek (ARj).

Opačina ž svojstvo, stanje, čin onoga koji je opak; grijeh (Jere je od potribe, da iskažemo ispovidniku naše opačine. Kadčić 195). V. opačinost.

Opačinost ž, **opačinstvo** s, **opačnost** ž, **opakost** ž isto što opačina. U starijih pisaca (ARj).

Opak, opačan pr. zao, nevaljao, grešan (ARj; Par.).

Općen, općenit, opći, općenski, općinski pr. (stsl. ob'št') — zajednički; što pripada cjelini, množini, u opreci prema onome što je pojedinačno, osobito. Često u svezi: općena crkva (v. katolik, katolički — TG 128); općena, općenita ispovijed (Dobretić 110; Sch.-P. 607. V. generalan — TL 58); opći, općeni sabor (Ž. I 241. V. ekumenski — TG 87, plenaran — TL 136); opći crkveni zakon (Ž. I 256); opći, općeni sud — sud na koncu svijeta (v. 1. sud)...

Općenik m koji je u općini, zajednici, dionik (Ne ima biti obćenik ni dionik od griha tuđih. Dobretić 329).

Općina, općena ž zajednica; crkvena, vjerska zajednica, Crkva (Premda su odpali od prave vire i od obćine pravovirnih. Dobretić 115. V. i ARj).

Općinstvo s, **općenstvo** s, **općenost** ž, **općenje** s stanje onih koji su u zajednici, zajednica, društvo. Obično u svezi: o. svetih — zajednica vjernika u nebu, u čistilištu, na zemlji (ARj), prema lat. communio sanctorum.

Opepeliti (se) — posuti (se) pepelom; posebno: na Čistu srijedu dati sebi glavu posuti pepelom. U Dalmaciji (ARj; Š).

Ophod m obilaženje, osobito obilaženje oko crkve, mjesta, uz molitvu, pjevanje (Kn. 112). V. obašašće, provod, sprovod, skupnomolja, litija — TG 146, procesija — TL 149.

Ophodan, ophodnji pr. koji ophodi, koji se svake godine vraća: ophodna svetkovina, ophodnji dan (godišnjica smrti nekoga pokojnika), ophodnja molitva (molitva za pokojnika na ophodnji dan)... V. ARj i dr.

Ophoditi (u starije doba i: **obihoditi**) — oblaziti, ići u ophodu (ARj; Par.).

Opijelo s u Ist. crkvi molitve koje svećenik pjeva kod pogreba (ARj; Par.; DDM). V. opijevanje.

Opijevanje gl. im. od opijevati; isto što opijelo (ARj; Ben.).

Opojati — učiniti opijelo (ARj).

Oporučan pr. što pripada oporuci (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Oporučenje gl. im. od oporučiti; isto što oporuka, zavjet (Niti mogli su ... učiniti najzadnjega oporučenja. A. d. Costa I 103. V. i I 6).

Oporučitelj (A. d. Costa II 92; Bel. I 165), **oporučnik** (ARj) m čovjek koji čini oporuku.

Oporučiteljica ž žena koja čini oporuku (ARj; Ben.; DDM).

Oporučiti — ostaviti oporukom. Od XV st. (ARj; Par.; DDM i dr.).

Oporuka ž 1. čin posljednje volje kojom tko raspolaže sa svojim imutkom određujući nasljednika (Da bi mogo ostaviti u oporuci oliti testamentu. Dobretić 111 s.; Isp. još Ž. II 24; Rog. 95; Cr., Pr. 249 i dr. V. naredba, naredbenstvo, odluka); 2. savez, zavjet, npr. u svezi: Stara ili Nova oporuka (isp. ARj. V. zavjet). Izraz se pojavljuje od XVII st. (ARj). Stariji pravni izvori imaju redovno: taštamenat, teštamenat... (v. oporučenje, testamenat — TL 188). Isp. Mažuranić VI 830 ss.

Opovidjeti, opovjediti — očitovati, oglasiti, optužiti, priznati, ispovjediti; posebno: kazniti kaznom opovijedi (Kad je koja crkva osobito opovidjena, mogu li se u njoj kopati tilesa redovniska? Kadčić 22). V. zabraniti.

Opovijed ž očitovanje; isto što zabrana pod 1 (Ovo opovidanje razdiljuje se u opovid od mista i u opovid od čeljadeta. A. d. Costa II 205). V. opovijedanje.

Opovijedanje gl. im. od opovijedati; isto što opovijed.

Opovijedati nesvr. prema svr. opovidjeti (Kadčić 21).

Opraštati, oprašćati nesvr. prema svr. oprostiti (Dobretić 109; Bel. II 131).

Oprati — perući očistiti; očistiti dušu od grijeha, osobito po svetim sakramentima (Koji nije opran svetim krstom. Kadčić 81).

Opravdanje gl. im. od opravdati; stanje kad je tko opravdan, očišćen od krivice, od grijeha (Pripravljaju grišnike za primiti milost Božju i opravdanje po sakramentu od pokore. Dobretić 175. V. i Bakšić 392; Buj. II 7, 14, 29 i dr.).

Opravdati — oprati, očistiti, osloboditi od krivice, od grijeha (Nije istina, da se kršćani ... ne mogu više opravdati. Buj. II 25. Isp. Zagoda: Rim. 8, 30).

Opravdavati nesvr. prema svr. opravdati (Buj. II 8; Zagoda: Jak. 2, 24).

Oprema ž ono čim se tko opremi; novac, roba i dr. što djevojka dobije iz očinske kuće, kad se udaje ili kad stupa u samostan (Cr., Pr. 120. V. ARj; DDM). Isp. sprema, dota — TL 47.

* **Oprosnica (oprostnica)** ž spis kojim se daje neka milost, oprost (Par.).

Oprost m u starije doba rijetko (ARj), a danas vrlo često u značenju: 1. praštanje vremenite kazne za grijehe (Bel. I 236; Cr., KP I 347, 351; Kn. 286; Bajić 76; Buj. II 148, 164, 197. V. indulgencija — TL 63); 2. izuzimanje podložnika od obdržavanja crkvenog zakona u pojedinim slučajevima (Bel. I 314; Cr., Pr. 25; Ž. I 252. V. dispensa — TL 44); 3. oslobađanje od ženidbenih zapreka ili od načina sklapanja ženidbe (Cr., Pr. 197; Sch.-P. 698; Buj. II 409; Bel. II 46). Isp. oproštenje, proštenje.

Oprostan pr. što se prašta (npr. o. grijeh — mali, laki grijeh, za razliku od teškoga. V. ARj s. v. oprostiv); što pripada oprostu (npr. oprosna molitva — molitva za koju se daje oprost pod 1). V. ARj; Par. i dr. Isp. oprostiv, otpustan.

Oprostiti — dati oprost, oproštenje; posebno: 1. dati oprost od grijeha (isp. ARj a. a); 2. osloboditi od vremenite kazne za grijehe (Buj. II 149); 3. osloboditi od ženidbene zapreke i od načina sklapanja ženidbe (Bel. II 47; Buj. II 409; Cr., Pr. 197). V. prostiti, otpustiti.

Oprostiv, * **oprostljiv** pr. što se može oprostiti: oprostivi grijeh — mali, laki grijeh (Ž. I 338. V. oprostan, prostan, venijal — TL 193); oprostljive ženidbene zapreke — zapreke od kojih Crkva oprašta (Bel. II 131; Sch.-P. 602) ...

Oproštenje, oprošćenje gl. im. od oprostiti; posebno: 1. praštanje grijeha (ARj); 2. isto što oprost pod 1 (Ž. I 243; Cr., Pr. 175 ss.; Kn. 288); 3. isto što oprost pod 3 (Cr., Pr. 199); 4. blagdan neke crkve u koju se ljudi taj dan skupljaju, da se ispovjede, pričeste i mole (ARj). V. otpuštenje, prostinja.

Opsjednuti, opsjediti, opsjesti — zauzeti, obuzeti, osvojiti. O vragu koji zauzme čovjeka (Osoba od đavla opsjednuta. Sch.-P. 737). V. ARj.

Opsjeđenik m osoba opsjednuta od vraga (A. d. Costa I 62).

Opsluženje gl. im. od opslužiti; djelovanje, vršenje dužnosti; vršenje redovn. pravila (Ima činit pokoru ... u kakvu manastiru od velika obsluženja. Dobretić 121. V. i Cr., KP II 2, 7), prema lat. observantia (isp. opservant — TL 127).

Opslužilac, opslužitelj m tko vrši zakon, dužnosti, vjerske ili redovničke propise. U starije vrijeme (ARj).

Opslužiti — izvršiti zakon ili nauk Božji, crkvene ili redovničke propise i sl. (Ki se od Dive hti roditi i sam divstvo obslužiti. Marulić 269. Hodim u crkvu ... za obslužiti zapovid crkvenu. Kadčić 13).

Opsluživati, opslužavati nesvr. prema svr. opslužiti (ARj).

Opsovati — psovkom pogrditi, pohuliti, pogrditi nešto sveto (Opsovaste Boga i svete. Marulić 304). V. psovati.

* **Osamdnevnica** ž vrijeme od 8 dana; pobožnost koja se vrši kroz 8 dana poslije neke svetkovine (Sch.-P. 478). V. osmina.

Oskropiti — isto što kropiti (Kadčić 165; A. d. Costa I 176 s.).

Oskvrna, oskvrnja, oskvrnost ž ljaga, grijeh; obeščašćenje sv. mjesta (crkve, groblja), osoba Bogu posvećenih, tjelesa mrtvih (ARj). V. oskvrnjenje, violacija — TL 198.

Oskvrnitelj, ockvrnitelj m tko čini oskvrnu. (Oskvrnitelji crkovni. A. d. Costa II 148. V. još Kadčić 333; Cr., Pr. 404).

Oskvrniti, ockvrniti, oskvrnuti, ockvrnuti, oskvrnjiti, oskvrnjaviti — okaljati, opoganiti, obeščastiti, napraviti oskvrnu (Kad se razumi crkva ockvrnjena. Kadčić 81. Oskvrnuta crkva ima se pomiriti. Št. I 377. V. ARj. Isp. skvrniti, violati — TL 198.

Oskvrnjenik m oskvrnjen čovjek (A. d. Costa I 19).

Oskvrnjenstvo s stanje onoga što je oskvrnjeno. U starije doba (ARj).

Oskvrnjenje, ockvrnjenje, oskvrnuće gl. im. od oskvrniti, oskvrnuti; isto što oskvrna (Ova rečena razgovaranja jesu . . . podložna ockvrnjenju pečata svete ispovidi. Kadčić 319. V. ARj).

Oskvrnjivati, oskvrnivati, ockvrnjivati nesvr. prema svr. oskvrniti (Kad ubojstvo ockvrnjuje crkvu? Kadčić 79. V. ARj).

Oslužitelj m isto što poslužnik (Što je dužan činiti oslužitelj odpijući misu? Kadčić 92).

Osmina ž 1. osmi dan iza blagdana (Od čiste sride do osmine Uskrsa. Dobretić 577); 2. vrijeme od osam dana iza blagdana, svetkovanje blagdana kroz osam dana (Zabranjuje se mise mrtačke govorit među osminu vodokršta. Dobretić 376. V. još Št. I 339; Kn. 128 s.; ARj; Par.); 3. sedmica dana jer se broji i osmi dan, npr. od nedjelje do nedjelje (U prišašću tri osmine nediljne uzdrže se. A. d. Costa I 122). Isp. osamdnevnica, oktava — TL 125.

Osmrtnica ž 1. štampana objava o čijoj smrti; 2. govor u spomen pokojnika. ARj; Par.; Ben.; DDM.

Osoba ž (u starije doba i: **osopstvo** s) — što je o sebi, odjelito, lice, kip, čovjek. Često u svezi: druga osoba Presv. Trojstva (Bakšić 154), tri božanske osobe (Bakšić 293) i sl. V. sopstvo.

Ostriženje gl. im. od ostrići; šišanje kose kod ulaska u klerički stalež; ošišano mjesto na glavi s vijencem kose naokolo kod klerika, redovnika (Što je kavka oli ostriženje vlasih? Kadčić 30). V. striženje, postrig, prvostrig, vijenac, ćelika — TG 70, kauka — TG 129, tonsura — TL 189.

Osuda ž (u starije vrijeme i: **osud** m, **odsuda** ž) — sud, presuda; Božji sud nad grešnikom, osobito na času smrti i na Sudnji dan (Ali mu je bilo pričeštenje na osudu. Kadčić 148. V. ARj). Isp. osuđenje.

Osuditi, odsuditi — izreći sud; posebno: izreći sud nad grešnikom na smrti ili na Sudnji dan (Bit imate osujeni. Marulić 294. Ako se pokornik i osudi u muke paklene. Dobretić 74. V. i ARj; Par.).

Osuđenica ž ženska osoba ili duša osuđena u paklene muke (ARj).

Osuđenik (kod nekih starijih pisaca i: **osuđenjak**) m tko je osuđen na vječne muke (ARj i dr.).

Osuđenje, odsuđenje gl. im. od osuditi, odsuditi; isto što osuda (Dostojni ste osujenja. Marulić 294. V. ARj).

Osuđivati nesvr. prema svr. osuditi (Dobretić 92).

Osvećenje gl. im. od osvetiti; blagoslov, posveta (u Ist. crkvi): osvećenje crkve (Kn. 88. V. ARj; DDM).

Osvećivati, osveštavati nesvr. prema svr. osvetiti, osveštati (ARj; Par.; DDM).

Osvetiti, osveštati — učiniti da nešto bude sveto, posvetiti. U Ist. crkvi (ARj; Par.; DDM).

Oškropiti — isto što kropiti (Da se blagosove i oškrope vodom blagosovljenom. Dobretić 395. V. i ARj; Par., DDM i dr.).

Otac m tko daje život, roditelj. Tako se zove prva osoba Presv. Trojstva (Iv. 5, 20; Mark. 14, 36), Bog prema ljudima (Mat. 6, 26); svetac uopće (sv. otac Nikola); stari crkveni pisci, npr. sv. Augustin, sv. Jeronim, sv. Ambrozije . . . (Buj. I 39; Bakšić 403; Ž. I 26); pravednici Starog zavjeta koji su u Limbu čekali Kristov dolazak (Abraham, Jakov, Izak . . .); članovi crkvenih sabora (biskupi, vrhovne starješine svećenih redova); svećenik, ispovjednik; redovnik, fratar, kaluđer (Cr., KP II 2, 236); papa (Sv. Otac Papa); kršćani koji se brinu za crkvenu imovinu, npr. u svezi »Crkveni oci« (Št. II 409 s.). Isp. roditelj.

Otajan pr. tajan, potajan; protivno očit, javan (Grišniku otajnomu i skrovitu može li se zakratiti pričeštenje? Kadčić 153).

Otajstven pr. tajanstven, pun tajne. Kod starijih pisaca (Jedinstvo tila otajstvenoga, koje jest sv. crkva. Kadčić 144) i u naše doba (Š).

Otajstvo s (u starije doba i: **otajna** ž, **otajnost** ž, **otajanstvo** s, **otajnstvo** s) — tajna; posebno: 1. duboka tajna kršć. vjere (Buj. I 38); 2. sakramenat (Sveto otajstvo oliti sakramenat od pokore. Dobretić 71), osobito sakramenat Euharistije, redovno u svezi: presveto, oltarsko O. (Buj. I 410). V. ARj; Par.; Ben.; DDM. Isp. svetotajstvo, svetokrovlje, svetoskrovlje, svetotajnost, misterij — TG 154, sakramenat — TL 169.

Othodnji pr. što se odnosi na othod. U svezi: o. dan — godišnji dan smrti pokojnika, tj. dan othoda s ovoga svijeta (ARj). V. ishodan, svakoljetnik.

Otkleti (se) — poreći, zakletvom poreći, ukinuti svoju kletvu (ARj).

* **Otkletva** ž zaklinjanje, izgon vraga iz osobe, npr. prigodom krštenja (Kn. 193). V. otklinjanje, zakletva.

* **Otklinjanje** gl. im. od otklinjati; isto što otkletva (Kn. 196; Ben.).

Otklinjati (se) nesvr. prema svr. otkleti (se). ARj.

Otkrivenje gl. im. od otkriti (stsl. ot'kr'venije) — 1. isto što objava (ARj; Ben.; Rajić 115 i passim); 2. naziv knjige Sv. pisma (Otkrivenje sv. Ivana apostola. Kn. 204. V. i Kn. 177; Ben.; DDM. Isp. objavljenje, očitovanje pod 2, viđenje, apokalipsa — TG 44.

Otkup m (rjeđe: **otkupa** ž) — radnja kojom se što otkupljuje; oslobađanje od vlasti pakla, spasenje (Hoće li jim odkup dati zemlje, kuće i dukati? Marulić 323. V. i ARj; Par.; Ben. i dr.). Isp. otkupljenje.

Otkupan pr. što pripada otkupu (ARj; Par.).

Otkupitelj m tko otkupljuje, spašava; Isus koji je smrću na križu otkupio svijet (Po došastju odkupitelja svita. Dobretić 2. V. još ARj; Par. i dr.). Isp. iskupitelj.

Otkupiti — izbaviti, osloboditi; izbaviti ispod vlasti sotone, pakla; spasiti. Od XIV st. (ARj; Par. i dr.). Isp. iskupiti.

Otkupljenik m otkupljen čovjek (ARj; Par. i dr.). V. iskupljenik.

Otkupljenje gl. im. od otkupiti; isto što otkup. Kod starijih pisaca (Za sve blago, ko pušćaju, odkupljenja ne imaju. Marulić 323) i u naše doba (Š). V. iskupljenje.

Otkupljivati nesvr. iter. prema svr. otkupiti, izvedeno od otkupljati (Marulić 190; Kadčić 352 i dr.). V. iskupljivati.

* **Otmet** m isto što odmet. U starije vrijeme (Ot riniganiê ili ot'meta. Kolunić 216).

* **Otmetnik** m isto što odmetnik. U starijem jeziku (Trimi zakoni zove pismo človika apostatu, to e krivi krst'ênin, otmet'nik boga. Kolunić 216).

Otpad m napuštanje, udaljivanje, odmetnuće: od Boga (Kn. 122), od kršćanske vjere (Bel. I 349), od redovn. staleža (Bel. I 354)... V. otpadništvo.

Otpadati nesvr. prema svr. otpasti (Dobretić 158).

Otpadnica ž žena koja se odmetnula od Boga, vjere, Crkve... (ARj; Par.). V. razmetnica.

Otpadnički pr. koji pripada otpadnicima (ARj; Par.).

Otpadnik m čovjek koji je otpao od vjere (Poluvirci oliti odpadnici od vire svete. Dobretić 30. V. još Bel. I 120, 349; Kn. 31, 313; Cr., Pr. 253), od redovn. staleža (Bel. 216). V. razmetnik.

Otpadništvo s isto što otpad, tj. odmetnuće: od vjere (Bel. I 349; Ž. II 103), od svećeničkog staleža (Ž. II 103), od redovništva (Ž. II 103), od posluha crkvenim zakonima (Ž. II 103)...

Otpasti — odmetnuti se, odvrći se: od vjere, Crkve (Ovi misnik premda je odpo od crkve. Dobretić 114), od redovništva (Otpadši od staleža redovničkoga. Bel. I 354)...

Otpijevanje gl. im. od otpijevati; isto što načelka (DDM).

Otpijevati nesvr. prema svr. otpjeti. U starijih pisaca (v. oslužitelj) i danas u Blatu na Korčuli (npr. Hodi otpij misu. Š).

Otpis m pismeni odgovor crkvenog poglavara na molbu podložnika (Kadčić 482; Ž. I 239; Rog. 97, 124; Cr., Pr. 19). V. otpisanje, odgovor, reskript — TL 162.

Otpisanje gl. im. od otpisati; isto što otpis (A. d. Costa I 240).

***Otpisatelj** m crkveni poglavar koji šalje otpis (Rog. 124).

Otpjeti — pjevajući odgovoriti; odgovarati svećeniku (ne pjevati!) kod mise (Valja da i misnici pomnju, koga zovu za odpiti misu. Kadčić 92).

***Otpjev** m isto što načelka (DDM).

Otpojati – otpjevati, ispjevati; posebno (u Ist. crkvi) ispjevati liturgiju (ARj).

Otpusnica ž pismo, isprava o otpustu; posebno: otpusno pismo koje dobije klerik, da može prijeći u drugu biskupiju (Cr., KP II 1, 21), da može biti ređen od drugog biskupa (Cr., Pr. 182); pismo koje dobije redovnik od svoga poglavara, da može biti ređen (Cr., Pr. 183). V. otpustan, dimisorije — TL 43.

Otpust m 1. ublaženje zakona u posebnom slučaju (Rog. 137. V. dispensa – TL 44, indult – TL 63); 2. (u Ist. crkvi) molitva na svršetku službe Božje (Pavić 22). U svezi: o. grijeha — praštanje grijeha (DDM).

Otpustan pr. koji se može otpustiti, oprostiti. U svezi: o. grijeh („grih otpustni". Kolunić 4) — mali, laki grijeh (v. otpustiv, oprostan); otpusno pismo — isto što otpusnica (Cr., KP II 1, 19; Rog. 502).

Otpustiti — pustiti koga da ode; oprostiti; osloboditi; posebno: 1. oprostiti dugove, grijehe (Da je Bog... odpustio grih istočni. Dobretić 41); 2. osloboditi od obaveze zakona, dati otpust (Zakon crkveni, kojega sami papa može odpustiti. Kadčić 482. Za odpustiti od zaprika razčinjivi... A. d. Costa I 167. V. oprostiti, dispensati — TL 44).

Otpustiv, otpustljiv, otpuštljiv pr. isto što otpustan (ARj).

Otpuštenje gl. im. od otpuštati; praštanje grijeha (Buj. II 82), davanje otpusta (Rog. 137).

Otpuštati nesvr. prema svr. otpustiti; praštati grijeh (Buj. I 219; II 83), oslobađati od obaveze zakona (A. d. Costa I 235; Rog. 137).

Otpuštenje gl. im. od otpustiti; praštanje grijeha (Prima... odpuštenje griha istočnoga. Dobretić 38. V. još Obr. 90; Kn. 288; Buj. I 217), oslobođenje od obaveza zakona (Odpuštenja u prvo kolino nikad se ne mogu dati. A. d. Costa I 167. V. još Kadčić 416; Ž. I 243). Isp. oproštenje.

Otrebnik m isto što čistilište. U starijem jeziku (ARj).

Otvrdnost ž svojstvo, stanje onoga koji je otvrdnuo, npr. u grijehu (Sagriši smrtno s otvrdnošću. A. d. Costa II 192). V. otvrdnuće.

Otvrdnuće gl. im. od otvrdnuti; isto što otvrdnost. U starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š).

Otvrdnuti, otvrnuti — postati tvrd, izgubiti savjest, padati često u grijeh (Poljari... otvrdnuti u grihu i prilični. Kadčić 232. V. ARj).

Ovlasnica ž pismo kojim se nekome daje ovlast (Cr., Pr. 367).

Ovlast ž stanje kad je tko ovlašten, kad mu je dana vlast; povjerena vlast (Podjeljivanje habitualnih ovlasti. Cr., KP I 683).

Ovlastiti — povjeriti kome vlast, dati kome ovlast (Djelitelj sakramenata mora biti sposoban ovlašćen. Sch.-P. 492. Svećenik, koji je ovlašten da ispovijeda. Cr., KP II 2, 262).

Ovlašćivati nesvr. prema svr. ovlastiti (Cr., Pr. 224).

Ovlaštenik, ovlašćenik m tko ima ovlast (ARj; Par.).

Ovlaštenje, ovlašćenje gl. im. od ovlastiti; povjeravanje ovlasti (Sch.-P. 539; Cr., Pr. 24, 198).

Ovratnik m marama, povez što se nosi oko vrata; dio odjeće svjetovnih svećenika (Št. I 438. V. prsnica, kolar — TL 82, redovn. pripravnica (Š).

Oziv (odziv) m jeka, odjek; isto što napovijed (u Zagrebu).

P

Pakao m prvotno smola, katran (isp. stsl. p'kl' — smola), zatim: mjesto vječnih muka za vragove i grešnike, jer se drži, da u paklu gori oganj, zapaljena smola; sotonska vlast (Raumer 414 ss.; Krek 422; Brückner 182; Miklošić, Term. DAW XXIV 49 s.; ARj i dr.). V. bezdan, jama, jaz, jezero. propast, rov, vječan, ad — TG 31, jeona — TG 115.

Paklen, pakljen, paklenski pr. 1. što pripada paklu: p. oganj, p. vrata, p. muke, p. vrag... (Čineći ga od sužnja paklenoga sinom Božjim. Dobretić 15 s.); 2. zao, opak, bezbožan. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 49; ARj; Par. i dr.

Paklenik, pakljenik, paklenjak m 1. isto što vrag; 2. osuđenik koji se muči u paklu. V. ARj; Par.; Bulat, JF V. 147.

Palica ž štap, batina. U svezi: biskupska p. (Št. I 433; Bel. I 255), pastirska p. (Sch. — P. 34) — biskupski štap. V. štap.

Pametan, pametljiv pr. mudar, razborit, koji je u pameti. U svezi: pametna, pametljiva molitva — molitva koja se obavlja samo pameću (Druga vrsta molitve jest molitva pametna, koja se samo pametju čini. P. Filipović 50. Kolikostruka je molitva?... jedna je glasovita, druga pametljiva. J. Filipović 278). V. spametljiv, promatranje.

Paperta, papraća, paprata, papratnja ž isto što preprata (ARj).

Pas m dio odijela za pasanje; dio svećeničkog ruha kod službe Božje (Odića misnička jest ova: naglavnik... pas, naručnik. Dobretić 395. V. i Št. I 428). Isp. pasac, pojas, cingul — TL 37.

Pasac m dem. od pâs; posebno: 1. isto što pâs; 2. dio haljine kod nekih redovnika. V. ARj i dr.

Pastva ž stado, paša. U svezi: duhovna p. (ili samo »pastva«) — rad oko spasenja duša (ARj; Par.; Št. I 1 s.).

Pavečerci m mn. večer uoči Badnjaka (ARj).

Pavečerje s, **pavečernica** ž (stsl. pavečernica. Jagić 22 s.) — isto što povečerje. U Ist. crkvi (ARj).

Pavečernji pr. što se odnosi na pavečerje (ARj).

Pečat m (u starini i ž) — 1. isto šo biljeg (Pečat jest jedno zlamenje oli jedan bilig duhovni u dušu primljen po rečeni sakramenti. Dobretić 19. V. i Kadčić 11; Sch. — P. 612); 2. tajna, kao što je tajno što je zapečaćeno, osobito ispovjedna tajna (Što je pečat od ispovidi? Jest jedna teška dužnost ispovidnika, s kojom je... držan mučati i držati skrovite grihe. Kadčić 317. V. i Št. II 325; Sch. — P. 612). Isp. tajna, sigil — TL 175.

Pečatiti — postavljati, udariti pečat (Red jest pravi sakramenat... i pečati bilig u duši. A. d. Costa I 143).

Pečatnica ž svečano papino pismo (U pečatnici oliti buli večere Gospodinove. Kadčić 274. V. i Cr., Pr. 4). Isp. bula — TL 35.

Pečatnik m u svezi: Veliki p. — zbirka svečanih papinih pisama (A. d. Costa I 4).

Pedesetica, pedesetka ž isto što pedesetnica pod 1 (ARj).

Pedesetnica ž (stsl. pet'deset'nica, petideset'nica. Miklošić, Term. DAW XXIV 25) — 1. blagdan Duhova koji se slavi pedeseti dan poslije Uskrsa (ARj); 2. posljednja nedjelja pred korizmu (Par.; Št. I 341; Kn. 135. V. petodeseti, petodesetica, kvinkvagezima — TL 103).

Pepelan, pepeljav pr. što pripada pepelu. U svezi: pepelna, pepeljava srijeda — isto što Pepelnica (ARj).

Pepelati (se), **pepeliti** (se), **pepeljati** (se), **pepeljiti** (se) — posipati (odn. dati sebi posuti) glavu pepelom na Čistu srijedu (ARj).

Pepelnica ž prva, čista, srijeda u korizmi, kad svećenik vjernicima u znak pokore posiplje glavu pepelom. (Isp. Jon. 3, 6; Mat. 11, 21; Cabrol II 2, 3037 ss.; Št. I 425; Kn. 120; Sch. — P. 249). V. pepelan, popelnica, srijeda.

Petak m (stsl. pet'k') — peti dan sedmice (v. sedmica). Često u svezi: Veliki p. (stsl. velik' pet'k') — petak u Velikom tjednu (Miklošić, Term. DAW XXIV 25; ARj; Cr., Pr. 170; Št. II 63; Sch. — P. 513; Kn. 46); svijetli p. — prvi p. po Uskrsu (ARj); rusani p. — prvi p. poslije Duhova (ARj); mladi ili prvi p. — prvi p. u mjesecu, posvećen Srcu Isusovu (Sch. — P. 744).

Petodeseti redni broj (pedeseti). U svezi: petodesêta nedjelja — isto što pedesetnica pod 2.

Petodesetica, petodesetnica, petodesnica ž isto što pedesetnica pod 2. U starijih pisaca (ARj).

Petohljebnica ž posuda za blagoslov kruha, vina i ulja (u Ist. crkvi). Pavić 14.

* **Petoknjižje** s zajednički naziv za prvih pet knjiga Sv. pisma Staroga zavjeta; od pet i knjiga (v. pentateuh — TG 174).

Pijevnica ž u crkvi mjesto gdje stoje oni koji čitaju i pjevaju. U Ist. crkvi (ARj; Pavić 12). V. pjevalište.

Pir (u bosanskom govoru: **pijer**) m gozba, svadba, posebno prigodom vjenčanja (Miklošić, Term. DAW XXIV 33; Kiparsky 53; ARj; Kadčić 410; Dobretić 105 i dr.).

Piran, pirni, pirnji, pirovan pr. što pripada piru, svadben (ARj).

Pirnica m i ž odrasla osoba, muška ili ženska, koja je na piru (ARj; Par.).

Pirnik m tko je na piru (ARj; Par).

Pirovati — gostiti se; činiti gozbu, svadbu, osobito prigodom vjenčanja (ARj; Par.; Dobretić 479 i dr.).

Pisac, pisalac m pisar, bilježnik; poznavalac, tumačitelj Mojsijeva zakona (prema grč. gramateús, lat. scriba). U starijih pisaca (ARj), dok je danas običnije »književnik« (Šarić, Zagoda: Mat. 8,19; Mark. 14,1...).

Pisanica ž što je napisano, pismo; posebno: 1. isto što poslanica pod 1 (ARj); 2. šareno uskrsno jaje (ARj;Par.).

Pisanija ž kupljenje milostinje za koji manastir, što ga čine kaluđeri i kod kojega zapisuju imena darovatelja, da ih mogu spominjati u molitvama. I tako skupljena milostinja zove se p. U Ist. crkvi (ARj;Par.).

Pismo s radnja kojom se piše, pisanje; nešto napisano, spis, knjiga. Posebno se tako zovu: 1. svete knjige Staroga i Novoga zavjeta, ili samo »pismo« i u mn. »pisma« (ARj h. a), ili u svezi »Sveto pismo« (U pismu svetomu staroga i novoga zakona. Dobretić 1. V. Bel I 4. Ovo je i danas najobičnije!), »Sveta pisma« (U svetih pismih. Bernardin 7); 2. pismeni akt Sv. Stolice, ili samo »pismo« (prema lat. Litterae), ili u svezi »apostolsko p.« (prema lat. Litterae Apostolicae), »okružno p.« (prema lat. Litterae Encyclicae. V. Rog. 240 s.; Herman 179. Isp. okružnica); 3. pismeni akt biskupa, obično u svezi »pastirsko p.« (Sch.-P. 52).

Pitomac m dječak koji se u sjemeništu odgaja za svećenika. U naše doba obično. V. alumni — TL 26.

Pjesma (u starije doba i: **pjesna, pjesan**; stsl. pêsn'. M Vat 46a, 70c, 103a...) ž ono što se pjeva, pjevanje, umjetnički sastav u stihovima; osobita vrsta poezije u Starom zavjetu (ARj. V. psalam - TG 185). U svezi: duhovna pobožna p. — pobožna pjesma različita sadržaja (Kn. 53,140), prema lat. canticum (v. kantik —TL 73); Pjesma nad pjesmama — naziv svete knjige Staroga zavjeta, prema lat. Cantica canticorum.

Pjevač, pjevalac m tko u crkvi pjeva: Tumačitelji zakona crkvenoga drže ju (kakvu) za red, kojega zovu pivalac. Kadčić 30. Red od pivalaca oliti kantura. Dobretić 280. V. i ARj. Isp. pojac, spjevalac, kantor —TL 74.

Pjevalište s mjesto u crkvi određeno za pjevanje (Oni imaju prvo najdostojnije misto u pivalištu oliti vam koru. A. d. Costa I 50. V. još Št. I 365; Rog. 183). Isp. pijevnica, kor —TG 133.

Plač m 1. naziv za tužne pjesme, tužaljke Jeremije proroka (ARj; Par.), prema lat. lamentatio (v. lamentacija —TL 103); 2. oduža pjesma o žalostima Bogorodice za vrijeme Isusove muke, ili samo »plač« ili u svezi »Gospin plač« (poznate su takve pjesme Divkovića, Babića, Kneževića).

Plaća, plata ž nagrada za posao, službu; posebno: 1. nagrada u nebu za dobar, krepostan život na zemlji (ARj); 2. isto što milostinja pod 4 (Može li misnik za jednu misu dvi plaće primiti? Kadčić 70).

Plaćati nesvr. prema svr. platiti.

Plašt m (stsl. plašt') — gornja haljina koja se nosi povrh ostaloga odijela; posebno: 1. dugo široko liturg. odijelo koje seže od vrata do gležnja (ARj; Št. I 435; Kn. 200. V. pluvijal —TL 137); 2. najgornja vancrkvena haljina kod nekih redovnika (Š).

Plaštanica, plaštenica ž u Ist. crkvi: 1. najgornja liturg. haljina, plašt (ARj); 2. plahta kojom se pokriva oltar (ARj); 3. tkanina, na kojoj je slika Kristova polaganja u grob, a izlaže se na Veliki petak narodu na cjelivanje (Pavić 14).

Platiti — dati plaću; nagraditi ili kazniti u drugom životu. U svezi: p. misu — dati prinos za misu. Od XIII st. (ARj).

Plav ž isto što lađica (Terzić 157).

Plavčica ž 1. starozavjetni kovčeg kod Židova, a u pren. smislu tako se zove Bogorodica (u nekih starijih pisaca. ARj); 2. isto što lađica (Terzić 335).

Plik m bijeli četverouglasti komadić platna kojim se pokriva kalež (Korporal i plik imadu bit od postava oliti platna lanenoga. Dobretić 395. V. i 275, 410). Isp. pokriv tjelesničić, ubrusac, pala —TL 130.

Plitica, plitnica ž mali pozlaćeni tanjurić što se upotrebljava kod službe Božje (Je li od potribe ticati... čašu i pliticu, t. j. kalež i patenu? Kadčić 38. Patena oliti plitnica. Dobretić 274. V. još A. d. Costa I 60; Št. I 447). Isp. patena —TL 133.

Plodiv pr. koji donosi plod. U svezi: milost plodiva – milost koja donosi plod (Milost zadovoljiva i milost plodiva oliti izvršiva. Kadčić 9), prema lat. gratia efficax. V. izvršiv.

Pobir m isto što bir (Mažuranić I 62).

Pobočan pr. što stoji kome o boku. U svezi: p. poslanik – kardinal kojega papa šalje da ga zastupa kao »alter ego« (Cr., Pr. 65), prema lat. legatus a latere (v. 1. legat – TL 105).

Pobožan pr. koji je odan Bogu, koji štuje Boga i ono što je sveto, koji je dobar... U starijih pisaca od XVIII st. (ARj) i u naše doba, osobito u svezi: p. djelo, p. čovjek, p. raspoloženje (Ž. II 375), p. život (Kn. 5), p. putnik – hodočasnik (Par.)... V. nabožan, redovan, redovnički.

* **Pobožanstveniti**, * **pobožanstviti** – približiti Bogu, učiniti sličnim Bogu. U naše vrijeme (Š). Isp. Kn. 5; Ž. II 3. V. božanstveniti.

Pobožnik m pobožan čovjek (ARj; Par.). V. redovnik.

Pobožnost ž (u starije doba i: **poboštvo** s, **pobožanstvo** s) – svojstvo onoga koji je pobožan; pobožno djelo (ARj; Ž. II 374; Bajić 89 i dr.). V. redovništvo pod 2.

Pobratim, pobratin m tko je uzet za brata, tko se je s kim pobratio. Običaj bratimljenja poznat je od starine. Često se spominje u nar. pjesmama. Poznat je i danas po nekim našim krajevima (npr. u Dalmaciji). Katkada se vrši u crkvi uz poseban obred, blagoslov (isp. M. Gavazzi, Vitalnost običaja pobratimstva i posestrimstva u sjevernoj Dalmaciji, Radovi instituta JAZU u Zadru, knjiga 2; Krek 595 ss.; ARj; DDM i dr.). Isp. posestrima.

Pobratimiti (se), **pobratiti** (se) – učiniti koga pobratimom, bratom; postati pobratim, brat (ARj; Par.; DDM). Isp. posestrimiti.

Pobratimski pr. što pripada pobratimima (ARj; Par.; DDM).

Pobratimstvo s stanje onih koji su se pobratimili (ARj; DDM). V. pobratim, posestrimstvo.

Počastan, počasni pr. koji je na počast, koji je u počasti. U svezi: počasni naslov – naslov koji se crkvenoj osobi daje iz počasti (monsignore, doktor, magister... Cr., KP II 2, 48) počasni kanonik – kanonik iz počasti, ne pravi k. (Cr., Pr. 87; Rog. 291). V. začastan.

Počimalja, počimaljka ž djevojka koja u crkvi počinje crkveno pjevanje. U Slavoniji (ARj; Š). V. vodilja.

Počinak m odmor, stanje kad tko počiva. U svezi: vječni p. – smrt, grob, kraljevstvo nebesko.

Počinuti (u starijem jeziku, prema stsl., i: **počiti**) – smiriti se, odmoriti se; umrijeti, jer pravednike iza smrti čeka odmor, počinak. Redovno u svezi: p. u miru, u Gospodinu (Da počinu u miru. Kadčić 102. Mladić... mirno počinuo jest u Gospodinu. A. d. Costa I 193. V. ARj i dr.).

Počivati nesvr. prema svr. počinuti; ležati sahranjen u grobu (Kojih tilesa ondi počivaju. Kadčić 83).

Podijeliti – udijeliti, dati. Često u svezi: p. sakramente (Ispovidnik... dužan je... podiliti ispovid, kad je moljen. Kadčić 241. Ako bi bio dužan ti misnik podiliti sakramente. Dobretić 14), p. nekome crkv. nadarbinu (Bel. I 173), p. oprost, povlasticu (Ž. I 252). Isp. dijeliti.

Podizanje gl. im. od podizati; dio mise kad se diže tijelo i krv Isusova na poklon vjernicima (ARj; Kn. 70; Sch.–P. 393).

Podjela ž dio, dioba; posebno: 1. isto što podjelba; 2. isto što milostinja pod 3. ARj.

* **Podjelba** ž davanje crkvene službe, nadarbine (Cr., Pr. 40). Često u svezi:: župa »slobodne podjelbe« – župa koju biskup slobodno podjeljuje bez posebnih formalnosti (Cr., Pr. 75, 273; Rog. 312), prema lat. parochia liberae collationis. V. podjela.

Podjelitelj m tko nešto dijeli; tko dijeli sakramente (Podilitelj svetih sakramenatah. Kadčić 111); tko daje kakvu povlasticu (Cr., Pr. 24; Ž. I 252).

Podjeljivati nesvr. prema svr. podijeliti: p. sakramente (Kadčić 187; Dobretić V; Cr., Pr. 153), p. crkvenu službu, nadarbinu (Bel. I 173 ss.; Cr., Pr. 40, 274).

Podloga, podlaga ž štogod što je podloženo (prema gl. podložiti, podlagati); stvar (voda, ulje...), čin, obred (pranje, mazanje...) kod dijeljenja sakramenata. U starije doba (Koja je materia oli podloga ovoga reda? Kadčić 32. Podlaga od krštenja jest voda naravna. Dobretić 24). Isp. lijes, stvar, stvor, tvar, materija – TL 111.

Podložnica ž podložna žena; redovnica koja je podložna starješici.

Podložnički pr. što pripada podložnicima. U svezi: podložničko bogoslužje — štovanje koje se iskazuje svetima i blaženima, najodličnijim Božjim podložnicima (Cr., Pr. 240), prema lat. cultus duliae (v. dulija —TG 75).

Podložnik m podložan čovjek, podanik; posebno: 1. podanik crkv. ili redovn. starješine (Po krštenju... činimo se podložnici svete crkve. Dobretić 38. Starišina bo je kako otac prama svojim podložnici. P. Filipović 15); 2. čovjek koji ima pravo primiti sakramenat (Sami čovik jest podložnik i primitelj sakramenata. Dobretić 19).

Područje s što je kome područno, pod rukom, vlašću; opseg crkv. vlasti, jurisdikcije, osobito u svezi: nutarnje ili vanjsko p., prema tome, da li je nekome dana vlast da je vrši samo tajno, u vezi s dijeljenjem sakramenata, ili je može vršiti i izvan dijeljenja sakramenata (Cr., Pr. 47), prema lat. »pro foro interno vel externo« (isp. Kod. kan. 202).

Podružan pr. koji je s kim u društvu kao drug s drugom. U svezi: podružna crkva, kuća... — isto što podružnica (isp. Cr., Pr. 273). V. filijalan —TL 55.

Podružnica ž samostan, kuća, crkva, župa... koja je ovisna o drugom samostanu, crkvi, župi (matici). Isp. Cr., Pr. 102, 270, 273. V. filijala —TL 55.

Poslužitelj m klerik koji ima prvi veći crkveni red; prema grč.—lat. subdiaconus. U starije doba (Koliko je redovah? ... 1. vratar, 2. štioc, 3. zaklinjavac, 4. svićar, 5. podslužitelj, 6. služitelj, 7. misnik. Kadčić 8. Isp. poslužitelj, služitelj, subđakon —TG 195.

Podslužiteljstvo s služba, red podslužitelja (Što je podslužiteljstvo iliti sudjakonat? Kadčić 37). V. poslužiteljstvo, subđakonat —TG 195.

Podstriženik m tko je podstrižen, tko ima ostriženje, redovnik. U starije vrijeme (ARj). V. postriženik.

Podušan pr. isto što savjestan. U svezi: podušni brav — brav koji se kolje za podušje, daću. U Srbiji (ARj).

Podušje s 1. milostinja, poklon što se daje za dušu pokojnika; 2. isto što daća. U Srbiji (ARj; Par.; Ben.).

Podvorba ž služenje, pomaganje, pratnja; pomaganje svećeniku kod oltara (Par.).

Podvornik m tko nekoga dvori; tko dvori svećenika kod mise (Št. II 20), kod dijeljenja sakramenata (Št. I 300). V. poslužnik.

Poglavar m zapovjednik, tko ima vlast; crkveni ili redovnički starješina, osobito u svezi: crkveni poglavari (Buj. II 163). redovnički poglavari (Cr., Pr. 107), vrhovni poglavar (Cr., Pr. 110), posluh poglavarima (Bajić 130)... V. naredbnik, starješina.

Poglavarica ž starješica kod redovnica. V. starješica.

Poglavarski pr. što pripada poglavarima, npr. poglavarska vlast (jurisdikcija). Ž. I 218; Cr., Pr. 110. V. starješinski.

Poglavarstvo s 1. vlast i dostojanstvo poglavara (ARj); 2. red anđela (Nad svako poglavarstvo i vlast i silu i gospodstvo. Zagoda: Ef. 1, 21,), prema lat. principatus. V. poglavlje pod 1.

Poglavlje s 1. isto što poglavarstvo pod 2 (u starijem jeziku. ARj); 2. kraći odlomak Sv. pisma što se čita u božanskom oficiju (Št. I 457. V. kapitul —TL 75).

Pogrditelj m čovjek koji psuje, vrijeđa Boga ili ono što je sveto (A. d. Costa I 177; Dobretić 308).

Pogrditi — osramotiti, obeščastiti, opsovati (U oholstvu svomu ki pogrdi Boga. Marulić 54).

Pogrđivati, pogrdivati nesvr. prema svr. pogrditi (Kadčić 253, 503).

Pogreb (u starini: **pogrob)** m ukop mrtvaca, sprovod, grob (ARj; Par.; Sch.—P. 483). V. sprovod.

Pogreban pr. koji pripada pogrebu (Ako bude umriti bez naredjenja pogrebnoga. A. d. Costa I 196). Često u svezi: pogrebna misa (Št. II 125, Sch.—P. 418), svečanost (Sch.—P. 483)... V. sprovodan.

Pogrebati, pogrobiti, pogrepsti — ukopati, sahraniti mrtvaca (ARj).

Pogrebavati, pogrobivati, pogrebljivati, pogrobljivati nesvr. prema svr. pogrebati (ARj).

* **Pogrebica** ž 1. molitve što se mole nad grobom; 2. prinos što se daje onome koji moli za mrtve. Par.

Pogrebište, pogrobište, pogreblje, pogroblje s isto što groblje (ARj).

Pogrebnica ž pogrebna pjesma (Par.).

Pogrebnik m 1. čovjek koji pogrebava (ARj; Ben.); 2. knjiga o pokopavanju mrtvih (Par.).

* **Pogrebnina** ž ukop, troškovi oko ukopa (Ben.).

Pogrešan pr. u kojemu je pogreška, zabluda, grijeh. U svezi: pogrešna savjest – savjest koja nije u ispravnom, istinitom stanju (Ž. I 271 ss.).

Pogreška ž ono, u čem se tko vara, pogriješi; katkada isto što grijeh (ARj), osobito – u naše doba – mali grijeh (Š). V. grijeh.

Pogriješiti – učiniti pogrešku, sagriješiti. Od XIII st. (ARj).

Pohađati nesvr. prema svr. pohoditi (ARj; Bajić 88; Cr., KP II 1, 159).

Pohod m polazak, odlazak, posjet; posebno: 1. službeni pregled župe, biskupije, redovničke zajednice i sl. (ARj; Rog. 233; Cr., KP II 2, 44; Cr., KP II 1, 159; Cr., Pr. 76. V. nadgledanje, vizitacija –TL 199); 2. posjet crkve, da se pozdravi Sakramenat ili da se dobije oprost (Bajić 88; Cr., Pr. 179); 3. biskupov posjet papi, redovno u svezi: »p. ad limina« (Cr., Pr. 76). V. pohođenje posjet.

Pohoditelj m tko čini pohod pod 1 (Pohoditelj oliti vižitatur od manastirah. Dobretić 128. V. Cr., Pr. 76, 112, 417). Isp. pohodnik, vizitator –TL 199.

Pohoditi – posjetiti, oblaziti; posebno: 1. obaviti službeni pregled župe, biskupije, redovničke zajednice i sl. (Koji ... zapričuju starišinam zakonitim pohoditi i oblaziti koludrice. Kadčić 305. V. i Cr., KP II 1, 159; II 2, 44); 2. iz pobožnosti posjetiti crkvu (ARj; Cr., Pr. 179); 3. u biblijskom smislu: obdariti milostima (Zagoda: Luk. 1,68), kazniti zbog grijeha (Daničić: II Mojs. 32,34; 34,7). Isp. nagledati, posjetiti, vizitirati –TL 199.

Pohodnik m isto što pohoditelj (Biskupu pohodniku pridavati potribna. A. d. Costa I 34).

Pohođanin m tko dolazi u pohod; član rodbine koji dolazi u pohode nevjesti (ARj).

Pohođenje gl. im. od pohoditi; 1. isto što pohod pod 1 (Dobretić 489); 2. isto što pohod pod 2 (A. d. Costa I 123);; 3. nagrada ili kazna sa strane Božje (Daničić, Šarić: Iz. 10,3); 4. blagdan Majke Božje 2. VII (ARj. V. vizitacija –TL 199).

Pohuliti – prezreti, opsovati, uvrijediti Boga ili nešto sveto (v. Šarić: III Mojs. 24,15; Mark. 3,29). Isp. psovati.

Pohvala ž hvala, slava; pohvalni govor, propovijed (ARj b. V. panađirik –TG 162). U mn. pohvale – jedan od kanonskih časova u oficiju (Par.; Rog. 182. Isp. slavoslovlje).

Poispovidjeti (se), **poispovjediti** (se) — ponovo (se) ispovjediti. U nekih starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š).

Poispovijedati (se) nesvr. prema svr. poispovidjeti (se). ARj.

Pojac, pojač m isto što pjevač; posebno: 1. služba u kaptolu: kanonik pojac, pjevač (Rog. 268 s., 482); 2. (u Ist. crkvi) crkveni pjevač, klerik koji ima jedan od nižih redova (ARj; Par.; Kn. 76; Rog. 168).

Pojas m 1. isto što pâs (ARj a. a; Par.; Kn. 312); 2. kleričko odijelo izvan službe Božje (Rog. 183).

Pojati – pjevati; posebno pjevati crkvene pjesme, misu, liturgiju. U starije doba češće (ARj; Par.), danas samo u Ist. crkvi (Š).

Pojutarje s, **pojutrica** ž prvi dan po krsnom imenu. Kod pravoslavnih (ARj). V. okrilje.

Pokaditi – izvršiti obred kađenja (ARj; Par.). V. kaditi.

Pokajanje gl. im. od pokajati (se); bol, kajanje za grijehe (Št. II 236; Ž. I 89), koje može biti savršeno i nesavršeno (Buj. II 50. V. kajanje, skrušenje, atricija –TL 29, kontricija –TL 93); 2. žaljenje, naricanje za mrtvim (u Crnoj Gori. ARj).

Pokajati (se) – žaliti, kajati se zbog grijeha (Marulić 149; Kadčić 73 i dr. V. kajati se, skrušiti se; 2. oplakati mrtvaca (Par.).

Pokajnica ž žena koja plače, nariče za mrtvim. U Crnoj Gori (ARj).

Pokajnik, pokajanik m čovjek koji se pokajao za grijehe (ARj).

* **Pokaznica** ž zlatna ili pozlaćena sprava u kojoj se Sakramenat izlaže na javno štovanje vjernika (Št. I 447; Kn. 89; Cr., Pr. 244). V. prikaznica, ostenzorij –TL 129.

Pokladan, pokladnji pr. što pripada pokladama (ARj).

Poklade ž mn. (rjeđe: **pokladi** m mn.) – vrijeme kad se prelazi iz mrsa u post; od kor. klad (koji je u klasti, kladem – ostaviti, ostaviti meso. Isp. mesopust). Kod katolika su

takvi dani samo pred korizmu (Najposlidnji dan od poklada oliti karnevala. Dobretić 490. V. i Sch.-P. 477), a kod pravoslavnih mogu biti poklade i ispred drugih postova: Božitnje, Petrove, Gospođine, Aranđelove... p. (v. ARj; Par.; Ben. i dr.). Isp. karneval –TL 79.

Pokladovati — provoditi poklade (ARj; Par.).

Poklanjati (se) nesvr. prema svr. pokloniti (se).

Poklecati nesvr. prema svr. pokleknuti (Marulić 266; Št. II 95).

Pokleknuti — pasti na koljena, prignuti koljeno iz poštovanja prema Bogu. Od XV st. (ARj; Par. i dr.).

Poklon m 1. isto što naklon (Marulić 66; Dobretić 67...); 2. dar što se prikazuje Bogu, žrtva (Marulić 59). U svezi: ići na p. — hodočastiti u sveto mjesto (Par.).

Poklonac m mala kapela, bez oltara, sa slikom kojeg sveca gdje se narod pokloni kad prolazi. Na Krku (ARj; Par.).

Poklonik m 1. tko iskazuje štovanje, tko se klanja Bogu (Daničić: Ps. 86,2); 2. isto što hodočasnik (Par.; Ben.).

Poklonitelj m isto što poklonik pod 1 (ARj).

Pokloniti se — isto što nakloniti se (Hotijući se pokloniti svetomu križu. Kadčić 91. V. još ARj; Par. i dr.).

* **Poklonstven** pr. što se odnosi na poklon. U svezi: poklonstveno bogoslužje — poklonstvo koje se iskazuje samo Bogu (Cr., Pr. 240. Isp. latrija — TG 144).

Poklonstvo s isto što poklon, naklon (Odmetao je... poklonstvo križa prisvetoga. A. d. Costa II 18. V. još ARj; Par.).

Pokoj m počinak, odmor, mir; blaženstvo pravednika na drugom svijetu, redovno u svezi »p. vječni« (Potežite se ulisti u oni pokoj neumrli. Kadčić 103. Pokoj vječni daruj im, Gospodine. Obr. 193 i passim. V. još ARj; Par. i dr.). Isp. ispokoj.

Pokojan, pokojni pr. koji je u miru, u pokoju, u vječnom blaženstvu; koji je umro. Često u svezi: pokojni Petar, Pavao (isp. ARj; Par.; Ben. i dr.). V. pokonji.

Pokojiti — biti u miru, u vječnom pokoju; pribaviti kome mir, vječni pokoj (ARj; Par.).

Pokojnica ž žena koja je u pokoju, koja je umrla (ARj; Par.; Ben. i dr.).

Pokojnički pr. što pripada pokojnicima (ARj; Ben. i dr.).

Pokojnik m tko je u pokoju, u vječnom blaženstvu; tko je umro (ARj; Par.; Sch.–P. 416 i dr.).

Pokonji pr. 1. zadnji, posljednji, najposljednji, npr. pokonje pomazanje (u starije doba. ARj. V. napokonji); 2. isto što pokojan (Par.).

Pokop m 1. ukop, pogreb, sprovod (ARj; Par.; Cr., Pr. 232, 237; Bel. I 346, II 227); 2. isto što groblje (ARj).

Pokopalac, pokopič, pokopnik m tko mrtve pokopava, grobar (ARj).

Pokopalište, pokopište, pokopje, pokoplje s isto što groblje (ARj).

Pokopan, pokopni pr. koji pripada pokopu, koji je u vezi s pokopom (U dan izodnji godišta pokopnoga. Dobretić 376). V. sprovodan.

Pokopanje gl. im. od pokopati; posebno: 1. isto što ukop, osobito ukop tijela Isusova (ARj; Par.); 2. grob Isusov što se na Veliki četvrtak napravi u crkvi (u Dubrovniku i Stonu. ARj); 3. obred Velikoga četvrtka kad se sprema, sahranjuje Sakramenat (u Desnama kod Metkovića. Š).

Pokopati — obaviti sprovod, sahraniti mrtvaca (Kadčić 17; Bel. I 346; II 227 i dr.). V. sahraniti, ukopati.

Pokopavati nesvr. prema svr. pokopati (ARj i dr.).

Pokora ž kazna; posebno: 1. kazna koju grešnik ima podnijeti za grijehe (ARj; Par.; Kn. 285); 2. sakramenat ispovijedi (U dilovanju s. ispovidi olti sakramenta od s. pokore. Zoričić 3. V. još Št. II 231; Buj. II 2; Sch.–P. 209 i dr.); 3. dobro djelo koje odredi ispovjednik grešniku kao kaznu za grijehe (Sch.–P. 586; Št. II 231).

Pokoran pr. 1. što pripada pokori (Što je zadovoljenje pokorno? Jest ko dobro dilo, naređeno pokorniku od misnika. Kadčić 352); 2. koji čini pokoru (ARj; Par.). U svezi: Prijestolje pokorno — pokorničarna (Rog. 238).

Pokoriti — kazniti; posebno: mučiti, moriti tijelo iz vrhunaravnih pobuda, činiti pokoru (ARj; Par.).

Pokornica ž 1. žena koja čini pokoru (ARj; Par.); 2. žena koja se ispovijeda (Pokornica valja da se postavi... na livu stranu misnika. Kadčić 243. V. i Cr., KP II 2, 159); 3. isto što pokorničarna (ne »ispovijedaonica«, kako veli ARj za primjer: Koji služeći u svetoj Pokornici Rimskoj, primaju daro-

ve. Kadčić 299). U svezi: pjesme pokornice — pokorni psalmi (Par.).

Pokorničar m svećenik koji ima posebnu vlast za ispovijedanje najtežih grijeha. Često u svezi: kanonik p. — kanonik s posebnom vlašću za ispovijedanje u katedralnim crkvama (Bel. I 266, 279; Št. II 270; Cr., Pr. 85; Rog. 207, 281); mali p. — svećenik koji ispovijeda vjernike prigodom jubileja u Rimu (Cr., Pr. 63; Rog. 239); veliki p. — osoba koja je na čelu pokorničarni (Kadčić 376; Cr., Pr. 63; Bel. I 214, II 157; Rog. 238). V. penitencijar —TL 134.

Pokorničarna ž. sudište Sv. Stolice za nutarnje područje (Cr., Pr. 63). V. pokoran, pokornica, penitencijarija —TL 135.

Pokornički pr. koji pripada pokori, pokornicima: pokorničke knjige, prema lat. libri poenitentiales (Rog. 19); pokornički psalmi (Kn. 173; Obr. 109).

Pokornik m 1. čovjek koji čini pokoru, koji se kaje za grijehe (ARj; Par.); 2. čovjek koji se ispovijeda (Kadčić 189; Zoričić 8; Buj. II 81; Št. II 259; Sch.—P. 537).

Pokrajina ž određeno područje, dio države. U svezi: crkvena p. — područje koje sačinjava više biskupija (Ž. I 241; Cr., KP I 129); redovnička p. — zajednica od više redovničkih kuća (Cr., Pr. 107). V. provincija —TL 155.

Pokrajinski pr. što pripada pokrajini: p. sabor (Bel. I 8; Cr., KP I 129; Ž. I 241, 253); p. redovnički poglavar (Cr., Pr. 107. V. provincijalan, provincijal — TL 156.

Pokretač m koji nešto pokreće; osoba koja pred nadležnim sudištem vodi raspravu za proglašenje blaženih ili svetih (Cr., Pr. 357). V. postulator —TL 140.

Pokriv m (Kadčić 89), **pokrivac** m (Kadčić 89), **pokrivač** m (Dobretić 395), **pokrivačić** m (Kanižlić 127), **pokrovčić** m (Št. I 434) — isto što plik.

Pokrivača ž rubac što ga nose žene na glavi; vel što ga na glavi nose redovnice. U starije doba (ARj). V. svilenica, vel —TL 193.

Pokropiti — isto što kropiti (Pokropiti ćeš mene, Gospodine. Kašić 101).

Pokrovitelj m zaštitnik; posebno: 1. Bog, svetac kao zaštitnik svojih štovatelja, mjesta, župe (ARj; Cr., Pr. 99); 2. kardinal zaštitnik crkvenog reda, obično u svezi »kardinal ili stožernik p.« (Cr., Pr. 110; KP II 2, 28). Isp. zaštitnik, protektor —TL 154.

Pokroviteljstvo s čast, služba pokrovitelja (Cr., KP II 2, 28).

Polaganje gl. im. od polagati. U svezi: p. ruku — obred kod dijeljenja sakramenata, npr. krizme, reda . . . (Buj. I 271 i passim); p. zavjeta — redovničko zavjetovanje (Cr., KP II 2, 122).

Polnoćka, ponoćka, polnoćnica, ponoćnica, poloćnica, polunoćnica, polunoćnja ž služba Božja o ponoći, osobito između Badnjeg dana i Božića (ARj. V. i Par.; Kn. 140; Pavić 124).

Položiti — staviti, postaviti. U svezi: p. zavjete — zavjetovati se (Redovnici, koji su položili zavjete. Bel. I 222. V. i Cr., KP II 2, 122).

Poludavnica. poludnevnica ž zvono što u korizmi oko podne zove narod u crkvu. U južnih čakavaca (ARj).

Poludvostruk pr. napola dvostruk; negdašnji naziv za stepen svetkovine (ARj; Kn. 125, 126, 128). V. semiduplekis —TL 174.

Polugodišnjica, polugodnica ž daća što se daje pola godine nakon čije smrti. U Srbiji (ARj).

Polumjesec m dio pokaznice (Mali polumjesec, na kojem počiva Presveto. Kn. 89). V. lunula —TL 108.

Poluvjerac, polovjerac, poluvjernik, polovjernik m (stsl. poluvêrьcь') poluvjeran čovjek; isto što krivovjerac (pod 1 (Nije nikad dostojno primiti krštenje od poluvirca oliti eretika. Dobretić 32. V. još Miklošić, Term. DAW XXIV 43; Ivšić, Hrv. gl. leg. NV 39,6; Kadčić 382; ARj; Par.).

Poluvjeran, polovjeran, poluvjerski pr. koji napola vjeruje, koji pripada poluvjerju; isto što krivovjeran. U starije doba (ARj).

Poluvjerčiti se — postati poluvjerac (Kadčić 58).

Poluvjerje s, **poluvjernost** ž, **poluvjerstvo** s, **polovjerstvo** s vjera, nauk poluvjeraca. U starije vrijeme (Zabludiste još od vire, poluvirstva li prostire. Marulić 304. V. još Kadčić 274; Dobretić 50; ARj; Par.) V. krivovjerstvo.

Poluvjerka, poluvjernica ž poluvjerna žena; isto što krivovjernica (ARj).

Poluvjernički pr. što pripada poluvjernicima (ARj).

* **Poluzakladan** pr. napola zakladan. U svezi: poluzakladne mise (prema lat. ad instar manualium) – mise koje se ne mogu izreći ondje gdje bi se morale izreći, ili ih ne mogu izreći oni koji bi morali prema odredbama zaklade, pa se po zakonu ili dozvoli Sv. Stolice šalju drugim svećenicima da ih odsluže (Cr., Pr. 166).

* **Poluzavičaj** m privremeni boravak u nekom mjestu s nakanom, da se tu ostane veći dio godine, ili se toliko vremena stvarno ostane (Cr., Pr. 28). V. kvazidomicilij –TL 102.

* **Polužupa** ž župa u misijskoj zemlji (Cr., Pr. 50, 94; Rog. 151, 220, 313), prema lat. quasi–paroecia (Kod. kan. 216).

* **Polužupnik** m svećenik koji upravlja polužupom (Cr., Pr. 94; Rog. 313) prema lat. quasi–parochus (Kod. kan. 451).

Pomagač m tko nekome pomaže; svećenik koji pomaže nemoćna ili nevješta župnika (Cr., KP II 1, 237), prema lat. vicarius adiutor (v. vikar –TL 196).

Pomanjkanje, pomankanje gl. im. od pomanjkati, pomankati; nedostatak, pogreška, grijeh (Budući svaki čovik podložan pomanjkanju. Dobretić 440).

Pomanjkati, pomankati – nedostati, faliti, učiniti nedostatak; pogriješiti, sagriješiti (Kadčić 45; Dobretić 510; ARj).

Pomanjkavati, pomankavati nesvr. prema svr. pomanjkati, pomankati (ARj).

Pomast ž mast, ulje kojim se maže; posebno: 1. ulje kojim se maže kod dijeljenja sakramenata (Buj. II 219); 2. sakramenat koji se dijeli bolesnicima na umoru (isp. Jak. 5, 14.15), redovno u svezi: napokonja, najpokonja... p. (u starije doba. ARj); zadnja p. (Št. II 338; Sch.–P. 216); posljednja p. (Sch.–P. 623; Cr., Pr. 180); bolesnička p. (Kn. 307); sveta p. itd. V. pomazanje, ulje, krizma –TG 139.

Pomazanik m U Sv. pismu zovu se tako najprije starozavjetni kraljevi, proroci, svećenici (isp. Šarić: I Kralj. 16,6 i dr.), kasnije sam Krist (v. Krist –TG 134), pa novozavjetni svećenici, jer se kod rođenja mažu sv. uljem (Jagić 322; ARj).

Pomazanje gl. im. od pomazati; posebno: 1. mazanje uljem kod dijeljenja sakramenata (Buj. I 271; Kn. 198); 2. isto što pomast pod 2, obično u svezi: najkašnje, najposljednje, najpokonje, najzadnje p. (u starijem jeziku. ARj); posljednje p. (Buj. II 204 ss.; Obr. 103); bolesničko p. (Kn. 309), zadnje p. (u Blatu na Korčuli. Š. V. i ARj); sveto p. itd.

Pomazati – mazati uljem (kraljeve, proroke, svećenike. V. pomazanik); mazati sv. uljem kod dijeljenja sakramenata: krštenja, krizme, reda, posljednje pomasti (ARj. Isp. pomazanje).

Pomazivati nesvr. iter. prema svr. pomazati (Dobretić 45; Buj. II 219).

Pomen m uspomena; crkv. obred (u Ist. crkvi za ispokoj čije duše. Od XIII st. (ARj; DDM).

Pomičan (u starije doba i: **pomičniv**) pr. koji se pomiče, nepostojan. Često o blagdanu koji se ne slavi u određeni dan (Bel. I 233; Kn. 125, 144; A. d. Costa I 122); o župi, odn. župniku (pomične župe, pomični župnici) kojega biskup može ukloniti sa župe bez posebnog procesa (Cr., KP II 1, 215. V. neuklonjiv, uklonjiv.

Pomilovati – pogladiti, smilovati se. Često u molitvi Bogu, da se smiluje i oprosti grijehe (Grišni smo, Bože mi,... pomiluj. Marulić 21), osobito u litanijama: Gospodine, pomiluj; Kriste, pomiluj...; prema grč.–lat. Kyrie eleison (u starijem jeziku, dok se danas redovno moli: Gospodine, smiluj se. V. smilovati se).

Pomiran, pomirljiv, * **pomirovan,** * **pomirben** pr. koji pomiruje. Često o žrtvi, koja čovjeka izmiruje s Bogom, osobito o žrtvi križa (Pomirna žrtva. Buj. I 454), mise (Pomirna žrtva. Buj. I 511. Pomirovna ž. Št. II 35. Pomirbena ž. Kn. 273), jer se u misi obnavlja žrtva križa.

* **Pomirba** ž 1. čin kojim se s Bogom ili Crkvom izmiruje Bogu posvećena osoba, sveta stvar ili mjesto koje je bilo obeščašćeno (Pomirba oskvrnjene crkve. Bel. I 254); 2. ispovijed; 3. dizanje suspenzije s klerika. V. izmirenje, pomirenje, rekoncilijacija –TL 160.

Pomirenje gl. im. od pomiriti; isto što pomirba: Pomirenje oskvrnjene crkve (Št. I 375); pomirenje groblja (Kn. 323).

Pomiritelj m koji koga s kim pomiri. O Isusu koji pomiruje Boga s čovjekom (Koji je zaštititelj i pomiritelj među Bogom i čovikom. Dobretić 243).

Pomiriti (se) – učiniti da tko bude miran; posebno: 1. obnoviti mir s Bogom (Isukrst pomiri vas narod čovičanski s ocem nebeskim. Dobretić 342); 2. ponovno blagosloviti sv. mjesto koje je bilo obeščašćeno (Oskvrnuta crkva ima se po-

miriti. Št. I 377. Da se dostojiš ovo groblje pomiriti i posvetiti. Kn. 323). V. izmiriti, smiriti, rekoncilijati —TL 160.

Pomoć ž radnja kojom se komu ili čemu pomaže. U svezi: Božja pomoć — pomoć koju Bog daje. Vrlo obično, osobito u nar. pjesmama (ARj).

Pomoćan, pomoćni pr. koji pomaže. Često u svezi: p. biskup — biskup koji pomaže ustoličenom biskupu u upravi biskupije (Cr., Pr. 77). V. augzilijaran —TL 30.

Pomoći — dati pomoć. Često o Božjoj pomoći ljudima, osobito u pozdravu i zakletvi: Pomozi Bog! Onako me Bog pomogao! (ARj; Par.).

Pomoćnica ž osoba koja pomaže. Često o Majci Božjoj koja pomaže svoje štovatelje, pa je i nazvana: Pomoćnica kršćana (isp. ARj a. a).

* **Pomoćnički** pr. koji pripada pomoćnicima. U naše doba (Š).

Pomoćnik m tko nekome pomaže; posebno: 1. Bog koji pomaže one koji ga zazivlju (Daničić i Šarić: Ps. 94,17); 2. svećenik koji pomaže župniku (Župnik ne more zatajati... svomu drugu i pomoćniku na župi. Dobretić 130. V. i Cr., Pr. 100). katkada u svezi: duhovni p. (Bel. I 297; Št. I 13); vikar p. (Rog. 470;) p. župnika, župski p. (Cr., KP II 1, 237 ss.), prema lat. vicarius cooperator (v. vikar —TL 196).

Pomoćništvo s pomoć, pomaganje; služba, nadarje župskog pomoćnika (Par.; Cr., Pr. 270), prema lat. coadiutoria (Kod. kan. 1412).

Pomolionik m isto što časoslov. U starije vrijeme (ARj).

Pomolište s mjesto gdje se moli, kućna kapela, crkvica. U nekih starijih pisaca (ARj).

Pomolitelj m tko moli; tko moli Boga za nekoga (ARj).

Pomoliti se (rjeđe bez »se«) — malo moliti, kratkom se molitvom Bogu obratiti. Obično od starine, osobito kao zaziv na početku službenih crkvenih molitava: Pomolimo se (Obr. 14 i passim), prema lat. oremus.

Ponedioničar m tko u ponedjeljak posti (ARj), svetkuje (Par.).

Ponedjeljak, ponedjelak, ponedionik, ponedjeljnik, ponedeljnik, ponedjelnik, pundejak (Jardas 43) m prvi dan po nedjelji (v. sedmica). ARj.

Ponizan (u starini i: **ponižan**) pr. smjeran, krotak, čedan; koji razmišlja o Božjoj neizmjernosti i svojoj ograničenosti, pa do sebe ne drže mnogo (isp. Bajić 202). Kristovim se sljedbenicima posebno preporučuje na budu ponizni (Mat. 11,29; Jak. 4,6 i dr.). V. smjeran, snižan.

Poniziti (se), **poničiti** (se) — učiniti koga poniznim, postati ponizan (isp. Luk. 14,11). ARj.

Ponizivati (se), **ponižati** (se), **ponižavati** (se), **poniživati** (se) nesvr. prema svr. poniziti (se). ARj.

Poniznost ž (u starijem jeziku od XVI do XVIII st. i: **poniženstvo** s) — svojstvo onoga koji je ponizan; kršć. krepost koja pripada stožernoj kreposti umjerenosti (isp. Raumer 402 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 48; Dobretić 63; Kadčić 100 s.; Bajić 202 i dr.). V. smjernost, sniženost.

Popelnica ž isto što Pepelnica. U Istri (Jardas 49).

* **Poprazničk**i pr. što dolazi poslije praznika, svetkovine (Popraznično vrijeme po Uskrsu 40 dana. Pavić 130).

* **Popričestan** pr. koji dolazi poslije pričesti. U svezi: popričesna molitva (ili samo: popričesna ž) — molitva u misi poslije pričesti, iza pričesne (Kn. 34, 139), prema lat. postcommunio (v. popričešćenje, postkomunija —TL 139).

Popričešćenje, popričeštenje s 1. isto što pričesna molitva (Kadčić 102. V. pričestan); 2. isto što popričesna molitva (Št. II 20. V. popričestan).

Popudbina (u starije doba i: **poputnina**) ž hrana što se daje za put; pričest na času smrti, kao hrana za put u vječnost (ARj; Sch.—P. 216; Cr., Pr. 170; Kn. 308; Ž. I 236). V. brašenica, putnički, putnina, vijatik — TL 195.

Popunjanje, popunjenje gl. im. od popunjati, popuniti. U svezi: kanonsko p. — podjeljivanje crkv. slušbe sa strane nadležne crkvene vlasti (Cr., Pr. 39,40), prema lat. provisio canonica (v. provizija —TL 156).

Poramenica ž isto što nadramenica. Vjenčić za članove III Reda sv. Franje (Zagreb 1929), str. 94.

Posestrima ž žena uzeta za sestru. Vrlo često, osobito u nar. pjesmama (ARj; Par.; DDM). V. pobratim.

Posestrimiti, posestriti — uzeti za sestru (ARj; Par.; DDM) Isp. sestrimiti, pobratimiti.

Posestrimstvo s odnos između posestrima (ARj; DDM; Par.). Isp. pobratimstvo.

Posinak (u starije vrijeme i: **posin**) m tko je uzet za sina. U svezi: p. Božji — kršćanin koji je po milosti postao sin Božji.

Posinaštvo, posinovstvo, * **posinstvo** s stanje onoga koji je posinak (ARj; Bakšić 7). V. posinovljenje.

Posiniti, posinoviti — uzeti za sina. Često o Bogu koji je ljude posinio po milosti (isp. ARj; Par.).

Posinovljenje, posinjenje gl. im. od posinoviti, posiniti; isto što posinaštvo (ARj).

Posjedovati nesvr. prema svr. posjesti (Koji su posidovani od hudobe u svomu tilu. Kadčić 25).

Posjesti — uzeti, zauzeti, obuzeti, osvojiti. O vragu koji zaposjedne čovjeka (Posidnuti od duha nečistoga. Dobretić 303).

Posjet m isto što pohod, osobito pod 2 (Posjet presv. oltarskomu sakramentu. Št. II 189).

Posjetiti — isto što pohoditi, osobito pod 2 (Posjetiti presv. oltarski sakramenat. Št. II 189).

Poslanica ž ono što je poslano, pismo; posebno: 1. naziv nekih knjiga Sv. pisma Novog zavjeta — apostolska pisma (isp. ARj; Št. II 9; Kn. 234 i dr. V. knjiga, pisanica, epistola — TG 90); 2. pismeni akt Sv. Stolice (Rog. 240).

Poslanik m tko je poslan od jedne vlasti k drugoj. U svezi: Božji p. — tko je od Boga poslan (Krist, apostoli, svećenici, misionari ...), da naviješta vjerske istine; papin p. — osoba koju papa s crkvenom vlašću šalje u različite strane svijeta (Bel. I 243; Cr., Pr. 65. V. nuncij — TL 122).

Poslanstvo s služba poslanika; propovijedanje kršć. nauka po katoličkim ili nekatoličkim zemljama (Cr., Pr. 99, 257. V. poslanje, misija — TL 116).

Poslanje gl. im. od poslati; posebno: 1. radnja kojom se na svijet šalje Bog Sin i Duh Sveti (ARj); 2. davanje vlasti od strane crkv. predstavnika, da netko može vršiti duhovnu pastvu (Buj. II 146; Št. I 13; Cr., Pr. 253. V. poslanstvo).

Poslati — opraviti, opremiti. O Bogu koji šalje na svijet svoga Sina (isp. Zagoda: Iv. 17, 3. 18. 23 i dr.), Duha Svetoga (Zagoda: Iv. 14, 26); koji pušta na svijet kazne zbog grijeha (isp. npr. izreku: Valja podnijeti ustrpljivo što Bog pošlje!).

Posluh m pokornost prema roditeljima, gospodarima u duhu četvrte Božje zapovijedi; pokoravanje crkvenim starješinama (Koji se tvrdoglavo ocipljuju od posluha svetoga otca pape. Kadčić 282); jedan od tri redovnička zavjeta po kojem je redovnik dužan pokoravati se zakonitim starješinama, redovno u svezi: zavjet posluha, redovnički posluh (Bajić 130), živjeti pod posluhom (Kadčić 174) i sl. V. poslušanje, poslušnost.

Poslušan pr. koji sluša, koji se pokorava starijima (Jesu li poslušni roditeljom i ostalim starijim? Kadčić 245).

Poslušanje gl. im. od poslušati; isto što posluh, npr. redovnički zavjet poslušanja (Bel. I 215; Rog. 566).

Poslušati — čuti, pokoriti se, biti poslušan Bogu (isp. Vuk: Mat. 17, 5), roditeljima (Dobretić 504), crkv. ili redovničkim starješinama ... V. slušati.

Poslušnica ž žensko koje je poslušno (ARj; Par.); pismena naredba redovn. starješine (Dobretić 324. V. obedijenca — TL 122).

Poslušnik m čovjek koji sluša (ARj; Par.); redovnik koji se zavjetovao na posluh, poslušan redovnik (ARj; Rog. 566).

Poslušnost ž svojstvo onoga koji je poslušan; isto što posluh (Poslušnost je bolja od žrtve. Šarić, I Kralj. 15, 22. Zavjet poslušnosti. Cr., KP II 2, 145).

Poslužba ž moljenje službene crkvene molitve. U starijem jeziku (ARj). V. časoslov.

Posluženje gl. im. od poslužiti; služba, dvorba, dijeljenje sakramenta (Dužnost ove skupšćine bila jest ... posluženje sakramenta od pokore. A. d. Costa I 98).

Poslužitelj m isto što podslužitelj (A. d. Costa I 19).

Poslužiteljstvo s isto što podslužiteljstvo (A. d. Costa I 153).

Poslužiti — biti na uslugu, podijeliti sakramenat. Od XIII st. (ARj).

Poslužnik m tko poslužuje;; tko dvori svećeniku kod službe Božje (Kn. 84, 146) osobito kod mise (Cr., Pr. 164). V. oslužitelj, podvornik, ministrant — TL 113.

Posrednica ž žena koja posreduje. Često o Majci Božjoj koja je p. milosti kod Isusa. V. sredostanica.

Posrednik m tko posreduje. O Kristu koji posreduje kod Oca za ljude (Jer je jedan Bog, i jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Krist Isus. Zagoda, I Tim. 2, 5); o svećeniku koji posreduje između Boga i ljudi (Misnik na oltaru jest jedan posrednik među Bogom i ljudma. Dobretić 397). V. srednik, sredostanac.

Posredništvo s posao, služba posrednika. U starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š).

Posredovati — vršiti službu posrednika, posrednice. Danas obično (Š).

Postaja ž mjesto gdje se stane; posebno: 1. bdjenje prvih kršćana uoči svetkovine, kao i mjesto — crkva — gdje se to bdjenje provodilo (Sch.-P. 249; Kn. 159. V. štacija — TL 185); 2. jedna od 14 slika ili križeva u crkvi gdje se stane kad se obavlja Križni put (Št. I 517; Sch.-P. 334. V. stajalište).

* **Postajan** pr. što pripada postaji: postajno bogoslužje (Kn. 158, 221 s.), papina postajna misa (Kn. 223), blagoslov postajnih križeva Križnog puta (Sch.-P. 334) . . .

Postrići — ostrići koga za znak da postaje kaluđer. U Ist. crkvi (ARj).

Postrig m šišanje, striženje; posebno (u Ist. crkvi): 1. primanje u manastir, monaška tonsura (Rog. 566; Cr., KP II 2. 237); 2. manastir u kojem se tko zakaluđerio (ARj). V. ostriženje.

Postrizati nesvr. prema svr. postrići (ARj).

Postriženik, postrižnik m tko je postrižen za kaluđera (ARj). V. podstriženik.

Postupak m u crkv. pravu odio koji govori o crkv. sudovima: O postupcima (Cr., Pr. 293), prema lat. De processibus (Kod. kan. 1552 ss.).

Postupan pr. što se odnosi na postupak: Kanonsko postupno pravo (Cr,, Pr. 293).

Postupnik m isto što stupajnik (Dobretić 408).

Posvećenički pr. što pripada posvećenicima (ARj).

Posvećenik m tko je posvećen, svećenik (Druge pomoćnike obraše, koje pope ili posvećenike nazvaše. A. d. Costa I 19).

Posvećeništvo s služba, čast posvećenika (A. d. Costa I 225).

Posvećenstvo s isto što posvećenje; sveć. ređenje (ARj).

Posvećenje gl. im. od posvetiti; posebno: 1. posveta osobe, stvari, mjesta (Crkva . . . gubi posvećenje kad je razrušena. Kadčić 82. Kalež i patena . . . ne gube posvećenja. Kn. 89. V. još Banovac 136; Cr., Pr. 227), osobito posveta biskupa (Cr., Pr. 74; Kn. 58); 2. isto što pretvorba (Kad misnik govoreći misu posli posvećenja padne na otaru . . . Dobretić 392); 3. isto što žrtva (u starije doba. ARj); 4. svetkovanje blagdana (ARj); 5. proglašenje svetim (v. kanonizacija — TG 124). Isp. svećenje, svedba.

Posvećivati (u starini i: **posvetivati)** nesvr. prema svr. posvetiti (Kadčić 108; Bel. I 181; ARj). Osobito često u svezi: milost posvećujuća — milost koja čovjeka posvećuje (Dobretić 3; Buj. I 20; Kanižlić 159; Bakšić 383; Št. II 155), prema lat. gratia sanctificans. V. posvetan.

Posvedba ž isto što posveta: pretvorba u misi (Buj. I 350), posvećenje crkve (Št. I 373) . . .

Posveta ž radnja kojom se nešto (osoba, stvar, mjesto . . .) posvećuje: Posveta biskupa (Kn. 292; Bel. I 181), posveta novoga hrama (Kn. 319) . . . V. posvećenje, posvedba.

Posvetan pr. koji pripada posveti, koji čini svetim, koji posvećuje. Često u svezi: milost posvetna — milost koja posvećuje (Buj. II 1, 43, 135; Ž. I 84). V. miločiniti, posvećivati, posvetilan, posvetiv, svetiv, svetočiniti, svetotvoran.

Posvetenjak m bijelo janje koje svećenik blagoslovi i koje se o Uskrsu zakolje i jede. U Poljicima (ARj).

Posvetilan pr. isto što posvetan. U nekih starijih pisaca (ARj).

Posvetilište s 1. žrtva uopće, kod Židova i pogana (ARj: Par.); 2. žrtva mise (Misa jest jedno posvetilište novoga zakona. Kadčić 60); 3. Sakramenat, Euharistija (u starije vrijeme. ARj).

Posvetilovati — žrtvovati, govoriti misu. U starijem jeziku (ARj).

Posvetinje ž mn. obredi i molitve kojima se mjesto ili stvari (crkva, žrtvenik, kalež . . .) uz mazanje sv. uljem Bogu posvećuju (Št. II 370). V. blagoslovine.

Posvetionik m 1. tko je posvećen, svećenik; 2. mjesto gdje se meću svete stvari koje nisu za porabu (v. posvetište, sakrarij — TL 170). U starije vrijeme (ARj).

Posvetište s 1. isto što posvetilište; 2. isto što posvetionik pod 2. U starijih pisaca (ARj).

Posvetitelj (u nekih starijih pisaca i : **posvetilac, posvetnik)** m tko posvećuje: Isus koji posvećuje ljude (Badrić 55). Duh sveti koji posvećuje duše (Ž. II 158); svećenik koji u ime Božje posvećuje (ARj); biskup koji posvećuje biskupa (Bel. I 181; Rog. 267), ulje (Št. I 418). V. svetitelj, suposvetitelj.

Posvetiti — učiniti koga ili što svetim; posebno: 1. posvetiti neko mjesto (Cr., Pr. 225); 2. p. osobu službi Božjoj (Dobretić 71; Kadčić 2); 3. p. čistoću Bogu (Kadčić 445); 4. p. biskupa (Terzić 407; Cr., Pr. 182); 5. p. kruh i vino u tijelo i krv Isusovu (Dobretić 271; Št. II 29); 6. proglasiti koga za sveca (ARj b.); 7. žrtvovati (ARj d.); 8. svetkovati blagdan (Dobretić 196; Banovac 135). V. svetiti, konsekrirati — TL 91.

Posvetiv, posvetljiv pr. isto što posvetan. U starijih pisaca (ARj).

Posvetnica ž isto što žrtva (Dobretić 340).

Posvjetovnjačenje gl. im. od posvjetovnjačiti (se); napuštanje reda i vraćanje u svijet (Cr., Pr. 136). V. sekularizacija — TL 173.

Posvjetovnjačiti (se) — postati sličan svjetovnjaku; postati svjetovnjak. O redovniku koji napušta red i vraća se u svijet (ARj; Cr., Pr. 136, 137); o duhovnoj osobi koja je primila svjetovnji duh (Š). V. sekularizirati se — TL 173.

Posvudan, *posvudašnji pr. koji je posvuda. O Bogu koji je na svakome mjestu (ARj; Š).

Posvudnost, *posvudašnjost ž svojstvo onoga koji je posvudan (ARj; Š).

Poškropiti — isto što okropiti. U starijih pisaca (Kadčić 122) i u naše vrijeme (Š).

Poštenje s svojstvo, čast onoga koji je pošten. U svezi: očito p. (Dobretić 557), p. općeno (Kadčić 431) i sl. — zapreka koja priječi sklapanje ženidbe (isp. Cr., Pr. 209), prema lat. publica honestas (Kod. kan. 1078); djevojačko p. — čast djevojke koja nije počinila nečisti grijeh (Kadčić 396).

Poštovan pr. koji je vrijedan štovanja; počasni naslov za redovnike, redovno u svezi: poštovani otac (Rog. 171).

Potaja ž što je tajno, potajno; u crkv. pravu zapreka koja zabranjuje tajne ženidbe (Bel. II 131), prema lat. clandestinitas (v. potajnost, skrovitost, klandestin — TL 80).

Potajan pr. što je tajno, sakriveno. U mn. ž potajne (tj. molitve) — dio mise koji se govori tiho (Dobretić 368, 409).

Potajnost ž isto što potaja (Sv. Crkva postavi rečenu zapriku od potajnosti. Kadčić 464. V. i Dobretić 568).

Potop m povodanj, poplava. U svezi: opći, općeni, općenski, općinski p. — kazna kojom je Bog kaznio grešne ljude u vrijeme Noevo (isp. I Mojs. 7; Mat. 24, 38; Raumer 326 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 34; ARj).

***Potpokretač** m zamjenik pokretača u postupku za proglašenje blaženim ili svetim (Cr., Pr. 357). V. vicepostulator — TL 195.

***Potpromicatelj** m zamjenik i pomoćnik promicatelja vjere (Cr., Pr. 358), prema lat. sub-promotor fidei (isp. Kod. kan. 2010).

Potvrda ž čin kojim se što potvrđuje sakramenat kojim se kršćaninu daje Duh Sveti U novije vrijeme (Sch.-P. 505; Bel. I 254; Št. II 170; Kn. 198 i dr.). V. potvrđenje, krizma — TG 139, berma — TL 32.

Potvrditi — podijeliti sakramenat potvrde (ARj).

Potvrđenik m koji je potvrđen, koji je primio sakramenat potvrde (Sch.-P. 219, 506; Kn. 198, 201 i dr.).

Potvrđenje gl. im. od potvrditi; isto što potvrda (Kadčić 112; Dobretić 52; Kn. 201).

Potvrđivati (u starije vrijeme i: **potvrdivati.** (ARj) — nesvr. prema svr. potvrditi (Dobretić 54; Kadčić 139; Badrić 48; Bel. I 346).

***Poučnički** pr. koji služi za pouku. U svezi: poučničko ulje — sveto (katekumensko) ulje kojim se vjernik maže kod primanja nekih sakramenata: krštenja, primanja svećeničkog reda... (Bel. I 255. V. pripitovnički, katekumen — TG 127).

Pouzdanje gl. im. od pouzdati se; raspoloženje kršćanina kojim vjeruje da će mu Bog pomoći u teškoćama (Bajić 152, 213; Ž. II 124).

Pouzdati se — imati uvjerenje, da će nam Bog u nevolji pomoći.

Povečerje s služba Božja iza večernje; posljednji dio dnevnoga božanskog oficija (Pavić 124; Št. I 473; Kn. 48). Isp. pavečerje, povečernja, kompletorij — TL 86.

Povečernja ž, * **povečernjica** ž isto što povečerje (ARj; Par.).

Povjeravati nesvr. prema svr. povjeriti (Cr., Pr. 47).

Povjerenik m čovjek povjerenja; osoba kojoj je povjerena koja crkvena služba (Cr., KP 1, 109). V. komesar — TL 85.

Povjeriti — predati kome što s povjerenjem; predati nekome duhovnu vlast (Cr., Pr. 47; Ž. I 240). V. ustupiti, vlast, subdelegirati — TL 181.

Povlastan pr. koji se odnosi na povlasticu. U svezi: povlasno pismo — pismo kojim se daje povlastica (Št. I 395).

Povlastica ž pogodnost koju crkveni poglavar daje trajno podložnicima (Bel. I 314; Št. I 394; Rog. 133; Ž. I 250; Cr., Pr. 23). V. privilegij — TL 148.

Povlastiti — obdariti duhovnom povlasticom osobu, mjesto, stvar, pobožnost. Često u izrazima: povlašten oltar, žrtvenik (Sch.-P. 280; Št. I 393. V. leđan — TL 104); povlaštena misa za mrtve (Sch.-P. 417); povlaštena ferija (Št. II 117; Sch.-P. 249. V. ferija — TL 53); povlaštena osmina (Št. II 117), oktava (Sch.-P. 245); povlaštena osoba (Cr., Pr. 24) ... V. privilegijati — TL 148.

Povlaštenik (povlašćenik) m osoba obdarena povlasticom (Rog. 134; Ž. I 251; Št. II 141 i dr.).

Povratan pr. koji se povraća. U svezi: p. grešnik — grešnik koji ponovno pada u isti grijeh (Št. II 330). V. preupadljiv, recidiv — TL 158.

Pozakoniti — učiniti da bude što po zakonu, da bude tko zakonit; uzeti za ženu po zakonu, vjenčati; refl. p. se — udati se, vjenčati se (ARj; Par.; DDM). Često u svezi: p. dijete (Kadčić 482; Bel. II 182; Rog. 138; Cr., Pr. 218). V. zakoniti.

Pozakonjivati nesvr. prema svr. pozakoniti (Bel. II 182; Cr., Pr. 218).

Pozdrav m (u starini i ž) — čin kojim se netko pozdravlja. U svezi: anđeoski, Gospin p. — navještenje rođenja Isusova (isp. Anuncijacija — TL 27); sjećanje na taj događaj tri

puta dnevno zvonjenjem i posebnom molitvom. Isp. ARj; Par.; DDM. V. pozdravljenje.

Pozdraviti — izreći kome pozdrav. U svezi: p. Gospu — izmoliti anđeoski pozdrav (v. pozdrav). U Dalmaciji (Š).

Pozdravljenje gl. im. od pozdraviti; isto što pozdrav: p. anđeosko (ARj; DDM).

Poziv m čin kojim nekoga zovemo; čin kojim Bog nekoga zove u svećenički ili redovnički stalež (Božanski poziv k službi pastirskoj. Sch.-P. 9. Poziv u redovnički stalež. Bajić 120). V. zvanje.

Požup m crkvenjak, sakristan. U Fužinama (ARj; Par.; Mažuranić IX 1286).

* **Požupa** ž služba, nadarje požupnika (Par.). V. kapelanija — TL 75.

* **Požupnik** m župski pomoćnik (Par.). V. kapelan — TL 75.

* **Prabilježnik** m počasni naslov za crkvene prelate rimske kurije (Cr., Pr. 64, 73). V. protonotar — TL 155.

Praštati nesvr. prema svr. prostiti (Prašta Gospodin Bog onomu, koji se pravedno i dobro ispovida. Kadčić 244).

Pratilac m isto što svjećonoša. U naše doba (Š).

Pratiti — sprovoditi koga čineći mu društvo; sprovoditi pokojnika na pokop (ARj).

Pratnja ž skup pratilaca; sprovod, pokop (ARj).

Pravan pr. koji pripada pravu, koji je u vezi s pravom. U svezi: pravna osoba — isto što moralna osoba (v. juridičan — TL 65, moralan — TL 118).

Pravda ž pravednost, sud, presuda; isto što bezgrešnost (Grih istočni jest jedno dignutje... pravde istočne. Dobretić 195). V. pravica.

Pravdati (se) — opravdati (se), obraniti (se) od grijeha pred Bogom (Vidite li, da se djelima pravda čovjek, a ne samom vjernom? Vuk: Jak. 2, 24).

Pravedan (u starije vrijeme još: **pravden, pravdan, pravetan)** pr. ispravan, koji je u skladu s pravdom; dobar, bogoljuban u biblijskom smislu (Zagoda: Mat. 1, 19; Luk. 1, 6...); nedužan, nevin (ARj).

Pravednički pr. što pripada pravednicima (Zagoda: Mat. 10, 41).

Pravednik (u starije doba i: **pravadnik, pravdenik**) m pravedan čovjek (Zagoda: Mat. 9,13; 10,41 ...; Ž. II 52; Sch.-P. 740; ARj).

Pravednost (u starini i: **pravetnost**) ž jedna od stožernih kreposti: trajno raspoloženje po kojem netko ima stalnu i nepokolebljivu volju dati svakome njegovo pravo (isp. Ž. II 274 ss.; ARj). V. pravica.

Pravica ž u crkv. jeziku katkada isto što pravda, pravednost. U starijih pisaca (ARj).

Pravičan pr. koji se drži pravice, pravedan (ARj).

Pravičnost ž svojstvo onoga koji je pravičan (ARj).

Pravilo s propis, odredba; posebno: 1. opća crkvena odredba (Cr., Pr. 8); 2. crkvena uredba prema kojoj imaju živjeti redovnici, kaluđeri (ARj; Rog. 495, 532; Cr., Pr. 128; Bajić 134. V. skaz, uprava, regula — TL 159). U svezi: p. mise — glavni dio mise (Par. V. kanon — TG 121).

Pravnik m čovjek koji se bavi pravom. U svezi: crkveni p. — tko poznaje kanonsko pravo (Cr., Pr. 14). V. kanonist — TG 122.

Pravo s nepovrediva moralna moć posjedovati, činiti ili tražiti nešto kao isključivo svoje (Ž. II 187. V. i Cr., KP I 1); nauk o pravu. U svezi: crkveno ili kanonsko p. — skup zakona kojima se ravna Katolička crkva (Bel. I 2; Rog. 15; Ž. II 185 ss.; Cr., KP I 3).

* **Pravomoć** ž vlast praštati ili zadržati grijehe u sakramentu pokore (Št. II 270). V. jurisdikcija — TL 69.

Pravoslavac (rjeđe: **pravoslavnik**) m čovjek pravoslavne vjere (ARj; DDM).

Pravoslavan pr. (stsl. pravoslav'n') — 1. pravovjeran, tko vjeruje što kršćanstvo uči (Svaka i osobita, koja su ... u pravoslavnomu Tridentinskomu saboru rasuđena. Kadčić 555); 2. pravovjeran u smislu Ist. crkve, koji pripada Ist. crkvi: Pravoslavna crkva (Cr., KP I 25), pravoslavno bogoslovlje (Ž. I 11) itd. Naš je naziv prijevod grč. orthódoksos (órthos — pravi: dóksa — mišljenje, vjera, slava). Prevodilac je krivo uzeo riječ dóksa u smislu »slava«, a trebalo je uzeti »vjera«, jer znači: tko je prave vjere, a ne prave slave. Naziv se proširio na Istoku poslije god. 843, kad je bio uveden praznik »pravoslavlja«, nakon što je svršila borba oko štovanja svetih slika, pa su oni, koji su bili za štovanje svetih slika, nazvani »pravoslavni«, za razliku od nepravovjernih. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 43; ARj; Par.; DDM; Blagovest 1959, br. 10, str. 144.

Pravoslavlje s (stsl. pravoslavije) — pravoslavna vjera ili crkva (ARj; Par.; DDM).

Pravovjerac, pravovjernik m pravovjeran čovjek (Kad pravovirac gubi viru? Kadčić 382. V. ARj; Par.; Ben.).

Pravovjeran pr. (stsl. pravovêr'n') — koji je prave vjere (Premda su odpali ... od obćine pravovirnih. Dobretić 115. V. još: Miklošić, Term. DAW XXIV 43; Meillet, Études 386; Terzić 139; Bakšić 95 i dr.). Isp. blagovjeran.

Pravovjerje s, **pravovjerstvo** s, **pravovjernost** ž (stsl. pravovêrije, pravovêr'stvo; prema grč. orthodoksía; isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 43; Meillet, Études 386) — prava vjera (Koji ... oznamuju Turke ... od stvari krstianskih na štetu pravovirstva. Kadčić 284. V. i ARj; Par.).

Pravovjerka (Kadčić 477), **pravovjernica** (A. d. Costa I 157) ž pravovjerna žena.

Pravovjerski pr. koji pripada pravovjercima, pravovjerju (A. d. Costa I 198).

Prazničan, praznički pr. koji pripada prazniku, praznicima (ARj; Ben.).

Praznik (u starini i: **prazdnik**) m dan kad se praznuje, kad ljudi ne rade; blagdan, svetac (osobito u Ist. crkvi). Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 21; Jagić 384; ARj; Par.; DDM; Ben. i dr.

Praznovati (ARj; Par.; DDM; Ben.), * **praznikovati** (Par.) — slaviti, svetkovati praznik.

Praznovjerac (ARj; Ben.; DDM), * **praznovjernik** (Št. I 241) m praznovjeran čovjek.

Praznovjeran pr. koji je odan praznovjerju (ARj; Par.; DDM; Št. I 241). V. sujevjeran, supersticiozan — TL 183.

Praznovjerje s, **praznovjerstvo** s, **praznovjernost** ž, **praznovjera** ž, **praznovjerica** ž prazno vjerovanje; grijeh protiv kreposti religije koji se sastoji u tome, da se Bogu iskazuje štovanje koje ne dolikuje; da se božansko štovanje iskazuje predmetima ... (ARj; Par.; DDM; Ben.). V. sujevjerje, učitanje, supersticija — TL 183.

Prebivalište s mjesto gdje se prebiva, stanuje; isto što svetohranište. U starijih pisaca (Dobretić 276).

Prečasnost ž svojstvo onoga koji je prečastan (ARj).

Prečastan pr. častan u najvećoj mjeri; počasni naslov višim svećenicima, crkv. prelatima: Prečasni Monsinjor (Cr., Pr. 73). V. prepodoban.

Prečist pr. čist u najvećoj mjeri. O Majci Božjoj (Prečista Djevica, Bogorodica, Gospođa...), kao i o onome što pripada Isusu i Mariji (Prečisto tijelo Isusovo, Prečisto Srce Marijino...).

Predaja ž usmeno pripovijedanje iz prošlih vremena, što se prenosi od koljena do koljena; nauk koji je Crkva usmeno primila od Isusa i apostola i do danas ga sačuvala, redovno u svezi: usmena p. (Bel. I 21), apostolska p. (Buj. I 37, 178), crkvena p. (Kn 21; Sch.-P. 68; Rog. 7; Ž. I 19; König 891 s.; Bakšić 96 i dr.). V. predanje, tradicija — TL 189.

Predanje, predavanje gl. im. od predati, predavati; posebno: 1. isto što predaja (Apostolska i crkvena pridanja... primam i grlim. Kadčić 554. Pridavanje... jest jedna uprava oli naučenje nepisano pridano po svemu svitu. A. d. Costa I 8); 2. odanost, posluh Bogu (Savršeno predanje volji Božjoj. Bajić 231).

'**Predglasje** s uvod; isto što predslovlje (Dobretić 409).

Predgovor m, **predgovorje** s početak, pristup; isto što predslovlje (ARj).

***Predispovijed** ž što je prije ispovijedi. U svezi: Pet predispovijedi — pet stvari potrebnih za ispovijed (Molitvenik F. A. Nuića 201).

Predlagač m tko nešto predlaže; vjernik koji predlaže da se pred nadležnim sudištem povede rasprava za proglašenje nekoga blaženim ili svetim (Cr., Pr. 357), prema lat. actor (Kod. kan. 2004).

Predloženje gl. im. od predložiti; (u Ist. crkvi) žrtvenik na koji se stavljaju prineseni darovi (Kn. 88). V. proskomidiarion — TG 184.

Predmnjeva ž u crkv. pravu nagađanje iz kojega nastaje neka vjerojatnost (Bel. I 326). V. presumpcija — TL 145.

Prednost ž svojstvo onoga koji je pred drugim; propis o tome, tko od fizičkih ili moralnih osoba ima biti prvi u različitim crkv. funkcijama, sastancima, saborima (Cr., Pr. 30, 67, 87; Rog. 476). V. precedencija — TL 141.

Predobrostiv pr. dobrostiv u najvećoj mjeri. Često o Bogu (npr. Predobrostivi moj Bože!) i Bogorodici (npr. Predobrostiva nebeska Majko!).

Predodređenje gl. im. od predodrediti; Božja volja koja čovjeka određuje za vječni život (ARj; Ben.). V. preodređenje, preodabranje, predestinacija — TL 142.

Predsjednik m čovjek kojemu je služba i čast da predsjeda; poglavar kod nekih redovnika (Rog. 495).

***Predslovlje** (Kanižlić 121; Kn. 33, 134, 245), ***predslavlje** (Št. II 14), **predoslovlje** (Kadčić 92) s dio mise prije kanona, uvod u kanon. V. predglasje, predgovor, preglasje, priglasje, prefacija — TL 143.

***Predstojnica** ž poglavarica u ženskom samostanu (Bel. I 228; Cr., Pr. 111, 116, 417; Rog. 495). V. nadstojnica.

Predstojnik m čovjek koji predstoji u prenesenom smislu; posebno: poglavar u nekih redovnika (Rog. 495), prema lat. praepositus (v. prepošt — TL 144). U svezi: apostolski p. — crkveni poglavar u misijskoj zemlji (Cr., Pr. 49, 69), prema lat. praefectus apostolicus (v. nadstojnik, nastojatelj, prefekt — TL 143). Isp. namjesnik.

***Predstojništvo** s služba, čast predstojnika. U svezi: apostolsko p. — čast, služba, područje vlasti apostolskog predstojnika (Cr., Pr. 49), prema lat. praefectura apostolica (v. prefektura — TL 143). Isp. nadstojništvo.

Predvečerje s isto što nadvečerje (ARj; Par.; Št. I 338 s.).

Predvidjeti — unaprijed vidjeti. O Bogu koji unaprijed vidi što će biti. V. previdjeti.

Preglasje s isto što predslovlje (ARj).

Pregledba ž pregledanje; služba pregledníka; službeno pregledanje knjiga koje se imaju štampati (Cr., Pr. 264). V. cenzura — TL 36.

Pregledník m u crkv. pravu osoba koja pregleda knjige koje se imaju štampati (Cr., Pr. 266). V. cenzor — TL 36.

Pregriješiti — isto što sagriješiti (Marulić 222).

Prekada, prekadnja ž kađenje, blagoslov s kađenjem. U Ist. crkvi (ARj; Par.; Ben.).

Prekaditi — okaditi, blagosloviti kadeći. U Ist. crkvi (ARj; Par.; Ben.).

Prekadnik m krsni kolač, jer ga sveštenik prekađuje (ARj).

Prekađivati nesvr. iter. prema svr. prekaditi (ARj; Par.).

Prekleti (se) — isto što prokleti (zakleti se). ARj.

Prekletstvo, prekletavstvo s isto što prokletstvo (ARj).

Preklinalac, preklinjalac, preklinavac m čovjek koji (se) preklinje (ARj). V. proklinač.

Preklinjalica ž žena koja (se) preklinje (ARj). V. proklinalica.

Preklinjati (se), **preklinati** (se) — nesvr. prema svr. prekleti (se). Često u svezi: kleti se i preklinjati (isp. Vuk: Mat. 26, 74). ARj. V. zaklinjati.

* **Prekodužan** pr. što je preko dužnosti. U svezi: prekodužna djela — dobra koja nismo dužni učiniti nego nam se samo savjetuju (Ž. I 213). V. superogatoran — TL 182.

Prekonaravan, prekonaravski pr. koji je preko naravi (ARj). V. svrhunaravan.

Prekoramenica ž haljina što je preko ramena; isto što nadramenica (Kanižlić 102).

Prekršiti — prelomiti, prekinuti; prestupiti obećanje, zakletvu, zavjet, zapovijed (ARj; Par.).

Preljub m (ARj; Par.; Bel. II 76; Buj. II 383; Ž. I 118), **preljuba** ž (ARj; Par.), **preljubočinstvo** s (ARj; Par.) — grijeh protiv bračne vjernosti (v. adulterij — TL 24). Isp. ljubodjejstvo, preljubodinstvo.

Preljubiti — učiniti preljub (ARj).

Preljubnica (ARj; Buj. II 383), **preljubočinica** (ARj) ž žena koja krši bračnu vjernost. V. preljubodivica.

Preljubnik (Buj. II 382; Bel. II 76), **preljubočinac** (ARj; Par.) m čovjek koji krši bračnu vjernost. V. preljubodilac.

Preljubodan pr. koij je odan preljubu (od preljub i odan). ARj.

Preljubodilac, preljubođinac, preljubodivac, preljubodivnik, preljubodjejnik, preljubodnik, preljubovnik m isto što preljubnik. U starijih pisaca (ARj).

Preljubodinstvo, preljubodivstvo, preljubodjejstvo, preljubovstvo s isto što preljub. U starijem jeziku (ARj).

Preljubodivica, preljubodivnica, preljubodjejnica, preljubodnica, preljubovnica ž isto što preljubnica. U starije doba (ARj).

Premilosrdan pr. koji je u najvećoj mjeri milosrdan. Često o Bogu, Isusu, Majci Božjoj (O primilosrdni Isuse... Terzić 158. V. Kn. 311 i dr.).

Premilostiv pr. koji je u najvećoj mjeri milostiv. Često o Bogu, Isusu, Majci Božjoj (ARj i dr.).

Preminovati nesvr. prema svr. preminuti (Koji priminuju u krilu svete matere Crkve. A. d. Costa I 195).

Preminuće gl. im. od preminuti; isto što smrt (ARj; Par.; Kn. 311).

Preminuti — minuti, poći na drugi svijet, umrijeti (Marulić 303; Terzić 213 i dr.).

Prenosnik m koji se prenosi, koji prenosi; posvećena kamenita ploča koja se uklapa u stol stalno neposvećena žrtvenika (Št. I 377). V. prijenosan.

Prenošenje gl. im. od prenositi. U svezi: p. svetkovine — kad se svetkovina slavi na koji drugi dan, a ne na svoj vlastiti (Sch.-P. 267). V. translacija — TL 190.

Preobraziti — promijeniti lik, oblik; promijeniti lik zasjavši u slavi. O Isusu na Taboru (I preobrazi se pred njima... Mat. 17, 2).

Preobraženje gl. im. od preobraziti (stsl. preobraženije) — proslava Isusa na Taboru, svetkovina (6. VIII) kojom se taj događaj slavi (Jagić 300; Pavić 129; ARj; Par.; DDM).

Preobuka ž isto što oblačenje (Š).

Preodabirati nesvr. prema svr. preodabrati (ARj).

Preodabranje gl. im. od preodabrati; isto što predodređenje (ARj).

Preodabrati — unaprijed odabrati za nebesku slavu (ARj). V. predestinirati — TL 142.

Preodrediti — unaprijed odrediti; isto što preodabrati (ARj).

Preodređenje gl. im. od preodrediti; isto što predodređenje. U starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š).

Preosvećenstvo s dostojanstvo onoga koji je preosvećen (v. preosvetiti).

Preosvetiti – veoma posvetiti. Oblik »preosvećen« (crkv.-slav. prêosvjaščen') dolazi često kao atribut uz riječi: biskup, patrijarha, metropolita, hram (u Ist. crkvi. ARj); dar, hostija, osobito u svezi »obred, liturgija ili misa preosvećenih darova« – obred mise na Veliki petak s Hostijom koja je dan prije posvećena (isp. Kn. 15, 152, 156, 217), prema lat. missa praesanctificatorum. V. pretposvetiti.

Prepodoban pr. isto što presvet, prečastan. U starijem jeziku (ARj).

Prepodobije s, **prepodobnost** ž svojstvo onoga koji je prepodoban. U starije vrijeme (ARj).

Prepodobiti (se) – iznova (se) poroditi. Često o duhovnom preporodu koji biva po sakramentima, osobito po krštenju (Ako se ko ne priporodi od vode i duha svetoga, ne će ulisti u kraljestvo nebesko. Kadčić 126. Isp. Iv. 3, 5). V. preroditi (se).

Preporođenje gl. im. od preporoditi se (Krštenje dakle daje nam milost od priporođenja duhovnoga. Dobretić 16. V. i Kadčić 12; Buj. I 70).

Preporučan pr. što nekoga preporučuje. U svezi: preporučno pismo – pismo crkv. poglavara, koje strani svećenik mora pokazati upravitelju crkve da može reći misu (Cr., Pr. 162). V. celebret – TL 36.

Preporučenje gl. im. od preporučiti (se); isto što preporuka (Način za priporučenje duše. Kašić 116).

Preporučiti (se) — povjeriti (se), predati (se) Bogu u molitvi, osobito na smrti (Priporuči se Bogu. Zoričić 12. Da li se može u srcu Bogu priporučiti. Kadčić 17. Dati s. ulje i dušu priporučiti. Zoričić 127).

Preporučivati (se), **preporučati** (se) nesvr. prema svr. preporučiti (se). Isp. Obr. 140; Kn. 311; ARj.

Preporuka ž povjeravanje, predanje, molitva Bogu, osobito na smrti (Preporuka duše. Kn. 311). V. preporučenje.

Prepoštovan pr. poštovan u najvećoj mjeri; počasni naslov za ugledne svećenike, prelate. U starijih pisaca (ARj). V. mnogopoštovan.

Preprata, priprata ž (stsl. papr't', paprat', prêprat'; ruski papert') – dio crkve gdje stoje žene (u pravoslavnih). ARj; Par. V. paperta.

Prepreka ž isto što smetnja. U nekih starijih pisaca (ARj).

Prereći – unaprijed reći; isto što proreći. U starije doba (ARj).

Preroditi (se) – isto što preporoditi (se). U starije vrijeme (Tko prirodjen ne bude od vode i duha svetoga. A. d. Costa I 130).

Preroðenje gl. im. od preroditi se (Uzrok ovoga duhovnoga prirodjenja. A. d. Costa I 131).

Preslavan pr. slavan u najvećoj mjeri. Često o Bogu, Bogorodici... (Preslavno Trojstvo, Preslavna Djevica Marija...). V. ARj.

Preslušnik m. 1. tko ne sluša (ARj); 2. klerik kojemu se povjerava izviđanje i upućivanje parnice na crkv. sudu (Cr., Pr. 298); 3. sudac kod Rimske Rote (Cr., Pr. 300). V. auditor – TL 30.

Presnik m prijesni kruh, hljeb. U svezi: dan, blagdan presnika – jedan od židovskih blagdana, prema lat. dies azymorum. U starijem jeziku (ARj).

Prestupak m prekršaj zapovijedi, grijeh (ARj; Ž. I 220).

Prestupalac, prestupitelj, prestupnik m čovjek koji krši zapovijed, grešnik (ARj).

1. **Prestupan** pr. koji pripada prestupku (ARj; Par.).

2. **Prestupan** pr. o godini kad je prijestup, o danu u koji je prijestup: prestupna godina, p. ljeto, p. dan (ARj; Par.).

Prestupati, prestupljati, prestupljivati nesvr. prema svr. prestupiti (Zašto je uvridio neizrečenu dobrotu Boga... pristupajući... zapovidi njegove. Dobretić 64. V. ARj; Par.).

Prestupiti – stupiti preko čega; prekršiti zapovijed, sagriješiti (Zapovidi kada tvoje pristupismo. Marulić 102. V. još Dobretić 485; Kadčić 114).

Prestupnica ž žena koja prestupi zapovijed, grešnica (isp. Vuk i Zagoda: I Tim 2, 14).

Presućansviti – promijeniti u drugo sućanstvo, lik. O promjeni biti kruha u tijelo Isusovo. U starije doba (ARj). V. pretvoriti.

Presućanstvo s promjena jednoga sućanstva u drugo. O promjeni biti kruha u tijelo Isusovo. U starije vrijeme (ARj). V. transupstancijacija — TL 190.

Presvajanje gl. im. od presvajati; isto što dosjelost (Cr., Pr. 23).

Presvet pr. svet u najvećoj mjeri. Često o Bogu (O presveta Trojice... Terzić 148. Presveto Trojstvo. Bakšić 1 i passim. Presveti oltarski sakramenat. Št. II 174), o Majci Božjoj (Presveta Djevica Marija...). Kao im. s Presveto — presv. olt. Sakramenat (Kn. 108, 166). V. svetosvet, prepodoban, svetoposvećen.

Presvijetao, presvijetli pr. svijetao u najvećoj mjeri; počasni naslov za crkvene dostojanstvenike (ARj; Cr., Pr. 73).

Preteča (u starini rjeđe: **pretecitelj, pretečitelj, pretečnik, pretek**; stsl. pred'teča) m tko pred kim teče, prethodnik. Redovno o sv. Ivanu Krstitelju kao o Kristovu prethodniku (Jagić 300; ARj; Ben. i dr.). V. prethoditelj.

Prethoditelj, prethodnik m isto što preteča. U nekih starijih pisaca (ARj).

Pretpjesan, pretpjesma, pretpjesmica, pretpjesnica ž isto što načelka. Kod nekih starijih pisaca (ARj).

Pretpjesnik m knjiga u kojoj su pretpjesni (ARj). Isp. antifonarij — TG 43.

* **Pretpjevak** m isto što načelka. U pobožnim nar. pjesmama (»Pritpivci Marijini«). Š.

Pretposvetiti — unaprijed posvetiti. Redovno u svezi: liturgija pretposvećenih darova (isp. Pavić 107). V. preosvetiti.

* **Pretpraznički** pr. što pripada pretprazničima: Pretprazničko vrijeme (Pavić 130).

Pretpraznik m dan pred praznikom, blagdanom. U starije vrijeme (ARj). V. nadvečerje.

* **Pretpričešćenje** s što je prije pričešćenja, pričesti; posebno u svezi: Tri pretpričešćenja — tri stvari potrebne za pričest (Molitvenik F. A. Nuića 201).

Pretvorba ž promjena, pretvaranje; pretvaranje kruha i vina u tijelo i krv Isusovu, kao i dio mise kad se to zbiva (Št. II 17; Buj. I 368; Sch.-P. 393; Kn. 118). V. posvećenje, presućanstvo, konsekracija — TL 90.

Pretvoriti — promijeniti oblik, bit; promijeniti bit kruha i vina u tijelo i krv Isusovu (Mogujstvom Božjim pritvori i okrenu kruh bistvenim načinom u slavno tilo svoje. Dobretić 66. V. Buj. I 341, 401). V. presućanstviti.

Preupadak m ponovni pad u grijeh. U starije vrijeme (ARj).

Preupadalac, preupadljivac m čovjek koji ponovno pada u grijeh (ARj). V. recidiv — TL 158.

Preupadati nesvr. prema svr. preupasti (Koji priupada u isti grih. Kadčić 328).

Preupadljiv pr. koji ponovno pada u grijeh (ARj). V. povratan.

Preupasti — natrag pasti, opet pasti u grijeh (Ako bi mnokrat priupa u grih. Kadčić 184).

Preuzvisiti — preko mjere uzvisiti. Oblik »preuzvišen« često o Bogu (Hvaljen i slavljen i preuzvišen u vijeke. Crkv. molitva), o Majci Božjoj (Preuzvišena Bogorodica...), kao počasni naslov crkvenim prelatima (Preuzvišeno ovo viće od kardinali jedno viće skupa Papom stvara. A. d. Costa I 24. Preuzvišeni gospodin — kaže se biskupu. V. Cr., Pr. 77. Isp. Jadranski dnevnik III /1936/ br. 251, str. 3).

Preuzvišenost ž svojstvo, čast onoga koji je preuzvišen (ARj; Cr., Pr. 77).

Previdjeti — unaprijed vidjeti; isto što predvidjeti (Koji grih prividi Svemogući još od početka. Dobretić 455).

Previđati nesvr. prema svr. previdjeti (ARj).

Previđenstvo s svojstvo kojim se previdi, previđa (ARj).

Previsok pr. visok u najvećoj mjeri. O Bogu i Majci Božjoj koji po dostojanstvu nadilaze svaki stvor (ARj). V. previšnji.

Previšnji pr. isto što previsok. Često o Bogu i Majci Božjoj, osobito u starijem jeziku (isp. ARj). V. višnji.

Prevječan, prevječni (stsl. prêvêč'n') pr. u najvećoj mjeri vječan; isto što vječan (pleonazam od pre i vječan; što je vječno, ne može biti prevječno). U starijem jeziku (ARj).

Prevjeriti — promijeniti, zanijekati vjeru (ARj; Par.).

Prevjernik m čovjek koji je prevjerio. Oko Dubrovnika (ARj).

Priča ž (stsl. prit'ča, od pri-t'kja) — ono što se pripovijeda. Uzima se kao naziv za poseban oblik Kristova propovijedanja, prema grč. parabolé, lat. parabola (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 34; Vuk, Zagoda: Mat. 13, 3). V. prilika, pritač, slika.

Pričesnički pr. što se odnosi na pričest, pričesnike: pričesnička klupa i sl. (Š).

Pričesnica ž 1. žena koja pristupa na pričest (ARj; DDM; Ben.); 2. isto što pričesna molitva (Št. II 20).

Pričesnik m (stsl. pričest'nik'. Meillet, Études 339) — 1. dionik, učesnik, npr. p. vječne slave (ARj); 2. čovjek koji pristupa na pričest (Št. II 214; Sch.-P. 522; Kn. 108, 167; Cr., Pr. 168).

Pričest (u starini m i ž, danas obično ž) — blagovanje, primanje tijela i krvi Isusove; od prijedloga »pri« i »čest« (dio), jer je pričest sudioništvo u žrtvi Stola Gospodnjega (isp. stsl. pričest', lat. communio). Vrlo obično od starine (ARj; Par.; Ben.; Št. II 18; Kn. 283 i dr.). U svezi: duhovna p. — pobožna želja da se primi p. (Bajić 28). V. pričestalo, pričešće, pričešćenje, brašno, naredba pod 3, svetopića, večera, euharistija — TG 93, komunion — TL 86.

Pričestalo (Zoričić 121), **pričešćalo** (Kadčić 169) s isto što pričest.

Pričestan pr. (stsl. pričest'n'. Meillet, Études 339) — 1. koji ima čest, dio npr. Kristove slave (u starijem jeziku. ARj); 2. koji pripada pričesti (danas obično). U svezi: pričesni veo — bijelo platno, redovno pričvršćeno na pričesnoj klupi (Kn. 108); pričesna molitva (ili samo pričesna ž) — kratka molitva u misi poslije pričesti (Kn. 260), prema lat. communio (v. popričešćenje, komunija — TL 86).

Pričestilac, pričestivac m svećenik koji pričešćuje (ARj);

Pričestilište s hostija za pričešćivanje. U starije vrijeme (Kadčić 151).

Pričestiti (se) — dijeliti (primati) pričest. Obično od starine (Miklošić, Term. DAW XXIV 31; Glavinić 51; Banovac 94 s.; Zoričić 14; Št. II 29; Cr., Pr. 169 i dr.). V. brašnovati, narediti, redovati.

Pričešće s (stsl. pričestije. Meillet, Études 339) — isto što pričest (ARj; Par.; DDM; Kovačević 7).

Pričešćenje gl. im. od pričestiti (se); isto što pričest (Zoričić 89; Kadčić 148; A. d. Costa I 136 i dr.). U svezi: duhovno p. — isto što duhovna pričest (v. pričest). Kadčić 150.

Pričešćivati se (rjeđe: **pričestivati, pričešćati, pričešćavati se.** V. ARj) — nesvr. prema svr. pričestiti se (ARj; Dobretić 315); Kn. 282 i passim; Cr., Pr. 168 i dr.).

Pridruženje gl. im. od pridružiti (Rog. 584), prema lat. aggregatio (Kod. kan. 723).

Pridružiti — uzeti u društvo, spojiti; ujediniti bratovštinu ili pobožnu udrugu s nadbratovštinom ili glavnom udrugom istoga naslova i cilja (Rog. 584), prema lat. aggregare (Kod. kan. 721). V. pripojiti.

Pridruživati nesvr. prema svr. pridružiti (Rog. 584).

* **Pridržanje** gl. im. od pridržati. Obično u svezi: p. grijeha (Št. II 279), p. zaveza (Cr., Pr. 390). V. pridržavanje, uzdržavanje, zadržanje, rezervacija — TL 164.

Pridržati — zadržati, uzdržati. Obično u svezi: p. grijeh, zavezu — ograničati nečiju vlast ili sud, što biva kad zakoniti starješina pridrži sebi sud i odrešenje od grijeha ili kazne, ograničujući vlast redovitim ispovjednicima, da od njih odriješe (isp. Št. II 279; Bel. I 224; Cr., Pr. 173, 390); p. blagoslov — učiniti da jedan blagoslov može udijeliti samo ovlašteni svećenik (Cr., Pr. 224). V. uzdržati, zadržati, sahraniti, vezati, reservati — TL 162, rezervacija — TL 164.

Pridržavanje gl. im. od pridržavati; isto što pridržanje: p. grijeha (Št. II 280; Cr., Pr. 173, 174), p. kazna (Cr., Pr. 174), p. zaveza (Cr., Pr. 390).

Pridržavati nesvr. prema svr. pridržati (Cr., Pr. 174).

Priglasje s 1. isto što predslovlje; 2. isto što načelka. U starije doba (ARj).

Prignuće gl. im. od prignuti; isto što naklon (Kadčić 104).

Prignuti (se) — sagnuti (se), nagnuti (se); isto što nakloniti se. (Misnik prija prignut vrhu oltara . . . zlamenuje veliko poniženstvo sina Božjega. Kadčić 100). Obično u svezi: p. koljeno (isp. Vlašić 100).

Prigoda (u starije vrijeme i: **prigodba.** ARj) ž vanjska okolnost koja nekoga potiče na grijeh (Št. II 330 s.). Obično

u svezi: grešna p. (Sch.-P. 590), bližnja grešna p. (Ž. I 375) ... V. zgoda, okazija – TL 125.

Prigodan pr. koji pripada prigodi, koji je u vezi s prigodom, npr. prigodni grešnik – grešnik koji se nalazi u grešnoj prigodi (Št. II 330; Sch.-P. 595). V. okazionarij – TL 125.

Prijatelj m tko prija (od prijati). U svezi: p. Božji – tko je u miru s Bogom, tko je u milosti, tko je u raju (isp. ARj); duhovni p. – osoba od koje redovnik franjevac može tražiti novac (Imamo se u naših potreba uteći ili prijateljem duhovnim ili prokaraturom. P. Filipović 10).

Prijateljica ž koja prija (v. prijatelj). U svezi: p. Božja – ženska osoba, duša koja je u miru s Bogom (Ne može u ista doba biti duša prijateljica i neprijateljica Božja. Kadčić 10).

Prijateljstvo s odnos između prijatelja. U svezi: p. Božje – odnos između Boga i ljudi koji su u posvetnoj milosti (ARj).

***Prijenosan** pr. koji se prenosi. U svezi: prenosni žrtvenik – isto što prenosnik (Št. I 390, 392).

Prijesto m vladalačka paradna stolica. U svezi: Božji, Kristov p. – simb. Božja moć i slava (isp. Vuk: Luk. 1, 32; Otkr. 5, 1); sveti i časni prijesto – dio žrtvenika (u Ist. crkvi) na kome se dovršava žrtva N. zavjeta (Kn. 88). V. prijestolje.

Prijestolje s isto što prijesto; posebno: 1. povišeno mjesto na oltaru, na koje se postavlja Sakramenat za vrijeme izloženja (Kn. 118), prema grč.-lat. thronus (v. tron – TL 217); 2 u stolnim crkvama počasno povišeno mjesto, stolica za biskupa (Kn. 80; Cr., Pr. 75, 77). U mn. prijestolja – jedan od korova anđeoskih, prema lat. Throni. – U svezi: Božje, Kristovo p. – Božja, Kristova moć i slava (Blagosovljen ti svrhu pristolja svetoga kraljestva tvoga. Terzić 298. Isp. Zagoda: Luk. 1, 32; Otkr. 5, 1); P. Apostolsko – isto što Stolica Apostolska (ARj); p. ispovijedi, od ispovijedi – sakramenat ispovijedi, ispovijedaonica (Koji mogu susristi ispovidnika na pristolju od ispovidi. Zoričić 20. V. Kadčić 330), prema lat. tribunal poenitentiae.

Prijestup m 1. prekršaj zakona, zapovijedi; grijeh; 2. isto što prestupna godina (v. 2. prestupan). ARj.

Prijevjes m dio crkv. ruha koji se u nekim obredima stavlja preko leđa (ARj). V. vel – TL 193.

Prikaza ž (u starije doba i: **prikazan** ž, **prikaz** m i ž. ARj) – prividnost, utvara; pojava s drugoga svijeta (ARj; Par.; DDM). V. prikazanje, ukazanje, sablazan, utvara, viđenje.

Prikazalac, prikazivalac, prikazitelj, *prikazatelj m tko nešto prikazuje; tko prikazuje žrtvu, misu (ARj; Št. II 32).

Prikazalište (rjeđe: **prikazilište**) s ono što se prikazuje; posebno: 1. što se prikazuje Bogu, žrtva, misa (ARj a.); 2. isto što prikazanje pod 2 (ARj d.).

Prikazan pr. 1. koji se prikazuje, prividan (ARj); 2. koji se odnosi na dio mise što se zove prikazanje, npr. prikazne molitve (Kn. 225).

Prikazanje gl. im. od prikazati (se); posebno: 1. dar, žrtva, misa (isp. Kadčić 98); 2. dio mise kad se prikazuje kruh i vino (Prikazanje kruha i vina. Kn. 271. V. Dobretić 339 i dr. Isp. prikazalište pod 2, prikazivanje, prikazba, ofertor – TL 124); 3. crkvena predstava, drama (Marulić 273. V. ARj; DDM); 4. isto što prikaza, npr. prikazanje Majke Božje u Lurdu. U svezi: Prikazanje bl. Djevice Marije – svetkovina Majke Božje (21. XI) kad se ona kao dijete prikazala u hramu (ARj; DDM; Ben. V. Prezentacija – TL 146).

Prikazati – pokloniti, posvetiti. U svezi: p. žrtvu, misu – žrtvovati, reći misu (isp. Kadčić 65; Št. II 29). Refl. p. se – ukazati se, pojaviti se (npr. prikazao mu se anđeo ... V. ARj). Isp. ukazati se.

Prikazba ž isto što prikazanje pod 2 (Št. II 12).

Prikazivanje gl. im. od prikazivati; isto što prikazanje pod 2 (Sch.-P. 386).

Prikazivati (rjeđe: **prikazovati, prikaživati**) – nesvr. prema svr. prikazati (v. Kadčić 65; Kn. 271; ARj).

Prikaznica ž 1. spremica u kojoj se pokazuju sv. moći (ARj); 2. isto što pokaznica (Par.).

Prilika ž 1. lik, oblik, osobito u vezi sa stvaranjem čovjeka (Načinimo čovjeka na sliku i priliku svoju. I Mojs. 1, 26) i s pretvorbom u misi (Posli posvećenja ... ostaje samo obličje i prilika od kruha. Kadčić 54. V. Buj. I 263, 426 i dr.); 2. slika, kip (Kadčić 555; ARj 1. c.; DDM); 3. isto što priča (ARj 2. c.).

Prilikovati — biti prilika, znamenovati, nagovješćivati, npr.: Mojsije prilikovaše Isusa..., Stari zakon prilikuje Crkvu... (v. ARj d.).

Prilog m poklon, dar; poklon Bogu, crkvi, samostanu (ARj d). U svezi: stolni p. – poklon što se svake godine daje biskupu u znak podložnosti (Cr., Pr. 284), prema lat. cathedraticum (v. katedratik – TG 126).

Primalac, primitelj, primatelj m koji nešto prima, posebno: 1. kum, tj. onaj koji prima dijete na krštenju (ARj); 2. tko prima sakramenat (Od podilitelja i primitelja ovoga sakramenta. Kadčić 174. Primalac sakramenata je čovjek. Buj. I 162. V. Št. II 153).

Primati nesvr. prema svr. primiti (Dostojno primajući ovi sakramenat, obćimo s Isukrstom. Dobretić 61. V. Št. II 153; Buj. I 163).

Primiteljica ž žena koja prima, kuma (v. primalac). ARj.

Primiti – uzeti, dobiti, postići. Često u svezi: p. sakramenat krštenja, pričesti... – pričestiti se, krstiti se... (Tko može valjano primiti sakramenat euharistije. Buj. I 416. V. Št. II 153).

Prinos m dar, poklon, prikazanje, žrtva; osobito kruh i vino kod mise (Što zlamenuje prinos? Zlamenuje pripravu za posvetilište. Kadčić 100).

Pripajati nesvr. prema svr. pripojiti (Cr., KP II 2, 268).

Pripisivanje gl. im. od pripisivati (Bakšić 370). V. apropriјacija – TL 27.

Pripisivati — pridavati, pribrajati; pridijevati na poseban način jednoj božanskoj osobi svojstvo ili vanjsko djelovanje, koje je zajedničko svim trima božanskim osobama (Bakšić 370). V. prisvajati.

Pripitovnički pr. što pripada pripitovnicima: pripitovničko ulje (Št. I 418). V. poučnički.

* **Pripitovnik** m čovjek koji se pripravlja da primi krštenje (Ovaj se dio zvao u stara vremena misa novovjeraca ili pripitovnika. Kanižlić 106). V. katekumen – TG 127.

Pripojiti – spojiti, sjediniti; isto što pridružiti (Cr., Pr. 149).

Pripovijed m i ž isto što propovijed (Marulić 285).

Pripovijedac, pripovijedalac, pripovijedavac, pripovjednik m isto što propovjednik. U starijih pisaca (ARj).

Pripovijedalište s, **pripovijedaonica** ž isto što propovijedaonica. U nekih starijih pisaca (ARj).

Pripovijedati — isto što propovijedati (Kadčić 21 i dr.).

Pripravnica ž ženska osoba koja se pripravlja za redovnički stalež (Cr., Pr. 117, 118; Cr., KP II 2, 83). V. kandidatica – TL 72, postulantica – TL 140.

Pripravnik m tko se pripravlja da stupi u redovnički stalež (Cr., KP II 2, 83). V. kandidat — TL 72, postulant – TL 140.

Pripravništvo s vrijeme što ga netko mora u samostanu provesti kao pripravnik prije nego stupi u novicijat (Cr., Pr. 117; Cr., KP II 2, 79). V. kandidatura – TL 72, postulat – TL 140.

Pripuštenje gl. im. od pripustiti. U svezi: Božje p. – odredba Božje providnosti po kojoj Bog dopušta da ljudi (pa i pravednici) na zemlji trpe različite nevolje.

Priramnica ž ono što je pri ramenu; liturg. bijela lanena haljina koja seže otprilike do koljena. U starijem jeziku (A. d. Costa I 61). V. superpelicej – TL 182.

Priroda ž isto što narav (ARj; Ž. II 42).

Prirodan pr. isto što naravan (Ž. I 29, 180, 183).

Priručan pr. koji je pri ruci. U svezi: priručna misa – misa što je vjernici daju izreći kao iz ruke u ruku, bilo iz pobožnosti bilo iz dužnosti (Cr., Pr. 166). V. ručan, svakodnevan, manualan – TL 110.

Prisega ž (rjeđe: **priseštvo** s, **priseža** ž, **prisežba** ž, **prisižba** ž. V. ARj) – zazivanje imena Božjega za potvrdu istine (Miklošić, Term. DAW XXIV 44 s.; Meillet, Études 255; Kadčić 24; Št. I 242; Bel. II 223; Cr., Pr. 251). V. zakletva.

Prisegati, prisegovati, prisezati, prisigati, prisigovati, prisizati (se) – nesvr. prema svr. prisegnuti (ARj).

Prisegnuti (se), **priseći** (se) — zazvati Boga za svjedoka da se govori istina. Glagol je srodan s gl. posegnuti za što, te znači zapravo: posegnuti za kojom svetinjom (križ, Evanđelje...), jer se hoće reći: Tako mi križa, Evanđelja... (Miklošić, Term. DAW XXIV 44 s.; ARj; Marulić 9; Bel. II 223 i dr.). V. zakleti.

Prisežan pr. koji je prisegao, koji pripada prisegi (ARj; Par.).

Prisežnik m 1. čovjek koji je prisegao da će službu vršiti kako treba (ARj; Par.; DDM); 2. redovnik koji se zavjetovao na vršenje pravila: Fratar' Mihal'... prisež'nik regule b(la)ž(e)nagó Avgustina.. Šurmin 353. V. zavjetovanik.

Prisigalac m čovjek koji prisiže (A. d. Costa II 65).

Prisjednik m 1. službitelj u rimskoj kongregaciji (Cr., Pr. 358; Rog. 231); 2. savjetnik suca na crkvenom sudu (Cr., Pr. 297); prema lat. assessor.

Prislavljanje gl. im. od prislavljati (ARj). V. prislužba.

Prislavljati — (u pravoslavnih) slaviti iste godine još koje manje znatno krsno ime pored glavnoga koje je prije ili poslije (ARj; Par.). V. prisluživati.

Prislužba, prislužbica ž isto što prislavljanje (ARj; Par.). V. prislavljanje.

Prislužiti — zapaliti kandilo (u pravoslavnih). ARj.

Prisluživati nesvr. prema svr. prislužiti: 1. zapaliti kandilo; 2. isto što prislavljati. ARj; Par.

Prisnodjeva, prisnodjevica ž žena koja je uvijek djevica. Samo o Bogorodici (u starom jeziku). ARj.

Pristajanje, pristanuće, pristanje gl. im. od pristajati, pristati; isto što pristanak (ARj).

Pristajati nesvr. prema svr. pristati (Kadčić 25, 297; Dobretić 510).

Pristanak m svojevoljno, dragovoljno odobravanje, pristajanje volje za neki čin, napast, grijeh. U starijih pisaca (ARj) i u naše vrijeme (Š). V. pristajanje.

Pristati — složiti se, privoljeti slobodnom voljom na neki čin, napast, grijeh (Grihu tomu pristati ne haju. Marulić 82. V. Dobretić 416; Kadčić 72; Bajić 11 i dr.). V. konsenčati — TL 91.

Pristup m 1. početak mise, kraća molitva što se moli na početku mise (Što zlamenuje pristup? Kadčić 98. V. introit — TL 68); 2. zvonjenje posebnoga malog zvona pola sata prije mise ili blagoslova (u Blatu na Korčuli. Š.).

Pristupan pr. koji se odnosi na pristup (Pristupne molitve jesu one, koje se na početku sv. mise mole pred žrtvenikom. Št. II 4).

Pristupati nesvr. prema svr. pristupiti (Uzimaš odiću redovničku i pristupaš k otaru. Kadčić 13. Puk učili bi... kada na pričešćenje pristupati. A. d. Costa I 159).

Pristupiti — približiti se, primaći se, doći; zazvoniti u crkvi u malo zvono, čime se daje znak, da se pristupa k oltaru, da započinje sv. obred (npr. »Pristupi — zazvoni!« U Blatu na Korčuli. Š). U svezi: p. na ispovijed, pričest — ispovjediti se, pričestiti se (ARj d); p. k oltaru — započeti sv. obred, misu, blagoslov (Š).

* **Prisustvovanje** gl. im. od prisustvovati (Valjano prisustvovanje ženidbi. Sch.-P. 632. Prisustvovanje vjenčanju. Cr., Pr. 213).

* **Prisustvovati** — biti prisutan. U svezi: p. misi — slušati misu (Ž. I 273); p. ženidbi, vjenčanju — obaviti crkveni obred vjenčanja (Valjano prisustvuje župnik ženidbi svojih župljana. Bel. II 174. Isp. Cr., Pr. 197, 212).

Prisutnost ž svojstvo, stanje onoga koji je prisutan. U svezi: p. Božja — svojstvo po kojem je Bog svagdje prisutan (Bakšić 397). V. nazočnost.

Prisvajanje gl. im. od prisvajati (Bakšić 370).

Prisvajati — u bogosl. jeziku katkada isto što pripisivati (isp. Bakšić 370 s.).

Prišašće s isto što došašće (Sve dnevi od prišastja Gospodinova i od korizme. Kadčić 410).

Pritač ž isto što priča. U starom jeziku (U ono vrime reče Isus učenikom svojim... pritač ovu. Bernardin 40).

Privjenčati — združiti u ženidbu; oženiti se, udati se... Često u nar. pjesmama (isp. ARj; Par.).

Privola (Bel. II 183; Cr., Pr. 210), **privolja** (Sch.-P. 638), **privoljnost** (A. d. Costa I 148) ž slobodan pristanak volje koji se traži, npr., kod sklapanja ženidbe.

Privoljeti, privoljiti — slobodnom voljom pristati na neki čin, na ženidbu, napast, grijeh (ARj).

Privoljivati nesvr. prema svr. privoljeti (ARj; Par.).

* **Priznavalac** m čovjek koji nešto priznaje; kršćanin koji priznaje, ispovijeda pravu vjeru (Kn. 180). Isp. ispovjednik.

* **Priznavalaštvo** s priznavanje, ispovijedanje prave vjere (Kn. 180). V. ispovijed.

***Pročelnik** m čovjek koji je na čelu; osoba koja je na čelu rimske kongregacije: kardinal pročelnik (Cr., KP II 1, 109).

Proglasiti — oglasiti, razglasiti, navijestiti. U svezi: p. ženidbu — isto što napovjediti (ARj); p. blaženim, svetim — uvrstiti u broj blaženih, svetih (ARj; Cr., Pr. 372. V. kanonizirati — TG 124, beatificirati — TL 31).

Proglasivati nesvr. prema svr. proglasiti (isp. Bel. I 234).

Proglašenje gl. im. od proglasiti (Proglašenja imaju biti učinjena u tri dneva svečana. A. d. Costa I 149. V. i Kašić 241. Isp. napovijed. — Svečano proglašenje svetih. Cr., Pr. 372. V. Kn. 243. Isp. kanonizacija — TG 124, beatifikacija — TL 31.

Progonitelj m čovjek koji nekoga progoni; tko progoni Krista i njegove sljedbenike (Kadčić 104).

Progoniti — činiti zlo onima koji vjeruju u Krista (Marulić 96; Kadčić 286; Terzić 384).

Progonstvo s zlo što progonitelji nanose Kristu, Crkvi, vjernicima (isp. Dobretić 55; Cr., Pr. 356; Mat, 5, 10; Rim. 8, 35).

Prokletac, prokletnik, prokletnjak m čovjek koji je proklet, osuđen; vjernik koji je kažnjen kaznom prokletstva, izopćenja (v. ARj). Isp. anatema — TG 39.

Prokleti — 1. kunući željeti nekome zlo; 2. kazniti kaznom prokletstva, izopćenja; 3. izreći osudu na Sudnji dan (isp. Mat. 25, 41: Idite od mene, prokleti, u oganj vječni . . .). Od XIII st. (ARj; Par.; DDM; Ben.). V. prekleti, ukleti.

Prokletica, prokletnica ž žena koja je prokleta (ARj).

Prokletstvo, s. (proklestvo s, prokleština ž, prokletinja ž, prokletva ž) — kletva, proklinjanje; posebno: crkvena kazna kojom se vjernik isključuje iz zajednice vjernika (Proklestvo jest jedna zaveza crkvena, koja uhiljuje grišnika od dobara crkvenih i od općine virnika. Kadčić 16. V. još ARj). Isp. prekletstvo, ukletva, izopćenje, anatema — TG 39, ekskomunikacija — TL 51.

Proklinač, proklinalac, proklinavac, proklinjalac, proklinjavac m čovjek koji proklinje, psuje; psovač (ARj). Isp. preklinalac.

Proklinalica ž žena koja proklinje, psuje (ARj). V. preklinjalica.

Proklinjati, proklinati nesvr. prema svr. prokleti (Čovik običajan . . . proklinjati svoje sluge. Dobretić 107. V. ARj).

Promatranje gl. im. od promatrati. V. razmatranje, promišljanje, razmišljanje, razmišljenje, meditacija — TL 112.

Promatrati — razmišljati o Bogu ili drugim vjerskim istinama, budeći čuvstva i odluke za bolji život. V. razmatrati, promišljati, razmišljati, meditati — TL 112.

Promicatelj m čovjek koji nešto promiče, unapređuje. U svezi: p. pravde — osoba koja sudjeluje u crkvenim parnicama gdje može biti ugroženo javno dobro (Cr., Pr. 298), prema lat. promotor iustitiae; p. vjere — osoba koja štiti pravo i vjeru (Cr., Pr. 358), prema lat. promotor fidei. V. promotor — TL 152.

Promisao m (crkv.-slav. promysl') — isto što providnost (ARj; Par.; DDM).

Promišljanje gl. im. od promišljati (ARj).

Promišljati — isto što promatrati (Dobretić 72).

Propast ž provalija, ponor, bezdan; pakao, jer se misli da je u dubini zemlje (Marulić 86).

Propeće gl. im. od propeti, propinjanje (isp. stsl. propetije); isto što propelo (Noseći prid njim propeće u ruci. Kadčić 179. Isp. Meillet, Études 388; ARj; Par.; DDM).

Propelo s oruđe na kojem je Isus umro, koje kršćani posebno časte (isp. Št. I 398; ARj; Par.). V. propeće, raspeće, raspelo, raspon, križ — TL 96.

Propeti — popeti, podignuti, raspeti na križu. Redovno o Isusu koji je propet na križu prikazao Bogu žrtvu za spas svijeta (Misto gdi propet bi Isus. Bernardin 89. Bi propet na križu. Kadčić 39. Isp. Raumer 360 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 38 s.; Jagić 293 s.; Meillet, Études 388; Mat. 27, 26 ss.; ARj). V. raspeti, razapeti.

Propetnik m 1. lik Isusov na križu (ARj); 2. čovjek koji nekoga propinje: Koji (Isus) prosti svojim propetnikom. Kadčić 256. V. propnitelj.

Propinjati, propinati nesvr. prema svr. propeti (Propinjući na križ našega spasitelja. Kadčić 155. V. još ARj; Par.).

***Propisnik** m knjiga u kojoj su propisi. U svezi: svečanosni p. — knjiga propisa za vršenje sv. obreda (Cr., Pr. 88). V. obrednica.

Propnitelj m isto što propetnik pod 2 (ARj).

Propovijed ž (stsl. propovêd') — propovijedanje, navješćivanje kršć. nauka. U novijem jeziku (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 27; Št. I 44, 119, 136; Sch.-P. 43; Cr., Pr. 255). V. pripovijed, propovijedanje, besjeda, govor, razgovor, riječ, predika — TL 142.

Propovijedalac m isto što propovjednik (ARj).

Propovijedanje gl. im. od propovijedati; isto što propovijed (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 27; Št. I 121; Sch.-P. 44; Cr., Pr. 257).

Propovijedaonica ž u crkvi mjesto s kojega se propovijeda. U novije doba (Št. I 119, 367; II 397; Sch.-P. 48; Kn. 80, 82). V. navjestionik, čtionica, pripovijedalište, ambon — TG 37, predikaonica — TL 142, pulpit — TL 156.

Propovijedati nesvr. prema svr. propovjediti (stsl. propovêdati) — navješćivati, tumačiti kršć. nauk (Apostoli propovijedaju evangjelje. Kanižlić 153. V. još Miklošić, Term. DAW XXIV 27; Meillet, RESl VI 40 s.; Št. I 35; Sch.-P. 44; Cr., Pr. 255). V. pripovijedati, govoriti, predikati — TL 142.

Propovjediti — propovijedajući reći, navijestiti evanđelje (isp. Vuk: Mat. 24, 14).

Propovjednik m tko propovijeda, uči kršć. nauk. U novije doba (Št. I 29, 121; Sch.-P. 114, 121; Cr., Pr. 255, 257). V. pripovijedac, propovijedalac, besjeditelj, predikatur — TL 142.

* **Propovjedništvo** s posao, služba propovjednika (Št. I 27; Sch.-P. 43).

Propust m dobro djelo, koje čovjek ne učini, a mogao je učiniti (Ž. I 159, 161).

Propustiti — izostaviti, zanemariti dobro djelo, koje se može učiniti (ARj e; Ž. I 161).

Proreći (stsl. prorešti) — unaprijed reći što će biti (Kao što je prorekao Izaija, Zagoda: Rim. 9,29. V. Miklošić, Term. DAW XXIV 34; ARj; Par.; DDM). Isp. prereći.

Proricati nesvr. prema svr. proreći (Siđe Duh Sveti na njih, i govorahu jezike i proricahu. Vuk: DjA 19, 6. V. ARj; Par.; Ben.). Isp. prorokovati.

Proročan, proročaski, proročanski, proročki pr. što pripada prorocima (ARj).

Proročanstvo, proroštvo (rjeđe: **proročastvo, proročastvije**; stsl. proroč'stvo, proroč'stvie) s ono što prorok kaže o budućnosti (Proročanstvo po razlogu vire. Bernardin 16. V. još Miklošić, Term. DAW XXIV 34; Meillet, Études 309; Kadčić 296; Dobretić 272; Kn. 140; Vlašić 99 ss.; ARj; Par.).

Proročica (u starije vrijeme i: **proročnica**) ž žena koja proriče buduće stvari (Ana proročica kći Fanuelova. Bernardin 13. V. Meillet, Études 348; ARj; Par.; DDM).

Prorok m (stsl. prorok') — čovjek koji proriče buduće stvari (Ča ste izašli viditi? jeda proroka? Bernardin 2. V. Raumer 324; Miklošić, Term. DAW XXIV 34; Meillet, Études 233; Jagić 300; Glavinić 254; Banovac 93 i dr.).

Prorokovati (u starije vrijeme i: **proročastvovati, proročiti**) — isto što proricati (Nikim dilom znamo, a nikim prorokujemo. Bernardin 22. Ki prorokovahu od pravičnoga. Glavinić 254. Isp. Zagoda: Mat. 7, 22; 15, 7; ARj; Par.).

* **Prosan, prosni** pr. kojim se prosi; što može isprositi. U svezi: prosna žrtva — žrtva kojom se prosi (Buj. I 511, 515); prosni dani — tri dana prije Uzašašća kad se obavljaju posebne molitve s ophodom (Sch.-P. 481; Kn. 176; Ben. V. rogacioni — TL 166).

Prositi — pitati, prosjačiti; posebno: 1. isto što moliti; 2. tražiti izborom, da nadležni poglavar nekome povjeri crkvenu službu (Cr., Pr. 43. V. prošnja); 3. tražiti djevojku za ženu (Š).

Prosjački pr. što pripada prosjacima: prosjački redovi (Cr., KP II 2, 6), prosjački redovnici (Cr., Pr. 132).

Prosjak m čovjek koji prosjači; redovnik Reda (franjevačkog, dominikanskog...) kojemu je glavno obilježje siromaštvo, prosjačenje (Redovnici prosjaci primaju oblast od istoga svetoga oca pape. Kadčić 236). V. mendikant — TL 112.

Prosjakinja ž žena koja prosjači; sestra redovnica koja prosi milostinju za samostane klarisa (isp. Monnier-Brković, Povijest sv. Franje Asiškoga I 139).

Proslava ž slavljenje blagdana, svetkovine; crkvena svečanost (ARj; Par.; Ben.).

Proslavitelj m koji nekoga ili nešto proslavi. O Bogu koji je proslavio svece; o čovjeku koji je svetim životom proslavio Boga. U starijem jeziku (ARj).

Proslaviti — prodičiti, pohvaliti. O Bogu koji je proslavio Krista (Glavinić 54), svete osobe (Marulić 53). U svezi: p. Božić, Uskrs... — obaviti proslavu Božića, Uskrsa... (isp. ARj; Par.; DDM).

Proslavljati, proslavljivati nesvr. prema svr. proslaviti (ARj).

Prost pr. slobodan, dopušten; oprošten. U starom jeziku (npr. Prosti su mu vsi grisi. ARj).

Prostan pr. koji se oprašta, koji se može oprostiti. Redovno o malom grijehu (Koja je različnost među grihom smrtnim i prostnim? Kadčić 56. V. Dobretić 16). Isp. oprostiv.

Prostinja ž 1. isto što oproštenje (ARj); 2. izlaganje Sakramenta povezano uz oproste (Par.). Isp. izlaganje.

Prostirka ž što se prostire, prostirač; posebno: 1. isto što tjelesnik (ARj s. v. prostirka); 2. bijelo platno kojim se pokriva oltar (ARj s. v. otarnik. V. oltarnik — TL 126).

Prostiti — osloboditi od grijeha, otpustiti grijeh (Tuđe nevraćeno, grih neprošćen. Kadčić 60. Bog ti prostio grihe tvoje. Dobretić 85). V. oprostiti.

Prosvijetliti — učiniti da bude tko ili što svjetlo. O Bogu koji prosvjetljuje pamet čovjeka, grešnika (isp. Kadčić 386).

Prosvjetlivati, prosvjetljivati, prosvjećivati nesvr. prema svr. prosvijetliti (ARj).

Prosvjetljenje (prosvjećenje) gl. im. od prosvijetliti (prosvijetiti). U svezi: put prosvjetljenja — drugi stepen duhovnog života (ARj; Š).

Prošnja ž 1. skupljanje milostinje, prosjačenje (ARj); 2. isto što molba pod 1 (ARj); 3. isto što molba pod 2 (Cr., Pr. 43).

Proštenjak m isto što hodočasnik (isp. ARj; NJ II 118; NV 32, str. 287).

Proštenje gl. im. od prostiti; posebno: 1. praštanje grijeha sa strane Božje (ARj); 2. praštanje uvreda od ljudi (Terzić 7); 3. praštanje vremenite kazne za grijehe (Proštenje... podpuno, i diže svu osudu vrimenitu... Drugo je diono, t.j. koje diže samo koji dio rečene osude. Kadčić 366. V. još Glavinić 246; Kašić 73; Št. I 394. Isp. oprost); 4. isto što hodočašće (Kad bi velika navala puka bila na kakvu veliku svetkovinu ali proštenje. Dobretić 84. V. još Št. I 516; Ž. I 275).

Protivština ž protivnost, suprotnost; nevolja, nesreća, koju kršćanin mora ustrpljivo podnositi (Kad si dobrosrićan, protivšćine se bljud'. Marulić 128. V. Terzić 406). V. suprotivština.

Providjelac m namjesnik, zamjenik; zamjenik kod sklapanja ženidbe (Providioc oliti prokuratur more biti svaki čovik. Dobretić 474). V. prokurator — TL 152.

Providjeti — postarati se, pobrinuti se; posebno: 1. dati sakramente umirućima; 2. postarati se za župu (ili sl.) davši joj župnika; 3. o Bogu koji se brine za svoje stvorove (npr. Bog je providio...). Š.

Providnost ž skrb kojom se Bog stara za svoje stvorove (ARj; Par.). V. providenstvo, providenje, promisao, providencija — TL 155.

Providanje gl. im. od providati. U svezi: p. umirućih — dijeljenje sakramenata umirućima (Cr., KP II 2, 46); kanonsko p. — povjeravanje crkvene službe od nadležne crkvene vlasti (Rog. 190), prema lat. canonica provisio (v. provizija — TL 156).

Providati nesvr. prema svr. providjeti.

Providenstvo s svojstvo onoga koji provida; isto što providnost. U starijem jeziku (ARj).

Providenje (u starije doba i: **providenje**) gl. im. od providjeti; isto što providnost (ARj); povjeravanje crkvene službe (Providenje župske službe može mjesni ordinarij odložiti. Rog. 194).

Provod m 1. isto što ophod (Kad se čine obćeni provodi oliti procesioni. Dobretić 399. V. Št. I 511 ss.); 2. isto što pogreb, sprovod (u Hrvacama kod Sinja. Š).

Prozba, prožba ž isto što molba (ARj).

Prsnica ž isto što ovratnik; jer jedan dio pokriva prsi. U Dalmaciji (Š).

Prsten m kolutić od zlata, srebra ili drugog metala što se nosi na kojem bilo prstu, osim palca; osobito predmet što se daje djevojci kod zaruka, pa prema tome p. (met.) znači i zaruke (ARj; Ben.). U svezi: dati prsten — zaručiti se (Par.); djevojka pod prstenom — zaručnica (ARj); biskupski

p. (na prstenjaku desne ruke) — znak biskupske časti (Bel. I 255; Kn. 105; Diz. lit. 24 ss.).

Prstenovanje gl. im. od prstenovati; davanje prstena kod zaruka, zaruke (Dobretić 558; Ben.).

Prstenovati — isprošenoj djevojci dati prsten za znak zaruka (Jelina budući isprošena i prstenovana za Ivana. Dobretić 156. V. ARj; Par.).

Prvenstvo s pravo koje nekome pripada kao prvome. U svezi: papino p. — najveća čast i punina duhovne vlasti nad cijelom Crkvom (Bel. I 228; Rog. 225; Cr., Pr. 52). V. primat — TL 147.

Prvi redni br., koji je ispred svih u brojenju, redu, prostoru, vremenu. U obl. prva (ž) — jedan od kanonskih časova u božanskom oficiju (Kadčić 39; Rog. 182). V. deveti, prima — TL 146.

* **Prvidan** m prvi dan sedmice, ponedjeljak (Par.). Govori se u Kaštelima (Š).

Prvomučenica ž jedna od prvih mučenica, koja je prva mučenica (ARj). V. arhimučenica.

Prvomučenik m jedan od prvih mučenika, koji je prvi mučenik (Jagić 300; ARj; Par.; Ben.; DDM).

Prvopjevalac m tko u zboru, koru prvi pjeva; služba u katedralnoj crkvi (Od primencira ili vam prvopivaoca. A. d. Costa I 49. V. i Rog. 287). V. premancer — TL 144.

* **Prvopričesnica** ž djevojčica koja ide prvi put na pričest (Š).

* **Prvopričesnik** m dječak koji ide prvi put na pričest (Sch.-P. 216; Rog. 348).

Prvorednik m utemeljitelj, vrhovni starješina crkvenog Reda (A. d. Costa I 110).

Prvoredovnik m prvi među svećenicima, glavni svećenik, biskup (ARj; Par.).

Prvoroditelj m 1. najstariji praroditelj ljudskog roda (Adam i Eva); 2. praotac kojeg naroda (o starozavjetnim patrijarhama: Abraham, Izak, Jakov...); 3. utemeljitelj crkvenog Reda (sv. Benedikt, sv. Franjo...). ARj; Par.

Prvorođen pr. koji je prvi rođen među djecom, braćom. Redovno o Isusu, koji je prema nebeskom Ocu i Bogorodici prvorođeni i jedini Sin (v. jedinorođen. Isp. Hebr. 1, 6; Luk.

2, 7; Bakšić 417), a među ljudima je »prvorođeni među mnogom braćom« (Rim. 8, 29).

Prvorođenstvo s položaj, stanje, pravo onoga koji je prvorođen. Redovno o prvorođenim sinovima kod starozavjetnih patrijarha (A. d. Costa II 130).

Prvostol m sjedište crkvenog dostojanstvenika, metropola (ARj).

Prvostola ž prvostolna, nadbiskupska crkva i njena dijeceza (ARj).

Prvostolan pr. koji pripada glavnom gradu, nadbiskupskoj crkvi, katedrali (Zakon... potvrđen od oblasti prvostolne. A. d. Costa I 12. Prvostolni kaptol jest zbor svećenika prvostolne crkve. Bel. I 270. V. još Rog. 286; ARj; Par.; DDM).

Prvostolnik (rjeđe: **prvostolac, prvostolatelj**) m tko je na čelu vlasti, nadbiskup (Arcibiskup... zove se prvostolnik. A. d. Costa I 27. Primas označuje biskupa prvostolnika. Cr., Pr. 66. V. ARj).

Prvostolje, prvostolstvo, * **prvostolništvo** s služba, dostojanstvo prvostolnika (ARj). U svezi: vrhovno prvostolništvo — vrhovna vlast u Crkvi (Cr., Pr. 31), prema lat. supremus pontificatus (Kod. kan. 109). V. pontifikat — TL 139.

Prvostrig m prvo striženje, primanje prve tonsure kod stupanja u crkveni stalež (ARj). V. prvostriženje, ostriženje.

Prvostriženjak m tko prima prvostrig (ARj).

Prvostriženje s isto što prvostrig (ARj).

Prvosvećenik m prvi, glavni svećenik (ARj); papa (Rimski prvosvećenik. Rog. 23, 226).

Prvosveštenik m prvi, glavni sveštenik (ARj).

Prvosveštenstvo s prvi sveštenici kao cjelina, čast ili služba prvosveštenika (ARj).

Prvosvetitelj m prvi među svetiteljima, najviši sveštenik. U Ist. crkvi (ARj).

Prvosvetiteljstvo s čast ili služba prvosvetitelja (ARj).

Psost ž pogrdna riječ prema Bogu, Bogorodici, svecima (Slišim svake psosti. Marulić 174. Sagrišili su psošću... A. d. Costa II 5. V. ARj; Par.; DDM). Isp. psovanje, psovka, hula, blasfemija — TG 61.

Psostan, psovan pr. što sadržava psost, uvredu (ARj).

Psovač, psovalac (u starini i: **psovnik**) m čovjek koji psuje (Ispovida se pjanac i psovač. Dobretić 83. V. još ARj; Par.). Isp. hulitelj, beštimadur i dr. — TG 61.

Psovačica ž žena koja psuje (ARj; Par.; Ben.).

Psovanje gl. im. od psovati; isto što psost (Psovanjem vrijeđa se Bog. Bel. I 350. V. i Marulić 174; ARj; Ben.; DDM).

Psovati (sovati) — govoriti pogrdne riječi na Boga, Majku Božju, svece (Koliko god puta bude beštemijati oli psovati. Dobretić 112. V. ARj; Par.; DDM). Isp. opsovati, huliti, pogrditi, pohuliti, beštimati i dr. — TG 61.

Psovka (sovka) ž isto što psost (Koliko je zlo psovka protiva Bogu. Zoričić 71. V. Kadčić 359; ARj; Par.; Ben.).

Punje s vino što se nosi u crkvu i upotrebljava u crkvi o krsnoj slavi. U Ist. crkvi (ARj; Par.).

Pust m isto što mesopust. U starijem jeziku (ARj; Par.) i danas u Istri (Utorak pred Popelnicun zovu pust. Jardas 46). U svezi: mali p. — isto što sredoposna nedjelja, tj. pola korizme (u Istri. Jardas 52. V. salus).

Pustinjački (rjeđe: **pustinički, pustinjički, pustinjski**) pr. što pripada pustinjacima (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Pustinjak (rjeđe: **pustinik, pustinjik, puštenik, pušćenik)** m kršćanin koji se iz vjerskih motiva povukao u pustinju, da razmišlja, moli ... (Dobretić 41; Badrić 77; ARj; Par.; Ben.; DDM).

***Pustinjaštvo, pustinstvo** s stalež, stanje, život pustinjaka (ARj; Par.; Ben.).

Pustinjica, pustinica, *pustinjakinja ž žena koja iz vjerskih motiva živi u pustinji (ARj; Ben.). V. puštenica.

Pustosvat m svat koji nema posebnu službu ni ime u svatovima (ARj; Par.; DDM).

Pustosvatica m i ž svat (muško i žensko) koji nema službu u svatovima (ARj; Par.).

Puštenica ž 1. žena razdvojena od muža (ARj; Par.); 2. isto što pustinjica (ARj 2. puštenica).

Put m često u svezi: p. Božji, p. vjere, p. pravde — način kršć. kreposnog života (ARj II a. b); Božji p. — isto što hodočašće (Mažuranić I 80); na Božji p. — u ime Božje, radi Boga (Š); ići na Božji p. — ići na ispovijed i pričest (Blato na Korčuli. Š); križni p., p. križa — posebna crkvena pobožnost kojom se obnavlja uspomena na Isusovu muku (Sch.-P. 322 ss.); p. čišćenja, prosvjetljenja, ujedinjenja — putovi, stepeni kršć. savršenstva (Bajić 4 s.).

Puten pr. tjelesan, strastven, požudan, grešan. U starije doba (Ki putenim grihom nisu sgrišili. Zadarski l. 5. V. Kadčić 198; Badrić 27; ARj; Par.).

Putenost ž osobina, stanje onoga što je puteno (Dobretić 214; A. d. Costa I 81).

Putnički pr. što pripada putnicima. U svezi: putničko brašno, pričešćenje — isto što popudbina. U starije doba (Badrić 49; Dobretić 60).

Putnik m čovjek koji putuje; katkada: kršćanin, jer putuje u nebo (Kadčić 111). U svezi: Božji, pobožni p. (ili samo »putnik«) — isto što hodočasnik (ARj).

Putnina ž isto što popudbina (ARj).

Putovanje gl. im. od putovati; posebno: 1. isto što hodočašće (ARj f); 2. hod, put prema nebu (ARj g).

Putovati — hodati, ići; posebno: 1. živjeti prema vjerskim načelima i tako ići prema nebu (Putujemo s ovoga svita na drugi. Dobretić 60); 2. isto što hodočastiti (ARj a. c).

R

Rab m (od kor. orb; stsl. rab') — sluga, rob; posebno: sluga Božji, vjernik, pravi kršćanin. U starijem jeziku (ARj; Par.). V. rob, sluga.

Raba ž služavka, ropkinja; posebno: službenica Božja, Majka Božja. U starije doba (ARj). V. robinja.

Raj m (stsl. raj') — prvotno divni vrt, perivoj blaženih, mjesto blaženstva; posebno: 1. mjesto u koje su postavljeni prvi ljudi, redovno u svezi »raj zemaljski« (U raju zemaljskomu. Kadčić 121); 2. mjesto gdje uživaju anđeli i pravednici poslije smrti, tj. raj nebeski (Daj jim milost, da u raj dojdu. Bernardin 181. Ki su s tobom sad u raju i veselja uživaju. Marulić 329 i dr.). Isp. Raumer 412 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 48 s.; Krek 170, 416 ss.; König 639 ss.; Meillet, Études 392. V. vječan.

Rajan pr. koji pripada raju, koji je u raju. Obl. »rajni« — isto što pokojni, osobito o djeci, jer se drži da su oni sigurno u raju (ARj; Š).

Rajnica ž ženska osoba koja je u raju; isto što pokojnica, osobito pokojna djevojčica, jer se drži da je u raju (ARj; Ben.).

Rajnik m čovjek koji je u raju; isto što pokojnik, osobito muško dijete, jer se drži da je u raju (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Rajski pr. što pripada raju: rajska vrata, r. mir, r. pokoj, r. slava, r. sreća, r. veselje (ARj; Par.; DDM).

Raskol m razdor, rascjep; prekid jedinstva Crkve, osobito između Rima i Carigrada u IX st. (ARj; Par.; Rog. 142). V. raskolništvo, razlučenje, skizma — TG 193.

Raskolnički pr. što pripada raskolnicima (ARj; Par.; Rog. 143). V. skizmatički — TG 193.

Raskolnik m pristaša raskola; kršćanin koji se ne pokorava papi ili neće da bude u zajednici s onima koji mu se pokoravaju (Kanižlić 248; Bel. I 104; Rog. 142; Ž. II 106 i dr.). V. odmetnik, otpadnik, razlučenik, skizmatik — TG 193.

Raskolništvo s raskolničko stanje; isto što raskol (ARj; Par.; Bel. I 104 i dr.).

Raspeće gl. im. od raspeti; 1. radnja kojom se tko raspinje, obično o raspinjanju Isusa (Sin človječji ... pridan bude na raspetje. Ranjina 173); 2. isto što propelo. V. Meillet, Études 388; ARj; Par.; Ben.).

Raspelo s isto što propelo (isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 38 s.; ARj; Par.; Kn. 166).

Raspeti — rastegnuti, raširiti: isto što propeti. Od XIII st. (Miklošić, Term. DAW XXIV 38 s.; ARj; Par.; Ben.).

Raspinjati, raspinati nesvr. prema svr. raspeti (ARj; Par.; Ben.).

Rasplođenje gl. im. od rasploditi. U svezi: skup, skupština ... od rasplođenja — rimska kongregacija koja upravlja širenjem vjere. U starije vrijeme (ARj). V. raširenje.

Raspon m prečaga, priječka; isto što propelo. U starijim spomenicima (J. Hamm).

Raspust m raspuštanje nekog skupa. U svezi: r. braka, ženidbe — rastava braka (ARj; Par.; Cr., Pr. 221).

Raspustan pr. što se odnosi na raspust: raspusno pismo, raspusna knjiga ... (ARj; Par.).

Raspustiti — rastaviti, raskinuti. U svezi: r. brak, ženidbu, zaruke ... — razvrgnuti ženidbu, zaruke (Dobretić 427).

Raspuštati nesvr. prema svr. raspustiti (Dobretić 532).

Rastajati se nesvr. prema svr. rastati se (ARj).

Rastanak m rastajanje, rastavljanje. U svezi: r. sa ženom — bračna rastava (ARj).

Rastati se — razići se, razdijeliti se. U svezi: r. se sa ženom — raskinuti bračnu vezu (ARj).

Rastava ž odijeljenje, rastavljanje, rastanak. U svezi: bračna r. (ili samo »rastava«) — kidanje bračne veze (Bel. II 195 ss.; Sch.-P. 754; Cr., Pr. 220). V. razlučenje, razvod.

Rastavan pr. koji se odnosi na rastavu, npr. rastavna parnica ... (isp. Bel. II 203; Cr., Pr. 221).

Rastaviti (se) — odijeliti (se), razići (se). U svezi: r. se sa ženom — razvrgnuti brak (ARj).

Rastavljati (se) — nesvr. prema svr. rastaviti (se). ARj.

Rastresati (se) — nesvr. prema svr. rastresti (se). Š.

Rastresenost, rastrešenost ž stanje onoga koji nije sabran preko molitve (Rastresenosti su slike i strane misli, koje pometaju sabranost. Bajić 43. V. Št. I 515; ARj).

Rastresti (se) — ne biti pomnjiv, sabran na molitvi (Št. I 501).

Rastrig m odlazak iz manastira, raskaluđerenje. Kod pravoslavnih (ARj).

Raščiniti — razrušiti, uništiti. U svezi: r. brak, ženidbu — raskinuti bračnu vezu (ARj a. d, bb).

Raščinjati (A. d. Costa I 156), **raščinjevati** (A. d. Costa I 167), **raščinjivati** (A. d. Costa I 157; Kadčić 408) — nesvr. prema svr. raščiniti.

Raščinjiv pr. što raščinja, što može raščiniti. O zapreci koja raščinja ženidbu (Od odpuštenja zaprika razčinjivi. A. d. Costa I 167).

Raširenje gl. im. od raširiti. U svezi: Zbor za raširenje vjere (Rog. 235), Kongregacija za raširenje vjere (Cr., KP II 1, 115) — rimska kongregacija koja upravlja širenjem

vjere. V. širenje, rasplođenje, vjeroplodnica, propaganda — TL 153.

Ravnatelj m upravitelj kakve ustanove; posebno: upravitelj crkve (Cr., Pr. 102 s.; Rog. 477; Št. I 392; Kn. 22), sjemeništa (Š)... V. upravitelj, rektor — TL 160.

Razapeti — isto što raspeti, propeti (Ovdje ga razapeše. Vuk i Zagoda: Iv. 19, 18).

Razapinjati nesvr. prema svr. razapeti.

Razdriješiti — razvezati, osloboditi, rastaviti; oprostiti, osloboditi od grijeha, kazne za grijehe (Kadčić 18). Refl. r. se — rastati se od žene, razvrgnuti brak (isp. Vuk: I Kor. 7, 27).

* **Razgovaraonica** ž u samostanima soba, mjesto, gdje je dopušten razgovor sa svjetovnjacima (Cr., KP II 2, 159).

Razgovor m besjeda, govor; isto što propovijed, promatranje (ARj).

Razlučati (se), **razlučivati** (se) — nesvr. prema svr. razlučiti (se). U starijih pisaca (ARj).

Razlučenik m čovjek koji je razlučen, rastavljen; isto što raskolnik (Od šižmatikov iliti vam razlučenikov crkovni. A. d. Costa II 119).

Razlučenje gl. im. od razlučiti; posebno: 1. isto što rastava (Imaju... prositi od crkve razlučenje... Kadčić 459. V. A. d. Costa I, VI i dr.); 2. isto što raskol (Netom izašlo je razlučenje Focijanovo. A. d. Costa I 133).

Razlučiti (se) — rastaviti (se), razdvojiti (se); izopćiti, odijeliti (se) iz redovničke zajednice, od Crkve (ARj). U svezi: r. se od žene i sl. — razvrgnuti brak (A. d. Costa I 172).

Razmatranje gl. im. od razmatrati; isto što promatranje (Pobožno je razmatranje... vrlo potrebito. Št. II 384. V. Cr., Pr. 128; Bajić 50).

Razmatrati nesvr. prema svr. razmotriti; isto što promatrati (Najbolje se razmatra u jutro. Št. II 384. V. Bajić 51).

Razmet m isto što odmet. U starijem jeziku (ARj).

Razmetan pr. isto što odmetan. U starije doba (ARj).

Razmetati nesvr. prema svr. razmetnuti (Zaručenja prošasta razmeću se po došastoj ženidbi učinjenoj. Dobretić 422. V. i Kadčić 407; A. d. Costa I 77).

Razmetnica ž razmetna žena; isto što otpadnica. U starije vrijeme (ARj).

Razmetnik m razmetan čovjek; isto što otpadnik (Kadčić 282).

Razmetnuće gl. im. od razmetnuti (Dobretić 541; Kadčić 400).

Razmetnuti — učiniti ništavim, nevaljalim u pravnom smislu brak, ženidbu, zaruke (Rukovanje... ostaje razmetnuto... Kadčić 460. V. i A. d. Costa I 77).

Razmisliti — promisliti, rasuditi; uroniti mišlju u koju istinu o Bogu, o Božjim stvarima. Od XV st. (ARj).

Razmišljalac, razmišljavac m čovjek koji rado razmišlja (ARj).

Razmišljanje gl. im. od razmišljati (Kadčić 345); isto što promatranje.

Razmišljati (rjeđe: **razmišljavati**) — nesvr. prema svr. razmisliti; isto što promatrati (Isusa razmišljaj. Marulić 197. V. ARj; Bajić 51).

Razmišljenje gl. im. od razmisliti; isto što promatranje (Kadčić 78).

Razmišljiv pr. koji razmišlja, koji može razmišljati, koji pripada razmišljanju (Zaposleni jesu... u razmišljivu molenju. A. d. Costa I 107).

Razmotrenje gl. im. od razmotriti. U starije vrijeme (ARj).

Razmotriti — isto što razmisliti (ARj).

Razriješiti — sasvim odriješiti. U svezi: r. brak, ženidbu... — raskinuti bračnu vezu (Kršćanska ženidba ne može se razriješiti. Buj. II 359. V. i Cr., Pr. 218, 220).

Razrješivati nesvr. prema svr. razriješiti (Bel. II 21; Cr., Pr. 218).

Razvesti (se) — rastaviti se u braku (ARj; DDM).

Razvezati — odvezati, razvezati. U svezi: r. brak, zaruke... — raskinuti, poništiti brak, zaruke... (Stipan... razmetne i razveže ista zaručenja. Dobretić 418).

Razvezivati nesvr. prema svr. razvezati (Dobretić 514).

Razvjenčati (se) — skinuti vijenac, razvrći ženidbu (ARj; Par.; DDM).

Razvjenčavati (se) — nesvr. prema svr. razvjenčati (se). ARj; Par.; DDM.

Razvjeriti (se) — razvrći vjeridbu, zaruke (ARj).

Razvod m određivanje granica. U svezi: r. braka, ženidbe — bračna rastava (ARj). V. rastava.

Razvodan pr. što se odnosi na razvod (ARj).

Razvrći, razvrgnuti — razrušiti, raskinuti. U svezi: r. brak, ženidbu, zaruke — poništiti, raskinuti brak, zaruke... (Uzroci, po kojim se može razvrći i razčiniti virenje. Kadčić 400. Razvrći zaruke. Bel. II 21. Razvrgnuti ženidbu... Buj. II 368).

Razvrgavati nesvr. prema svr. razvrći (Ženidba se razvrgava samo smrću. Buj. II 386).

Raženiti (se) — razvrći ženidbu (ARj; Ben.; DDM).

Raženjati (se) — nesvr. prema svr. raženiti (se). ARj.

Red m (stsl. red'. Miklošić, Term. DAW XXIV 31) — skup, pravilan tijek, niz, društvena vrsta, stalež; posebno: 1. sakramenat po kojem se klerici razlikuju od svjetovnjaka te mogu vršiti bogoslužje i upravljati crkvom, a razlikuje se viši red — r. svećenika, đakona i podđakona — i niži — r. svjećonoše, zaklinjaoca, štioca i vratara (Ki u red svet stojiš. Marulić 199. Što jest red? Jest jedan sakramenat... Kadčić 6. V. još Cr., Pr. 181 ss.; Buj. II 240 ss.; Št. II 355 ss.; Sch-P. 22 ss,; Bel. I 152; Ž. I 238 i dr.); 2. poseban crkveni stalež što ga sačinjavaju osobe muškog i ženskog spola, koje polažu tri zavjeta i teže za kršć. savršenošću (Da ne ulaze u red svetoga Benedeta. Kadčić 304. V. još Banovac 1; Dobretić 41; Cr., Pr. 104 ss.); 3. skup anđela (u starijem jeziku: devet redova anđeoskih. ARj b. d, bb. Isp. kor — TG 133); 4. stepen svetkovanja blagdana prije najnovijih liturg. odredaba: blagdani I, II reda (Kn. 125); 5. upute kako se vrše pojedini obredi mise: red mise (Kn. 37); 6. stanje u kojem se čovjek nalazi po prirodi, stanje u koje je čovjek uzdignut po milosti: prirodni-natprirodni red (Ž. I 68). V. treći, ordin — TL 128.

Redak m dem. od red, mali red, mali skup čega; stih, veras u knjizi, pjesmi; kratak zaziv (molitvica) u činomolju, misi i u drugim crkv. funkcijama (Kn. 173). V. veras — TL 194.

Reditelj m tko nešto uređuje; tko dijeli sakramenat reda (Rečeni biskup reditelj. Kadčić 106. V. Rog. 170). Isp. rukopoložitelj.

Rediti — uređivati, stavljati u red; dijeliti sakramenat reda (Tko je jedan put kršten, krizman i ređen, zauvijek ostaje taki. Dobretić 18. V. još Kadčić 238; Buj. II 279). Isp. narediti, zarediti, redovati, rukopoložiti, ordenati — TL 128.

Redoglavnik m crkveni poglavar, duhovnik višega reda u Crkvi. U starijem jeziku (ARj). V. glavorednik.

Redovan pr. koji je po redu, uredan, pravilan; posebno: 1. isto što pobožan (Činiti prilična dila redovna. Kadčić 19); 2. što pripada sakramentu reda (Što je pečat redovni. Kadčić 11); 3. što pripada redovničkom staležu (Redovni kler. Kn. 142). U svezi: redovna pravomoć, jurisdikcija, duhovna vlast — vlast koju netko ima po pravu radi povjerene službe ili nadarbine (Št. II 270; Ž. I 240; Kn. 19). V. redovit.

Redovanje gl. im. od redovati; isto što ređenje (Kadčić 5).

Redovati — upravljati čim; služiti Bogu (ARj). Refl. r. se — isto što pričestiti se (ARj; Par.), primiti sakramenat reda (Tko hoće se redovati, pristupi bližje. Kadčić 13. V. A. d. Costa II 85).

Redovina ž prinos što ga župljani daju župniku (ARj; DDM). Govori se u Dalmaciji (Š). V. bir.

Redovit pr. isto što redovan. U svezi: redovita duhovna vlast, jurisdikcija — vlast koja je spojena sa službom (Cr., Pr. 46; Cr., KP I 89); redoviti ispovjednik — svećenik koji ima stalnu vlast za ispovijedanje redovnica (Sch.-P. 543. Isp. izvanredan, vlast).

Redovnica ž žensko čeljade koje pripada redovničkom staležu (Kadčić 25; A. d. Costa I 55; Sch.-P. 543; Cr., Pr. 107). V. duhovnica, samoćnica, sveštenica.

Redovnički (u čak. pisaca: **redovniški**) pr. 1. što pripada redovnicima (Kad je ostavija abit redovnički. Zoričić 48. Isp. još Kadčić 13; Sch.-P. 543; Cr., Pr. 104; Bajić 117 i dr.); 2. pobožan, bogobojazan (u starije doba. ARj).

Redovnik m 1. čovjek koji pripada redovničkom staležu (Redovnici redova prosjački. Dobretić 41. V. još Cr., Pr. 104; Sch-P. 540; Kn. 326. Isp. 1. inok, duhovnik, samoćnik, samotnik, monah — TG 156, kaluđer — TG 120,

fratar — TL 56, relijoz — TL 161); 2. isto što svećenik (ARj; Par. i dr.); 3. isto što pobožnik (u starije vrijeme. ARj).

Redovništvo (u starije vrijeme i: **redovničstvo, redovničtvo, redovstvo**) s 1. služba, čast, vlast, skup osoba redovničkog staleža (Učiniti zavite redovništva. Kadčić 305. V. Cr., KP II 2, 9; ARj; Par.), svećenika (Da vladaoca apostolskog... u svetomu redovništvu uzdržati dostojiš se. Badrić 81. V. i ARj; Par.); 2. pobožnost (u starije doba. ARj). Isp. samostanstvo.

Redovski pr. koji pripada redu, zakonima reda (ARj; Par.).

Ređenik m čovjek koji se ima rediti (A. d. Costa I 61; Bel. I 29, 108; Cr., Pr. 289; Rog. 211; Kn. 291). V. ordinand — TL 128.

Ređenje gl. im. od rediti; dijeljenje, odn. primanje sakramenta reda (Ne hoteći biskup držati ređenje. Kadčić 5. V. još Dobretić 32; Bel. I 29; Buj. II 269 s.; Sch.-P. 22; Cr., Pr. 189; Kn. 297). Isp. redovanje, rukopolaganje, rukopoloženje, ordinacija — TL 128.

Repat pr. koji ima rep. U odr. obl. »repati« (m) — isto što vrag (Bulat, JF V 147), jer se drži da vrag ima rep.

Rešetka ž metalne ili drvene prečke, postavljene unakrst praveći oka kao u rešeta; posebno (redovno u mn. rešetke) takva naprava u crkvenom koru (Cr., KP II 2, 159), uz razgovaraonicu ženskih samostana sa strogom klauzurom (Š).

Revan (ARj), **revnostan** (ARj; Sch.-P. 11), **revnjiv** (ARj; Sch.-P. 11) pr. brižan, marljiv u službi Božjoj, u radu za spas duša.

Revnitelj m revan čovjek (Revnitelj za Boga. Zagoda. DjA 22, 3. Isp. Vuk ib.).

Revnost ž osobina onoga koji je revan: pastirska r. (Št. II 389), r. za duše (Sch.-P. 10).

Revnovati — biti revan, tj. neumorno raditi za slavu Božju i spas duša (Jer revnujem za vas Božjom revnosti. Zagoda: II Kor. 11, 2).

Riječ ž skup glasova kojim se označuje pojam, predodžba, osjećanje; posebno: 1. isto što vjeridba (ARj k.); 2. kršć. nauk, propovijed, evanđelje, obično u svezi »riječ Božja« (ARj o.); 3. druga osoba Presv. Trojstva — Sin Božji (Riječ je tijelom postala. Iv. 1,14. V. Bakšić 76 ss.; ARj p.). Isp. slovo.

Riješiti — odvezati, osloboditi; posebno: osloboditi od grijeha, raskinuti ženidbu. U starijem jeziku (ARj).

Rješenje gl. im. od riješiti; isto što odrešenje, otpust, oprost. U starije vrijeme (ARj b).

Rkač, rkać m isto što hrkać (ARj; Rog. 143).

Rob m čeljade u potpunoj vlasti drugoga. U svezi: r. Božji — kršćanin koji je u vlasti Božjoj (ARj). V. rab.

Robinja, ropkinja ž žensko čeljade u vlasti drugoga. U svezi: r. Božja — kršćanka koja je u vlasti Božjoj (ARj). V. raba.

Rod m, **rodbina** ž, **rodbinstvo** s isto što srodstvo (ARj).

Roditelj m tko rađa, otac; utemeljitelj ili starješina redovničke zajednice. U svezi: prvi r. (prvi roditelj) — Adam (Adam i Eva); vječni, nebeski r. — Bog Otac, Otac nebeski; duhovni r. — svećenik, ispovjednik. U starijem jeziku (ARj). V. otac.

Rodobludnost ž, **rodobluđenje** s, **rodogrešnost** ž, **rodokrvstvo** s, **rodokvarnost** ž, **rodokvarstvo** s, **rodoložje** s, **rodoskvrnost** ž, **rodoskvrnstvo** s, **rodoskvrnje** s, **rodoskvrnjenost** ž, **rodoskvrnjenje** s tjelesni grijeh između rodbine (ARj).

Rodobludan, rodogrešan, rodoložan, rodoskvrn pr. što se odnosi na rodobludnost (ARj).

Rodokvarac, rodoskvrnac, rodoskvrnik, rodoskvrnjac m rodobludan čovjek (ARj).

Rodokvariteljica ž rodobludna žena (ARj).

Rodoskvrnuti — učiniti tjelesni grijeh s rodbinom (ARj).

Rodstven pr. što se odnosi na rodstvo (A. d. Costa I 166; Dobretić 488).

Rodstvo, rostvo s (stsl. rožd'stvo, rod'stvo) — rođenje; isto što srodstvo (Rostvo od tri načina nahodi se: od zakona, od naravi i duhovno. A. d. Costa I 156. V. i Kadčić 417, 423; Dobretić 153; Cr., Pr. 158, 204 ss., 209).

Rođenje gl. im. od roditi (se). U svezi: r. Kristovo — isto što Božić, početak naše ere (ARj i dr.).

Rogat pr. koji ima rogove. Odr. obl. »rogati« (m) — isto što vrag (ARj; Bulat, JF V 147), jer se drži, da vrag ima rogove.

Rogatica ž svećenička kapa. U Dubrovniku (ARj; Pr.). V. biret — TL 33.

Rogonja m isto što vrag (v. rogat). U Dalmaciji (Š).

Rov m jama, rupa. U svezi »pakleni r.« ili samo »rov« — isto što pakao. U starih pisaca (ARj).

Rožanstvo, rožastvo, roždastvo, roždestvo s dan rođenja Isusova, Božić (ARj).

Rožanj m jednokratno zvonjenje prigodom nečije smrti. Tako se u župi Sv. Petar Čvrstec (Hrvatska), kad netko umre, zvoni u više navrata, prema tome koliko netko plati. Svako pojedino zvonjenje zove se »rožanj« (Saopć. V. Glibotić).

Ručan pr. koji pripada ruci; koji je pri ruci. U svezi: ručna nagrada — isto što priručna misa (v. priručan). Št. II 48.

Ručenje gl. im. od ručiti; isto što vjeridba, vjenčanje (ARj).

Ručnik (Dobretić 360), **ručinik** (Kadčić 56) m platno kojim se pokriva oltar. V. oltarnik — TL 126.

Ruho s odjeća, haljina. U svezi: vjenčano, svadbeno r. — haljina nevjeste kod vjenčanja; sveto, crkveno... r. — odjeća što se upotrebljava u bogoslužju (Dobretić 332; Št. I 426, 427; Kn. 91).

Rukavica ž navlačak na ruku. U svezi: biskupske rukavice — znak biskupske časti. U liturgijske su funkcije ušle iz običnog života u IX st., vjerojatno najprije u Galiji (Diz. lit. 187 s.; Kn. 103).

***Rukopolaganje** gl. im. od rukopolagati; isto što ređenje (Buj. II 260, 284).

Rukopolagati nesvr. prema svr. rukopoložiti (ARj; Kn. 113, 285).

Rukopoloženje gl. im. od rukopoložiti; isto što ređenje (ARj; Kn. 113, 197, 199, 285; Rog. 186).

***Rukopoložitelj** m tko polaže ruke; isto što reditelj (Rog. 170).

Rukopoložiti — položiti ruke nad nekim kod blagoslova, kod dijeljenja sakramenata (krštenja, krizme, pokore...), osobito kod sakramenta reda (redovno u Ist. crkvi). V. ARj; Rog. 170; Kn. 198. Isp. rediti.

Rukovanje gl. im. od rukovati; isto što vjeridba (Kadčić 468; A. d. Costa I 10).

Rukovati — pružiti ruku jedan drugome; vjeriti, zaručiti, vjenčati (A. d. Costa I 158; Kadčić 465).

S

Sablazan (rjeđe: **sablaz, sablaza, sablazna, sablast**; stsl. s'blazn') ž 1. prikaza, priviđenje (ARj); 2. nešto zazorno, grešno, što pobuđuje smutnju ili rđavo djeluje na okolinu i izazivlje je da krši pravila, propise, zakon (isp. Zagoda, Mat. 18, 7: Jao svijetu od sablazni!). V. Miklošić, Term. DAW XXIV 123; Jagić 318; Mirakuli 35; Terzić 388; ARj. Isp. smetnja, smutnja, spoticanje, skandal — TL 214.

Sablazniti (u starini i: **sablaziti**; stsl. s'blazniti) — nekoga smutiti, navesti na grijeh (isp. Vuk, Mat. 18, 6: Koji sablazni jednoga od ovijeh malijeh...). Refl. s. se — smutiti se zbog čijega grijeha. V. Miklošić, Term. DAW XXIV 123; ARj; Par.; DDM. Isp. smutiti, spoticati se.

Sablažnjati, sablažnjavati, sablažnjevati, sablažnjivati nesvr. prema svr. sablazniti (ARj; Par.).

Sablažnjiv (rjeđe: **sablazan, sablastan**) pr. koji sablažnjava (ARj; Par.; DDM; Ben.). V. smutljiv.

***Sablažnjivost** ž stanje, djelovanje onoga što je sablažnjivo (DDM).

Sabor m (stsl. s'bor'. Isp. Jagić 300): od s, sa i bor, a »bor« je u prijevoju prema »ber« (brati, bera). U prva se vremena pisalo s'bor, pa je poluglas postao a ili je ispao, te imamo »sabor« (od XVII st.) i »zbor« (od XIII st.). Riječ ima više značenja: sastanak, skup većega mnoštva; posebno: 1. skup anđela (ARj); 2. skup naroda kod crkve ili manastira, kad je sajam (ARj); 3. zasjedanje predstavnika Crkve radi vijećanja, osobito sastanak biskupa, te imamo: a) opći, općeniti, sveopći, vaseljenski, ekumenski... s. — vijećanje biskupa cijele Crkve pod predsjedanjem pape

(Bel. I 301; Ž. I 241; Rog. 19; Cr., Pr. 54 i dr.); b) narodni s. — sastanak biskupa jednog naroda (Bel. I 302); c) pokrajinski, krajevni s. — sastanak biskupa jedne pokrajine pod predsjedanjem metropolite (Bel. I 302 ss.; Cr., Pr. 68; Ž. I 241); d) međupokrajinski s. — sastanak biskupa iz više crkvenih pokrajina (Cr., Pr. 68); e) biskupski s. — sastanak biskupa s istaknutijim svećenicima biskupije (Cr., Pr. 78); 4. (u Ist. crkvi) sastanak kaluđera jednoga manastira, sastanak manastirskih igumana i viđenijih isposnika Svete Gore, sastanak kaluđera jedne arhiepiskopije (ARj). V. sobor, sabranje, zbor, sinod — TG 191, koncil — TL 87.

Saboran pr. (stsl. s'bor'n) — što pripada saboru, osobito u svezi: saborna skupščina — sjednica sabora (A. d. Costa I 39); saborni oci — članovi sabora; saborna crkva — glavna, stolna, katedralna crkva, koja pripada zboru kanonika (kaptolu), koji čine biskupsko vijeće (ARj; Par.). V. saborski, soborni.

Saborište s mjesto gdje se drži sabor (ARj; Par.).

Sabornik m član sabora (ARj; Par.); zapisnik saborskih zaključaka (ARj). V. sobornik.

Saborski pr. što pripada saborima: saborski zbor (Rog. 234), prema lat. congregatio concilii (Kod. kan. 250). V. ARj; Par. Isp. saboran.

* **Sabranost** ž stanje onoga koji je sabran (v. sabrati), osobito često u svezi: sabranost preko molitve; dan mjesečne sabranosti, mjesečna sabranost — dan kad se čovjek posebno stara za spas duše (Bajić 105).

Sabranje gl. im. od sabrati (se): isto što sabor (A. d. Costa II 10); zbirka, zbornik crkvenih odredaba, kršć. nauka (ARj c. V. suma — TL 181.

Sabrati — prikupiti, sakupiti; skupiti, pozvati na sabor (Petar Damjan . . . sabrao je u Rimu sabor. A. d. Costa I 95). Refl. s. se — skupiti se kod molitve, razmatranja . . ., da se misli na predmet. Često u izrazu: biti sabran na molitvi (Š).

Sačuvati — očuvati, obraniti, zaštititi. Često o Bogu koji čuva svoje štovatelje, osobito u izrazima: Bože, sačuvaj! (Isp. I Kor. 6, 15); Bog sačuvao! (Isp. Dobretić 91; Kadčić 154). V. učuvati.

Sadanji, sadašnji (stsl. s'daš'n') pr. što biva sada u opreci s prošlošću i budućnošću. U svezi: grijeh s. — grijeh koji sam čovjek čini sa svojom slobodnom voljom, za razliku od g. istočnoga, koji je čovjek baštinio (u nekih starijih pisaca. ARj); život s. — ovaj zemaljski život za razliku od budućeg života koji dolazi poslije smrti. Isp. ARj.

Sadruženica ž žena kao drug u braku (ARj; Par.).

Sadruženik m čovjek kao drug u braku (ARj; Par.).

Sadružiti — udružiti, sjediniti; sjediniti u ženidbi; oženiti (se), vjenčati(se). ARj; Par.

Sagreha (zgreha; stsl. s'grêha) ž pogreška, prestupak, grijeh. U starijem jeziku (ARj; Par.).

Sagrešenje gl. im. od sagriješiti (stsl. s'grêšenie) — prijestup, prekršaj, grijeh (Proslavi tvoga Boga, koga je milosrđe veće, nego tvoje sagrišenje. Zoričić 12. V. još Kadčić 114; Terzić 498; Jagić 296). Isp. zgrešenje.

Sagrešivati, sagriševati, sagriješati (stsl. s'grêšati) — nesvr. prema svr. sagriješiti (Ne htij veće sagriševati. Bernardin 51. Ne sagrišuje smrtno. Kadčić 18. V. još ARj).

Sagriješiti (od XV st., a prije toga s'griješiti; isp. stsl. s'grêšiti) — učiniti prekršaj zakona, prekršiti Božju ili crkvenu zapovijed (Prostio tebi Gospodin štogodir si po gledanju sagrišio. Terzić 16. V. još Kadčić 441 i dr.). Često u svezi: s. Bogu (Zlo je učinio . . . Bogu sagrišio i duši svojoj. Kadčić 258); s. smrtno (Ako li bi ih ne dal, on e smrtno sagrêšil i ne odreši ga. Šurmin 197. V. i Kadčić 18), s. bludno — učiniti nečisti grijeh (Dobretić 75). Isp. griješiti, pregriješiti, zgriješiti, prestupiti, uvrijediti.

Sahrana ž 1. spas, čuvanje, zaštita (tako je Bog, Isus, Marija . . s. kršćana. ARj a); 2. mjesto čuvanja, isto što svetohranište (Dobretić 348); 3. grob, pogreb, ukop (ARj e; DDM; Ben.; Kn. 311). V. sahranjenje.

Sahranica ž dem. od sahrana; isto što svetohranište (ARj).

* **Sahranilište** s pogreb, groblje (DDM).

Sahranište s mjesto gdje se što sahranjuje; mjesto gdje se čuvaju crkv. pokloni, milostinja, sv. moći, sv. pričest (A. d. Costa I 136; ARj).

Sahraniti — spasiti, očuvati, obraniti; posebno: 1. isto što pokopati u grob (ARj a. d; Par.; DDM; Kn. 311); 2. spremiti Sakramenat u svetohranište (Par.). Često u svezi: s. poštenje — očuvati djevičanstvo (A. d. Costa I 168); s. dušu — spasiti se (Jer ga dobra vira saranjuje. Zoričić 42. V. još Dobretić 9; Terzić 17); s. grijeh, kaznu — oduzeti običnom

svećeniku vlast da ne može odriješiti od grijeha, kazne (Ako proklestvo nije nitkomu saranjeno. Kadčić 18. V. i A. d. Costa II 139). Refl. s. se — spasiti se, doći u nebo (u starijih pisaca. ARj). Isp. sahranjevati, shraniti, pridržati.

Sahranjenje gl. im. od sahraniti; posebno: 1. isto što sahrana pod 1 (ARj a); 2. isto što sprovod, pogreb (ARj c); 3. treći glavni dio mise (Koliko je dili posvetilišta mise? Tri dila, prikazanje, posvećenje i sahranjenje. Kadčć 63). V. shranjenje.

Sahranjevati, sahranjivati nesvr. prema svr. sahraniti: pokopavati u grob (Kn. 311), spremati Sakramenat (Št. II 192), s. grijeh ili kaznu (A. d. Costa I 55) itd. V. shranjevati.

Sajam m vašar; proštenje, sabor kod crkve (ARj).

***Salus** m isto što sredoposna nedjelja (v. nedjelja). Govori se u Istri (Četrtak pred sredopusnun nedejun ale na pol korizmi zovu va Kastavšćine Salus ale Mali pust. Jardas 52).

Samoćnica ž žena koja živi u samoći; redovnica. U starije doba (ARj).

Samoćnik m čovjek koji živi u samoći; redovnik. U starijih pisaca (ARj).

Samopričest ž, **samopričešće** s pričešćivanje samoga sebe. Bogosl. smotra 33 (1963), str. 120.

Samopričešćivanje gl. im. (od sam i pričešćivati) — isto što samopričest. Bogosl. smotra 33 (1963), str. 119.

Samostan m kuća u kojoj žive redovnici; od samo i stan. Izraz je više u običaju od XIX st., dok je u starini bio običniji naziv manastir (TG 148), kloštar, klaustar (TL 81), konvenat (TL 93). Isp. Raumer 304; Bel. I 111; Cr., Pr. 107; Rog. 494; ARj; Par.; A. Šimčik: Manastir, kloštar, samostan. Hrvatska straža XII (1940) br. 76; od 4. travnja. V. stanište.

***Samostanac** (Par.; DDM; Rog. 494), **samostanik** (ARj), **samostojnik** (Knežević 269) m tko živi u samostanu, redovnik, kaluđer. V. 1. inok.

Samostanica (ARj), ***samostanka** (Par.) ž redovnica, koludrica, kaluđerica. V. inokinja.

Samostanski pr. što pripada samostanima (ARj; Par.; Sch.-P. 136; Kn. 326; Bajić 196).

Samostanstvo s isto što redovništvo, kaluđerstvo (ARj).

Samostvorac, samostvoritelj, samotvorac m tko nije stvoren, tko je od sebe, Bog (ARj).

Samosvojan pr. samostalan, nezavisan. O opatima, opatijama, koji su neovisni od kojega biskupa ili biskupije: samosvojni opat (Cr., Pr. 72), samosvojna opatija (Cr., Pr. 46). V. neovisan.

Samotnik m kršćanin koji ide u samoću da služi Bogu; pustinjak, redovnik, kaluđer (ARj; Par.).

***Samozataja** ž zatajivanje sebe, odricanje iz vrhunaravnih ciljeva od onoga što godi (Par.; DDM; Ben.; Ž. I 31). V. mrtvljenje.

Samrt ž isto što smrt. Od XV st. (ARj; Par.; DDM).

Samrtan pr. isto što smrtan (ARj; Par.; DDM).

Samrtnica ž 1. smrtna svijeća; 2. isto što smrtovnica. ARj.

Samrtnik m isto što smrtnik (ARj; Par.; Ben.).

Samrtnjača ž ukopna košulja (ARj).

***Saopćivanje** gl. im. od saopćivati; način stjecanja povlastica od novoga Kodeksa (1918): ako jedan Red ima povlasticu, imaju je i drugi Redovi (Rog. 543). V. sudioništvovanje, udioništvovanje, komunikacija — TL 86.

Sasućanstven pr. koji je istoga bića, jednobitan; od sasućanstvo (kojemu u ARj nema potvrde) i nast. -en. O Isusu koji je istobitan Ocu. U starije vrijeme (ARj).

Satvarati nesvr. prema svr. satvoriti. U starije doba (ARj).

Satvoritelj m isto što stvoritelj. U starijih pisaca (Gospodin Bog jest satvoritelj milosti svoje. Kadčić 11).

Satvoriti — isto što stvoriti (ARj b).

Saužag m starozavjetna žrtva paljenica, koja se cijela spalila (Saužgi dijački se zovu holocausta. Marulić 72).

Savjesnost ž duševnost, moralna osjetljivost (ARj; Par.).

Savjest, svijest ž znanje, spoznaja, dužnost; spoznaja i sud o onome što je dobro, a što je zlo. Postaje od sa i vjest (vêd-t'). U najstarije doba (od XIII st.) pisalo se s'vêst' (isp. Dan.), a onda svijest (isp. Mažuranić IX 1415), dok je obl. savjest običan u novije vrijeme (isp. Zagoda, I Tim. 1, 19: Čuvaj vjeru i dobru savjest. V. još I Tim. 3, 9; Rim. 9, 1; Hebr. 10, 2). Često u svezi: iz obavještene savjesti — iz razloga poznatih samom crkv. starješini (Cr., Pr. 378), prema lat. ex informata conscientia; ispit ili ispitivanje savjesti — pomnjivo istraživanje duše što smo sagriješili (Kanižlić 180;

Bajić 92). V. još ARj; Par.; Ž. I 259 ss. Isp. dušnoznanje, konsijencija — TL 91.

Savjestan, svijestan pr. koji ima dobru savjest, duševan, zdušan (ARj; Par.).

Savladiv pr. koji se može svladati (v. nesavladiv).

Savjet m vijeće, dogovor, opomena. U svezi: evanđeoski s. — Kristova uputa za savršeniji život (siromaštvo, čistoća, posluh). Ž. I 212 s.; Cr., Pr. 104; Bajić 117.

Savjetnica ž žena koja nekoga savjetuje; član uprave kod redovnica (Bel. I 227).

Savjetnik m čovjek koji svjetuje, daje savjet; član uprave kod redovnika (Rog. 503). U svezi: biskupski savjetnici — svećenici koji biskupu savjetom pomažu u upravi biskupije koja nema kaptol kanonika (Cr., Pr. 90), prema lat. consultores dioecesani; župnici savjetni — župnici koji surađuju s biskupom u nekim postupcima (Cr., Pr. 82 s.), prema lat. parochi consultores (Kod. kan. 385). Isp. vijećnik, definitor — TL 39, konzultor — TL 94.

Savršen gl. pr. od savršiti; izvrstan, potpun; u nekoj kreposti sasvim vrijedan; koji se, koliko je moguće više, čuva grijeha i nastoji steći što veći stepen kreposti. Kršćanin je savršen, kad ljubi Boga nadasve, a sve ljude kao sebe (Bajić 2 i passim. Isp. Mat. 5,48). Često u svezi: savršeno pokajanje (Ž. I 89; Buj. II 51 ss. V. pokajanje), savršena ljubav, savršen redovnik... Isp. svršen.

Savršenost ž, **savršenstvo** s stanje onoga koji je savršen. Često u svezi: kršćansko savršenstvo (Bajić 4; Ž. I 211), redovnička savršenost (Cr., KP II 2, 143. V. i Bajić 123). Isp. perfekcija — TL 135.

Sazdanje gl. im. od sazdati; isto što stvorenje, stvor (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Sazdatelj m 1. isto što stvoritelj; 2. utemeljitelj redovničke zajednice. V. ARj; Par.

Sazdati — sagraditi, napraviti, stvoriti. O Bogu koji je sve sazdao (isp. Vuk: Efež. 3,9). V. ARj; Par.; DDM.

Sedamdesetan pr. sedamdeseti. U svezi: sedamdesetna nedjelja — isto što sedamdesetnica. U starije vrijeme (ARj).

Sedamdesetnica (rjeđe: **sedamdesetica, sedmerodesetnica, sedmerodesnica.** ARj) ž treća nedjelja prije korizme (ARj; Par.; Bel. II 96; Sch.-P. 414; Št. I 341; Kn. 148 s.). V. sedmodesetica, sedamdesetan, sedmodesetan, septuagezima — TL 175.

Sedmica ž sedam, sedam dana; posebno: 1. daća što se daje sedam dana (ARj d); 2. tjedan, nedjelja (ARj; Par. i dr. V. septimana — TL 175). U svezi: Velika s. — tjedan pred Uskrs (DDM i dr.). — Prema Sv. pismu, sedmicu je ustanovio sam Bog, kad je naredio da se 6 dana radi, a sedmi da se njemu posveti (II Mojs. 20, 9. 10). Židovima je subota bila namijenjena počinku od posla i bogoslužnim sastancima. Apostoli i prvi kršćani nisu odmah naglo prekinuli sa starozavjetnim bogoslužnim propisima, nego su ispočetka subotom išli u hram i sinagogu na bogoslužne sastanke; a za svoje posebne liturg. sastanke („lomljenje kruha") u privatnim kućama uzeli su onaj dan sedmice, u koji je Isus uskrsnuo, tj. dan poslije subote (isp. DjA 20,7). Taj dan nazvan »dies Dominica« — dan Gospodnji (isp. Otkr. 1,10). Već u apostolsko doba »dies Dominica« postaje kršćanima prvi i glavni dan sedmice — feria prima — dan kad se treba uzdržati od rada i koji treba posvetiti Bogu. Ostali su dani sedmice nazvani zatim: feria secunda — ponedjeljak, f. tertia — utorak... (v. ferija — TL 53). Jedino je za sedmi dan zadržan židovski naziv »subota« (grč. sábbaton, lat. sabbatum).

Naš je način brojenja dana kršćanskog porijekla. Vjerojatno su kršćansku sedmicu prvi preuzeli južni Slaveni od kršćanskih Romana na Balkanu, a od njih su je onda uzeli drugi Slaveni i Madžari... Valja ipak istaknuti da svi nazivi naših dana u sedmici nisu nastali u isto vrijeme ni pod istim utjecajem. S obzirom na tu okolnost, možemo svrstati nazive u tri skupine. Nedjelja i subota nose izrazito kršćansko obilježje. Kako je već rečeno, riječ »subota« primili smo iz židovskoga preko grčkoga (TG 195); a nedjelja (stsl. nedêlja; rijetko gospod'nica, prema grč. kyriaké — dominica) odgovara crkv.-lat. dies Dominica, feria prima, tj. dan kad se ne djela, ne radi, dan posvećen počinku od rada i bogoslužju. Četiri su dana dobila naziv prema brojčanom sistemu:

Ponedjeljak, ponedjeljnik... (stsl. ponedêl'nik') — prvi dan po nedjelji (negdje se i kaže: prvidan — Kaštela, providan — Trogir, parvi dan — Vis);

Utorak (u Trogiru: utori) — drugi dan sedmice (isp. stsl. v'tor' — drugi; v'tor'nik' — utorak);

Četvrtak (stsl. četvr'ť'k') — četvrti dan sedmice;

Petak (stsl. pet'k') — peti dan sedmice.

Posebno mjesto zauzimlje naziv »srijeda« (stsl. srêda), tj. dan koji je u sredini ostalih dana sedmice. Budući da »srijeda« ne može biti dan u sredini sedmice, ako je ponedjeljak prvi, utorak drugi dan..., to je sasvim vjerojatno Skokovo mišljenje, da je naš naziv pod uticajem crkv. latinskog jezika, u kojem je nedjelja prvi dan (feria prima), ponedjeljak — drugi (feria secunda)..., a srijeda je onda srednji dan, pa se u nekim rom.-lat. dijalektima zove ne samo »feria quarta« nego i »media hebdomas« — sredina sedmice, srijeda. Taj se rom.-lat. oblik očuvao u krčkom (veljotskom) nazivu »misedma«; a prema njemu je vjerojatno postao i njem. Mittwoch. — Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 19 ss.; Melich 214 ss.; Kiparsky 132 ss.; Skok, RESl V 14 ss.; VIII 88; Sakač, Tragovi... 15 ss.; Kn. 130 ss.; Št. I 341. V. sedmina, tjedan.

Sedmičan pr. koji pripada sedmici (ARj; Par.).

Sedmičnik m isto što nedjeljnik (ARj; Par.; DDM).

Sedmina ž 1. isto što sedmica, nedjelja (ARj); 2. isto što daća (Je li dobro činit sedmine ili daće za mrtve? J. Filipović II 107. V. ARj; Mažuranić IX 1297. Govori se u Dalmaciji. Š).

Sedmodaran pr. koji ima sedam darova. O Duhu Svetom koji dijeli sedam darova. U starije vrijeme (ARj).

Sedmodesetan, sedmodesan pr. sedamdeseti. U svezi: sedmodesetna, sedmodesa nedjelja — isto što sedamdesetnica (ARj).

Sedmodesetica, sedmodesetinica, sedmodesetnica ž isto što sedamdesetnica. U starije doba (ARj).

Seljanski pr. koji pripada selu ili seljacima. U svezi: s. vikar — svećenik koji nadzire život i rad župnika (Vikar seljanski jest oni, koji u nikomu mistu od države pribiva radi koristi veće od podložnika biskupovi. A. d. Costa I 40). V. izvanjski.

Sestra ž žensko čeljade ostaloj djeci istih roditelja; posebno: 1. svaka žena ostalim ljudima, ukoliko su svi ljudi potomci Adama i Eve (sestra po Bogu, posestrima...); 2. članica iste vjerske zajednice (često se veli u propovijedi: braćo i sestre u Kristu!); 3. pripadnica ženske redovničke zajednice, redovnica, obično u svezi »časna sestra«, »milosrdna sestra« (isp. Cr., Pr. 107). Prema tome se onda sve njegovateljice bolesnika zovu »sestre«, jer su njihov posao obavljale najprije redovnice, a onda ostale ženske. V. sestrica, susestra, duhovnica. Isp. ARj; DDM; Ben.

Sestranice ž mn. članice vjerskog udruženja. U Sinju (ARj). V. sestrima.

Sestrica ž dem. od sestra; isto što sestra, osobito sestra pod 3 (ARj; Par.).

Sestrima ž žena koja je primljena u bratovštinu, članica crkv. udruge (ARj; Par.; Rog. 582). V. sestranice.

Sestrimiti (se) **sestriti** (se) — žensko čeljade smatrati, nazivati sestrom, posestrimom (ARj; Par.; Ben.; DDM). V. posestrimiti.

Sesvete ž mn., **sesveti** m mn. — blagdan svih svetih (1. XI). ARj; Ben. V. svet.

Shranište s mjesto gdje se što sahranjuje, sprema; mjesto kamo se stavljaju posvećeni predmeti koji više nisu za liturg. upotrebu (Št. I 369). V. sveteniště, svetionica, sakrarij — TL 170.

Shraniti (se) — isto što sahraniti (se). U starije doba (ARj).

Shranjenje gl. im. od shraniti; isto što sahranjenje (ARj).

Shranjevati, shranjivati — isto što sahranjevati (ARj).

Sila ž snaga, moć; vrlina, krepost. U svezi: Sile nebeske — jedan od anđeoskih korova (ARj h. f), prema lat. Virtutes coelorum.

Sin m lice m. roda u odnosu prema ocu i majci; druga božanska osoba (obično od starine, osobito u pravljenju znaka križa: U ime Oca i Sina i Duha Svetoga...; u molitvici: Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu... V. još Kadčić 382; Terzić 7; Bakšić 76 i passim). Često u svezi: Sin Božji (Luk. 1, 35; Ranjina 160, 256 i dr.); jedinorodni, jedinorođeni Sin Božji (isp. Gal. 4, 4); Sin čovječji, čovječanski, jer je Sin Božji postao čovjekom (Mat. 26,2; Ranjina 171, 174; Bernardin 28). I kršćanin se zove »sin Božji«, jer je po krštenju postao posinovljeno dijete Božje (isp. J. Filipović I 134). V. još Raumer 354 s.; ARj f.

Sinovstvo s (stsl. synov'stvo) — svojstvo, narav sina; biće, narav druge božanske osobe (ARj b.; Bakšić 284, 293).

Sirnica ž kruh sa sirom; kruh koji se mijesi o Uskrsu. U Dalmaciji (ARj; Š.). V. taška.

Siromaštvo s uboštvo, oskudica. U svezi: zavjet siromaštva — jedan od tri redovnička zavjeta po kojem se redovnik odriče zemaljskih dobara i zavjetuje da neće ništa posjedovati (Bel. I 50; Cr., KP II 2, 146; Bajić 135). V. ubošto.

Sisveti m mn. blagdan svih svetih (ARj). Danas u Istri (Jardas 19). V. svet.

Sjedalište s mjesto za sjeđenje. U svezi: Sveto, Apostolsko s. — najveća vlast u Katoličkoj crkvi (v. Stolica), prema lat. Sedes Apostolica (Dotekli su ova odpuštenja koludri od svetoga Sidališća. A. d. Costa I 108); rajsko, nebesko, vječno... s. — raj, nebo (u starijem jeziku. ARj).

Sjediniti (se) — sastaviti, složiti (se). Redovno o združenju čovjeka s Bogom, čovječje volje s Božjom (ARj a. a); o združenju u ženidbi (Ne... može sjediniti u svetu ženidbu one, koji su u krvi. A. d. Costa I 83); o pomirenju Ist. crkve sa Zapadnom (Sjedinjena Istočna crkva... Rog. 131. Sjedinjeni istočnjaci. Cr., KP II 2, 236. V. unijatiti — TL 192.

Sjedinjenica ž u Ist. crkvi čaša što se upotrebljava za pričešćivanje, jer se u njoj sjedinjuju, miješaju voda i vino. U starije vrijeme (ARj).

Sjedinjenje gl. im. od sjediniti (se). Često o svezi: čovjeka ili ljudske volje, duše s Bogom, Kristom, s voljom Božjom...; božanske i ljudske naravi u Kristu; Krista s Crkvom i sl. (ARj b). U svezi: put sjedinjenja — treći i najsavršeniji stepen duhovnoga života (Kako se iđe putem od sjedinjenja. J. Filipović I 346).

Sjedište s mjesto gdje se sjedi; mjesto boravka, vršenja vlasti (Cr., Pr. 38, 56, 270, 413). V. residencija — TL 162.

Sjemenište s mjesto gdje se sije sjeme; zavod, škola za odgoj svećeničkog podmlatka (ARj; Par.; DDM; Cr., Pr. 258). V. stanište, seminar — TL 174.

* **Sjemeništar** (Par.), * **sjemeništarac** (DDM; Ben.; Cr., KP II 1, 32) m pitomac koji se odgaja u sjemeništu. V. seminarac — TL 174.

Sjenica ž dem. od sjena (stsl. sên'nica) — kolibica od granja, lišća. U svezi: blagdan, svetkovina sjenica — židovski blagdan za spomen na vrijeme, kad su Židovi u pustinji prebivali pod šatorima (ARj); prema crkv.-lat. scenopegia, festum tabernaculorum.

Skaz m i ž crvena crta na kakvu spisu; pravilo; pravilo redovničke zajednice. U starije doba (ARj). V. pravilo.

Skazanje gl. im. od skazati (se); radnja kojom se što skaže; pripovijedanje; sredovječna crkvena drama (Skazanje od nevoljnoga dne od suda ognjenoga. Marulić 279).

Sklapanje gl. im. od sklapati. Obično u svezi: s. ruku kod molitve, obreda (Kadčić 101), s. ženidbe (Bel. II 54; Sch.-P. 632; Kn. 306).

Sklapati nesvr. prema svr. sklopiti. Obično u svezi: s. ruke kod molitve; s. zaruke (Bel. II 23); s. ženidbu (Cr., Pr. 210; Buj. II 342).

Sklopiti — sastaviti, združiti, sjediniti. Obično u svezi: s. ruke kod molitve, sv. obreda — postaviti dlanove ruku tako da prsti budu jedni uz druge, a desni palac preko lijevoga (Par.; DDM); s. ženidbu — oženiti se (Tko može valjano sklopiti sakramenat ženidbe. Buj. II 355. V. još Bel. II 54; Sch.-P. 633; Št. II 365; Cr., Pr. 199); s. zaruke — zaručiti se (Bel. II 19).

Skrabica, skrabičica, skrabijica, skrabioca, skrabionica, skrabnica ž posudica, kutijica; kutijica u crkvi u koju se stavlja novčana milostinja (ARj). V. škrabica.

Skrisiti — isto što uskrsnuti (Koga hti skrisiti. Marulić 201).

Skrišenje gl. im. od skrisiti; isto što uskrsenje (Kolunić 195).

Skroman pr. sakriven, tajan. U svezi: skromna zavjetna misa — misa koju misnik služi zbog privatna kakva uzroka (Št. II 108).

Skropilo s isto što kropilo (Koji će nositi... vodu blagosovljenu s skropilom. Kašić 77. V. Rog. 289).

Skropionica ž isto što kropionica (Kadčić 165).

Skropiti — isto što kropiti. U starijih pisaca (ARj; Par.).

Skrovan, skrovit pr. sakriven, tajan. U svezi: s. zaruke, s. ženidba — tajne zaruke, tajna ženidba, što Crkva ne dopušta (ARj. V. potaja), s. grijeh — grijeh za koji drugi ne znaju (Kadčić 221).

Skrovište s skrovito mjesto; mjesto gdje se čuvaju dragocjenosti, blago; tajna; otajstvo vjere: veliko skrovište, skrovište Božje, skrovište vjere... U starijem jeziku (ARj).

Skrovitost, skrovnost ž svojstvo onoga koji je skrovit; tajna: s. ispovjednja (Po kojoj ispovidi izhodi dužnost skrovitosti ispovidnje, da ne može ispovidnik besiditi od griha

u ispovidi čuvenih. Kadčić 329), s. ženidbe (Zaprika od skrovitosti oli od potajnosti /ženidbe/. Kadčić 464) ... V. ARj. Isp. potaja.

* **Skrsenje** gl. im. od skrsnuti (Zač' va n' dan' skrsenie Isuhrsta bi učineno vse stvoren'e. Kolunić 184).

Skrsnenje, skrsnuće gl. im. od skrsnuti (ARj).

Skrsnuti — isto što uskrsnuti (Gospodine, ê vim', da ima skrsnuti posled'ni dan'. Kolunić 103).

* **Skrušan** pr. koji osjeća bol zbog grijeha (ARj).

Skrušenik m čovjek koji se skrušio (ARj; Ben.; DDM).

Skrušenost ž, **skrušenstvo** s svojstvo onoga koji se je skrušio (ARj; Par.; DDM; Ben.). V. skrušenje.

Skrušenje gl. im. od skrušiti (se); osjećaj boli zbog grijeha; isto što skrušenost. Vrlo obično od starine (To ti prašća Bog', kada ti imaš' pravo skrušen'e ot tvoih' grihov'. Kolunić 49. Isp. Bernardin 23; Mirakuli 10; Kašić 52; J. Filipović I 211). Katkada u svezi: djelo skrušenja (Dobretić 144); savršeno — nesavršeno, izvrsno — neizvrsno s. (isp. Kadčić 340. V. pokajanje).

Skrušiti (se) — satrti, smrviti; poniziti se (A ko godjer se bude skrušiti kako mali ovi ... Ranjina 283); kajati se, osjećati bol za grijehe (Zadosta je, da se čovik skruši od griha. Kadčić 73). Trpni obl. »skrušen« dolazi često kao atribut uz riječi: čovjek, srce, kajanje ... (Skrušenim biti srcem' od' svoih' grihov'. Kolunić 123. Zlamenje od pokajanja skrušena. Kašić 57. V. Starine 23, 153). Isp. pokajati (se).

Skrušivati (se), **skruševati** (se) — nesvr. prema svr. skrušiti se (ARj; Par.).

Skup m mnoštvo, zajednica, društvo; posebno: 1. vijeće, crkveni sabor: Tridentinski, općeni, sveti s. i sl. (u starijem jeziku ARj c. d); 2. naziv ustanova koje sačinjavaju Rimski Dvor, redovno u svezi »sveti skup« (Ova stvar bila jest prinesena ... prid isti Skup sveti. A. d. Costa I 155. V. Dobretić 262; Kadčić 326). Isp. skupština.

Skupina ž skup, društvo, zajednica. U svezi: redovnička s. — redovnička zajednica u kojoj se polažu samo jednostavni privremeni i doživotni zavjeti (Cr., Pr. 107), prema lat. congregatio religiosa (isp. Kod. kan. 488).

Skupnohoditi — ići u ophodu (ARj).

Skupnomolitva ž skupna molitva, litanije (ARj).

Skupnomolja ž, **skupnomoljenje** s, **skupnopolazenje** s, **skupnoprošenje** s isto što ophod (ARj).

Skupnosućan pr. isto što jednobitan (ARj; Par.).

Skupnovječan pr. koji je jednako vječan. O Isusu koji je jednako vječan kao i Otac (ARj; Par.), prema lat. coaeternus.

Skupština ž mnoštvo, družba; posebno: 1. isto što skup pod 1 i 2 (u starijem jeziku. ARj); 2. pobožno udruženje, bratovština, redovnička zajednica (Nakon vika XVI. mnoge skupšćine crkovnjaka svitovni na svitlost izajdoše. A. d. Costa I 98. V. Kadčić 92); 3. sastanak na koji se okupljaju članovi pobožnog udruženja, bratovštine (Rog. 579; Cr., KP II 2, 266), prema lat. comitia (Kod. kan. 697); 4. sastanak, vijeće, na koje se skupljaju članovi uprave redovničke kuće, provincije, cijeloga Reda (Cr., KP II 2, 31). V. skup, zbor, definitorij — TL 39, kapitul — TL 75.

Skusitelj, skušavac, skušitelj m isto što napasnik. U starije doba (ARj).

Skušnja ž iskušavanje, napastovanje. U starijem jeziku (ARj).

Skvrna, skvrnja, skvrnost, skvrn ž (stsl. skvr'na, skvr'-nost, skvr'n') — nečistoća, grijeh (Svak se čuvaj take skvrne. Marulić 311. V. Meillet, Études 445; ARj).

Skvrnan, skvrnav, skvrnavan, skvrn pr. (stsl. skvr'n'n', skvr'nav') — okaljan, ružan, grešan (ARj).

Skvrnik, skvrnitelj m (stsl. skvr'nitel') — čovjek koji oskvrnjuje, grešnik (ARj).

Skvrniti, skvrnuti, skvrnjiti, skvrnaviti, skvrnjaviti — isto što oskvrniti (ARj).

Skvrnoslovlje s (stsl. skvr'noslovije) — isto što huljenje. U staro doba (ARj).

Slab pr. nemoćan, neznatan, zao, grešan (ARj; Par.; DDM).

Slaboća, slabost ž nemoć; čovječja nemoć za dobro; sklonost na zlo (Zaradi slabosti velike tila čovičanskoga. Dobretić 104. V. ARj; Par.; Ben.).

Slabovjerac, slabovjernik m slabovjeran čovjek (ARj).

Slabovjeran pr. koji je slabe vjere (ARj).

Slabovjerstvo s svojstvo onoga koji je slabe vjere; slaba vjera (ARj).

Slanje gl. im. od slati; isto što šiljanje (ARj).

Slati često o Bogu, koji na svijet šalje Sina, Duha Svetoga; različite nevolje, kazne za grijehe (v. ARj). Isp. šiljati.

Slava ž 1. čast, ugled i glas što ga je netko stekao slavnim djelima, obično u svezi: prolazna, zemaljska, svjetovna, ljudska, tašta ... s. (Pričestiti se ... s taštom slavom. Kadčić 156); 2. čast, štovanje što treba iskazati Bogu (Sve činite na slavu Božju. Zagoda: I Kor. 10,31. Isp. i Otkr. 4,11; 14,7); 3. sjaj, blaženstvo, što ga pravednici uživaju u nebu, obično u svezi: vječna, rajska, nebeska ... s. (Vidiće pravedne da idu u slavu vičnju. J. Filipović I 134. V. Kadčić 99); 4. poznata kratka molitva: Slava Ocu i Sinu ... (sasvim obično u bogoslužju od starine); 5. pjesma što se moli ili pjeva na misi: Slava na visini Bogu (Da misnik ostavi u misi Slavu oli Virovanje ..., bi li smrtno sagrišio? Kadčić 96. V. Št. II 113); 6. svaka pjesma u čast Božju, misa, činomolje i sl. (isp. ARj b. p); 7. (kod pravoslavnih) narodno-crkveni običaj kojim porodica (ili kakva druga zajednica) slavi svoga nebeskog zaštitnika, prema riječima »U slavu i čast«, koje se govore kad se prije lomljenja krsnog kolača »diže u slavu« (ovaj se običaj zove još: krsno ime, blagdan, svetac, sveti, sveto ...); 8. (kod pravoslavnih još) molitva koja se govori kad se ustaje u slavu (u svezi »slava i vaslava«), ikona koja prikazuje sveca zaštitnika, čaša s vinom kojom se napija u slavu, vino ili rakija što se pije na slavi (v. služba) ... Mnoštvo potvrda v. u ARj. Isp. još Par.; DDM; Grujić, JF X 276 s.

Slavan pr. koji je dostojan slave, dičan, hvaljen, cijenjen. O Bogu, Bogorodici, svecima koji su u nebeskoj slavi, i o onome što njima pripada: slavno ime Božje, slavna Djevica Marija, mučenici sveti i slavni, Crkva slavna ... (ARj 2. a. c). U svezi: slavni dan — svetkovina, blagdan (ARj 2. a. d).

Slaviti — iskazivati čast, štovanje, u znak priznanja; posebno: 1. iskazivati čast Bogu, Bogorodici, svecima i onome što njima pripada (Vratiše se pastiri slaveći i hvaleći Boga. Zagoda: Luk. 2, 20. Da Boga blagoslivljamo i slavimo. Kadčić 103); 2. zvoniti u čast ili slavu kakve svečanosti (ARj; Š). U svezi: s. dan, blagdan, sveca, svetkovinu, imendan, slavu ... — svetkovati, praznovati, slaviti krsno ime ...; s. misu — govoriti misu, prema lat. celebrare missam. V. ARj; Par.; DDM. Isp. sloviti.

Slavlje s slava, svetkovina, svečanost, svečana proslava (ARj b).

Slavnodobiće, slavodobiće s velika i slavna pobjeda; Isusova pobjeda nad grijehom i paklom (ARj).

Slavnodobitan, slavodobitan pr. koji pripada slavnodobiću. O Isusu (Slavodobitno tilo Isusovo. Kadčić 102). U svezi: slavodobitna crkva — pravednici u raju (Ona tri dila ostie zlamenuju trostruku crkvu Božju, slavodobitnu u raju, trpeću u mistu od očištenja i vojujuću na zemlji. Kadčić 102. V. ARj). Isp. vojevati.

Slavnodobitnik, slavodobitnik m veliki i slavni pobjednik; posebno: 1. Isus kao pobjednik smrti i pakla; 2. svetac koji je nadvladao neprijatelje duše te je zauvijeke u raju. V. ARj.

* **Slavopjev** m pjesma u slavu; crkv. himan »Tebe Boga« (Par.).

Slavoslov m tko čita slavnu molitvu na krsnoj slavi (ARj).

Slavoslovlje (u starini i: **slavoslovljenje**) s 1. slavljenje, hvaljenje Boga, Bogorodice, molitvom, crkvenim obredima (ARj); 2. dio božanskog oficija, činomolja (Je li dužan misnik reći jutrenju i slavoslovje prvo neg hoće misu govoriti? Kadčić 95. V. Št. I 352, 473). Isp. hvala, pohvala, laude — TL 104.

* **Slavospjev** m pohvalna pjesma u čast Božju. U novije doba (Kn. 63). V. himan — TG 100.

Slijediti — ići za nekim, nasljedovati koga; posebno: ići za onim što je grešno (Nismo veće sagrišili, ki smo puti hot slidili. Marulić 302), što je kreposno, za primjerom ili naukom Kristovim (Mi ostavismo sva i slijedili jesmo tebe. Ranjina 271).

Slijednica ž pjesma koja u neke blagdane u misi dolazi iza poslanice (ARj b; Št. II 114), prema lat. sequentia (v. slijeđenje, sekvencija — TL 174).

Slijeđenje gl. im. od slijediti; posebno: 1 isto što slijednica; 2. isto što sljedba, vjera. U starijem jeziku (ARj).

Slika ž što je slično, jednakost, poredba; prilika, obličje, katkada u svezi s riječju »prilika« (Učinimo čovika na našu

sliku i priliku. J. Filipović I 7. Isp. Dobretić 4; I Mojs. 1, 26); 2. što je po nekom liku naslikano, učinjeno: sveta slika (Kn. 84), oltarska slika (Sch.-P. 330; Št. I 411); 3. isto što kip (Sve slike njihove livene potrite. Daničić: IV Mojs. 33,52); 4. tip, uzor-slika (prorok Ilija, Melhisedek — slika Isusova); 5. isto što priča (kaže se, da je Isus govorio u slikama!); 6. sakramentalna prilika, oblik: Koji ga (sakrament) uzima pod obedvi slike. Kadčić 167.

Slikoborac, slikoboritelj m protivnik štovanja svetih slika (ARj). V. ikonoborac — TG 107.

Slišati — slušati, čuti. U svezi: s. misu, ispovijed — prisustvovati misi, ispovijedati (Slišajući njegovu ispovid, odkrije u njemu teško pomankanje od griha smrtnoga. Kadčić 59). V. slušati.

Slobodan pr. nezavisan, neprisiljen; neoženjen, neudan (Koji su rođeni oli začeti od slobodnih, t.j. nevezanih u ženidbi. Kadčić 481. V. i Dobretić 155). U svezi: slobodno stanje — stanje onih koji nisu vezani ženidbom (Cr., Pr. 194).

Sloboština ž sloboda. U svezi: s. Crkve — pravo Crkve da može nesmetano vršiti božansku misiju (Kadčić 189); povlastica sloboštine — sloboda klerika od služba i posala koji im ne odgovaraju (Rog. 172), prema lat. privilegium immunitatis (Kod. kan. 121).

Sloviti — govoriti; slaviti (Boga), svetkovati. U staro doba (ARj).

Slovo s isto što riječ; posebno: druga osoba Presv. Trojstva. U svezi: s. Božje — nauk Evanđelja. U starijem jeziku (ARj).

Slučaj m što se dogodilo; posebno: 1. istinit ili izmišljen događaj, kojega se moralnost ili valjanost ispituje i rješava prema općim načelima bogoslovnih nauka, obično u svezi: slučajevi duševnosti (Cr., KP II 1, 36), rješavanje slučajeva (Rog. 531; Cr., Pr. 35); 2. grijeh pridržan sudu višega crkvenog poglavara: rezervirani, pridržani slučajevi (Sch.-P. 564; Cr., KP II 1, 161. V. pridržati). Isp. kas — TL 79.

Sluga m i ž tko nekome služi; posebno: kršćanin i kršćanka koji služe Bogu (Sahranjena učini slugu tvoga... Kašić 56. Izbavi, Gospodine, dušu sluge svoga. Obr. 145). U svezi: s. Božji — službeni naziv za onoga kojemu se vodi proces da bude proglašen blaženim (Cr., Pr. 365). Isp. rab, raba, službenica, službenik.

Slugobožan pr. koji pripada slugama Božjim. U svezi: slugobožno klanjanje, čašćenje — štovanje koje se iskazuje svecima kao Božjim slugama. U starije doba (ARj). V. dulija — TG 75.

Slušati nesvr. prema svr. čuti; pokoravati se starijem, Bogu, Crkvi, ispovjedniku (Valja da ima ispovidnika..., koga ima slušati. Dobretić 68). U svezi: s. misu — biti kod mise (Slušati misu u svetac zapovidnji. Kadčić 13. V. Ž. I 236), s. ispovijed — ispovijedati (isp. A. d. Costa I 55). V. poslušati, slišati.

Služba ž posluga, posao sluge — sluškinje; posebno: 1. službena crkvena molitva što je svećenici mole svaki dan (ARj a. f; Par.; Cr., Pr. 86. V. časoslov); 2. krsna slava (ARj a. f. Isp. slava). Često u svezi: s. Božja — štovanje Boga, služenje Bogu (Crkovnjaci... upisani su na službi Božjoj. A. d. Costa I 18. V. još Kadčić 2; J. Filipović I 115), javno štovanje Boga, osobito misa (ARj a. f; Bel. I 51; Št. I 211 s.; Cr., Pr. 86); crkvena s. — svako duhovno zanimanje koje se zakonito vrši (Cr., Pr. 39), osobito zanimanje uz koje je vezano pravo primanja prihoda (Bel. I 46, 143, 165; Rog. 194; Cr., Pr. 39 ss. V. nadarbina); pastirska dušobrižnička s. — skup dužnosti koje ima obavljati župnik kao pastir duša (Cr., KP II 1, 225; II 2, 191).

Službenica, sluškinja, *služavka ž žensko čeljade koje nekome služi; kršćanka koja služi Bogu (Ne spominji se, Gospodine, prestupaka... službenice svoje. Obr. 138. V. još Obr. 145; Cr., Pr. 106). Isp. sluga.

Službenik (u starini još: **služebnik, služabnik, služevnik, služavnik**) m čovjek koji vrši službu; posebno: 1. klerik koji nije svećenik (Paka dozvavši diake ili službenike. Kašić 76. V. Bel. I 42), prema lat. minister (v. ministar —TL 113); 2. svaki klerik, svećenik, redovno u svezi: s. Božji, Kristov (Buj. I 158), s. Crkve (Buj. I 153, 522), vjerski s. (Ž. I 347); 3. djelitelj sakramenata (Službenik najposli jest misnik, imajući oblast za odrišiti. Kašić 50); 4. svaki vjernik, redovno u svezi »s. Božji«, jer je dužan služiti Bogu (Odriši, molimo, Gospodine, dušu službenika tvoga. Kašić 173. V. Terzić 143; Obr. 138. Isp. sluga); 5. knjiga iz koje se obavlja služba Božja (ARj. V. bogoslužbenik). Isp. služitelj.

Služitelj m čovjek koji služi, koji vrši kakvu službu; posebno: 1. svećenik, jer služi Bogu i Crkvi (Misnika...

kako od služitelja svete crkve. Kadčić 112. V. Dobretić 112); 2. djelitelj sakramenata (Služitelj od svi sakramenata... jest sami misnik. Dobretić 11); 3. tko je primio drugi veliki crkveni red (Stipan i Filip prvi služitelji. A. d. Costa I 59. V. Kadčić 8; Rog. 168; Kn. 289), prema grč. diákonos, lat. diaconus (v. đakon — TG 75); 4. poslužnik kod mise, ministrant (Koji služi misniku..., i ovi jest služitelj oliti diak. Kadčić 8). Isp. podslužitelj, službenik.

Služiteljica ž ženska osoba koja poslužuje; žena koja je u starini posluživala kod nekih obreda (isp. đakonica — TG 79). A. d. Costa I 59.

Služiteljstvo s stanje, služba, red služitelja (To jesu tri sveta velika reda kakono posluživeljstvo, služiteljstvo i misa. A. d. Costa I 153. V. Kadčić 44). Isp. đakonat — TG 77.

Služiti — vršiti kakvu službu. U svezi: s. Bogu — vršiti zakon Božji (Služiti samo virno Bogu i njemu se posvetiti. Kadčić 2); s. crkvi, oltaru — vršiti svetu službu (Tko otaru služi, od otara ima i živiti. Dobretić 380); s. župi — biti župnik (Župnici, oliti pastiri duhovni, zaklinju se, da će po sebi služiti u župi. Kadčić 292); s. sakramente — dijeliti sakramente (Kašić 76); s. misu — govoriti misu (Št. II 84; Ž. I 236) ili posluživati kod mise (Pristupati k oltaru i služiti misniku. Kadčić 92. V. i Dobretić 397. Isp. dvoriti, odgovarati); s. svetkovinu, blagdan, krsno ime — svetkovati, slaviti (ARj a. e).

Sljedba ž skupina vjernika koja slijedi nauk osuđen od Crkve (ARj; Rog. 143; Cr., Pr. 157). V. naslijed, nasljedba, slijeđenje, sekta — TL 173.

Sljedbenik, sljedilac, sljeditelj m pristaša, privrženik nauka Crkve, neke sljedbe (Slidioci od ovoga nauka. Dobretić 115. V. ARj).

Smetnja ž ono što smeta, priječi; isto što sablazan pod 2: I pot(ri)bno jest tada: da p(ri)hode smetnje. Zadarski l. 54. U svezi: ženidbena s. — okolnost koja priječi sklapanje ženidbe (Rog. 127, 137; Cr., Pr. 196). Isp. prepreka, zabrana, zapreka, impedimenat — TL 61.

Smiliti se — isto što smilovati se (Da slatki Isuse, slatko te ja molim, jur na me smili se. Marulić 193).

Smilosrdovati se — isto što smilovati se (Da bi se račil smilosrdovati nad' nimi. Kolunić 40).

Smilovanje gl. im. od smilovati se; milosrđe (Terzić 499).

Smilovati se — iskazati milosrđe. Od starine obično u Molitvi Bogu, da bude milosrdan prema grešnicima (Smilovao se jest na puok svoj gospodin Bog naš. Ranjina 157. Moli za nas, da smiluje on se na nas. Marulić 335). V. pomilovati, smiliti se, smilosrdovati se.

Smiljenje gl. im. od smiliti se; milosrđe (Marulić 248).

Smirenje gl. im. od smiriti se; mir, pokoj duše koji nastaje po primanju sv. sakramenata, po svećeničkoj utjehi (Pokora... reče se još: sakramenat od smirenja, jere smiruje Boga i čovika. Kadčić 182).

Smiriti — učiniti da tko bude miran, pomiriti. O pomirenju čovjeka s Bogom po sakramentima (ARj d.a).

Smirivati, smirevati nesvr. prema svr. smiriti (Smirevao bi ga s crkvom. A. d. Costa II 198. V. smirenje).

Smjeran pr. ponizan, skroman (Naučite se od mene, jer sam ja krotak i smjeran u srcu. Vuk: Mat. 11, 29).

Smjernost ž poniznost, skromnost (Da ne mislite na sebe više... nego da mislite u smejrnosti. Vuk: Rim. 12, 3).

Smrt ž umiranje, preminuće, prestanak tjelesnoga života; prelaz iz ovoga u drugi život. Često u svezi: s. Isusova — kao sredstvo otkupljenja svijeta (Činimo uspomenu od upućenja i smrti Isukrstove. J. Filipović I 19. V. i Kadčić 381); vječna s. — osuda u paklene muke (U osudu od vične smrti upadaju. Kašić 1); duhovna s. — stanje duše u samrtnom grijehu (Što je život i smrt duhovna duše? Život je milost Božja, a smrt je svaki grih smrtni. Kadčić 10. V. i J. Filipović I 25); dobra, sveta, sretna, blažena, mučenička... s. — kad kršćanin umire pomiren s Bogom, čiste savjesti; zla, prijeka, nagla, nenadana, naprasna, nepripravna... s. — ako tko umre bez sakramenata, u grijehu i sl. (Akoli je pak umra od smrti prike... Kadčić 180. V. Terzić 21). Isp. samrt, preminuće.

Smrtan pr. podložan smrti (I mi smo kao i vi smrtni ljudi. Zagoda, DjA 14,15). Često u svezi: smrtni grijeh — grijeh koji donosi gubitak milosti i duhovnu smrt (Ima mu kazat... smrtne grihe. Zoričić 7. V. još Kadčić 227; Dobretić

6 i dr.); smrtni dan — godišnjica smrti (Par.); smrtna postelja, borba; smrtni čas, sat... Isp. samrtan.

Smrtnik m smrtan čovjek (ARj); mrtvac (Par.) V. samrtnik.

Smrtnogriješan pr. u čemu je smrtni grijeh (Nit se može zapovidati ni poslušati u stvari smrtno-grišnoj. Kadčić 231).

Smrtovnica ž štampana objava ili službena potvrda o čijoj smrti (ARj; Par.). V. samrtnica.

Smutiti — uznemiriti, ražalostiti; isto što sablazniti (ARj).

Smutljiv pr. koji prouzrokuje smutnju, sablazan (Njiova taka ženidba bila bi... smutljiva u puku krstjanskomu. Dobretić 580). V. sablažnjiv.

Smutnja ž nemir, uzbuđenje; isto što sablazan pod 2 (Dali jao čoviku onomu, po komu priide smutnja. Terzić 244. V. još Kadčić 253; Ž. II 160 ss.).

Snižan, snižen pr. isto što ponizan; obično u svezi: s. redovnik, molitva, srce... (ARj).

Sniženost ž, **sniženstvo** s isto što poniznost (ARj).

Snositi — odnositi dolje, na jedno mjesto. U svezi: s. nepravdu, teškoću, bol — biti ustrpljiv u teškoći... (ARj; Par.; DDM). Isp. strpjeti se.

Snošljiv pr. koji podnosi, trpi; koji u vjerskom pogledu ima obzira prema pripadnicima drugih vjera (ARj; Ben.; DDM).

Snošljivost, snosnost ž svojstvo onoga koji je snošljiv; poštovanje, obzir prema pripadnicima druge vjere; dopust sa strane države, da svatko može slobodno ispovijedati svoju vjeru (ARj; Ben.; DDM; Par.). V. tolerancija — TL 189.

So, sol ž začin, slast; u duh. pogledu um, pamet, nauk... (Vi ste sol zemlje. Mat. 5,13). U svezi: blagoslovljena s. — predmet koji se često upotrebljava u bogoslužju (kod krštenja, blagoslova vode, u blagoslovinama...).

Sobor m isto što sabor. U starijem jeziku (ARj).

Soborni pr. isto što saboran (ARj).

Sobornik m isto što sabornik (ARj).

Sopstvo (u starije doba i: **sopstvije**; stsl. sob'stvo, sob'stvije) s lice, isto što osoba; osobito osoba u Presv. Trojstvu. U starije vrijeme (Dakle su tri Boga? Ne, nego je samo

jedan Bog u tri sobstva. J. Filipović I 31. V. Kadčić 123; Knežević 46; Badrić 13).

Spametljiv pr. koji pripada pameti. U svezi: spametljiva molitva — molitva koja se ne izgovara, nego se obavlja u pameti (Koliko je dila molitve spametljive? J. Filipović I 337). V. pametan.

Spas m u starije doba naziv za Spasitelja Isusa (Isuse Spasu moj. Marulić 193). — U svezi: Sveti Spas, Spasov dan — blagdan Isusova uzašašća na nebo. Isp. Spasovdan) i u značenju »spasenje« (Ako ne dojde spas. Marulić 32). Danas samo u posljednjem značenju. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 38; Meillet, Études 226; ARj; Dan.; Par.; Ben.; DDM.

1. Spasan ž isto što spasenje (Marulić 53).

2. Spasan pr. (stsl. s'pas'n') — spasen, spasonosan (Za uzdržati se u toj spasnoj odluci. Kadčić 343).

Spasati (se), **spasavati** (se), **spasivati** (se) — nesvr. prema svr. spasiti (isp. ARj; Par.; DDM; Ben.). V. spasovati.

Spasen pr. (od s'pas- ên') — spasonosan, spasiteljan: Najposli narediti mu će (ispovjednik) spasenu i dostojnu pokoru i zadovoljnost. Kašić 52. V. Dobretić 16, 136; ARj; Par.

Spasenje (u starije vrijeme: **spasenije**; isp. stsl. s'pasenije) — gl. im. od spasti; radnja kad se tko spasi; postignuće vječnog života poslije smrti (Bliže jest naše spasenje, nego smo verovali. Bernardin 1. Uputi ga po blagosti tvojoj u putu od spasenja vičnoga. Kašić 97. V. još Mirakuli 9; Kolunić 84; Zoričić 54 i dr.). — Stariji oblik danas samo kad se nazdravlja (u Ist. crkvi): Na spasenije! (ARj; DDM). Isp. spas, 1. spasan, spasiteljnost.

Spasikraljice ž početne riječi i naziv molitve (u starijem jeziku. Terzić 442), prema lat. »Salve, Regina«, što se danas prevodi: Zdravo, Kraljice!

Spasitelj m onaj koji spašava. Od starine obično o Isusu koji je svijet spasio (Otac posla sina svoga spasitelja od svijeta. Ranjina 230. Evo kralj tvoj dojde k tebi pravični spasitelj. Glavinić 251. Isp. još Raumer 356 s.; Meillet, Études 314; Starine 35, 431; Kolunić 37; Zoričić 36; Terzić 7).

Spasiteljan (stsl. s'pasitel'n'. M Vat 70 d) pr. koji spašava, spasonosan (Bernardin 194; Kadčić 187). V. spasonosan.

Spasiteljnost ž, **spasenost** ž, **spasiteljstvo** s spas, spasenje. U starije doba (ARj).

Spasiteljski pr. koji pripada Spasitelju. U starijih pisaca (ARj) i u naše doba (Š).

Spasiti (se) — izbaviti (se), osloboditi (se), oprostiti (se) grijeha. Aktivno o Isusu, koji je svijet spasio; refl. i pas. o čovjeku, duši, koja se spašava (Božanstvena stvar jest nastojati spasiti duše. Terzić 202. Oli to može učiniti i čovik spašen oli anđeo iz raja? Kadčić 111. V. ARj; Par.). Isp. spasti (se).

Spasonosan pr. koji donosi spas, spasenje, a to može biti: nauk, zapovijed, opomena, strah, pokora... (Knežević 146; Kanižlić 67; ARj; Par.). V. spasovan, spasiteljan.

Spasovan pr. isto što spasonosan (Ovi pak sakramenat oliti ženidba uzrokuje milost Božju i spasovnu. Dobretić 457. V. A. d. Costa I 46).

Spasovati — 1. isto što spasati; 2. svetkovati Spasovdan. V. ARj; Par.; Vuk; IB.

Spasovdan m (u starije vrijeme: S'pasov' d'n', Spasov dan; u nar. pjesmi i: Spasov danak) — dan u koji se svetkuje uzlazak Isusov u nebo (ARj; Par.; DDM; Ben.). V. Spas, Spasovlje, Ašenzija — TL 29.

Spasovište s mjesto gdje se svetkuje Spasovdan (Vuk; IB; Ben.; Par.).

Spasovlje (ARj), **Spasovo** (ARj; Par.; DDM; Kn. 173) s isto što Spasovdan.

***Spasovski** pr. što pripada Spasovdanu. U svezi: s. dani — tri dana pred Spasovdan (Par.). V. rogacioni — TL 166.

Spasti (se) (stsl. s'pasti) — isto što spasiti se (Rodiv sinka stavi na slami u jasla... ka nas jesu spasla. Marulić 201. Biti ćemo spaseni. Terzić 409. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 38; ARj; Par.).

Spjevalac m pjevalac, pjevač; pjevač u crkvi (Dočiem se dospiju letanije, i spjevaoci slide. Kašić 281). V. pjevač.

Spomen m sjećanje, uspomena; posebno: 1. svetkovanje, slavljenje blagdana; 2. posebna molitva u misi i oficiju u čast sveca, svetkovine koja se svetkuje zajedno s drugom glavnom svetkovinom dana (Sch.-P. 268; Št. I 345); 3. molitva, služba za mrtve (u Ist. crkvi). ARj. V. uspomena.

Spomena ž, **spomenak** m, **spominak** m, **spominjak** m sjećanje, uspomena; spominjanje u molitvi, svetkovanje. U starije doba (ARj).

***Spomendan** m (od spomen i dan) — **godišnjica smrti** mučenika, svetaca... (Kn. 180). V. godišnjica.

Spomenuće gl. im. od spomenuti; uspomena, svetkovanje, svetkovina. U svezi: činiti s. — svetkovati. U starije vrijeme (ARj).

Spomenuti — sjetiti se sveca, svetkovine; izmoliti molitvu u čast sveca, svetkovine koja se slavi s drugom glavnom svetkovinom dana (Na dupl. I. cl... ima se spomenuti svaka nedjelja. Sch.-P. 269. V. komemorirati — TL 84). U svezi: spomenuti se mrtvih — za mrtve se pomoliti ili učiniti koje dobro djelo; Spomeni se nas, Gospodine... i sl. — pomisli na nas, štiti nas, ne zaboravi nas, pomozi nas..., Gospodine! Otud naziv »Spomeni se« za poznate molitve Majci Božjoj i sv. Josipu.

Spominati, **spominjati**, **spomenivati** nesvr. prema svr. spomenuti (ARj).

Sposvetiti — ukloniti, izgubiti posvetu (Kad se razumi sud sveti sposvećen, t.j. da je izgubio posvećenje. Kadčić 89). V. eksekrirati — TL 50.

Spoticanje gl. im. od spoticati (se); isto što sablazan (Zagoda: Rim. 14,13).

Spoticati se — udariti nogom o nešto i posrtati; isto što sablazniti se (Dobro je... ne činiti ono, na što se tvoj brat spotiče. Vuk i Zagoda: Rim. 14,21).

Spovidjeti (se), **spovjediti** (se) — isto što ispovijediti (Ere se mnozi gredu spoviditi. Starine 23, 127. V. još ARj; Kolunić 41; Marulić 149).

Spovijed, spovijest ž isto što ispovijed. U starijem jeziku (Počine spovid' općena... Starine 23, 127. V. Kolunić 139; ARj).

Spovijedan pr. koji pripada spovijedi (ARj). V. ispovjedan.

Spovijedati (se) — nesvr. prema svr. spovidjeti (se). U starije doba (Virujem stavnom virom i spovidam svaka. Kadčić 554. V. Marulić 37. — Pitaj, koliko e vrimena da se ni spovidal'. Starine 23, 127. Spovijedajte jedan drugomu grijehe vaše. Ranjina 215. V. Kolunić 49, 68). Isp. ispovijedati.

Spovjednik (rjeđe: **spovijedac, spovijedalac, spovjeditelj**) m isto što ispovjednik pod 1 i 3 (Kada grêšnik' est'

pred' spovědnikom'. Starine 23, 127. V. Kolunić 105; Kašič 394; ARj).

Sprednica ž isto što načelka. U nekih starijih pisaca (ARj).

Sprednićar m tko u koru pjeva ili govori sprednicu; knjiga u kojoj su sprednice. ARj.

Sprema ž ono što se spremi; isto što oprema (ARj).

Sprohod m isto što sprovod (ARj).

* **Sprohoditi** — isto što sprovoditi. U Istri (Š).

Sprohođenje gl. im. od sprohoditi; sprovod (A. d. Costa I 211).

Sprositi — isto što isprositi (S volju tvoju . . . oćeš' sprositi ot Boga milost za t'voe grihe. Kolunić 47).

Sprovesti — pratiti, otpratiti do groba, sahraniti; voditi sprovod (ARj; Par.).

Sprovod (u starini i: **sprevod)** m pratnja; posebno: 1. pogrebna povorka, sahrana mrtvaca, pogreb (Neima se dati dio . . . svića koje bratimi nose u združenju sprovoda. A. d. Costa I 199. V. Terzić 209; Sch.-P. 483; Cr., Pr. 236. Isp. provod, sprohod, sprohođenje, sprovodište, mrtvorij, pogreb, pokop, pratnja, sahrana, sahranjenje, ukop); 2. isto što ophod (Općenski procesiuni, sprovodi ili sveta pomoljenja . . . Kašić 292).

Sprovodan, sprevodan pr. koji se odnosi na sprovod (ARj). V. pogreban, pokopan, ukopan.

Sprovodište, sprevodište s 1. isto što sprovod pod 1 (ARj); 2. mjesto pogreba, ukopa (Par.).

Sprovoditi nesvr. prema svr. sprovesti. U starijih pisaca (Bila jest svedni dužnost paroka . . . sprovoditi mrtve. A. d. Costa I 47) i danas u Dalmaciji (Š). V. sprohoditi, pratiti.

Sprovodnina ž prinos što se daje za sprovod (Par.). V. ukopnina.

* **Sprovodnjak** m član sprovoda (Par.).

Srediti — urediti; posebno: 1. pričestiti, dati popudbinu bolesniku; refl. s. se — primiti sve vjerske utjehe na smrti (ARj c.; Par.); 2. učiniti koga redovnikom, zakaluđeriti (ARj d.); 3. oduzeti kleriku crkveno odijelo i povratiti ga među svjetovnjake (Tko može srediti . . .? Može srediti svaki biskup. Kadčić 30. V. još A. d. Costa II 123; Rog. 320. Isp. svrći, degradati — TL 39.

Srednik m isto što posrednik. U starije doba o Isusu i svećeniku kao posredniku između Boga i ljudi (Najprvi . . . općeni odvitnik i sridnik . . . jest Isukrst Gospodin naš. Kadčić 47. Budući misnik sridnik među Bogom i među pukom. 101).

Sredorusa ž četvrta srijeda poslije Uskrsa (ARj; IB). V. srijeda.

Sredostanac, sredostatelj, sredostatnik, sredostavac, sredostavnik, sredavac, sredovnik, sredustatnik, sredustavac, sredustavnik m isto što posrednik. O Isusu, svecu, svećeniku, koji posreduju za ljude pred Bogom. U starijem jeziku (ARj).

Sredostanica, sredostatiljnica, sredostavnica ž isto što posrednica. O Bogorodici koja posreduje za ljude kod Boga (ARj).

Sređenje gl. im. od srediti; isto što svrgnuće pod 2 (Sredjenje jest jedna pedipsa samima crkovnjakom pristojna, po kojoj crkovnjak za života odmeće se u sve i po sve od nadarja, od oblasti i od reda. A. d. Costa II 203. V. Kadčić 28; Rog. 211).

Sređivati se nesvr. prema svr. srediti (S oblastju Boga svemogućega . . . svržujemo, sređuemo i svukujemo tebe od svakoga reda. Kadčić 29. V. A. d. Costa II 203).

Sretenje (crkv. — sl. **sretenije,** prema stsl. s'rětenije) gl. im. od sresti; naziv za blagdan Ist. crkve, koji se svetkuje po novom kalendaru 2, a po starom 14. veljače; podsjeća na susret sv. Šimuna s Isusom u hramu (isp. Jagić 300; ARj; Vuk; Ben.; Pavić 129). V. Svijećnica.

Srijeda ž sredina, središte; srednji, četvrti dan sedmice (v. sedmica). Od XIII st. (Kolunić 11; Banovac 238; ARj). Često u svezi: čista s. — prvi dan korizme, jer sve ima biti čisto od mrsa (Zabranjuju se mise mrtačke govorit . . . na čistu sridu. Dobretić 376. V. Terzić 374; Št. I 425); pepeljava ili pepelna s. — također prvi dan korizme, jer se taj dan vjernicima posiplje glava pepelom (v. pepelnica); prepolovna s. — s. koja je u sredini korizme (v. sredoposnica — TL 203); velika s. — s. Velikoga tjedna; svijetla s. — prva s. po Uskrsu; sredorusa s. — četvrta s. po Uskrsu . . . V. Miklošić, Term. DAW XXIV 4; Meillet, Études 207; ARj; Dan.

Srodstvo s (stsl. s'rod'stvo) — odnos, veza među rođacima; rod, svojta. Srodstvo može biti: naravno, duhovno, građansko... i po kanonskom pravu priječi sklapanje ženidbe (sada: naravno, krvno s. u ravnoj lozi uvijek, a u pobočnoj do trećega koljena uključivo; duhovno s. — koje nastaje samo po krštenju — između krštenoga, krstitelja i kuma). Isp. Bel. II 81 ss.; Rog. 153 ss., Št. II 167). — U nekih je pisaca s. isto što tazbina (isp. Cr., Pr. 208). V. rod, rodstvo.

Stadan, stadben, stadbenski pr. koji pripada stadu; pren. koji pripada duh. stadu, župi; isto što župni. U nekih starijih pisaca (ARj).

Stadbenik m isto što župljanin, župnik. U starijem jeziku (ARj).

Stadničar m duhovni pastir, biskup (ARj).

Stado s u pren. značenju: skup ljudi, vjernika (Glavinić 244; Kadčić 181). V. pastir — TL 132.

Stajalište s isto što postaja pod 2. Danas sasvim obično (Š).

Stalež (rjeđe: **stališ.** ARj; Št. I 243) m klasa, razred, zvanje. Često u svezi: duhovnički s. (Bel. I 151), svećenički s. (Bel. I 165; Sch.-P. 748), redovnički s. (Bajić 117; Sch.-P. 748), ženidbeni s. (Sch.-P. 749).

Stanište (stanišće) s mjesto stanovanja, prebivališta; posebno: 1. isto što sjemenište (Odovle početak imali su stanišća mladosti učeće, to jest seminari. A. d. Costa I 88); 2. isto što samostan (U ovi stanišći oliti manajstiri sabirali bi se svi dijaci. A. d. Costa I 51).

Stanje gl. im. od stati. U svezi: knjiga o stanju duša (ili: stanje duša) — jedna od župskih knjiga u koju župnik bilježi imena pojedinih članova obitelji, kao i naravne, vjerske, moralne i druge prilike u kojima žive pojedinci i obiteljske zajednice njegove župe (Rog. 396), prema lat. liber de statu animarum (isp. Kod. kan. 470).

Starac m star čovjek, starješina, poglavar; crkveni starješina kod bogomila u Bosni (stariji od krstjanina, a mlađi od gosta); redovnik, kaluđer, prema novogr. kalógeros — dobar starac (Dan.; ARj b. d. — V. kaluđer — TG 120).

Starateljstvo s služba staratelja; vjerskodobrotvorna ustanova kod pravoslavnih, koja ima postojati u svakoj crkvenoj općini, a svrha joj je širiti vjersku i crkvenu svijest i kršćansko milosrđe (Cr., KP II 2, 278).

Stariji (komp. od star) — crkveni poglavar, redovnički starješina (Možemo pak slobodno zanikat posluh našemu starijemu, kad bi nam štogod zapovidio, što bi bilo protiva reguli. P. Filipović 14).

Starješica ž poglavarica kod redovnica (A. d. Costa I 115; Cr., KP II 2, 38 s.). V. poglavarica.

Starješina m i ž nadstojnik, poglavar; posebno: 1. crkveni poglavar uopće (Biskupi i ostale starišine crkvene i od redova. Dobretić 137. V. Kadčić 266; Cr., KP I 453); 2. poglavar kod redovnika (Starišine pak reda u zapovidanju imadu bit razboriti. P. Filipović 15. V. Cr., KP II 2, 46); 3. poglavarica kod redovnica (ARj s. v. 2. starješina). Isp. poglavar, stariji. U svezi: svatovski s. — isto što stari svat (ARj. V. svat).

Starješinka ž isto što starosvatica (ARj).

Starješinski pr. koji pripada crkv. ili redovn. starješini: starješinska privola (Cr., KP I 455), starješinske zapovijedi (Cr., KP II 2, 144). V. poglavarski.

Starješinstvo s dostojanstvo i vlast crkv. ili redovn. starješine (Cr., Pr. 31).

Starojko, starejko m isto što stari svat (v. svat). ARj.

Staroslavenski, staroslovenski pr. što pripada starim Slavenima. Redovno kao atribut uz riječ »jezik« ili »bogoslužje«, koje su uveli sv. braća Ćiril i Metod (isp. ARj; Par.; Ben.; Kn. 28).

Starosvat m isto što stari svat (ARj).

Starosvatica ž žena staroga svata (ARj). V. starješinka.

Starosvatiti — moliti koga da bude stari svat (ARj; Par.).

Starosvatovati — biti stari svat (ARj).

Starosvatski pr. koji pripada starom svatu (ARj).

Starosvatstvo s čast i služba starog svata (ARj; Ben.; Par.).

Starovjerac m starovjeran čovjek (ARj; Par.; Ben.).

Starovjeran pr. koji je stare vjere (ARj; DDM).

* **Starovjerka** ž starovjerna žena; žena grčkoist. obreda (Par.; Ben.).

Starovjerski pr. što pripada staroj vjeri (ARj; Ben.).

Starovjerstvo s nauk, vjera starovjeraca (ARj; Par.).

* **Starozavjetan** pr. koji pripada Starom zavjetu (v. zavjet). Isp. Bakšić 67; Ben.; DDM.

Stega ž radnja kojom se tko ili što steže, stiskanje; ograničavanje slobode, pokoravanje određenim propisima, red, zapt; različiti propisi koji uređuju vanjski crkveni, redovnički život, obično u svezi: crkvena s. (Bel. I 26; Št. II 377; Cr., Pr. 241); duhovnička s. (Rog. 521); redovnička s. (Cr., Pr. 134). V. disciplina — TL 44.

* **Stepenički** pr. što pripada stepenicama. U svezi: s. psalmi — psalmi 119—134, koje su Židovi na tri glavne svetkovine pjevali kod uzlaska u Jeruzalem (Kn. 173). V. 2. gradual — TL 59.

Stojnica ž velika uskrsna svijeća. U Dalmaciji (Š).

Sto, stol m stolac, stolica, trpeza. U svezi: Rimski, Sveti Stol Apostolski — Sveta Apostolska Stolica (Ovdi po Stol apostolski razumi se papa. Kadčić 285. V. Starine 35, 429 i 430. Isp. Stolica); Okrugli Stol, Rimski Okrugli Stol — jedno od tri sudišta Sv. Stolice (Cr., Pr. 63, 300), prema lat. S. Rota Romana (v. 1. Rota — TL 167); Nadb. Duhovni Stol — sjedište nadb. crkv. uprave u Zagrebu (Rog. 206; Sch.-P. 216); biskupski stol — sjedište biskupske vlasti (Kadčić 238); prihodi za uzdržavanje biskupa (Cr., Pr. 258), prema lat. mensa episcopalis (isp. Kod. kan. 1356); Stol Gospodnji — oltar, euharistijska gozba, pričest; prošnja milostinje (Š).

Stolac m stolica. U svezi: Stolac apostolski, rimski, biskupski... — sjedište papinske, biskupske... vlasti (Mogu... ulazit u monastire rečeni koludrica, kojim je dopuštena oblast od Stoca Apostolskoga. P. Filipović 19). V. stolica.

Stolan pr. koji pripada stolu. U svezi: stolna crkva — glavna crkva u mjestu gdje boravi biskup (Dan' u Mod'rušah', juna miseca, u našoj stol'noj crkvi. Šurmin 268. Svaka stolna crkva ima najmanje imati jedan semenarij. A. d. Costa I 88. V. još Kadčić 92; Bel. I 280; Št. I 357; Cr., Pr. 227. Isp. katedrala — TG 125); stolni kaptol — kaptol koji pripada stolnoj crkvi (Cr., KP II 1, 181; Cr., Pr. 83). V. sustolan.

Stolica ž stol, stolac; sjedište uprave, vlasti. U svezi: biskupska, patrijarška, papinska... s. — sjedište crkvene uprave biskupa, patrijarha, pape... U novije doba izrazi: Rimska, Apostolska ili Sveta S. — znače redovno ne samo »papa« nego i kongregacije, sudišta i uredi, preko kojih papa obično rješava poslove čitave Crkve (isp. Rog. 90; Cr., Pr. 11; Bel. I 6, 35, 112 i dr.). V. stol, stolac, sjedalište.

Stolnjak m bijelo platno kojim se pokriva oltar (Št. I 401). V. oltarnik — TL 126.

Stolovati — vladati, upravljati; posebno: 1. upravljati Crkvom, biskupijom...; 2. boraviti u sjedištu biskupije, u župi (U gradu di stoluje biskup. A. d. Costa I 88. Duhovni pasti stoluje — resideat — kod svoga stada. Št. II 391).

Stolstvo s pravo na stol, sjedalo u crkvi, u koru (Vlastito ime od nadarja uzdrži se posidujući misto pristojno, kakono sidališće u koru oli stolstvo. A. d. Costa I 244).

Stožeran pr. koji pripada stožeru; poglaviti, glavni. U svezi: stožerne kreposti — kreposti (razboritost, pravednost, umjerenost, jakost) koje obuhvataju sve druge moralne kreposti (isp. Ž. II 50 ss.; Bajić 176, 177, 190, 211 i dr.).

* **Stožernički, stožerski** pr. što pripada stožernicima (Stožerničkom zboru stoji na čelu dekan. Cr., Pr. 56. V. ARj; Par.). Isp. kardinalski — TL 78.

Stožernik m glavni papin savjetnik u upravi Crkve. U starije doba rjeđe (ARj), a danas obično (IB; Par.; DDM; Cr., Pr. 55 i passim). V. kardinal — TL 77.

Stožerstvo (ARj), * **stožerništvo** (Par.; Cr., Pr. 134) s čast i služba stožernika. V. kardinalat — TL 78.

Strah m u svezi: s. Božji, Gospodnji — jedan od darova Duha Svetoga po kojemu se onaj, tko ga ima, boji uvrijediti Boga zbog neizmjernoga Božjeg veličanstva i vječne kazne (Načalo mudrosti est' strah' gospodan'. Starine 23, 152. V. još J. Filipović I 177; Zoričić 11; Bajić 235; Ž. II 120).

Stražac m tko nešto čuva, čuvar, stražar. Posebno: 1. o Bogu koji čuva ljude (ARj b); 2. o anđelu čuvaru kojega ima svaki čovjek (Njihovi anđeli strašci to jim objavljaju. Kadčić 370). V. stražanilo, stražanin, stražar, čuvalac pod 1, čuvar.

Stražanilo s u svezi: anđeo stražanilo — isto što stražac pod 2. U Vojniću kod Sinja (Š).

Stražanin m (stsl. stražanin') — isto što stražac, osobito pod 2 (Sveti angele Božji, budi sa mnom stražanin. Kašić 115. V. još Banovac 30; Terzić 56; J. Filipović I 67).

Stražar, stražbenik, stražnik m isto što stražac, osobito pod 2. U starije vrijeme (ARj).

Strelovit pr. brz poput strijele. U svezi: strelovita molitva — kratka i usrdna molitva koja poput strijele brzo prodire u nebo (ARj a. c; Sch.-P. 595). V. uzdah.

Striženje gl. im. od strići; šišanje vlasi. U svezi: prvo s. — šišanje kod stupanja u klerički stalež (Prvo striženje oliti prva tonsura. Dobretić 280. V. i 277, 284). Isp. ostriženje.

Strpjeti (se) — iz vrhunaravnih pobuda rado podnijeti teškoće života (Svaka su strpili... ki su pak jimili krunu vičnje slave. Marulić 200. V. Ben.; DDM). Isp. ustrpjeti se, snositi.

Strpljenje gl. im. od strpjeti (se); isto što strpljivost (Ben.; DDM; Marulić 173).

Strpljiv pr. koji iz vrhunaravnih motiva mirno podnosi bol i teškoće života (Marulić 176; Bajić 216; Ž. II 300). V. ustrpljiv.

Strpljivost ž svojstvo onoga koji je strpljiv (Ž. II 299 s.; Bajić 216). V. ustrpljivost, strpljenje, ustrpljenje.

Studenac m izvor, bunar, kladenac. U svezi: krsni s. (ili samo »studenac«) — mjesto u crkvi gdje se dijeli sakramenat krštenja, krstionica (ARj b.; Kn. 83).

Stupajnik m (ARj), ***stupajnica** ž (Št. II 9, 114) — u misi psalam, molitva između poslanice i evanđelja. V. 1. stupnik, postupnik, 1. gradual — TL 59.

1. **Stupnik** m isto što stupajnik; od stupati (Zašto se zove stupnik? Jer se piva, dokle služitelj... ulazi po skalam. Kadčić 99. V. ARj; Par.).

2. **Stupnik** m pokornik, pustinjak koji živi na stupu; od stup (isp. stsl. stl'p'nik', grč. stylítes). Jagić 300; ARj; IB. V. stupnjak.

***Stupnjak** m isto što 2. stupnik (Rog. 487).

Stvar ž u crkv. govoru isto što podloga (ARj 2. b). U svezi: Stvari apostolske — naziv knjige Novoga zavjeta (Čtenje stvari apostolskih. Bernardin 104 i 105. Kako se štije i u stvarma apoštolskim. Dobretić 53), koja se danas obično zove »Djela apostolska« (v. djelo).

Stvaralac m isto što stvoritelj (ARj; Par.; Ben.).

Stvarati (stsl. s'tvarjati, s'tvarati) — nesvr. prema svr. stvoriti (Kako reče Bog čovika stvarajući. J. Filipović I 7).

Stvor m (u XVII i XVIII st. i: **stvora** ž, stsl. s'tvor') — što je stvoreno, učinjeno; posebno: 1. sve što postoji izvan Boga (On zgora, ki gleda, stvoritelj od svakoga stvora. Marulić 27); 2. isto što podloga (Za učiniti jedan sakramenat dvi stvari se hoće: prvi stvor... i rič. A. d. Costa I 129). V. stvorenje, sazdanje.

Stvoran pr. koji ima moć stvaranja; koji je stvoren. U starije doba (ARj).

Stvorenje (u starije doba: **stvorenije;** isp. stsl. s'tvorjenije) gl. im. od stvoriti; što je stvoreno, stvor (Spasen bude člověk i ljudsko stvorenje. Marulić 179. Čovik jest stvorenje. J. Filipović I 79. V. još Glavinić 197; Kadčić 73 i dr.).

Stvoritelj, stvorac, (u starini i: **stvornik;** stsl. s'tvoritel', s'tvoritelj'. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 37) — tko stvara, koji je stvorio. Redovno samo o Bogu (Tada zapovidi i reče meni stvoritelj od fsega. Zadarski 1. 50. Priđi, Duše Stvoritelju. Kadčić 376. Jedan je stvorac svih. Marulić 100. V. ARj). Isp. satvoritelj, sazdatelj, stvaralac.

Stvoriti — proizvesti, učiniti; učiniti da postoji nešto što nije bilo. Redovno o Bogu koji je stvorio sve što postoji (Stvori tad Bog ribe velike... Ranjina 196. Bogu koji te je stvorio. Zoričić 12. V. ARj; Miklošić, Term. DAW XXIV 37; König 795 s. Isp. satvoriti, sazdati.

Sućan, sućanstven pr. koji pripada sućanstvu. U starijem jeziku (ARj).

Sućanstvo s (u starije vrijeme još: **sućastvo** s, **sućanost** ž; stsl. sašt'stvo) — isto što biće. Izrazi se susreću — osobito u starije doba — kad se tumači nauk o Presv. Trojstvu i Euharistiji (v. Miklošić, Term. DAW XXIV 37; ARj; Par.; DDM).

1. **Sud** m čovjek ili više ljudi koji sude; mjesto gdje se sudi; sudska odluka, osuda. U svezi: crkveni s. — sud koji ima suditi klericima, ukoliko su izuzeti od svjetovnog suda (Sud razdiljuje se u crkovni i svitovni. A. d. Costa II 41. V. još Kadčić 288; Cr., Pr. 33, 223 ss.; Kod. kan. 120, 1552 ss.); vanjski, izvanjski, spoljašnji ili nutarnji s., prema tome da li crkveni sud vrijedi za javnost ili samo za područje

savjesti (Bel. II 155 ss.; Buj. II 145; Ž. I 241), prema lat. forum externum vel internum (Kod. kan. 196); Božji s. — sud po kojem se (u sr. vijeku) izravnim utjecajem Božjim imao otkriti krivac i pribaviti pobjeda pravici (osumnječeni je morao u goloj ruci nositi usijano željezo, iz vrele vode vaditi kamen, hodati po žeravi... Ako bi mu ovo naškodilo, kriv je. Isp. Mažuranić I 80); osobiti, vlastiti, posebni Božji s. — sud na koji odlazi duša čovjeka odmah poslije smrti (I budući da su dva suda, jedan vlastiti, koji se čini udilj kako se umre; a drugi općeni, koji će se činit na svrhi svita. J. Filipović I 127); opći, općeni s. — sud koji će se držati za sve narode na koncu svijeta, obično s atributom »zadnji, posljednji, najposljednji, najpokonji, strašni...« (Imaš' raz'mišlati vèč'ni i straš'ni sud' boži. Kolunić 202. Na poslêdnem' sudê položen budi v paklenu muku. Starine 35, 431. V. i Dobretić 394; Terzić 405...).

2. Sud m posuda. U svezi: sveti, posvećeni s. — posuda što se upotrebljava kod službe Božje (Od koje stvari tribaje, da su sudi posvećeni, plitica i čaša? Kadčić 88. V. i Dobretić 395).

Sudac m čovjek koji sudi. U svezi: crkveni s. — osoba koja sudi na crkvenom sudu (Kadčić 14; Cr., Pr. 293, 296, 299 i passim); vječni s. — Bog, Isus, koji sudi ljude poslije smrti.

Sudak, sudac m dem. od 2. sud; sveta posudica u kojoj se nosi pričest bolesnicima (Pižidu oliti sudak, u komu se saranjuje tilo Gospodinovo. Dobretić 276. V. i Kadčić 165), u kojoj se drži sveto ulje (Krisma i ulje imaju biti u svojih sudcih srebrnih. Kašić 8).

Sudionica ž žena koja sudjeluje u tuđem grijehu (v. sudionik).

Sudionik m čovjek koji sudjeluje u tuđem grijehu (Nisu li oni sami dali loš primjer drugima i tako postali sudionicima tuđega grijeha. Ž. II 56).

Sudioništvo s posao, stanje onoga koji je sudionik (Š).

***Sudioništvovanje** gl. im. od sudioništvovati; isto što sapćivanje (Ž. I 250).

Sudište s isto što sud (isp. (ARj; Cr., Pr. 294). U svezi: Vrhovno s. — jedno od tri sudišta Sv. Stolice (Cr., Pr. 63, 300), prema lat. Signatura Apostolica (v. Signatura Apostolska — TL 176.

Suditi — na sudu istražiti pravo ili krivicu i izreći presudu. O crkvenim sucima koji sude na nutarnjem ili vanjskom sudu (Ako bi ispovidnik sudio pokornika. Dobretić 65. Sv. O. Papa... može suditi... stožernike. Cr., Pr. 294); o Isusu koji će suditi svim ljudima (Koji imade doći suditi žive i mrtve. Terzić 400. V. J. Flipović I 131; Bajić 240 i dr.).

Sudjelovati — raditi nešto zajedno s drugima. U svezi: s. u grijehu, zlodjelu — na različite načine biti dionik tuđega grijeha (Formalno nije nikada dozvoljeno sudjelovati u tuđem zlodjelu; materijalno je katkada slobodno. Ž. II 169).

Sudnji (sudan, sudni) pr. koji pripada sudu, koji se tiče suda. Redovno u svezi: sudnji dan (stsl. d'n' sad'nyj) — dan posljednjega suda na koncu svijeta (Znam, jere će uskrsnuti na uskrsnutje na sudnji dan. Ranjina 315. V. Terzić 22; Dobretić 72; Knežević 84).

Suh pr. U svezi: suhi post — strogi post bez jela i pića (Kadčić 371. V. žežin — TL 200); suh na molitvi — bez osjećaja, žara za vrijeme molitve (v. suhoća).

Suhoća ž U svezi: duhovna s. (Bajić 45, 218; Sch.-P. 735), s. na molitvi (Bajić 44) ili samo »suhoća« — duševno stanje, kad čovjek ne osjeća nikakva žara, nego dosadu i potištenost. V. suša.

***Sujevjerac** m sujevjeran čovjek (Par.).

Sujevjeran pr. isto što praznovjeran (ARj; Par.; Ben.; DDM).

Sujevjerje (ARj; Par.; Bel. I 350; Kn. 1), **sujevjerstvo** (ARj; DDM; Ben.) s isto što praznovjerje.

Sukob m susret, sudar. U svezi: s. oficija — slučaj kad u jedan dan padne više svetkovina, pa nastaje pitanje čija će biti služba, oficije (Sukob i spomen svetkovina. Št. I 345. V. Sch.-P. 265, 268). Isp. okurencija — TL 126.

Sukobiti se — susresti se, sudariti se. O svetkovinama koje padnu u jedan dan (Kad se više svetkovina... u jedan dan sukobi. Št. I 345).

Suložnica ž žena koja živi s čovjekom koji joj nije zakoniti muž (ARj; DDM; Par.). V. konkubina — TL 90.

Suložnik m čovjek koji živi sa ženom koja mu nije zakonita žena (ARj; Ben.; DDM; Par.). V. konkubinarac — TL 90.

***Suložništvo** s stanje u kojem se nalaze suložnici (Par.; DDM; Ben.). V. konkubinat — TL 90.

***Suotkupiteljica** ž osoba koja s drugim otkupljuje. O Majci Božjoj koja je s Kristom sudjelovala u otkupljenju svijeta (Š).

***Suposvetitelj** m biskup koji zajedno s biskupom posvetiteljem (v. posvetitelj) posvećuje novoga biskupa. V. D. Kukalj, Dijeljenje sv. reda (Hvar 1940), str. 43 i passim.

Suprotivština (rjeđe: **suprotiva, suprotivnost**) ž isto što protivština (Zato te pitam', ako si bil' pokoên' v tvoih' suprotivšćinah'. Starine 23, 137. V. i Zadarski l. 92; Knežević 71; Bajić 218; ARj; Par.).

Susestra ž redovnica ostalim redovnicama (v. sestra). U novije doba (Š).

***Sustolan** pr. koji je zajedno s drugim stolan: sustolni kaptol (Rog. 286), sustolna crkva ... — kaptol, crkva grada, u kojem je kaptol, a nije sjedište biskupa, npr. u Makarskoj (v. stolan).

Susvetica ž nezapovjedni blagdan. Govori se u Dalmaciji (Š).

Suša ž isto što suhoća (isp. ARj 1. suša b.).

Suštastvo, suštvo s isto što biće. U starijem jeziku (ARj).

Svadba ž (stsl. svat'ba) — pir, svatovi, vjenčanje, slava uz vjenčanje (Meillet, Études 273; Mažuranić IX 1410 s.; ARj; Par.). V. veselje.

Svadbar, svadbenik m učesnik na svadbi (ARj).

Svadbarica, svadbenica ž učesnica na svadbi (ARj).

Svadbarina ž prinos što se daje za ženidbu, udaju, svadbu (ARj; DDM; Par.).

Svadbarski pr. što pripada svadbarini (ARj).

Svadbeni, svadbenski pr. što pripada svadbi (ARj).

Svadbica ž djevojka uz zaručnicu, glavna djeveruša (ARj).

Svadbovati — biti na svadbi, pirovati (ARj; DDM; Par.; Ben.).

Svagdan, svagdanji, svagdašnji pr. što se događa svaki dan. Obično u svezi: kruh naš svagdanji — glavna potreba za koju se moli u Očenašu; svagdanja mrtvačka misa — naziv obrasca mise za mrtve (Št. II 131), prema lat. »missa quotidiana« (v. kvotidijana —TL 103).

Svakodnevan pr. koji pripada svakom danu. U svezi: svakodnevna misa — isto što priručna misa (v. priručan). Cr., KP II 2, 193.

Svakogodištan svakogodišnji pr. koji se zbiva svake godine, što pripada svakoj godini. Redovno u svezi: s. dan — dan kad se slavi godišnjica posvete crkve, pape, biskupa, smrti svetaca ili običnih vjernika (ARj). V. godišnjica.

Svakoljetan, svakoljetnji pr. isto što svakogodištan: svakoljetni blagdani (A. d. Costa I 109), svakoljetna misa — misa na godišnjicu smrti (ARj), prema lat. missa in die anniversaria (v. godišnjica).

Svakoljetnik, svakoljetnjak m godišnji dan smrti pokojnika (ARj). V. othodnji.

Svat m (stsl. svat') — pratilac zaručnika koji vodi zaručnicu na vjenčanje, uzvanik (-ca) na svadbi (ARj; Par. i dr.). U svezi: prvi, stari s. — svatovski starješina (Ranjina 117; Vlašić 20). V. starosvat, starješina, starojko.

Svatovati — sudjelovati na svadbi kao svat (ARj; Par.; DDM).

Svatovski (rjeđe: **svatni, svatski**) pr. što pripada svatovima (ARj; DDM; Ben.; DDM).

Svečan pr. koji pripada svecu ili njegovu blagdanu, koji se čini sa sjajem. Često u svezi: s. dan, blagdan — svetkovina, blagdan (Prvo nego se ženidba učini, trikrat će se navistiti ... u tri dni sfečane. Kašić 241. Od svi dnevi blagdani svečani najslavniji jest dan od Uskrsnuća. A. d. Costa I 122. V. još Badrić 10; Dobretić 144); svečana misa — misa koja se služi s velikom svečanošću, s đakonom i podđakonom (Št. II 3, 108; Sch.-P. 418, 447); svečani zavjeti — zavjeti redovnika koje Crkva takvim priznaje (Bel. I 125; Cr., KP II 2, 30; Bajić 128. V. zavjet); svečana propovijed, procesija, blagoslov ...

Svečanica ž isto što svetodanik (ARj; IB; Ben.; Par.).

Svečanik m 1. svečan dan, blagdan, praznik; 2. isto što svetodanik. V. ARj; IB; Par.

***Svečanosan** pr. isto što svečan, obredan. U svezi: svečanosni čini — vanjski čini koji prate javno vršenje bogoštovlja (Cr., Pr. 61, 153. V. obred); biskupski svečanosni pro-

pisnik — knjiga u kojoj su propisi za obavljanje biskupskih svečanosnih čina (Cr., Pr. 74, 86, 88), prema lat. caeremoniale episcoporum.

Svečanost ž javni obredi koji čine da je što svečano; slavlje, proslava; blagdan, svetkovina (ARj; Št. I 141; II 3, 109; Kn. 125).

Svečar m 1. čovjek koji slavi imendan, dan rođenja, krsno ime (ARj; Par.; IB; Ben.); 2. svetac kojega tko slavi (ARj).

Svečarica ž žena koja slavi imendan, rođendan, krsno ime (ARj; Ben.; DDM).

Svečarski pr. što pripada svečarima, svečanosti (ARj; DDM).

Svečarsko s novac što svečari daju popu koji prokadi i očati koljivo (kod pravoslavnih). ARj; IB.

Svećenica ž 1. spremica za svete i posvećene stvari; 2. kruh što se o Uskrsu nosi u crkvu na svećenje (ARj).

Svećenički (u starini i: **svećenski, svećeničeski**; stsl. sveštenič'sk') pr. koji pripada svećenicima (ARj; Buj. II 243; Cr., Pr. 112, 113).

Svećenik m (stsl. sveštenik') — kršćanin koji je primio sakramenat reda da vrši svete obrede i obavlja crkvenu službu (Miklošić, Term. DAW XXIV 13; ARj; Buj. II 254 i dr.). U svezi: veliki s. — Isus, papa, biskup (danas obično. Š). V. duhovnik, redovnik, svetnik, pop — TG 178, prezbiter — TG 182, misnik — TL 117.

Svećenikovati, svećeništvovati — vršiti službu svećenika (ARj).

Svećeništvo s 1. dostojanstvo, vlast svećenika (A. d. Costa II 130; Bel. I 42; Rog. 178; Cr., Pr. 185); 2. zbor, skup svećenika (ARj). V. svećenstvo.

***Svećenomonah** m isto što sveštenoinok. U Ist. crkvi (Rog. 485).

Svećenonačelnik m poglavica svećenika, papa (ARj). V. sveštenonačelnik.

***Svećenoradnja** ž rad svećenika kao svećenika. U Ist. crkvi (Rog. 486).

Svećenstvo s isto što svećeništvo (IB; ARj; Par.; DDM).

Svećenje gl. im. od svetiti; posebno: 1. radnja kojom se tko ili što posvećuje (Svećenje sv. ulja. Št. I 418); 2. ono što

se posvećuje (uskrsno jelo i sl.); 3. radnja kojom se tko proglasuje svetim; 4. žrtva, žrtvovanje; svetkovanje. Isp. Jagić 300; ARj; Ben.; DDM. V. posvećenje, svetenje.

Svedba ž (stsl. svet'ba) — isto što posvećenje i ono što se posvećuje, žrtva, žrtva mise, sakramenat, hostija, pričest (ARj; Ben.).

Svedben pr. što pripada svedbi (ARj).

Svedbenica ž podzemna prostorija u crkvi (ARj). V. kripta — TG 134.

Svedržitelj m tko sve drži. O Bogu koji sve drži i upravlja (Govori Gospodin... svedržitelj. Vuk: Otkr. 1,8). V. vsedržitelj, pandokrator — TG 163.

Svemir m (stsl. v's'mir') — sve što je stvoreno, beskrajni prostor, vasiona (Miklošić, Term. DAW XXIV 40; Jagić 285; ARj). V. vaseljina.

Svemiran, svemirski pr. (stsl. v'semir'n') — koji pripada svemiru (ARj).

Svemoć ž svojstvo onoga koji ima neograničenu moć: s. Božja (Buj. I 368). V. ARj; Par.; DDM.

Svemoćnik m tko sve može, Bog (ARj).

Svemog (starije: **vsemog**, čak. **semog**), **svemoćan, svemoć, svemogućan, svemogućen, svemožan** pr. isto što svemoguć (Roke take upram Bogu, ki je svemog. Marulić 33. V. ARj.

Svemoguć (starije: **vsemoguć**) gl. pr. trpni od sve-moći; koji sve može. Vrlo obično od starine o Bogu i Božjim svojstvima (Reče Gospodin svemogući. Ranjina 125. Govori Gospodin Bog fsemogući. Bernardin 24. Ispovidam se Bogu svemogućemu. Kašić 59. V. još Šurmin 174; Banovac 248; Terzić 138; J. Filipović I 31 i dr.). Isp. svemog.

Svemogućstvo s, **svemogućnost** ž svojstvo onoga koji je svemoguć (U Bogu jest dobrota, mudrost, svemogućstvo. J. Filipović I 29. V. ARj; Par.).

Svenoćnica ž (kod pravoslavnih) služba Božja u crkvi koja traje svu noć (ARj). V. panihida — TG 164.

Svesilan pr. tko ima svu silu, moć. Redovno samo o Bogu (ARj).

Svesvet (starije: **vsesvet**) pr. u najvećoj mjeri svet, presvet. U starijem jeziku (ARj).

Sveštati, svještati — osvetiti, posvetiti. U svezi: s. masla — dati posljednju pomast. Kod pravoslavnih (ARj; IB; DDM).

Sveštavati — nesvr. prema svr. sveštati (ARj; IB).

Sveštenica ž isto što redovnica. U starije doba (ARj).

Sveštenički, sveštenićeski (prema stsl. sveštenič'sk'), sveštenski (stsl. svešten'sk') pr. koji pripada sveštenicima (ARj).

Sveštenik, svještenik m (stsl. sveštenik') — svećenik Ist. crkve (ARj; IB; Ben.). V. sveštenojerej.

Svešteništvo, sveštenstvo s (stsl. sveštenič'stvo, svešten'stvo) — čast, služba, vlast sveštenika; zbor, skup sveštenika (ARj).

Sveštenodjejstvo s vjerski čin što ga vrši sveštenik u crkvi (ARj).

Sveštenodjejstvovati (stsl. sveštenodêistvovati) — vršiti kao sveštenik vjerski obred u crkvi (ARj).

Sveštenodjetelj ž bogougodno djelo (ARj). V. dobrodjetelj.

Sveštenoinok m (stsl. sveštenoinok') — sveštenik koji je monah (ARj). V. svećenomonah, jeromonah — TG 117.

Sveštenojerej m isto što sveštenik (v. jerej — TG 116).

Sveštenonačelnik m isto što svećenonačelnik (ARj).

Sveštenstvovati — vršiti službu sveštenika (ARj).

Svet pr. (stsl. svet') — jak, čvrst, moćan; neograničeno čist, savršen, bezgrešan. Sasvim obično od starine: o Bogu, osobito u svezi »Sveto, Presveto Trojstvo ... Duh Sveti« (Bog pomazao jest njega svetijem duhom. Ranjina 205. V. Kolunić 80; Bernardin 8; J. Filipović I 159 ... V. Trojstvo, Duh); o Majci Božjoj, anđelima, svecima (Po evanjelistu svetom' Ivani. Kolunić 62 ...); o onome što se odnosi na spasenje ljudi: vjera, Evanđelje, Sveto pismo (v. pismo), Crkva (Po naredbi svete crikve rimske. Kadčić 51. V. Kolunić 10), misa, krštenje, pričest, sv. ulje, sv. mjesta (Sv. Zemlja, Sv. Grob); o blagdanima (Stratiti ta sveti dan u molitvama. Kadčić 168); o ljudima koji žive kreposno; o crkvenim poglavarima (Apoštolsko pristolje i sveti skup. Dobretić 48. Isp. naziv — titul Sv. o. papa i dr.).

Sam obl. »svet« — dio mise, kad se moli ili pjeva tri puta »svet«. — Kao imenica: sveto s — što je sveto, posvećeno, krsna slava, krsno ime, blagdan; sveta s mn. — najsvetiji dio jeruzalemskog hrama; sveti m mn. — isto što kršćani, vjernici (Svetu Crikvu katoličansku svetih općinu. Glavinić 134). U svezi: Svi sveti — naziv jedne od najvećih svetkovina, koja se slavi 1. XI (Kn. 184. V. Sesvete, Sisveti, Svi sveti). Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 12; Meillet, Études 301; Krek 398; ARj.

Svetac m (stsl. svet'c') — 1. umrli čovjek za kojega Crkva vjeruje da je u raju i koga zbog moralnog savršenstva proglasuje uzorom kršćanskog života i nebeskim zaštitnikom vjernika (Kada slišiš' govoreći od' ed'noga svet'ca ili dobra človika. Kolunić 83. V. Terzić 56; Kadčić 63 ...); 2. čovjek koji se odlikuje kreposnim životom (ARj d.); 3. dan kad se slavi uspomena nekoga sveca, blagdan, često u svezi s atributima: veliki, zapovjedni, pomičan, nepomičan ... (Svetac zapovidni. Badrić 10. V. Dobretić 155). Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 12; ARj. V. svetinjak, svetitelj.

Svetačan, svetačnji, svetački pr. koji pripada svecu ili njegovu blagdanu: svetačnji dan (Kadčić 91), svetačnja misa (Kadčić 44). V. ARj. Isp. blagdanski.

Svetak m blagdan, praznik (ARj; Par.; Ž. I 387). V. 1. blagdan.

Svetenište s isto što shranište (Pepeo će vrći u sakrarij ili sfetenište. Kašić 79).

Svetenje s isto što svećenje pod 2 (ARj).

Svetica ž 1. umrla žena koja je u nebeskoj slavi (O svi sveti i svetice ... Terzić 80. V. Kašić 115; Kanižlić 423 i dr.); 2. žena koja se ističe kreposnim životom. V. svetiteljka.

Svetilištan pr. koji pripada svetilištu, svet, nepovrediv (Dan. s potvrdom iz XIV st.; ARj).

Svetilište s 1. mjesto u crkvi gdje je glavni oltar (ARj); 2. crkva, hram (Ranjina 248); 3. žrtva, misa (O spaseno sfetilište, ti otvaraš rajska vrata. Kašić 325. V. Bernardin 149). Isp. svetište, svetionik, svetosahrana.

Svetilo s spremište u crkvi gdje se čuvaju svete stvari, svetačke moći (ARj). V. svetionica, svetište, svetnica.

Svetinja (u starini i: **svetina**; stsl. svetynji) ž 1. osobina, stanje onoga koji je svet; isto što svetost (Da i zviri gorske svetnju ćućahu. Ivšić, Hrv. gl. leg. NV 39, 8. Kako ću ja Isukrsta u svetinji naslidovat ...? J. Filipović I 14. V. još Zadarski 1. 94; Glavinić 208; Kadčiš 226 ...); 2. sveto mjesto, prebivalište Božje (Svaki, koji jest od naroda izraelskoga,

pribivati bude u sfetinji. Bernardin 137. V. šator); 3. sveti predmet, crkveno posuđe, svetačke moći, sakramenat, pričest; počasni naslov crkvenih poglavara. V. Meillet, Études 458; ARj; Par.; Ben. Isp. svetiteljstvo.

Svetinjak m isto što svetac (IB; ARj; Par.); katkad podrugljivo o kreposnu čovjeku (Š).

Svetionica ž 1. u crkvi sud s blagosl. vodom iz koje se ljudi škrope (ARj. V. kropionica); 2. isto što svetilo (Kadčić 151); 3. isto što shranište (Kadčić 142).

Svetionik m isto što svetilište pod 1 (ARj).

Svetište s 1. isto što svetilište pod 1 (ARj; Bel. I 55; Št. I 363, 367); 2. isto što svetilo (ARj); 3. u apstr. smislu ono što je sveto (Krst Ivanov... stoji... izvan svetišta kršćanstva. Buj. I 169).

Svetitelj m (stsl. svetitel') — 1. isto što svetac (Prvi cesari priuzimali bi ime od velikoga svetitelja. A. d. Costa II 3), osobito sveti biskup koji nije mučenik (u starijim glag. misalima. Slovo, Vajsov zbornik, Zagreb 1957, str. 68 i 105 s.); 2. onaj koji posvećuje, osobito biskup (redovno u Ist. crkvi. ARj; Par.; Kn. 48, 88). V. posvetitelj.

Svetiteljka ž isto što svetica. U Ist. crkvi (ARj; DDM).

Svetiteljski pr. koji pripada svetiteljima (ARj; IB; DDM).

Svetiteljstvo s 1. čast, služba svetitelja pod 2; 2. počasni naslov crkvenih poglavara; 3. isto što svetinja. U starijem jeziku (Dan.; IB; ARj).

Svetiteljstvovati — vršiti službu svetitelja, biti crkveni poglavar. U starije doba (ARj).

Svetiti (se) — učiniti nekoga ili nešto svetim, posvetiti (se); blagosloviti; smatrati, proglasiti nekoga svetim; veličati, svečano slaviti; praznovati, svetkovati, redovno u svezi: s. blagdan, svetac, svetkovinu, korizmu. Isp. ARj; Par.; Ben.; DDM. V. posvetiti.

Svetitost ž isto što svetost. U nekih starijih pisaca (ARj).

Svetiv, svetljiv pr. koji posvećuje, koji može posvetiti. Redovno o milosti (Što je milost svetiva oli miločineća? Jest jedna kripost... koja posvećuje dušu. Kadčić 10). V. posvetan.

Svetkovan pr. koji se svetkuje, svetačan, npr. s. dan (A. d. Costa I 48).

Svetkovanje gl. im. od svetkovati (Ž. I 253; II 379); isto što svetkovina (ARj).

Svetkovati — slaviti blagdan, svetkovinu (Jere se svetkovati ima Uskrs ili vazam u dan nediljni. Kašić 9. V. Ranjina 167; Kadčić 77; J. Filipović I 47).

Svetkovina ž isto što blagdan (Čuste što bi u svetkovine činio. J. Filipović I 43. V. Zoričić 79; Kanižlić 402; A. d. Costa I 49). Često u svezi: zapovijedana, zapovjedna s. (Št. I 337), S. Gospodnja (Sch.-P. 252, 259), dvostruka s. (Kadčić 92), pomična, nepomična s. itd. V. svetkovanje.

Svetnica ž. 1. isto što svetilo; 2. isto što žrtva. U starije doba (ARj).

Svetnički pr. što pripada svetnicima (ARj).

Svetnik m isto što svećenik, duhovnik. U starom jeziku (ARj).

Svetništvo s služba, čast svetnika (ARj).

Svetočiniti — činiti da tko postane svet. U svezi: svetočineća milost — isto što posvetna m. (v. posvetan). ARj.

Svetočinja s mn. svete radnje, sveti čini (Kadčić 64).

Svetoća ž isto što svetost. U starije doba (ARj).

Svetodajatelj m koji daje ili vrši svete čine. U starije vrijeme (ARj).

Svetodanik, svetodnevnik m knjiga u kojoj su pobilježeni dani godine s imenima svetaca koji se u te dane slave. U nekih starijih pisaca (ARj). V. svečanica, svečanik, kalendar — TL 70.

Svetodjevac m čovjek koji se je zavjetovao da će živjeti u djevičanstvu. U starije doba (ARj).

Svetodjevica ž žena koja se je zavjetovala da će živjeti u djevičanstvu (ARj).

Svetoduh, svetodušan pr. koji je nadahnut od Duha Svetoga (ARj; Par.).

Svetogrdac, svetogrditelj, svetogrdnik, svetogrđavac m čovjek koji čini svetogrđe. U starijih pisaca (ARj).

Svetogrdan (rjeđe: **svetogrdoban**) pr. koji čini svetogrđe, bezbožan (Niceforova ispovid tako učinjena nije svetogrdna ni sakrilega. Dobretić 167. V. i A. d. Costa I 104; Kadčić 336; Cr., Pr. 152). Isp. svetoskvrn, sakrileg — TL 170.

Svetogrditi, svetogrdovati — činiti svetogrđe (ARj).

Svetogrdnica ž žena koja čini svetogrđe (ARj).

Svetogrđe s (rjeđe: **svetogrda** ž, **svetogrdnost** ž, **svetogrdstvo** s, **svetogrđa** ž. V. ARj) — grđenje svetih stvari (Valja da kaže koliko se puta naopako ispovidio i pričestio, budući da je toliko svetogrđa učinio. Zoričić 43. V. Knežević 86; Badrić 54; Bel. I 350; Rog. 180). Isp. svetopogrđenstvo, svetoskvrnost, sakrilegij — TL 170.

Svetohranilište s mjesto gdje se čuva crkvena odjeća i drugi crkveni predmeti (v. sakristija — TL 171), gdje se čuvaju svete i posvećene stvari (ARj). V. svetoshramba, svetoshrana.

Svetohranište s mjesto na oltaru gdje se čuva Sakramenat. U starije doba rijetko (Knežević 342), a danas obično (Št. I 404; Rog. 295; Kn. 80 i dr.). V. svetoshranište, svetoshrana, svetoshranica, prebivalište, sahrana, sahranica, tabernakul — TL 185.

Svetoknjiž m čovjek koji govori ili piše o životu svetaca, propovjednik (ARj). V. svetoslovac.

Svetoknjižnik m pisac i tumač svetih knjiga (ARj; Par.).

Svetokradac, svetokradnik, svetokrađac m isto što svetokradica (ARj).

Svetokradan pr. koji se tiče svetokradstva (Uzdržitelji od desetina jesu ugrabitelji svetokradni. A. d. Costa I 205).

Svetokradica m i ž tko krade svete stvari ili krade na svetom mjestu (IB; ARj; Par.; Ben.; DDM). V. svetokradac.

Svetokradstvo s, **svetokrađa** ž, **svetokrađe** s krađa svetih ili posvećenih stvari (ARj). V. svetotatstvo.

Svetokrovan pr. koji pripada svetokrovlju, svetotajstven (ARj). V. svetoskrov.

Svetokrovlje, svetokrovstvo s sveta tajna, svetotajstvo, Euharistija. U starije vrijeme (ARj). V. otajstvo.

Svetokupac m čovjek koji kupuje svete stvari ili njima trguje (ARj).

Svetokupiti — kupiti svete stvari ili duhovna dobra (ARj).

Svetokupovati nesvr. prema svr. svetokupiti (ARj).

Svetoložan pr. koji je rođen u svetoložju (Kadčić 481).

Svetoložje s tjelesno općenje s onima koji su zavjetovali Bogu čistoću (Kojoj je pedipsi podložno svetoložje? Kadčić 541).

Svetomoć, svetomoćica (dem. od svetomoć) ž kutija u kojoj su moći svetaca (ARj).

Svetopetka ž žena koja se rado Bogu moli, bogomoljka (ARj).

Svetopića ž sakramenat pričesti (ARj).

Svetopićan pr. koji pripada svetopići (ARj).

Svetopijevac, svetopjevalac m čovjek koji pjeva pohvalne pjesme Bogu i svecima. U starije doba (ARj).

Svetopisac, svetopisalac m čovjek koji opisuje život i djela svetaca (ARj). V. hagiograf — TG 97.

Svetopismen (ARj), ***svetopisamski** (Bakšić 96, 355) pr. koji pripada Sv. pismu.

Svetopočivši od sveto- i počivši (gl. pr. tv. od počiti) — koji je sveto umro, pokojni. U starijem jeziku (ARj). V. blagopokojni.

Svetopogrđenstvo s isto što svetogrđe (ARj).

Svetopomnik m čovjek koji se stara za crkvene stvari, namještaj (Dobretić 358; Knežević 181). V. svetoshranitelj, svetostanik, svetoskrovnik, sakristan — TL 171.

Svetoposvećen pr. isto što presvet (ARj), prema lat. sacrosanctus.

Svetoprodajac (A. d. Costa II 133; Zoričić 104), **svetoprodajnik** (A. d. Costa II 139), **svetoprodalac** (ARj), **svetoprodavalac** (ARj) m čovjek koji se bavi svetoprodajstvom. V. svetotrgovac.

Svetoprodajan (A. d. Costa II 136; Rog. 201), **svetoprodajski** (A. d. Costa II 136) pr. koji se tiče svetoprodajstva.

Svetoprodajstvo s (A. d. Costa II 129); Rog. 239), **svetoprodaja** ž (Zoričić 85; Št. I 395) — trgovanje svetim stvarima i crkvenim službama. V. kupoprodaja, svetotržje, simonija — TG 191.

Svetoprodati — prodati crkvene službe (ARj).

Svetoprodavati nesvr. prema svr. svetoprodati (ARj).

Svetoredac m svetoredan čovjek (ARj).

Svetoredan pr. koji je primio sv. red (ARj).

Svetoredba ž vanjski čin koji prati molitvu ili javno vršenje bogoštovlja. U starije doba (ARj). V. obred.

Svetoređe s skup vjerskih obreda kojima se iskazuje čast, služba Bogu (ARj).

Svetorodan pr. koji se rodio svet; počasni naslov za stare srpske vladare (ARj).

Svetosahrana ž, **svetosahranište** s isto što svetilište pod 1 (ARj).

Svetoshramba ž isto što svetohranilište (ARj).

Svetoshrana ž 1. isto što svetohranilište; 2. posuda ili mjesto gdje stoji Sakramenat (v. svetohranište, svetostanište, ciborij — TG 62, piksida — TG 176). Isp. ARj.

Svetoshranica, svetoskranica ž dem. od svetoshrana; 1. isto što svetohranište (ARj); 2. mjesto gdje se čuvaju crkvene stvari (Kadčić 87).

Svetoshranište, svetoskranište, svetoshranje s isto što svetohranište (ARj).

Svetoshranitelj, svetoskranitelj m isto što svetopomnik (ARj).

Svetosilan pr. koji silovito, surovo postupa sa svetim stvarima. U starijem jeziku (ARj).

Svetosilnik m svetosilan čovjek (ARj).

Svetosilnost ž svojstvo onoga koji je svetosilan (ARj).

Svetoskrov, svetoskrovan pr. koji je pun duboke tajne, svet, svetotajstven. U starijih pisaca (ARj). V. svetokrovan.

Svetoskrovište s mjesto gdje se skriva svetinja, a onda i sama svetinja (ARj; Par.).

Svetoskrovlje s (ARj), **svetoskrovnost** ž (Kadčić 387), **svetoskrovstvo** s (Kašić 12, 60) — sveta tajna, sveto otajstvo, svojstvo onoga što je svetoskrovno. V. otajstvo.

Svetoskrovnik m čovjek koji čuva svete i posvećene, crkvene stvari (A. d. Costa I 214). V. svetopomnik.

Svetoskvrn, svetockvrn pr. koji oskvrnjuje što je sveto, bezbožan, svetogrdan (Jere su sve te ispovidi bile svetockvrne. Kadčić 214. V. i ARj). Isp. svetogrdan.

***Svetoskvrnilac** m čovjek koji oskvrnjuje svete stvari (Par.).

Svetoskvrnost ž (ARj), **svetockvrnost** ž (Kadčić 73), **svetoskvrnje** s (ARj), **svetockvrnje** s (Kadčić 331) — isto što svetogrđe.

Svetoslavan pr. svet, presvet (ARj).

Svetoslavac, svetoslavnik m čovjek koji govori o svetim stvarima, propovjednik (ARj). V. svetoknjiž.

Svetoslužba ž, **svetosluženje** s služba Božja, žrtva, obred (ARj).

Svetost (u starini i: **svetošta, svetoća**; stsl. svetost') ž (Posli nepristojni... protive se poniznosti, svetosti, časti i poštenju crkovnomu. A. d. Costa I 82. V. Kadčić 226 i dr.); 2. počasni naslov koji se daje papi (Vaša Svetost..., Njegova Svetost...). Isp. Meillet, Études 284; ARj. V. svetitost, svetinja, svetoća.

Svetostanik m isto što svetopomnik (A. d. Costa I 50; Knežević 181).

Svetostanište (A. d. Costa II 150), **svetostaništvo** (ARj) s posuda u kojoj se drži Sakramenat. V. svetoshrana.

Svetostavak m isto što moći (ARj).

Svetosvet, svetosvećen pr. isto što presvet. U starije doba (ARj), prema lat. sacrosanctus.

Svetoštovac m čovjek koji štuje svece (ARj).

Svetoštovlje, svetoštovstvo s štovanje svetaca (ARj).

Svetotajan pr. tajan, otajan, otajstven, sakramentalan (ARj). U im. službi »svetotajno« s (mn. svetotajna) — glavni dio mise, kanon (Misnik na misi u kanonu oliti u svetotajnim govori. Dobretić 339). V. svetotajnik.

Svetotajnik m glavni dio mise, kanon (ARj). V. svetotajan.

Svetotajnost ž sveta tajna, otajstvo, sakramenat (ARj; Par.).

Svetotajstven pr. koji pripada svetotajstvu (Ispovid svetotajstvena oliti sakramentala. Dobretić 139).

Svetotajstvenost ž isto što blagoslovina: Blagoslov (kod ženidbe) jest samo nika svetotajstvenost, a ne sakramenat oliti svetotajstvo. Dobretić 462.

Svetotajstvo s 1. isto što otajstvo (Ovo ime sakramenat 'oliti svetotajstvo'... više stvari more zlamenovati u različiti govorenji. Dobretić 1. Da virovat imadu se... sva svetotaj-

stva. Badrić 38); 2. isto što sakramenat, osobito Euharistije (Pristupati k toliko božanstvenomu sakramentu i svetotajstvu. Kašić 61. V. Cr., Pr. 243; Kn. 82, 110; ARj; Miklošić, Term. DAW XXIV 31. Isp. svetotvorje, svetstvo, svetva).

Svetotatstvo s isto što svetokradstvo. U starije doba (ARj).

Svetotrgovac, svetotržac m čovjek koji trguje sa svetim stvarima, s duhovnim dobrima (ARj). V. svetoprodajac.

Svetotržje, * svetotrštvo (svetotržtvo) s trgovanje s duhovnim dobrima. Isp. svetoprodajstvo.

Svetotvoran pr. koji može učiniti svetim. U svezi: milost svetotvoran — isto što m. posvetna (v. posvetan). U starijih pisaca (ARj).

Svetotvoriti — posvetiti, proglasiti svecem (ARj).

Svetotvorje s isto što svetotajstvo pod 2 (ARj).

Svetotvornik (ARj), *** svetotvorac** (Par.) m tko tvori, čini svetim.

Svetovo s sveti, sveto, blagdan, krsno ime. U Slavoniji (ARj).

Svetstvo s sveta posvećena stvar; moći svetaca; isto što svetotajstvo pod 2. U starijem jeziku: Da vsa svetstva v(a)m' ... dati imaju. Starine 35, 429. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 31; ARj; Mažuranić IX 1417.

Svetva ž isto što svetotajstvo pod 2 (ARj).

Svevišnji pr. sam višnji, najviši. Samo o Bogu (Svevišnji ... Sin Svevišnjega. Bakšić 72. Isp. IB; ARj; DDM). V. previšnji, višnji.

Svevječan pr. vječan, vjekovječan. Samo o Bogu. U starijih pisaca (ARj).

Svibanjski pr. koji pripada svibnju. U svezi: svibanjska pobožnost — posebna pobožnost u čast Majke Božje svaki dan kroz cijeli svibanj (Sch.-P. 744).

Svijeća ž (stsl. i kod nas u starini: svêšta. Dan. s potvrdom iz XIV st.) — poznati liturg. predmet od pčelinjeg voska (Nositi sfiće užežene na ukopih i ukopanjih. Kašić 141. Je li vazda od potribe, da su dvi sviće na oltaru, kad se sveta misa govori? Kadčić 90. V. A. d. Costa I 199; J. Filipović I 126; Sch.-P. 300; Št. II 372; Kn. 157). Isp. svjetlo.

Svijećnica ž (stsl. svêšt'nica — candelabrum. Miklošić, LP) — blagdan Majke Božje 2. II, tako nazvan, jer se toga dana u crkvi blagosivlju svijeće (Št. II 372; Kn. 46, 136; IB; Ben.; DDM). V. Očišćenje (Marijino), Svjetlo (Marinje), Sretenje, Svisnica; Kandelora — TL 72.

Svijećnik m isto što svjećonoša (Kadčić 35).

Svijećnjak, svijetnjak m liturg. predmet od drveta, željeza, srebra ..., katkada pozlaćen, različita oblika i veličine, na kojem stoji voštana svijeća. U stsl. imamo svêšt'nik' (Miklošić, LP); kod nas u starini svešt'nik' (Dan. s potvrdom iz XIV st.), a kasnije: svijećnjak (Posred dva akolita noseća sfićnjake s užeženimi sfićami. Kašić 152. V. još Kadčić 36; Št. I 398; Kn. 81) i svijetnjak (Dužnost akolita jest svitnjake na otaru namistiti, sviće užeći. Dobretić 274. Isp. J. Filipović II 17; Sch.-P. 301). V. svjetionik, kandalir — TL 71.

Svijest (v. savjest).

Svijet m (stsl. svêt') — izvorno znači: svjetlost, sjaj; što je otvoreno, javnost (isp. grč. kósmos, lat. mundus), a onda posebno: 1. sve što je stvoreno (Od kako je Bog svit stvorio, od onda svitom vlada. J. Filipović I 379. V. Kadčić 365); 2. mnoštvo, narod, ljudski rod (isp. Iv. 3,16); 3. ljudi koji se protive Kristovu nauku, duhu (Vi od sega sfita jeste, a ja nisam od sega sfita. Bernardin 36. V. Kašić 124; J. Filipović I 376. Isp. Luk. 16,8; Iv. 14, 17.30). U svezi: ovaj, sadašnji, vidljivi ... svijet — svijet u kojem živimo, za razliku od drugoga, budućega, nevidljivoga ... svijeta, koji dolazi poslije smrti (Zač' e vele mana muka učiniti pokoru na vom' svitu neg li na drugom'. Starine 23, 153. V. J. Filipović I 35). Isp. Raumer 373 ss.; Miklošić, Term. DAW XXIV 40 s.

Svilenica, svionica ž haljina od svile. U svezi: s. sveta — dio haljine što redovnica nosi na glavi: Prijati imaju (redovnice) od ruku biskupovi svilenicu svetu ... Poslie svionice podaje im prsten. A. d. Costa I 115). V. pokrivača.

Svisnica ž isto što Svijećnica. U Žumberku (Skok, Sl. 4—5, 67).

Svisveti, Svi sveti (v. svet).

Svjećar m isto što svjećonoša (Koja je odića svićara? Jest naglavnik, košulja i pas. Kadčić 36).

Svjećonos m isto što svjećonoša (Mali redovi jesu svićonos, zaklinjavac, štioc i vratar. A. d. Costa I 61. V. Kadčić 35).

Svjećonoša m klerik, poslužnik, ministrant, koji kod službe Božje nosi svijeću (Kn. 314); osobito klerik koji ima jedan od četiri niža reda, tako nazvan, jer mu je glavna dužnost žeći i nositi svijeću kod službe Božje (Od svićonoša oliti svićnika. Kadčić 35. V. Bel. I 107; Rog. 168; Cr., Pr. 182). Isp. svijećnik, svjećar, svjećonos, svjetlonoša, pratilac, akolit — TG 33.

Svjetiljka ž isto što vječno svjetlo (v. svjetlo). Kn. 82.

Svjetionik (svjetilnik) m isto što svijećnjak (Drugi zakon est', kada človik' grdo tiče v svetil'nici ili moći svetih'. Kolunić 237).

Svjetlo (s) je od početka u liturg. upotrebi, ponajprije iz praktičnih razloga, da se rastjera tama, a onda kao simbol prisutnosti moći Božje, Kristove, jer se u Sv. pismu nazivlje svjetlom Bog (I Iv. 1,5), Krist (Iv. 1,9). Ovo liturg. svjetlo ima bit od ulja i pčelinjeg voska (isp. Št. I 420 ss; Sch.-P. 300 ss; Kn. 115). U svezi: vječno s. — svjetlo od ulja ili voska koje danju i noću mora gorjeti pred presv. Sakramentom (Sch.-P. 301; Kn. 117; S. Marinje — isto što Svijećnica (IB). Isp. svijeća, svjetiljka, svjetlost, luč, kandela — TL 72.

Svjetlonoša (Št. I 515), **svjetlonošac** (Dobretić 273) m isto što svjećonoša.

Svjetlost ž (stsl. svêtlost') — isto što svjetlo. Često o Bogu (Isukrst . . . se zove bilоća vikovičnje svitlosti. Dobretić 399), osobito kao nagradi pravednika u raju (isp. molitvu: Pokoj vječni daruj im, Gospodine. I svjetlost vječna svijetlila njima. Obr. 193 i passim. V. i Kašić 95; Badrić 87).

Svjetovni pr. (stsl. svêtov'n') — 1. koji pripada ovome svijetu, koji nema duha Božjega (Za vazda sva svitovnja ostavljam. J. Filipović I 9); 2. koji pripada svećenicima, a ne ostalim vjernicima (Grobovi od misnika . . . imaju biti razlučeni od grobia sfitovnih. Kašić 141); 3. što pripada svećenicima koji žive u svijetu, a ne redovnicima (Jerolim redovnik . . . otide i ispovidi se u misnika svitovnjega oli sekularskoga. Dobretić 151), osobito često u svezi: s. kler (Kn. 142; Cr., KP II 2, 14), s. župnik (Cr., KP II 2, 190), s. svećenik (Bel. I 166, 251), s. klerik (Kn. 124). V. svjetovnjački.

Svjetovnjački (Kn. 313; Rog. 170), **svjetski** (IB) pr. isto što svjetovni.

Svjetovnjak m čovjek, kršćanin koji nije redovnik ni svećenik (Ili si među redovnici ili među svitovnjaci, spomeni se tvoga stanja. P. Filipović 22. V. A. d. Costa I 61; Bel. I 44, 105, 129; Rog. 9, 576; Cr., Pr. 150, 181). Isp. sekular, sekularac — TL 173.

Svojbina (IB; Rog. 155), **svojdba** (IB), **svojta** (IB) ž isto što tazbina. U nekim mjestima tako se zove i rodbina (Š).

Svrći, svrgnuti — kazniti klerika kaznom svrgnuća (v. svrgnuće). U starijem jeziku (Crkovnjak ne može biti svržen od reda nego za grihe istumačene od zakona. A. d. Costa II 203. V. Kadčić 4). Isp. srediti.

Svrgnuće gl. im. od svrći: 1. crkvena kazna kojom klerik postaje nesposoban za bilo koju službu, dostojanstvo, nadarje (Bel. I 352; Cr., Pr. 400. V. depozicija — TL 41; 2. crkvena kazna kojom se klerik zauvijek lišava crkvenog odijela i vraća u stanje svjetovnjaka (Ž. II 103. V. oduzimanje, sređenje, degradacija — TL 39). Isp. svrženje.

Svrha ž svršetak, cilj. U svezi: konačna s. — nebesko blaženstvo za koje je čovjek preodređen (Ž. I 68, 343).

Svrhkožnica ž liturg. bijela lanena haljina koja seže do koljena, sa širokim kratkim rukavima (Ima biti /misnik/ obučen shvrhkožnicom iliti s kansom. Kadčić 163), prema lat. superpelliceum (v. vrhkožnica, superpelicej — TL 182).

Svrhunaravan pr. što prelazi narav, prirodu (Da bude bolest svrhunaravna, to jest zaradi Boga uvriđenoga. Dobretić 173). Često u svezi: naravni i svrhunaravni red (Bakšić 460); naravni i svrhunaravni život (Bakšić 490; Sch.-P. 129), svrhunaravno djelo (Ž. I 89), svrhunaravni motiv (Ž. I 181), svrhunaravna ljubav (Ž. II 136), svrhunaravna sredstva (Bel. I 48). V. naravan, nadnaravan, natprirodan, prekonaravan, vrhunaravan, vrhunaravski, svrhunaravski.

Svrhunaravski pr. isto što svrhunaravan. Obično u svezi: svrhunaravska krepost (isp. Kadčić 10), svrhunaravska objava (Buj. I 317, 400), svrhunaravski život (Buj. I 101) . . .

Svrhuslugobožnost ž štovanje koje se iskazuje Bogorodici koja po dostojanstvu nadilazi druge svece, Božje sluge (Kanižlić, utoč. 608 u ARj s. v. slugobožan). V. iperdulija — TG 109.

Svršen pr. isto što savršen. U starije doba (Ima učiniti prvlje svršeno dilo od skrušenja. Dobretić 144).

Svrženje s isto što svrgnuće (Svrženje jest jedna pedipsa crkovna, s kojom veličajno i zakonito odmeće se od reda i od bića redovniškoga. A. d. Costa II 203. V. Kadčić 28).

Svrževati nesvr. prema svr. svrći (Četiri zločinstva se nahode za koje zakon je zabiližio svrževati. A. d. Costa II 203).

Svući (se) — skinuti redovničko, kleričko odijelo; povratiti (se) u stanje svjetovnjaka (Š).

Š

Šator m (stsl. šat'r') — poznata naprava od robe, granja i sl. U svezi: sveti š. — prema osobitim propisima kod Židova u Starom zavjetu napravljen šator, koji se dijelio na dva dijela: svetinja, gdje je bio oltar kadioni; svetinja nad svetinjama, gdje se nalazio kovčeg Zavjeta (isp. II Mojs. 26; Šarić I 139 bilješka; Matzenauer 80 s.). V. svetinja.

Šesti redni br. U obl. šesta ž jedan od kanonskih časova božanskog oficija (Kadčić 39; Kn. 153; Rog. 182). Isp. deveti, seksta — TL 173.

Šezdesetnica ž druga nedjelja prije korizme (DDM; Št. I 341; Kn. 150). V. seksagezima — TL 173.

Šiljanje gl. im. od šiljati; u Bogu znači vječno izlaženje jedne osobe od druge, a suoznačuje novi način bivstvovanja u svijetu (Bakšić 376). V. slanje, misija — TL 116.

Šiljati nesvr. prema svr. slati. O načinu izlaženja jedne osobe od druge u Bogu, kao i o vanjskom učinku, po kojem poslana osoba novim načinom bivstvuje u svijetu (Bakšić 379 i passim). V. slati.

Širenje gl. im. od širiti. U svezi: Kongregacija za širenje vjere (Ž. I 243), Zbor za širenje vjere (Cr., Pr. 61) — Kongregacija koja upravlja širenjem vjere (v. raširenje).

Škrabica (Par.; DDM), **škrabičica** (Par.), **škrabnica** (IB), **škrabljica** (IB) ž isto što skrabica.

Škrebetaljka ž (IB; Par.; Ben.; Kn. 162), **škrebetalnica** ž (Jardas 55), **škrebetalo** s (Par.) — isto što čegrtaljka.

Škrebetati — davati znak škrebetaljkom (IB; Ben.; Par.; DDM).

Škropilica ž (Ben.; DDM), **škropilo** (Št. I 450; Kn. 306; Cr., Pr. 88; Par.) — isto što kropilo.

Škropionica ž isto što kropionica (Par.; Ben.; DDM; Št. I 365).

Škropiti — isto što kropiti (Par.; DDM; Ben.; Buj. I 41).

Šokac m za pravoslavne Srbe Hrvat katolik (Vuk; IB).

Šokački pr. što pripada šokcima (IB).

Šokadija, šokčad zbir. skup šokaca (Vuk; IB).

Šokčiti (se) — učiniti nekoga šokcem (postati šokac). IB.

Šokica ž prema m šokac (IB).

Štac m isto što čatac. U starije vrijeme (Koji je posao osobiti štaca?... štiti proročanstva i druga pisma Božja. Kadčić 33).

Štap m liturgijski predmet što ga upotrebljava biskup u različitim crkv. funkcijama, redovno u svezi: biskupski š. (Sch.-P. 314; Kn. 105; Cr., Pr. 191), pastirski š. (Bel. I 237). V. palica, pastoral — TL 132.

Štenje gl. im. od štiti, čitati; isto što čitanje (U pistulah uzdržu se štenja proroka i apostola. Kadčić 99. Štenja prve noćnice. Št. I 351. V. Zadarski l. 1 i passim; Kn. 213).

Štijaštvo s jedan od četiri niža reda (Što je štiaštvo? jest jedan red crkveni, po komu se daje oblast za štiti proročanstva. Kadčić 33). V. lektorat — TL 106.

Štilac (štioc) m 1. čovjek koji čita u crkvi (Štilac uzlazi na ambon. Kn. 213); 2. klerik koji ima jedan od četiri mala reda (Mnogi po vas vik svoga života bili jesu štioci. A. d. Costa I 62. Koliko je redova?... 1. vratar, 2. štioc, 3. zaklinjavac, 4. svićar, 5. podslužitelj, 6. služitelj, 7. misnik. Kadčić 8. V. Dobretić 273; Bel. I. 107; Rog. 168, 186; Cr., Pr. 182); 3. služba u kaptolu (Rog. 482); 4. učitelj, odgojitelj kod nekih redovnika (Po o. F. Jerolimu Filipoviću, štiocu jubilatomu. J. Filipović I nasl. str. V. i Badrić 1). Isp. čatac.

Štionik m u crkvi naprava na koju se stavi knjiga kad se svečano čita (Št. I 414; Sch.-P. 315; Cr., KP I 446). V. leđir — TL 104.

Štivenje s 1. isto što čitanje (Kada bi ostavio... jedno štivenje, učinio bi mali grih. Zoričić 69); 2. isto što štijaštvo (Drugi red jest od štivenja... Jest jedna oblast, po kojoj ređeni more štiti Pismo sveto i proročanstva. Dobretić 272).

Štivo s odabrani odlomak za čitanje. U svezi: duhovno š. — isto što duhovno čitanje (v. čitanje). Bajić 85; Sch.-P. 19.

Štovati — iskazivati čast, častiti, slaviti. U svezi: š. Boga — častiti, slaviti Boga: Dužni smo ga (Duha Svetoga) štovat kako pravoga Boga. J. Filipović I 171. V. još Zoričić 77; Knežević 53 i dr.

T

Tajna ž sakrivena, nepoznata stvar; posebno: 1. tajna Božja misao koju Bog čovjeku objavljuje, obično u svezi: tajne kraljevstva Božjega (Luk. 8, 10; Mark. 4, 11), nebeskoga (Mat. 13, 11); t. Evanđelja (Ef. 6, 19; Kol. 1, 27); t. vjere (I Tim. 3, 9); t. velika — sakr. ženidbe (Ef. 5, 32); t. bezakonja (II Sol. 2, 7); t. Presv. Trojstva (Bakšić 7, 434, 483); t. krštenja (Kn. 7); svete tajne — služba Božja, misa (Kn. 133); Kristove tajne — pričest (Kn. 281); ispovjedna t. — dužnost da se šuti o svemu što se čulo u ispovijedi (Cr., Pr. 173, 411. V. pečat); 2. tiha molitva u misi na koncu ofertorija (Kn. 33, 304. V. sekreta — TL 173. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 29; Jagić 22 s.; Dan.

Taška ž kolač od tijesta i jaja što se peče za Uskrs. U Blatu na Korčuli (Š). V. sirnica.

Tazbina ž (Bel. II 91 ss.; Cr., Pr. 208), **tazbinstvo** s (Cr., Pr. 208) — srodstvo koje nastaje po ženidbi između muža i rodbine žene, odnosno između žene i rodbine muža. V. svojbina.

Tijelo s uz obično značenje, često u svezi: presveto, Božje, Gospodinovo, Isusovo, Isukrstovo, Kristovo . . . t. — Isus pod prilikama kruha u Euharistiji (Ki su se klanali i klanaju se presvetomu telu Isuhr'stovu. Kolunić 25. Slavni sakramenat tila Isukrstova. Terzić 5. V. još Kašić 60; Dobretić 61 i dr.); T. Isusovo — isto što Tijelovo (Među osminu . . . Tila Isusova. Dobretić 376. Isp. Kn. 177); T. Gospodinovo — isto što Tijelovo (Kadčić 21); T. slavno — isto što Tijelovo (u Blatu na Korčuli. Š); otajstveno t. Isusovo — zajednica svih kršćana koji sačinjavaju jedno tijelo kojemu je Krist glava (Od oblasti /misnika/ vrhu tila otajstvenoga. Kadčić 56).

Tijelovo s (u Istri: Tijelova, Telova, Tilova ž. Isp. Jardas 68) — svetkovina Tijela Isusova, koja se slavi u četvrtak poslije svetk. Presv. Trojstva. Nastala je u XIII st., a za cijelu ju je Crkvu uveo Urban IV g. 1264. V. Sch.-P. 488; Kn. 112, 177. Isp. tijelo, brašančevo.

Tijelovski pr. što pripada Tijelovu: tijelovski ophod, tijelovska procesija, svetkovina i sl. (isp. Sch.-P. 488).

Tjedan, tajedan, tajdan, tjedanj m (stsl. t'd'n', t'j'd'n', t'jed'n', t'žded'n') — ovaj dan, isti dan, sedmica (Miklošić, Term. DAW XXIV 21; Melich 214; Skok, RESl V 23; Mažuranić X 1453; Par.; DDM). U svezi: Veliki t. — tjedan pred Uskrs (Št. II 109; Kn. 135).

Tjelesničić m dem. od tjelesnik; isto što plik (Št. I 434).

Tjelesnik m (od tijelo, tjelesan i nast. -ik) četverouglasta bijela tkanina na kojoj preko mise stoji hostija i kalež (Od česa ima biti tilesnik? Kadčić 89. V. još Kašić 62; Dobretić 395; Št. I 433; Kn. 107 s.). Isp. prostirka, ubrusac, korporal — TL 95.

Tješitelj m tko tješi. Često kao atribut za Duha Svetoga koji dušama donosi posebnu duhovnu utjehu (Ti nazivaš se tješitelj. Obr. 457. Isp. Bakšić 431; Zagoda: Iv. 16, 7). V. utješitelj, paraklit — TG 166.

Tok m četverouglasti poklopac od kartona, preobučen u tvar boje misnoga ruha, u kojem se nosi tjelesnik k oltaru (Št. 435). V. uklopnica, bursa — TL 35.

Trag m isto što vrag (Bulat, JF V 142). Obično u Dalmaciji (Š).

Trapavica ž trapava nedjelja (v. nedjelja). Par.; IB.

Trapiti — u svezi s različitim riječima prima posebno značenje: t. srijedu, petak — mrsiti (IB. Isp. trapava nedjelja s. v. nedjelja); t. tijelo — mrtviti, moriti tijelo postom, pokorom iz vrhunaravnih pobuda. Refl. t. se isto što mrtviti se. Isp. Par.; DDM; Ben.

Trapljenje gl. im. od trapiti se (DDM; Kn. 152).

Tražina m augm. od trag; isto što vrag, vražina (Bulat, JF V 142).

Trebnik m obredna knjiga, obrednik. U Ist. crkvi (Vuk; IB; Par.; Ben.; DDM; Kn. 48) Isp. stsl. trêb'nik') — mjesto gdje se žrtvuje, od treba — žrtva (V. Miklošić, Term. DAW XXIV 18; Jagić 372 s.; Krek 411, 572).

Trećar m isto što trećoredac. U Hercegovini (Š).

Trećarica ž isto što trećoredica. U Hercegovini (Š).

Treći redni br. U obl. treća ž (Kadčić 39; Rog. 182) ili u svezi: »treća ura« (Kn. 153, 194) — jedan od kanonskih ča-

sova bož. oficija (v. terca — TL 187; isp. deveti). U svezi: treći red — zajednica, društvo, u koje se učlanjuju vjernici obojega spola koji žive u svijetu, te pod upravom nekog Reda, u duhu istog Reda, nastoje oko kršć. savršenosti prema pravilima, što ih je odobrila Sv. Stolica. Takva je ustanova poznata u Crkvi od XI st. Sam naziv »treći red« potječe od sv. Franje Asiškoga, koji je ustanovio poseban (»prvi«) red za muškarce, poseban (»drugi«) za žene, i zajednički (»treći«) za muškarce i žene, koji žive u obiteljima. Prvi franjevački treći red nastao je g. 1221. Iza toga se pojavljuju dominikanski, augustinski, karmelitanski treći red. Od konca XIII st. neki trećoreci imaju zajednički stan i odjeću. Tako nastaju samostanski treći redovi, slični drugim samostanskim redovničkim zajednicama. Danas u Kat. crkvi ima devet Redova koji imaju svoje svjetovne trećorece. Isp. Kod. kan. 702; Lex. X 2 ss.; Diz. mor. 1459 ss.; Rog. 160, 580; Cr., KP II 2, 259 ss.; Kadčić 294. V. red, tercijarat — TL 187.

Trećoredac m član trećega reda (Bel. I 146; Cr., KP II 2, 259; Rog. 580). V. trećar, treći, tercijar — TL 187.

Trećoredica, trećoretkinja (rjeđe: **trećakinja**) ž članica trećega reda (Š). V. trećarica, treći, tercijarija — TL 187.

Trećoredski pr. što pripada trećem redu, trećorecima: trećoredska zadruga (Cr., Pr. 146), trećoredsko odijelo (Cr., KP II 2, 7).

Trodnevan pr. što traje tri dana. U svezi: trodnevna pobožnost, svečanost — isto što trodnevnica (Sch.-P. 478).

Trodnevlje s vrijeme od tri dana. U svezi: Sveto t. — tri posljednja dana Velike sedmice. U naše doba (Š). V. tridua — TL 191.

Trodnevnica ž pobožnost što se obavlja za tri dana (kao priprava za koju svetkovinu, misije i sl.). Sch.-P. 478; Rog. 343; Cr., KP I 478; DDM. V. tridua — TL 191.

Troj pr. što se odnosti na Trojstvo (Bog troj u osobama. Bakšić 383).

Trojedin pr. koji je tri u jednom. O Presv. Trojstvu (Uživanje samog trojedinog Boga. Bakšić 7. V. IB; Par.).

Trojica ž tri muške osobe. U crkv. govoru: trstika sa tri svijeće, što se nosi kod nekih crkvenih obreda (Š). U mn. Trojice — isto što Duhovi (Vuk; IB; DDM; Ben.). U svezi: Presveta, Sveta T. (ili samo »Trojica«) — isto što Presv. Trojstvo (V tom' činen'i ti sagrišaš proti svetoi troici. Kolunić 132. V. Dan.; Rački 194; Kašić 12; Kadčić 138).

Trojičen m u Ist. crkvi crkvena pjesma u slavu Presv. Trojstva (Pavić 29).

Trojičin (Par.), **trojički** (IB) pr. koji pripada Trojici. U svezi: Trojičin dan — isto što Duhovi (IB; DDM. V. Trojica).

Trojičinski, trojični pr. isto što duhovski (Par.). U svezi: trojičinska nedjelja — isto što duhovska nedjelja, sedmica (Vuk; IB).

Trojka ž svečana misa uz podvorbu đakona i podđakona. U Hercegovini (Š). V. interca — TL 67.

Trojstven pr. koji se odnosi na Trojstvo: trojstvena nauka (Bakšić 362).

Trojstvo s osobina onoga što je troje. U svezi: Presveto, Sveto T. (ili samo »Trojstvo«) — Bog koji je jedan u biti, a tri u osobama (Razmišlujući ono sveto troistvo. Kolunić 81. Jedinstvo i trojstvo Božje. Dobretić 97. V. Bernardin 148; Glavinić 260; Banovac 197; Terzić 148; Bakšić 9), kao i blagdan toga otajstva (Kn. 177). V. trojica.

Troosoban pr. tko je u tri osobe. O Bogu koji je jedan u tri osobe (Tròosobni Božji život. Bakšić 317).

Troosobnost ž svojstvo onoga koji je troosoban (Dogma o Božjoj troosobnosti. Bakšić 38).

Trostruk pr. u svezi: trostruka kruna — papinska kruna, kao jedan od znakova papinske časti (Bel. I 237). V. tijara — TL 217.

Trpjeti — podnositi, mučiti se. U svezi: trpeća crkva — crkva koja trpi, tj. duše u čistilištu (Sch.-P. 394. V. vojevati); trpljeni izopćenik — izopćenik koji se može podnositi, koji se ne mora izbjegavati (Ž. II 106), prema lat. excommunicatus toleratus (isp. Kod. kan. 2259). V. nebježiv.

Tvar ž isto što podloga (Št. II 148; Cr., Pr. 164).

Tvorac, tvoritelj m (u stsl. i kod nas u starini: tvor'c', tvoritel'. Isp. Miklošić, LP; Dan.) — isto što stvoritelj, stvorac (Veruju u Boga, . . . tvorca neba i zemlje. Glavinić 134).

U

Uboštvo ž (stsl. ubož'stvo) — isto što siromaštvo. Obično od starine (Spomeni se, brate redovniče, privisokoga ubožtva tvoga. P. Filipović 11. V. i Dobretić 298; Glavinić 31; Knežević 154; Badrić 27).

Ubrojivost ž stanje čovjeka kad je ubrojiv. U svezi: moralna u. — svojstvo, stanje čovjeka po kojem je za svoj čin odgovoran pred Bogom i savješću, te će za nj primiti nagradu ili kaznu (isp. Ž. I 158 ss.).

Ubrus m bijelo platno kojim se pokriva oltar. U starije doba (I ošće imijte čisti ubrusi držati vsih oltari v crkve. Šurmin 210 s. V. Kašić 268). Isp. oltarnik — TL 126.

Ubrusac m dem. od ubrus; posebno: 1. isto što tjelesnik (Podaj, molimo, da se ovi ubrusac blagosovom tvoga pomilovanja posfeti za posfetiti vrh njega tilo i krv Boga... Kašić 269); 2. isto što plik (Ubrusac, koji pokrije kalež, od česa ima biti? Kadčić 89).

Učenik m naziv za prve Isusove sljedbenike, između kojih je odabrano 12 apostola. Često u Evanđelju (Mat. 11, 1; Luk. 6,13 i dr.) i u pisaca od starine (Kada Isukrst' reče učenikom' svojim'. Kolunić 4. Zašto ovi Jozip biše učenik Isusov. J. Filipović I 100. V. još Bernardin 1; Ranjina 143; Banovac 99; Miklošić, Term. DAW XXIV 39; Raumer 364 ss.).

Učitanje gl. im. od učitati (štovati); isto što praznovjerje (Učitanje jest jedna zlobnost, koja se protivi božanstvenosti, a podaje čašćenje božanstveno oli komu ne pristoji se, oli s načinom, s kojim neima se podavati. A. d. Costa II 124).

Učitelj m (u stsl. i kod nas u starini: učitel'. Miklošić, LP; Dan. s potvrdom iz XIII st.) — tko drugoga uči. Često o Isusu (Luk. 5,5; Iv. 20,16 i dr.); o papi, biskupima, svećenicima, kao zamjenicima Isusovim (isp. Sch.-P. 225); o odgojitelju redovn. klerika, obično u svezi: duhovni u., u. klerika (Cr., Pr. 127); Rog. 529); o odgojitelju novaka, redovno u svezi: u. novaka (Rog. 521; Cr., Pr. 121). V. naučitelj, rabi — TG 187, magistar — TL 108.

Učiteljica ž koja nekoga uči. Često o Crkvi koja uči sve narode put spasenja. V. naučiteljica.

Učiteljski pr. koji pripada učiteljima (Učiteljska služba Krista i Crkve. Sch.-P. 42. V. Buj. II 243).

Učiteljstvo s (stsl. učitel'stvo) — skup onih (papa, biskupi, svećenici) koji u ime Krista uče evanđeoski nauk (Nepogrešivo učiteljstvo crkveno. Bel. I 4). V. naučiteljstvo, magisterij — TL 109.

Učuvati — isto što sačuvati. Često u govoru (Š).

Udioništvovanje gl. im. od udioništvovati; isto što saopćivanje (Cr., KP II 2, 169; Cr., Pr. 23).

Udoba m isto što hudoba, vrag (Terzić 351).

Udruga ž društvo, zajednica. U svezi: nabožna u. — društvo vjernika za obavljanje kojeg djela pobožnosti ili kršćanske ljubavi (Cr., Pr. 147; Rog. 580), prema lat. pia unio (Kod. kan. 707).

Udruženje gl. im. od udružiti se; društvo, ustanovljeno od Crkve, bilo za promicanje savršenijega kršćanskog života, bilo za obavljanje nekog djela pobožnosti ili kršćanske ljubavi, bilo za unapređivanje javnog bogoštovlja (Rog. 577; Cr., P. 148), prema lat. associatio (Kod. kan. 685). Isp. društvo.

Ufanje gl. im. od ufati (se) — isto što nada. Vrlo obično od starine (Da budete obilovati u ufanji kriposti duha svetoga. Bernardin 2. Vera, ufanie, ljubav'... Kolunić 81. V. Kadčić 381; Glavinić 197; J. Filipović I 241; Dobretić 38; Terzić 57; Bajić 221; Ž. II 115).

Ufati (se) — isto što nadati se. Obično od davnine (U njega budu narodi ufati. Bernardin 2. V. Zadarski 1. 91; J. Filipović I 242; Bajić 222).

Ugodnik m tko je ugodio kome. U svezi: u. Božji (stsl. ugod'nik' Božij. Miklošić, LP) — tko je Bogu ugodio, svetac (IB; Ž. II 52).

Ugrabljenje gl. im. od ugrabiti. U svezi: u. žene — nasilno uzeće žene, što je ženidbena zapreka (Dobretić 571; A. d. Costa II 148; Kadčić 446), prema lat. raptus mulieris (Kod. kan. 1074). Isp. umaknuće.

Ukazanje gl. im. od ukazati (se). Danas vrlo obično, npr. u svezi: u. Majke Božje u Lurdu, u Fatimi... V. prikaza.

Ukazati (se) — pojaviti (se), dati (se) vidjeti, prikazati (se)... O nadnaravnim pojavama koje se prikazuju ljudima (Angjel Gospodinj ukaza se u sni Osipu. Bernardin 13). V. prikazati, objaviti, utvoriti (se).

Ukleti — isto što prokleti (IB; Par.; DDM). Refl. u. se — zakleti se.

Ukletva ž isto što prokletstvo (IB; Par.; DDM).

Uklinjati nesvr. prema svr. ukleti (IB; Par.). Refl. u. se — isto što zaklinjati se.

Uklonjiv pr. koji se može ukloniti. O župniku kojega biskup bez posebnoga procesa može ukloniti sa župe (Rog. 313). V. neuklonjiv, pomičan.

Uklopnica ž isto što tok (Št. I 435).

Ukapati nesvr. prema svr. ukopati (Cr., Pr. 232).

Ukop m isto što pogreb, pokop, sprovod (Red od ukopa i ukopanja. Kašić 142. V. Kadčić 444; Cr., Pr. 233; Par.; IB). Isp. pokopanje, ukopanje.

Ukopan pr. što pripada ukopu (Vuk; IB; Par.). V. sprovodan.

Ukopanje gl. im. od ukopati; isto što ukop (Ne dopušta se dakle crkveno ukopanje poganom. Kašić 142).

Ukopati — isto što pokopati (Bi ukopan od ljudi poštenih i svetih. J. Filipović I 103. V. još Kašić 57; Kadčić 81; Dobretić 404).

Ukopavati nesvr. prema svr. ukopati (IB; Par.).

Ukopnica ž ukopna košulja (IB; Par.).

Ukopnik m čovjek koji ukopava mrtve (Par.; IB). V. greboder.

Ukopnina ž trošak za ukop (Vuk; IB; Par.). V. sprovodnina.

Ukrepljenje gl. im. od ukrijepiti. Često u svezi: u. redovničkih zavjeta (Cr., Pr. 126); u. ženidbe (Cr., Pr. 198, 222; Št. II 366); u. ženidbe u korijenu (Cr., Pr. 222), prema lat. sanatio in radice (Kod. kan. 1138). V. sanacija — TL 171.

Ukrepljivanje gl. im. od ukrepljivati (Cr., KP I 226).

Ukrepljivati nesvr. prema svr. ukrijepiti (Cr., Pr. 126).

Ukrijepiti — osnažiti, popraviti nevaljali pravni čin (redovničko zavjetovanje, ženidbu . . .), kome su ispunjeni naravni uvjeti (isp. Cr., Pr. 126). V. sanirati — TL 172.

Uličnica ž isto što Cvjetnica; od ulika (grančica masline), jer se toga dana u crkvi blagosivlju grančice masline. U Istri (Nedeja pred Vazmon se zove Uličnica. Svet nosi va crekav blagoslovit uliku. Jardas 55).

Uliti — dati, darovati sredstva za spasenje: milost, krepost, darove Duha Svetoga . . . Redovno o Bogu koji ta sredstva daje: Ljubav jest jedna kripost svrhunaravna nama od Boga u dušu ulivena. J. Filipović II 5. Darovane (ulivene) kreposti. Ž. II 58 ss.

Ulje s u svezi: sveto u. — 1. maslinovo ulje posebno posvećeno od biskupa na Veliki četvrtak, što se upotrebljava kod dijeljenja nekih sakramenata, blagoslova, posveta. Razlikuje se ulje krizme (v. krizma — TG 139); bolesničko u. (Bel. I 225), prema lat. oleum infirmorum; poučničko (Bel. I 255) ili pripitovničko u. (Št. I 418), prema lat. oleum cathechumenorum (v. katekumen — TG 127). Vrlo obično od starine: T(a)koe za s(ve)to ul'e . . . Starine 35, 429. Jer se ovako svetim uljem mažu i posvećuju misnici. J. Filipović I 71. V. još Kašić 8; Kadčić 238; Dobretić 261; Št. I 417 ss.; Sch.-P. 663 s.; Kn. 119 s. — 2. Izraz »sveto u.« znači još: sakramenat posljednje pomasti (Zoričić 127; Bajić 234). V. maslo, pomast.

Umaknitelj m čovjek koji umakne djevojku (A. d. Costa II 149).

Umaknivati (Kadčić 305), **umicati** (v. umaknuti) — nesvr. prema svr. umaknuti.

Umaknuće gl. im. od umaknuti (Kadčić 450; A. d. Costa II 148). Isp. ugrabljenje.

Umaknuti (se) — odvesti nevjenčanu ženu svojoj kući s nakanom, da se s njom živi kao sa zakonitom ženom; odn. (ako je govor o ženi) poći nevjenčana u kuću čovjeka da se s njim živi kao s mužem (Da niedan Poličanin ne ima umicati divojke silom. Ako bi koji to učinijo suprotiv počtovanoj općini, da bi umaka divojku silom, da mu ide počtovana općina na kuću i da mu razvali kuću. Rački 111).

Umiliti (se) — ganuti na milosrđe (biti milostiv, ponizan). U starini često dolazi oblik »umiljen« — blag, ponizan. Neki pišu i »humiljen«, kao da misle na lat. riječ »humilis« (Budite umileni i trplivi va v'sih' vaših nevolah'. Kolunić 37. Blaženi umiljeni: jere oni budud uderžati zemlju. Zadarski l. 68. V. još Starine 23, 148; Šurmin 344; Mažuranić X 1501 s.; Par.).

Umiljenstvo (humiljenstvo) s isto što poniznost. U starijem jeziku (Postavlen' va umilenstvi i v ljubvi propetago . . . Šurmin 250. V. Kolunić 37; Glavinić 51; Par.). Isp. humiljenstvo.

Umilostiviti (se) — učiniti nekoga milostivim (postati milostiv); osobito molitvom ili pokorom učiniti da Bog bude

milostiv (I Gospodin se umilostivi zemlji. Daničić: II Sam. 24, 25). V. Par.; IB.

Umirati nesvr. prema svr. umrijeti. Često u obl. umirući — kršćanin na smrtnom času (Neka ne zaboravi svećenik umirućemu pribaviti sva moguća proštenja. Št. I 307).

Umoliti — molitvom ganuti, postići (Dan.; Par.; IB). V. izmoliti.

Umrijeti — prijeći iz zemaljskog života u život vječne sreće ili vječne muke: Najposli... moći će (misnik) podati sfitovanja spasena, kojimi se pokripi nemoćnik za umriti u Gospodinu. Kašić 82. V. i Glavinić 51; Terzić 204. — U svezi: umrli čas — čas smrti, vrijeme kad treba primiti sakramente; prenosno: u. za ovaj svijet, u. svijetu, grijehu — odreći se svjetskih taština, grijeha, živjeti kreposno: Jer koji smo umrli grijehu, kako ćemo još živjeti u njemu? Rim. 6,2 i dr. V. preminuti.

Umrtviti (se) — učiniti (se) mrtvim (IB); svladati (se), nadvladati zle sklonosti (Par.). V. mrtviti (se).

Upis m djelo kojim se tko ili što upiše. U svezi: upis u biskupiju — učlanjenje klerika u biskupiju (Cr., Pr. 32). V. inkardinacija — TL 64.

Upisati (se) — zapisati (se), učlaniti (se). U svezi: upisati (se) u biskupiju — primiti klerika u biskupiju (odn. učlaniti se u biskupiju). Cr., Pr. 32. V. inkardinirati (se) — TL 64.

Uprava ž isto što pravilo pod 2 (Knežević 18).

Upravitelj m onaj koji upravlja. U svezi: apostolski u. — osoba kojoj je zbog posebnih razloga povjerena uprava biskupije (Rog. 252; Cr., Pr. 71), prema lat. administrator apostolicus (v. administrator — TL 23); u. župe — svećenik koji vrši župničku službu, a nije pravi župnik (Bel. I 294); u. crkve — svećenik kojemu je povjerena uprava nad kojom crkvom (Cr., Pr. 102), prema lat. rector ecclesiae. V. ravnatelj.

Upućenje gl. im. od uputiti se (u starini: vplćen'e; stsl. v'pl'štenie. Miklošić, Term. DAW XXIV 38; Dan. s potvrdama iz XIII i XIV st.) — utjelovljenje Sina Božjega; nauk da je Sin Božji postao čovjek (Vplćen'e i muka Isuhrstova bi v potvr'en'e anjelom' nebeskim'. Kolunić 192. Za prisfeto njegovo upućenje. Kašić 349. V. još Glavinić 54; Terzić 235; Dobretić 97; J. Filipović I 16 i dr.). Isp. utjelovljenje, inkarnacija — TL 64.

Uputiti se (u starini: v'pl'titi se. Dan. s potvrdom iz XIII st.) — postati put, tijelo. O Sinu Božjem koji je postao čovjek (Prvi rekoh prihod ukaza onda, kada se upulti. Glavinić 236. Sin Božji imadiše se uputit, što će reći čovik se učinit. J. Filipović I 506). V. utjeloviti se.

Uskrisiti (stsl. v'skrêsiti. Miklošić, Term. DAW XXIV 24; Jagić 334 s.) — činiti da netko uskrsne (Pride Isus u Betaniu, gdi biše Lazar umerl, koga uskrisi Isus. Zadarski l. 19. V. još Bernardin 75; J. Filipović I 133); uskrsnuti (isp. Kadčić 12).

Uskrisivati (J. Filipović I 42; Knežević 177), **uskrsavati** (DDM) nesvr. prema svr. uskrisiti, uskrsnuti.

Uskrs m (stsl. v'skr's') — oživljenje od mrtvih, ustajanje iz groba. Redovno se misli: Isusovo uskrsnuće od mrtvih (isp. Mat. 28), kao i blagdan, svetkovina, koja podsjeća na taj događaj. Obično od starine: Nastojati će jošter parok,... da se (vjernici) na isti dan od Uskrsa pričeste. Kašić 66. V. još Banovac 90; Dobretić 45; Kn. 147 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 24; Raumer 362 ss.). — U svezi: Mali, Mladi Uskrs — prva nedjelja po Uskrsu (Do osmine vazmene iliti do Maloga Uskrsa. Kadčić 148. V. i Cr., Pr. 169). Isp. Uskrsenje, Uskrsnuće, Vaskrs, Vazam, Veligdan.

Uskrsan, uskrsni, uskršnji pr. (isp. stsl. v'skr's'n' d'n'. Miklošić, Term. DAW XXIV 24) — što pripada Uskrsu (Blagosov od kuća u subotu sfetu uskrsnu od vazma. Kašić 254. Uskrsno doba. Kn. 148).

Uskrsenje, uskrisenie, uskrisenje, uskrišenje, vskrešenije (stsl. v'skrêšenije, v'skr'senije. Miklošić, Term. DAW XXIV 24; Jagić 334 s.) — gl. im. od uskrisiti, uskrsnuti (Isuhrst'... pripoveda... pet'krat' svoe v'skrešenie. Kolunić 195. Postavljen jest of na razsutje i na uskrišenje mnozih u Izrajelu. Bernardin 13. V. i Ranjina 162; Bernardin 7). Isp. Uskrs, skrišenje.

Uskrsnuće gl. im. od uskrsnuti; isto što Uskrs. Obično od starine (Postavljen jest u razorenje i uskrsnutje mnozijeh u Izraelu. Ranjina 112. Dan od uskrsnuća veliči se u dan nediljni. A. d. Costa I 122. V. još Zadarski l. 6; Glavinić 95; Banovac 90; Terzić 22; Št. I 140; Kn. 134).

Uskrsnuti (u starije doba i vskrsnuti; isp. stsl. v'skr'snati Miklošić, Term. DAW XXIV 38; Jagić 334 s.) — neprel. ustati od mrtvih; prel. činiti da netko ustane od mrtvih.

O Isusu koji je treći dan poslije svoje smrti ustao iz groba, koji će sve ljude uskrsnuti na posljednji dan; o svim ljudima koji će na posljednji dan uskrsnuti (Poče moliti Gospodina Boga, da bi imel' vskrsnuti. Kolunić 100. Treći dan uskrsnu od mrtvih. J. Filipović I 109. Reče njoj Isus: uskrsnuti će brat tvoj. Bernardin 59. V. još Ranjina 156; Banovac 90; Terzić 162). — U pren. značenju: u. — ustati iz groba grijeha na bolji život (Uskrsnuti pravo od griha na milost Božju jest pravo se ispoviditi. Banovac 94). Isp. vaskrsnuti, skrsnuti, skrisiti, uskrisiti.

Uskrsovati — proslaviti Uskrs (IB; Par.; Ben.; DDM). V. vaskrsovati.

Uskršnjača ž uskrsna košulja (IB; Par.; Ben.).

Uskršnjak m 1. obojeno jaje što se dariva za Uskrs (Vuk; IB; Par.; DDM); 2. vjernik koji se samo o Uskrsu ispovijeda (Vjesnik đak. bisk. XIII 54 ss.).

Uslišati, uslišiti — čuti, ispuniti želju, molbu. Često o Bogu koji sluša i ispunjuje molbe ljudi (Vsliši, Gospodine. Zadarski l. 10. Uslišana jest molitva tvoja. Ranjina 267. V. i Kašić 95; J. Filipović I 357), osobito u zazivima: Kriste, usliši nas...; Gospodine, usliši molitvu moju i sl. Isp. i IB; Par.; DDM.

Uspomena ž isto što spomen (Da misnik ostavi u misi Slavu oli Virovanje, oli koju uspomenu, bi li smrtno sagrišio? Kadčić 96).

Ustanova ž ured, društvo, djelo; družba, redovnička zajednica u kojoj se polažu jednostavni privremeni zavjeti (Cr., Pr. 107). U mn. ustanove — pravila redovničke zajednice (Cr., Pr. 108, 110, 111; Rog. 495; Bajić 134), prema lat. constitutiones, statuta (v. statut — TL 180). U svezi: nabožna ustanova — crkveni ured, djelo, društvo (bolnica, sirotište, obdanište...) za iskazivanje milosrđa i kršćanske ljubavi (Cr., Pr. 282), prema lat. causae piae, instituta (isp. Kod. kan. 1489 ss.); apostolska ustanova — najsvečanije papino pismo koje sadrži zakon (Cr., Pr. 12), prema lat. constitutio apostolica (v. konstitucija — TL 92).

Ustoličenje gl. im. od ustoličiti; svečano zauzimanje crkvene službe, redovno u svezi: u. pape (Buj. II 200), u. biskupa (Cr., KP II 1, 269), u. župnika (Rog. 329). V. instalacija — TL 66.

Ustoličiti (se) — svečano uvesti u crkvenu službu (svečano zauzeti crkv. službu). Danas sasvim obično (isp. Cr., Pr. 54, 74; Rog. 184). V. instalirati — TL 66.

Ustoličavati (se) — nesvr. prema svr. ustoličiti (se). Isp. Cr., KP II 1, 250.

Ustrajati — biti postojan u dobrim odlukama i u kreposnom životu (Koji ustraje do kraja, taj će se spasiti. Mat. 10,22).

Ustrajnost ž svojstvo, krepost onoga koji ustraje u dobru (Bajić 214).

Ustrpjeti se — isto što strpjeti se (Ako dobro čineći ustrpljeno podnosite, ... ovo je Bogu drago. J. Filipović I 87. V. i IB; Par.; DDM; Ben.).

Ustrpljenje gl. im. od ustrpjeti se; isto što strpljivost (Da po ustrpljenju... ufanje imamo. Ranjina 99. V. J. Filipović I 15; Knežević 159; Kanižlić 201 i dr.).

Ustrpljiv pr. isto što strpljiv (Par.; Ben.; DDM).

Ustrpljivost ž isto što strpljivost (Par.; DDM; Ben.).

Ustupiti — povjeriti nekome vlast, odrediti zamjenika (Ustupljena vlast jurisdikcije može se ponovno ustupiti. Cr., KP II 1, 74). V. povjeriti.

Utjeha ž 1. posebna nutarnja radost koju Bog daje pobožnim dušama, obično u svezi »duhovna u.« (Š); 2. sam Isus koji donosi tu duhovnu radost (I taj je čovjek... čekao utjehu Israelovu. Zagoda: Luk. 2, 25). V. utješenje.

Utjeloviti se — isto što uputiti se. U novije doba (Bakšić 487).

Utjelovljenje gl. im. od utjeloviti se; posebno: 1. isto što upućenje (Bakšić 487); 2. ujedinjenje župe s moralnom osobom (Rog. 314), prema lat. incorporatio (v. inkorporacija — TL 64).

Utješenje gl. im. od utješiti (u stsl. i kod nas u starini: utěšenije. Miklošić, LP; Dan.) — isto što utjeha (Človjek bješe u Jeruzalemu... čekajući utješenje izraelsko. Ranjina 260).

Utješitelj m (u stsl.. i kod nas u starije doba: utěšitel'. Miklošić, LP; Dan.) — isto što tješitelj (Ako ja ne pođu, utješitelj ne bude priti k vam. Ranjina 214. V. još Badrić 3; Terzić 223; J. Filipović I 124).

Utočište s 1. mjesto (obično: crkva, samostan, grad...) gdje se čovjek uteče, da bude zaštićen od progonitelja. Takva su mjesta, svetišta postojala kod svih naroda (isp. IV Mojs. 35, 11 ss.; Mažuranić X 1518. V. zaklon, azil — TL 208). — 2. U pren. značenju: Utočište — Bog (Tako će Gospod biti utočište potlačenima... Šarić: Ps. 9, 10), Bogorodica (Utočište grešnika... Isp. Terzić 167; Knežević 31; Kanižlić 215).

Utorak (utornik, utori, vtorak, torak, tork...) m drugi dan sedmice (v. sedmica). Obično od starine (V'torak' t'reti pos'ta. Kolunić 5. V. Mažuranić X 1519; Vuk; IB; Par.).

Utvara ž, **utvora** ž, **utvorica** ž, **utvor** m — isto što prikaza (IB; Par.).

Utvarati se nesvr. prema svr. utvoriti se (IB; Par.).

Utvoriti se — isto što ukazati se (Razumješe da mu se nešto utvorilo u crkvi. Vuk: Luk. 1, 22).

Uvjet m ugovor; posebno: 1. ugovor između Boga i Izraela (Ulize tada Mojzes i Aron ostavifše mnoštvo prid crikvom od uvita. Bernardin 187. V. zavjet); 2. uslov pod kojim se smije primati, odn. dijeliti sakramenat (Kad se krst ponavlja pod uvjetom... Cr., Pr. 156. V. kondicija — TL 87).

Uvjetan pr. koji pripada uvjetu, uslovan, pogodben: uvjetno krštenje (Cr., Pr. 157).

Uvreda ž djelo kojim se tko uvrijedi; djelo koje vrijeđa Boga; isto što grijeh. V. uvrijeđenje.

Uvređivati nesvr. prema svr. uvrijediti (Ne ću moga Isukrsta uvriđivat. J. Filipović I 14. V. Kadčić 336).

Uvrijediti — nekome nešto nažao učiniti. U svezi: u. Boga — učiniti nažao Bogu kršeći njegov zakon, sagriješiti: Da žaluemo da smo ga (Boga) uvridili. Starine 23, 129. Mene je strah, da ćeš još veće Boga uvridit. J. Filipović I 403. V. i P. Filipović 15; Dobretić 173; Kadčić 352).

Uvrijeđenje gl. im. od uvrijediti; isto što uvreda (Uvriđenje tebi učinjeno ne može se prilikovat uvriđenju Isusu učinjenu. J. Filipović I 96. V. Dobretić 174).

Uzam m isto što Vazam (U prvi dan prijesna kada uzam jedijahu, rekoše njemu učenici njegovi. Ranjina 180. V. Mažuranić X 1523).

Uzašašće s uzlazak Isusov u nebo (Ovo uzašastje Gospodinovo bi mnogo slavno. J. Filipović I 119. V. i Terzić 22); svetkovina koja se slavi na spomen toga događaja (Procesiuni su niki običajni... tri dni prid uzišastjem Gospodinovim. Kašić 293. V. Kadčić 375; Dobretić 376; Št. I 139). Isp. Vaznesenje, Voznesenje, Zašašće, Ašenzija — TL 29.

Uzdah m vapaj. U svezi: pobožan u. — kratka molitva, vapaj Bogu, npr.: Bože, pomozi me! V. strelovit.

Uzma ž isto što Vazam, Uskrs. U Blatu na Korčuli: Vela i Mala Uzma (Š).

Uzmenski pr. što pripada Uzmi; uskrsni. U Blatu na Korčuli (Š).

Uzdišnik m psalam ili odlomak psalma što se preko mise od sedamdesetnice do Uskrsa i u neke druge pokorne dane pjeva poslije graduala (Vlečnik, uzdišnik iliti trat zlamenuje duhovno uzdišanje. Kadčić 99). V. vlečnik, zavlačenje, traktus — TL 190.

Uzdržljiv pr. koji se zna i može uzdržati, koji je umjeren (IB).

Uzdržljivost ž svojstvo, stanje onoga koji je uzdržljiv (IB). Isp. apstinencija — TL 28.

Uzdržanje gl. im. od uzdržati se; posebno: 1. isto što pridržanje (Ovo sahranjenje i uzdržanje griha nije drugo nego: jedno skraćenje i ustegnutje dopuštene oblasti vrhu nikih težjih griha. Kadčić 265); 2. uklanjanje od tjelesnih pohota (Da pribiva u tebi kripost uzdržanja i čistoće. Terzić 349), prema lat. continentia.

Uzdržati — isto što pridržati (Da grišnik ne zna, da je grih uzdržan i sahranjen starišini crkvenomu... Kadčić 266). Refl. u. se — čuvati se, uklanjati se od tjelesnih požuda, od prekomjerna jela i pića i sl. (isp. IB).

Uznesenje gl. im. od uznesti. U svezi: U. Majke Božje (ili samo »Uznesenje«) — Marijino uzdignuće dušom i tijelom na nebo; svetkovina koja se slavi (15. VIII) kao spomen na taj događaj (Na dan Uznesenja naše Gospoje. Kadčić 21. V. Mažuranić X 1527). Isp. Gospa, Gospojina, Asumpcija — TL 29.

Uzorit pr. ugledan; počasni naslov za kardinale: Uzoriti gospodin, Uzoritost (isp. Cr., Pr. 58; Bel. I 240), prema lat. Eminentissimus dominus, Eminentia.

Uzoritost ž svojstvo onoga koji je uzorit; počasni naslov za kardinale (v. uzorit).

V

Vanređe s isto što bezrednost (ARj s. v. neređe).

Vanjski pr. isto što izvanjski: vanjski vikar (Rog. 381).

Vaseljena, vasiona, vasiljena (u starini: v'seljenaja, v'seljena, vselena, vaselena) po postanju pr. (isp. strina, ujna... tj. žena), zatim i im. Prvi oblik odgovara stsl. v'seljenaja, grč. oikuméne, i znači najprije: dio zemlje koji je naseljen; zatim: cijelu zemlju — orbis terrarum — pa svemir. Kad je riječ dobila opće značenje, izgubila je vezu s osnovnom riječju gl. v'seliti, osobito otkako je prefiks v', u glagolu prešao u **u** (useliti, useljen). Sad je pučka etimologija riječ »vaseljena« dovela u vezu sa zamjenicom »vas«: vaseljeni svijet — vas svijet. Kako je drugi dio riječi »vas-eljena« narodu neobičan, doveo ga je u vezu s pridjevom »silan«, pa je napravio drugi oblik: vas-silna, vasilna, vasiona. A treći oblik »vasiljena« nastaje kontaminacijom prvoga (vaseljena) i drugoga (vasiona). — Izrazi su obični, osobito u Ist. crkvi (Jer su Gospodinovi temelji zemaljski, i na njima je osnovao vasiljenu. Daničić: I Sam. 2,8. Otkriše se temelji vasionoj od prijetnje tvoje, Gospodine. Daničić: Ps. 18,15. Isp. Mažuranić X 1544, 1618; Dan.; IB; DDM; D. Vušović, NJ II 140 ss. V. svemir.

Vaseljenski (u starini: v'seljen'skyj. Dan. s potvrdom iz XIV st.), **vasiljenski, vasionski, vaseljeni, vasiljeni, vasioni...** pr. što pripada vaseljenoj; opći, sveopći. Obično u svezi: vaseljeni svijet (IB); vasioni svijet (IB); vaseljenski sabor (Cr., KP I 135; Kn. 61; Rog. 227), prema stsl. v'selen'sk' s'bor', grč. oikumeniké synodos (Jagić 300), lat. concilium generale, oecumenicum (Kod. kan. 222, 1323, 1406); vaseljenski patrijarh... V. Vuk; IB; Par.; Ben.; DDM. Isp. ekumenski — TG 87.

Vaskrs m, **Vaskrsenije** s, **Vaskrsenje** s isto što Uskrs, Uskrsenje. U Ist. crkvi (Vuk; IB).

Vaskrsnuti — isto što uskrsnuti. U Ist. crkvi (Vuk; IB).

Vaskrsovati — slaviti Vaskrs. U Ist. crkvi (Vuk; IB). Isp. uskrsovati.

Vaslava ž molitva što se čita, kad se ustaje u slavu, i u kojoj se često govori: Va slavu i čast (toga i toga svetoga). Vuk; IB. V. slava pod 8.

Vavedenije, vavedenje s u Ist. crkvi blagdan kao spomen na događaj, kad su roditelji Majku Božju uveli u jeruzalemski hram da služi Bogu (IB; Ben.). Toj svetkovini kod katolika odgovara Prikazanje Bl. Dj. Marije (v. prikazanje).

Vazam m 1. naziv za najveću židovsku svetkovinu (A biše blizu vazam, blagdan žudejski. Bernardin 52. V. Glavinić 51; Terzić 36. Isp. pasha — TG 170); 2. isto što Uskrs (Da se pričestiš' na vazam'. Kolunić 183. V. i Kadčić 21). Riječ je postala od v'z'm' (a ovo od v'zeti) — ponovno uzimanje mesa, jer su u korizmi jela nemrsna hrana; suprotno od mesopust — puštanje, ostavljanje mesa (v. mesopust). Neki naš naziv izvode od gr. ázymos — beskvasan, jer su Židovi o Pashi jeli beskvasan kruh, pa su se i dani, u koje su takav kruh jeli, zvali dani beskvasnih hljebova tà ázyma. Isp. Vuk; IB; S. I., Hrvatski jezik I br. 2—3, str. 69; Sakač, Tragovi... Život 1943, br. 1, str. 20; Skok, Sl. 4—5, 66 ss. V. Vazan, Uzam, Uzma, Vuzam.

Vazamski pr. isto što vazmeni (Par.).

Vazan (Š), **Vazanj** (Jardas 58), **vazem** (Skok, Sl. 4—5, 66) m isto što Vazam, Uskrs. U Istri.

Vazduh m u Ist. crkvi pokrivač kojim se pokriva diskos i putir zajedno (IB; Kn. 90).

Vazmen, vazmeni, vazmenski, vazamen pr. koji pripada vazmu, uskrsni (I budući Isus u Jeruzolimu na dan blagdana vazmenoga, mnozi verovaše u jime njegovo... Bernardin 54. Subota sfeta vskrsna ili vazmena. Kašić 8. V. još Skok, Sl. 4—5, 66; Terzić 490; A. d. Costa I 122; Buj. I 464). U svezi: vazmena svedba — janje ili drugo jelo što se na Uskrs blagosivlje (IB). V. vazamski.

Vazmenac m uskrsni ponedjeljak (IB; Par.; DDM).

Vazmenka ž isto što vuzmica. U Žumberku (Skok, Sl. 4—5, 67).

Vaznesenje (u starini: **v'znesenije**) gl. im. od vaznesti; isto što Uzašašće. U Ist. crkvi (Dan.; DDM).

Večera ž večernje jelo. U svezi najposljednja, posljednja, zadnja v. — večera Isusova s učenicima uoči muke (Subdiakonat bi postavljen od Isukrsta na najpislidnjoj večeri. Dobretić 275. V. još Kadčić 50; Kn. 61); v. Gospodinova, Gospodnja — isto što sv. pričest (isp. I Kor. 11,21).

Večernica, večernjica ž (stsl. večer'nica) — večernja služba Božja (Miklošić, Term. DAW XXIV 28; Pavić 123; Ben.).

Večernja ž (katkada: **večernje** s i ž mn.; stsl. večer'nja) — 1. poslijepodnevna, večernja pobožnost u crkvi uopće (Sch.-P. 474; Ž. II 58; Kn. 48, 75); 2. dio božanskog oficija, činomolja, koji se moli uvečer (Počn'ši ot prve vêčer'ne do druge do kumplêta. Šurmin 210. Na večernjah osobito se počinje od antifone. Kašić 163. V. još Terzić 452; Dobretić 275; Kadčić 39; Št. I 352, 473; Kn. 157; Rog. 120, 182). Isp. deveti, vespere — TL 194.

Večernji pr. što pripada večernji (U večernjem himnu pjeva Crkva. Kn. 136). U svezi: večernje molitve — molitve što se mole uvečer prije spavanja (Š).

Veći komp. od velik; donedavna stepen svečanosti u bogoslužju, npr. nedjelje veće prvoga reda (Kn. 154), prema lat. dominicae maiores primi ordinis (v. rit — TL 165).

Velečastan, velečasni pr. koji je u velikoj časti; počasni naslov za svećenike (Par.; Ben.; Rog. 171).

Velesvećenik m veliki svećenik. O Kristu (Vjesnik đak. bisk. XIII str. 104).

Veličanstvo s slava, veličina, moć. U svezi: v. Božje — slava, moć, veličina Božja (Pred' veličanstvom' božim'. Kolunić 254. Sidi nadesnu veličastva svoga na nebesih. Zadarski l. 2 s. Ova mogu se činit svrhu veličanstva Božjega. P. Filipović 58).

Veligdan m veliki dan; isto što Uskrs. U Srbiji (IB).

Velikogospojinski pr. koji pripada Velikoj Gospojini, npr. v. post (Pavić 132). V. Gospojina.

Velikomučenica ž velika mučenica (Dan.).

Velikomučenik m veliki mučenik (Dan.).

Velikosvećenički pr. što pripada velikom svećeniku, Kristu, npr. velikosvećeničko posredništvo (Vjesnik đak. bisk. XIII str. 106). V. svećenik.

Veseliti — pjevati posebne prigodne pjesme o Božiću, o Novoj godini, na Tri kralja, mladencima na svadbi . . . U Blatu na Korčuli (Š).

Veselje s isto što svadba, pir (IB; Par.).

Vez m, **veza** ž što veže, povezuje. Često u svezi: ženidbeni vez (Buj. II 364; Bel. II 64; Cr., Pr. 220), bračna veza (DDM), prema lat. vinculum matrimoniale (isp. Kod. kan. 1110).

Vezati — zavezati, povezati, svezati. U pren. značenju: zadržati, ne oprostiti grijeh; osobito u svezi: vezati i odrešivati (Bel. I 42) — pridržati ili opraštati grijeh (isp. Mat. 16,19). V. pridržati.

Viđenje gl. im. od vidjeti: 1. nadnaravna pojava (Nikomure ne recite vidjenje ovoj, dokla sin človječanski od mrtvijeh uskrsnuti bude. Ranjina 137. I danas vrlo obično. Š. V. prikaza); 2. isto što otkrivenje pod 2: Štenye knig vidi(n)ya Ivana apl'a Zadarski l. 54.

Vijeće s zbor, skup, koji sačinjavaju vijećnici (Cr., KP II 1, 11; 2, 48). Isp. skupština.

Vijećnik m član crkvene, osobito redovničke uprave, vijeća (Cr., KP II 1, 10; 2, 48). V. savjetnik.

Vijek m 1. razdoblje ljudskog života: čovječji, ljudski v. (IB); 2. određeno razdoblje vremena, stoljeće; 3. vrijeme od više stoljeća: stari, srednji, novi v. — Vrlo često na koncu crkvenih molitava u svezi: . . . po sve vijeke vjekova (Š).

Vijenac m (u stsl. i kod nas u starini: vên'c'. Miklošić, LP; Dan. s potvrdom iz XIV st.) — kod redovnika ošišano mjesto na glavi s kosom naokolo (Rog. 184. V. ostriženje). U svezi: v. od trnja, trnov v. — jedno od oruđa Isusove muke (Opletavši vijenac od trnja, metnuše mu na glavu. Mat. 27,29); v. života, v. slave — nagrada u nebeskom kraljevstvu (Budi vjeran do smrti, i dat ću ti vijenac života. Otkr. 2,10. Isp. I Kor. 9,25). V. koruna — TL 96, kruna — TL 98.

Vino s tvar potrebna za govorenje mise; preko mise pretvara se u krv Isusovu (isp. Diz. mor. 473; Št. II 25). Prema tome katkada »vino« u pren. značenju znači »krv Isusovu«.

Višnji pr. najveći, najviši, previsoki. Često o Bogu, osobito u starije vrijeme (Zač' on' est' viš'ne dobro i višna moć'. Kolunić 162. V. Vuk; IB; Par.). Kao im. »Višnji« — najveće biće, Bog (Krjepost višnjega obujami tebe. Ranjina 264. V. DDM). Isp. svevišnji.

Viteški pr. što pripada vitezima, junački, herojski. U svezi: viteško djelo ljubavi — pobožan čin kojim netko sva svoja dobra djela cijeloga života prikaže Bogu za duše u čistilištu (Sch.-P. 280); viteška krepost, viteški stepen krepostí — toliko velika krepost, da netko može biti proglašen svetim (Cr., Pr. 369), prema lat. gradus heroicus virtutum (Kod. kan. 2104).

Viteštvo s čast, služba, stanje viteza. U svezi: v. kreposti — stanje visokih kreposti, da netko može biti proglašen svetim (Cr., Pr. 369), prema lat. heroicitas virtutum (Kod. kan. 2102).

Vječan (rjeđe: **vječit, vjekovit.** IB; Par.) pr. što uvijek traje, koji nema konca. Često o Bogu, o životu poslije smrti (I rek'ši to prikloni z glavu i posla duh' ot'cu svomu več'nomu. Kolunić 190. Gospodine sveti, oče svemogući, vični Bože. Kašić 13. Isp. Obr. 479). Vrlo često u svezi: vječno svjetlo (v. svjetlo); vječna radost, vječna slava, vječni pokoj, vječna svjetlost — isto što raj (I podal je njemu svitlost vičnju gospodin Bog naš. Zadarski l. 62. Pokoj vječni daruj im, Gospodine. I svjetlost vječna svijetlila njima. Obr. 223 i passim); vječna muka (J. Filipović I 234), vječna kazna (Buj. II 149), vječni oganj (J. Filipović I 159) — isto što pakao. V. prevječan, vjekovječan.

Vječnost (rjeđe: **vjekovitost** Par.) ž svojstvo onoga što je vječno (Četvrto dobro est' vêčnost' dobra, komu ne bude kon'ca. Kolunić 203. V. J. Filipović I 57; Knežević 233). Isp. vjekovječnost.

Vjekovati — živjeti, proživjeti život; vječno živjeti (IB; Par.; Ben.).

Vjekovječan pr. (od vijek i vječan) — isto što vječan. Obično od starine (Zakon' Isuhrstov' oće biti vikuvič'ni. Kolunić 90. Da svaki, ki vjeruje u njega, ne izgine, ma da ima život vjekuvječni. Ranjina 267. V. još Starine 35, 428; Šurmin 213; Bernardin 197; Kadčić 177; Badrić 18; Obr. 335, 478 i passim).

Vjekovječnost ž isto što vječnost (J. Filipović I VIII; Knežević 9; Par.).

Vjenčan, vjenčani (rjeđe: **vjenčanski.** Dobretić 476) pr. što pripada vjenčanju: vjenčani kum, prsten...; vjenčana košulja, haljina (isp. IB; Ben.; Par.; DDM); vjenčani blagoslov (Cr., Pr. 216, 224).

Vjenčanica ž 1. vjenčana košulja, haljina; 2. uvjerenje o obavljenom vjenčanju; 3. plaća svećeniku koji prisustvuje vjenčanju. V. Vuk; IB; Ben.; DDM; Par.

Vjenčanik m tko sklapa brak. U mn. vjenčanici — mladić i djevojka koji sklapaju brak, zaručnici (Sch.-P. 634). V. vjerenik.

Vjenčanje gl. im. od vjenčati (se): 1. obred sklapanja braka (Petronio parok bi na vinčanju Ivana i Lucije. Dobretić 467. V. Kadčić 392; Kašić 240; A. d. Costa I 58; Št. II 365; Bel. II 44; Sch.-P. 632); 2. duhovne zaruke duše s Kristom (Za bilig ovoga vinčanja kruni ih s krunom. A. d. Costa I 115); 3. ujedinjenje biskupa ili župnika s crkvom (Među biskupom i njegovom crkvom zakon isti dokazuje nam da se nahodi vinčanje. A. d. Costa I 76. Ustoličenje oli vjenčanje s crkvom. Rog. 191).

Vjenčatelj m svećenik koji prisustvuje vjenčanju.

Vjenčati (stsl. vên'čati na brak'. Miklošić, Term. DAW XXIV 33) — prisustvovati u ime Crkve ženidbi, dati ženidbeni blagoslov (Bi li mogao — služitelj — vinčati s dopuštenjem župnika? Kadčić 46. V. još Št. II 365; Bel. II 99); 2. uzeti za ženu, oženiti (Dvi divojke, koje oni imadjahu vinčat, svit ostaviše. J. Filipović I 9). Refl. v. se — sklopiti brak (Katarina... more se z drugim zaručit i vinčat. Dobretić 436. V. još Kadčić 391; Kašić 243; Št. II 365); sklopiti duhovne zaruke s Kristom (Poslie svionice podaje im prsten s kojim zaručene i vinčane jesu s Isukrstom. A. d. Costa I 115). U svezi: v. se s crkvom — preuzeti zastalno upravu crkve, župe (v. vjenčanje pod 3).

Vjenčavati (se) — nesvr. prema svr. vjenčati (se). IB; Ben.; DDM.

Vjera ž pouzdanje, povjerenje u tuđu riječ, djelo; posebno: 1. štovanje Boga, veza između čovjeka i Boga, skup moralnih i vrhunaravnih odnosa između čovjeka i Boga (Mnozi od Žudijev odhođahu od vjere žudijske i vjerovahu u Isusa po njemu. Ranjina 171. Isp. vjeroispovijed, vjerozakon, religija — TL 160); 2. bogoslovna krepost, tj. natprirodno darovano trajno raspoloženje po kojem čovjek čvrsto pristaje uz istine od Boga objavljene poradi njegova ugleda (Nisam našal toliku veru u Israelu. Bernardin 17. V. Kolunić 68; Bajić 220; Ž. II 77); 3. isto što vjeridba, zadana riječ djevojci (IB); 4. bračna vjernost (Svojom voljom ockvrnjuje viru svetoga sakramenta od ženidbe. Kadčić 515. Isp. I Tim. 2,15). U svezi: dobra v. — uvjerenje da je dobro ono što se čini, a može biti i zlo (Čeljad su se ispovidila u njega dobre vire i s pravom odlukom. Dobretić 123. V. i Kadčić 213); članak vjere — pojedina istina koju kršćanin ima vjerovati (v. članak); djelo vjere — pobuđivanje čina vjere u srcu, molitva kojom se taj čin probuđuje (Kadčić 380;

Ž. I 89); ispovijest vjere — službeno ispovijedanje glavnih istina vjere koje se u nekim prigodama čini, kao i poseban obrazac po kojem se to obavlja; zbor za širenje vjere (v. raširenje)... Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 34; Meillet, Études 168; Kiparsky 90 s.; Raumer 329 s.; König 290 ss.; Ž. II 75. ss.

Vjeran pr. 1. koji ima vjeru, koji vjeruje (Vsim' ver'nim' krst'enom'. Kolunić 184 s. Molimo za virne mrtve. Kašić 95); 2. koji drži obećanje: o Bogu (Bog je vjeran u svome obećanju. Bajić 240) i o čovjeku (Treba da smo vjerni i u malom. Bajić 155. Isp. Kadčić 2). Često kao im.: vjerni m — isto što vjernik, vjerna ž — isto što vjernica (Ženidba meju virnim veličena jest pravi sakramenat. A. d. Costa I 150. V. Starine 35, 428; Kašić 6; Kadčić 63).

Vjerenica ž djevojka koja je pod vjerom, zaručnica (Kadčić 401; Cr., Pr. 194). V. zaručnica.

Vjerenički pr. što pripada vjerenicima (Par.; Kadčić 398 s.). V. zaručnički.

Vjerenik m mladić koji je dao vjeru djevojci da će je uzeti za ženu, zaručnik (Kadčić 394; Cr., Pr. 194). U mn. vjerenici — mladić i djevojka zajedno (Kadčić 391; Buj. II 347). V. mladjenac, vjenčanik, zaručnik.

Vjerenje gl. im. od vjeriti; isto što vjeridba (Kadčić 390).

Vjeridba ž (IB; Par.; Ben.), **vjereništvo** s (Ben.) — davanje međusobne vjere između vjerenika da će se uzeti, vjenčati. V. vjera, vjerenje, riječ, ručenje, rukovanje, zaručenje, zaruke, vjenčanje.

Vjeriti (se) — dati vjeru. U svezi: v. djevojku — prositi, isprositi djevojku za zaručnicu (IB; Par.). Refl. v. se — sklopiti zaruke (Kašić 242; Dobretić 430; Kadčić 392). V. rukovati, sklopiti, zaručiti.

Vjernica ž vjerna žena; žena koja vjeruje (isp. vjernik). Par.

Vjernik m (stsl. vêr'nik') — čovjek koji vjeruje, kršćanin, katolik (Tilesa virnikov... imaju se zakopati. A. d. Costa I 195. V. još Bernardin 197; Kadčić 16; Cr., Pr. 143). V. vjeran, vjerovanik.

Vjernost ž (stsl. vêr'nost') — svojstvo onoga koji je vjeran. Može biti: v. Boga prema čovjeku u održavanju obećanja (isp. Rim. 3, 3; Ž. II 76); v. čovjeka prema Bogu (Vjernost u malim stvarima. Bajić 155); v. prema papi (Prisega vjernosti Sv. Stolici. Cr., KP II 1, 261); v. bračnom drugu (Držeći cilovitu virnost sfomu mužu. Kašić 245. V. i Kadčić 401).

Vjeroispovijed ž ispovijedanje vjere; posebno: 1. isto što vjera pod 1 (Bel. I 86); 2. javno ispovijedanje vjere što se čini prema posebnom obrascu u posebnim prigodama (Cr., Pr. 74, 111, 268). V. vjeroispovijest, vjerozakon.

Vjeroispovijest ž 1. isto što vjera i vjeroispovijed pod 1 (Bel. I 60, 68; Cr., Pr. 193; Rog. 149); 2. isto što vjeroispovijed pod 2 (Cr., KP II 2, 39; Bakšić 12; Buj. I 255).

Vjeroispovijedni pr. što se odnosi na vjeroispovijed: vjeroispovijedna formula (Bakšić 71).

Vjerolomac (Par.), **vjerolomnik** (DDM; Ben.) m vjeroloman čovjek.

Vjeroloman pr. koji lomi, krši vjeru, zadanu riječ, vjernost; isto što nevjeran (Par.; Ben.; DDM).

Vjerolomstvo s svojstvo onoga koji je vjeroloman (Par.; Ben.; DDM).

Vjeronaučan pr. što se odnosi na vjeronauk, npr. dužnost nadzora vjeronaučne obuke (Rog. 306).

Vjeronauk m nauk o vjeri; knjiga u kojoj se govori o temeljnim istinama vjere; nastava kojom se poučavaju kršćanska djeca u vjerskim istinama (Bel. I 252; Cr., Pr. 262). V. vjeronauka, vjerorede, kateheza — TG 126, katekizam — TG 127, doktrina — TL 46.

Vjeronauka ž isto što vjeronauk. Kod pravoslavnih (Rajić 5).

Vjeroplodnica ž ustanova za širenje vjere (Par.). V. raširenje.

Vjerorede s nauk o vjeri (Rog. 225, 226). V. vjeronauk.

Vjeroučitelj m svećenik koji uči djecu kršćanski nauk (DDM; Ben.). V. kateheta — TG 126.

Vjerovanik m isto što vjernik. U starijem jeziku (Ranjina 239).

Vjerovanje gl. im. od vjerovati (Treta sum'na est' ovo: gdo e veći uzrok' bil' verovan'ju ili vêra činiti mirakuli, ili mirakuli činiti vêru? Kolunić 67); posebna molitva, obrazac, u kojem su sadržane glavne vjerske istine: v. apostolsko,

nicejsko, Atanazijevo ... (Obranik s njim izgovara virovanje apostosko. Kašić 37. V. Dobretić 97; Kadčić 96; Št. II 113; Sch.-P. 386). Isp. vjera, vjeruju, kredo — TL 96.

Vjerovati (u stsl. i kod nas u starini: vêrovati. Miklošič, LP; Jagić 285; Dan. s potvrdom iz XIV st.) — držati za istinu nauk koji je Bog objavio, a Crkva uči (Verueš li v Boga otca vsemogućago...? Starine 23, 131. Dužni smo ovo otajstvo virovat. J. Filipović I 31. V. još Kolunić 65; Ranjina 103; Bernardin 54; Kadčić 60; Ž. II 93 i dr.).

Vjerovijest ž propovijedanje, širenje vjere među neznabošcima (Par.). V. misija — TL 116.

Vjerovjesnik m vjesnik vjere; tko propovijeda kršćanski nauk, osobito među neznabošcima (Bel. I 124; Kn. 25). V. misionar — TL 116.

Vjerozakon m zakon o vjeri; isto što vjera pod 1 (Par.; Ben.; Št. I 241).

Vjerozakonski pr. što pripada vjerozakonu: vjerozakonska pripadnost (Rog. 149), vjerozakonske istine (Št. II 377); vjerozakonska družba (Bel. I 152), vjerozakonske zaklade (Bel. I 57).

Vjeroznanstvo s znanje, nauk o vjeri (Par.). V. teologija — TG 198.

Vjerski pr. što pripada vjeri (IB; DDM; Ben.).

Vjerskoćudoredan pr. što pripada vjeri i ćudoređu: vjerskoćudoredni život (Sch.-P. 196).

Vjeruju starocrkveni obl. 1. lica prez. od vjerovati; isto što vjerovanje. Kod pravoslavnih (DDM).

Vježba ž radnja kojom se čovjek u nečemu vježba. U svezi: duhovne vježbe — dani molitve, razmišljanja, što ih u određeno vrijeme provode svećenici, redovnici i druge pobožne osobe (Bel. I 134; Cr., Pr. 34; Rog. 177. V. vježbanje, egzercicije — TL 50); pobožne vježbe — različiti čini pobožnosti (molitva, ispit savjesti i sl.).

Vježbanje gl. m. od vježbati. U svezi: duhovna vježbanja — isto što duhovne vježbe (Bel. I 134).

Vladičanski pr. što pripada vladikama, biskupski (Par.; IB).

Vladičanstvo s dostojanstvo, vlast vladike (Vuk; IB; Par.).

Vladičiti (se) — posvetiti (se) za vladiku, biskupa (Par.; Vuk; IB).

Vladika m (u stsl. i kod nas u starini: vladyka) — gospodin, vladalac; prijevod grč. despótes. U starijem jeziku nazivlje se v. Bog, Krist; a u Ist. crkvi tako se od starine redovno zove biskup. V. Miklošić, Term. DAW XXIV 14; Meillet, Études 335; Skok, RESl VII 192; Mažuranić X 1583; Dan.; IB; Par.

Vladikovati (Vuk; IB; Par.), **vladičestvovati** (Par.) — biti vladika, biskup.

Vlah m kršćanin grčkoist. obreda (Par.; IB).

Vlahinja ž kršćanka grčkoist. obreda (Par.).

Vlast ž moć, pravo upravljanja. U svezi: v. reda — moć, vlast što je kleriku daje sakramenat reda (lat. potestas ordinis); duhovna v. upravljanja (lat. potestas iurisdictionis. V. jurisdikcija — TL 69), koja može biti redovita i povjerena (Cr., Pr. 171. V. redovit, povjeriti); v. ključa (v. ključ).

Vlečnik m isto što uzdišnik. U starijem jeziku (Kadčić 99).

Voda ž vrlo često u liturg. upotrebi: za misu, pranje... U svezi: blagoslovljena v. — voda što se blagosivlje i upotrebljava kod krštenja i kod blagoslovina u različitim prigodama: Nemoćniku (misnik) križ podaje..., njega vodom blagosovljenom ... pokropi. Kašić 77. V. još Dobretić 45; Št. II 371; Cr., Pr. 156; Obr. 256). V. vodica.

Vodac, vodenjak m vrag koji stoji u vodi i utaplja (Bulat, JF V 141).

Vodica ž dem. od voda. U svezi: sveta v. (ili samo »vodica«) — blagoslovljena voda (v. voda). IB; Par.; DDM.

Vodilja ž isto što počimalja. Oko Sl. Broda (M. Mikić).

Voditeljica ž učiteljica sestara novakinja (kod Školskih sestara). Š.

Vodokršće, vodokršte s (u starini: vodokr'šte s, vodokrstje s, vodokrst m) — isto što bogojavljenje. Tako se zove, jer se uoči toga dana u crkvi svečano krsti, blagosivlje voda (Blagoslivljati vodu na vodokršće. A. d. Costa I 57. V. još Kašić 243; Dobretić 378; J. Filipović II 253; Badrić 21; Miklošić, Term. DAW XXIV 27; Mažuranić X 1591; Obr. 516 ss.; IB; Par.; DDM).

Vojevati — boriti se. U svezi: vojujuća crkva — crkva koja vojuje, bori se, tj. svi vjernici na zemlji (Kadčić 102; Sch.-P. 394). Isp. slavnodobitan, trpjeti.

Voskresen m crkvena pjesma (tropar) koja veliča slavu uskrsnulog Spasitelja. U Ist. crkvi (Pavić 29).

Vozglas m kratka crkvena molitva. U Ist. crkvi (Kn. 60, 61).

Voznesenje s isto što Uzašašće. U Ist. crkvi (DDM).

Vrabec m isto što vrag (kajk.); od vrag s asocijacijom na nemirnu i lukavu pticu (Bulat, JF V 144).

Vrag m (stsl. vragʼ — neprijatelj) — neprijatelj ljudskog roda, propali anđeo, pakleni duh (Imadu niki grisi..., koji se čine od čovika po vragu. Dobretić 201. V. još Šurmin 196; Terzić 274; Banovac 63; Mažuranić X 1598 s.; Kiparsky 94 s.; Miklošić, Term. DAW XXIV 42). Isp. bijes, crni, crnonja, hudić, hudoba, nečastiv, nečešjan, 2. nečist, nečistnjak, nečišnjak, neman, nenavidnik, nepodoba, nepodobnik, neprijatej, neprijazan, nesnaga, njag, njatar, paklenik, repat, rogonja, rogat, trag, tražina, udoba, vodac, vrabec, vran, zlikovac, zloća, zloduh, belijal — TG 54, belzebub — TG 54, demon — TG 71, drakun — TG 74, đavao — TG 81, sotona — TG 194, bez — TL 201, naletnik — TL 207.

Vragati — spominjati često vraga, kleti s vragom (Ben.). V. vražekati.

Vragoduh (Par.; Mažuranić X 1599), **vragodušan** (IB) pr. opak čovjek, kojemu je duša vragu dana, u kojem je vrag.

Vragoklanjanje s štovanje vraga, idola, krivih bogova. U starijem jeziku (M. Radnić 546 b u ARj s. v. kipočašće).

Vragolan, vragolast, vragoljast pr. obijesan čovjek (IB; Ben.; Par.).

Vragolanka, vragolica ž obijesna žena (IB).

Vragometan pr. obijesan, bjesomučan čovjek (IB; Par.; Ben.; Mažuranić X 1599).

Vragovati — biti obijesan (Vuk; IB; Ben).

Vran m isto što vrag, jer se pomišlja da je vrag crn (Par.; Bulat, JF V 144).

Vraški pr. isto što vražji (IB; Ben.; Banovac 193).

Vraštvo s vračanje, zloća (Istina je da ima puno vraštva na svitu. Banovac 196. V. Dobretić 475; Par.; IB).

Vrata s mn. u svezi: rajska v. — ulaz u raj, raj (Terzić 300); paklena v. — paklena moć, sila, pakao (isp. Mat. 16, 18).

Vratar m 1. klerik koji ima najniži mali red (Pomolimo se i za... akolite, zaklinjavce, čtavce, vratare. Bernardin 90. V. još A. d. Costa I 62; Dobretić 272; Kadčić 33; Rog. 168. Isp. ostijarij — TL 129; 2. redovnik koji čuva ulaz u samostan (Š).

Vratarica ž redovnica koja čuva samostanska vrata (A. d. Costa I 115).

Vratarstvo s služba, red vratara (Redovi dakle jesu ovi: prvo, vratarstvo crkovno... jest jedna oblast, po kojoj ređeni more dostojne primiti u crkvu, a nedostojne istirati. Dobretić 272. V. i Kadčić 32). Isp. ostijarijat — TL 129.

Vraž, vraža, vražba ž čarolija (Mažuranić X 1602).

Vražalac, vražitelj m čovjek koji se bavi čaranjem (Mažuranić X 1602).

Vražalica, vražarica, vražiteljnica ž žena koja se bavi čaranjem (Mažuranić X 1602).

Vražati — vračati (IB. Isp. Kolunić 239; Šurmin 196).

Vražekati — isto što vragati (Par.).

Vražić m mali vrag, obijesno čeljade (Par.; Bulat, JF IV 102 ss.).

Vražina m augm. od vrag; odurno čeljade (Bulat, JF IV 102 ss.).

Vražiti — isto što griješiti (Mažuranić X 1605).

Vražji pr. što pripada vrazima (Od oblasti vražie oslobodi ga, Gospodine. Kašić 117. V. još Terzić 21; Kadčić 456; Banovac 16). Isp. vraški.

Vrijeđati nesvr. prema svr. uvrijediti. Danas obično, npr.: ljudi mnogo vrijeđaju Boga (Š).

Vrhkožnica ž isto što svrhkožnica (Zašto se kota zove vrhkožnica?... jere u prvašnja vrimena nošaše se vrhu odiće, složene od kožica živinskih. Kadčić 32).

Vrhunaravan pr. isto što svrhunaravan (Št. I 211).

Vrhunaravski pr. isto što svrhunaravan (Što je milost zadovoljiva? Jesu pomoći vrhunaravske, s kojim možemo... činiti dobra dilovanja. Kadčić 9).

Vrtilo s naprava kroz koju zatvorene redovnice daju i primaju izvana različite stvari. Tako se zove, jer se vrti (A. d. Costa I 114; Cr., KP II 2, 160). Isp. 2. rota — TL 167.

Vsedržitelj m isto što svedržitelj. U starije doba (Dan.).

Vsemog, vsemoguć (v. svemog).

Vsesvet (v. svesvet).

Vskrešenije (v. uskrsenje).

Vskrsnuti (v. uskrsnuti).

Vuzam, Vuzem m isto što Vazam. U kajkavaca (Mažuranić X 1523; ARj s. v. spovidjeti 2. e.).

Vuzmen pr. isto što vazmen. U kajkavaca (Skok, Sl. 4—5, 66).

Vuzmica, vuzmenica, vuzmenka, vuzemnica ž krijes na Veliku subotu uvečer ili rano na Uskrs. Po različitim hrvatskim mjestima (Gore srca 1949, br. 5, str. 2). V. vazmenka.

Z

Zabrana ž 1. crkvena kazna kojom se nekome zabranjuje obavljati bogoštovne čine i prisustvovati im, dijeliti i primati sakramente... (Način za odrišiti od obustavljenia ali suspenziona, ili zabrane ali interdeta. Terzić 482. V. Dobretić 256; Cr., Pr. 394. Isp. opovijed, interdikt — TL 67); 2. smetnja koja priječi da netko može sklopiti dopuštenu ženidbu (Bel. II 96; Cr., Pr. 200. Isp. zabranjenje, smetnja).

Zabraniti — udariti kaznom zabrane (v. zabrana pod 1): Valja da dobro znade sve one grihe koji su obustavljeni, zadržani olti zabranjeni. Zoričić 52. V. opovidjeti, interdicirati — TL 67. U svezi: zabranjen dan — dan kad se ne smije jesti meso. Ž. I 228.

Zabranjenik m kršćanin koji je udaren kaznom zabrane (v. zabrana pod 1): Imaju paroki znati, da se ne imaju uzimati na ovo dilo (za kuma)... zabranjenici interdeti. Kašić 7. Isp. 2. interdet — TL 67.

Zabranjenje gl. im. od zabraniti; isto što zabrana pod 2 (Četvrto zabranjenje i razmetnutje ženidbeno jest rostvo. Dobretić 545. V. A. d. Costa I 152).

Začastan, začasni pr. isto što počastan, npr. začasni kanonik (Bel. I 271; Rog. 291; Cr., Pr. 87).

Začeće gl. im. od začeti. U svezi: Bezgrešno, Neoskvrnjeno z. — tjelesno začeće Majke Božje koje nije okaljano istočnim grijehom (v. bezgrešan, neoskvrnjen).

Začeti — početi, zatrudnjeti. U svezi: začeti grijeh — istočni grijeh. U starijem jeziku (Isuhrst' nigdare ne učini griha začetoga, da niš'tare mane on' li bi obrezan', zač' se hote. Kolunić 187). V. istočan.

Začinilac, začinavac, začinjalac, začinjavac m pjevač; duhovni pjevač koji počinje pjevati u koru, koji sastavlja pobožne pjesme (Evo bo historiju tu svedoh u versih po običaju naših začinjavac... Marulić 3. Isp. Mažuranić X 1630).

Začinka ž 1. isto što načelka (Par.); 2. duhovna pjesma u S. pismu koja nije psalam (Začinka B. Marie Divice Uzveliči... Kašić 372. V. začinjanje, kantik — TL 73).

Začinjanje gl. im. od začinjati; isto što začinka pod 2 (Da napunite se duhom sfetim govoreći vam samim u psalmih i pisneh i začinjanjih duhovnih pojući i začinjući u srcih vaših Gospodinu. Bernardin 141: Ef. 5,15).

Zadovoljenje gl. im. od zadovoljiti; isto što zadovoljština (Od zadovoljenja oliti pokore od ispovidnika naređene. Kadčić 352).

Zadovoljiti — pružiti Bogu naknadu za grijehe zbog povrijeđene pravde (Zadovoljiti se može svakim dobrim djelom. Buj. II 104. V. Kadčić 354). Isp. naknaditi, satisfati — TL 172.

Zadovoljiv pr. koji može zadovoljiti. U svezi: zadovoljiva milost — milost Božja koja je čovjeku dovoljna za dobro djelovanje i spasenje (v. vrhunaravski), prema lat. gratia sufficiens; zadovoljivi plod — vrijednost dobrog djela, mise..., kojim se zadovoljuje za grijehe (Kadčić 65; Št. II 35), prema lat. fructus satisfactorius (v. satisfaktoran — TL 172).

Zadovoljivati, zadovoljavati nesvr. prema svr. zadovoljiti (Kadčić 366; Buj. II 103).

Zadovoljnost ž isto što zadovoljština. U starije doba (Od skrušenja, zadovoljnosti pokore i od proštenja. Kadčić 340. V. Kašić 52).

Zadovoljština ž isto što naknada (Zadovoljština ide ravno za tim, da isplati i izbriše kaznu grijeha. Buj. II 103. V. još Št. II 255; Kn. 288; Sch.-P. 538). Isp. zadovoljenje, zadovoljnost, satisfakcija — TL 172.

Zadržanje gl. im. od zadržati; isto što pridržanje (Kadčić 266).

Zadržati — isto što pridržati (Ako je biskup zadržao sebi odrišenje... Kadčić 267. V. i Kašić 53; Zoričić 52).

Zadušan pr. što se čini za dušu. U svezi: zadušna misa — misa za pokoj duše; zadušna nedjelja, ponedjeljak... — dani mrtvih; zadušna crkva — crkva napravljena milostinjom. V. IB; Par.; Ben. Isp. zadušnica.

Zadušina ž što umirući odredi, da se učini za njegovu dušu: misa, litanije, zvonjenje, milostinja... (Mažuranić X 1633 s.).

Zadušnica ž 1. isto što zadušna nedjelja (IB. V. zadušan); 2. služba Božja, osobito misa s odrešenjem za pokojne, redovno u mn. »zadušnice« (Bel. I 182, 199; Cr., Pr. 232, 235; Rog. 471).

Zadušnina ž (Dan.), **zadušje** s (Dan.; Par.; DDM) — pobožno djelo, ostavština u dobre svrhe za spas duše. V. zadužbina, zapis, 2. legat — TL 105.

Zadužbina ž dobro djelo učinjeno za dušu; posebno: 1. gradnja crkve, manastira za spas duše (osobito u sr. vijeku kod Srba); 2. isto što zadušnina; 3. što se daje župniku kod pogreba (Imaju — se župnici — onezimi zadužbinami smiriti, koje ili primljenim običaji davati se običaje, ili biskup bude narediti. Kašić 141); 4. isto što milostinja pod 3 (Zatoj kada činiš zadužbinu, nemoj u trublju glasiti. Ranjina 126. V. Kadčić 358). Isp. Dan.; Par.; IB; Ben.; DDM. V. zadužbovina.

Zadužbinski pr. što se odnosi na zadužbinu (DDM).

Zadužbovina ž isto što zadužbina (Par.).

Zagrada ž samostanski prostor u koji ne smiju ulaziti svjetovnjaci, osobito osobe drugoga spola (Cr., Pr. 128; 406). V. klauzura — TL 81.

Zajednica ž pobožno društvo, uređeno kao organsko tijelo (Cr., Pr. 147), prema lat. sodalicium (v. sodalicij — TL 178). U svezi: z. vjernika, vjerska z. — društvo, skup vjernika, kršćana, pripadnika iste vjere; redovnička z. — skup redovnika, družba, red, redovnička obitelj (Cr., KP II 2, 19); z. krvi Isusove (I Kor. 10, 16) — intimna veza, savršeno jedinstvo duše s Kristom (Kn. 281).

Zajedništvo s jedinstvo, ujedinjenje onih koji su zajedno. U svezi: crkveno z. — jedinstvo svih kršćana koji su međusobno povezani u jednu nadnaravnu zajednicu (Rog. 142).

Zaklada ž vremenito dobro koje se daje crkvenoj moralnoj osobi (samostanu, crkvi...) s obvezom da se zauvijek ili za neko vrijeme od godišnjih prihoda govore mise ili vrše kakvi bogoštovni čini, djela pobožnosti, kršćanske ljubavi... (Cr., Pr. 291; Sch.-P. 364; Bel. I 234). V. fundacija — TL 56.

Zakladan pr. što se odnosi na zakladu: zakladne nekretnine (Bel. I 380), zakladne mise (Št. II 48, 55; Cr., Pr. 166; Rog. 471; Sch.-P. 364).

Zakladatelj m tko ustanovljuje zakladu (Št. I 395; Sch.-P. 415). V. fundator — TL 57.

Zakleće gl. im. od zakleti (Zakletje svrhu vode. Bernardin 200).

Zakleti — 1. priseći koga, prisegom zadužiti koga (Dan.; Mažuranić X 1641); 2. tjerati utjecaj sotone, sotonu, iz osobe, mjesta, stvari (Da budeš so zakleta na spasenje virnih. Terzić 486. V. Par.). — Refl. z. se — prisegom se obvezati (Ako si krivo prisegal' ili si se krivo zaklel' Bogom'. Kolunić 210. V. još Ranjina 199; A. d. Costa II 58; Zoričić 52). Isp. kleti, prisegnuti (se).

Zakletva ž 1. isto što prisega (Ako li prisegu svi, i vojska i porotnici, po zakletvi u prav', toi tai pravda dobita. Rački 82. Valja da ispuni svoju zakletvu. Zoričić 66. V. J. Filipović II 206; Sch.-P. 697; Ž. I 248); 2. zaklinjanje, tjeranje sotone (Zakletve će činiti — zaklinjalac — ...s velikom virom. Kašić 359. V. Kn. 197; Par. Isp. otkletva, zaklinjanje, egzorcizam — TG 85).

Zaklinjač m tko zaklinje, osobito tko izgoni vragove; klerik koji ima treći mali red (Rog. 168. V. IB; Ben.; Par.). Isp. zaklinjalac, zaklinjavac, egzorcista — TG 86.

Zaklinjački pr. koji pripada zaklinjačima (IB).

Zaklinjalac, zaklinalac m isto što zaklinjač. U starije doba dolaze oba oblika (Misnik dakle ili ini zklinalac... reći će letanije običajne. Kašić 360. Treći jesu zaklinjaoci.

A. d. Costa I 62. V. i Dobretić 273), a danas samo prvi (Bel. I 107; Cr., Pr. 182; Rog. 168).

Zaklinjanje gl. im. od zaklinjati (Ovo se — običaj Bogom se kleti — porodilo od česta zakljinjanja. J. Filipović I 46); molitva za izgon vraga, tjeranje vraga (Što su zaklinjanja...? Jesu molitve naređene od svete Crkve za ta posao. Kadčić 34. V. još A. d. Costa I 62; Kašić 28; Dobretić 273; Št. II 168, 369; Sch.-P. 645; Cr., Pr. 224. Isp. zakletva pod 2).

Zaklinjati, zaklinati nesvr. prema svr. zakleti: pod 1 (Ako li se obi strani kupno naidu na rok', tada ovi ki nosi moći ima ih' dati pristavu ki zaklina. Rački 82); pod 2 (Zaklinjam tebe, stvorenje vodeno, jimenom otca. Bernardin 200. Za zaklinati mučene od hudobe. Kašić 356. V. još Kadčić 35; Cr., Pr. 224; Št. II 370). — Refl. z. se — prisegom se obvezivati (Jedan ima običaj često se Bogom zaklinjat. J. Filipović I 46. V. i Kašić 81). Isp. preklinjati, uklinjati.

Zaklinjavac m isto što zaklinjač (U današnji dan izvršuju podpuno ovu oblast od zaklinjavca sami misnici. A. d. Costa I 62. V. i Kadčić 34; Mažuranić X 1641).

Zaklon m isto što utočište pod 1 (Cr., Pr. 228).

Zaključak m svršetak službene crkvene molitve, npr.: Po Kristu Gospodinu našem... (Št. II 147). V. konkluzija — TL 90.

Zaključiti — završiti službenu crkvenu molitvu (npr.: Po Kristu Gospodinu našem...; Koji živiš i kraljuješ...). Št. II 146.

Zaključivati nesvr. prema svr. zaključiti (Št. II 146).

Zakon m pravilo djelovanja; razumna odredba izdana za opće dobro od onoga, kojemu je povjerena briga za zajednicu (isp. Rog. 91 ss.; Ž. I 187 ss.). Može biti: naravni, prirodni z. — zakon koji je Stvoritelj usadio u ljudsku prirodu, u ljudsko srce, koji čovjek upoznaje samim zdravim razumom (Prvi e zakon' nature, drugi zakon' e pisma. Kolunić 45. Vas zakon razdiljuje se u zakon Božji i čovičanski, u zakon naravski i stavljeni. A. d. Costa I 7. V. još Buj. II 395; Bel. I 22; Ž. I 228); Božji z. — zakon koji je Bog objavio ljudima (U pameti razmisli zakon Božiji. Ranjina 279. V. Bel. I 22; Ž. I 228); crkveni z. — zakon koji izdaje Crkva (Zakon crkovni vikovičnje prinosi nam radosti. A. d. Costa I 2. V. Bel. I 22; Ž. I 228). U starijem jeziku z. je isto što: zavjet pod 1 (Slišali ste da je rečeno u starom zakonu. Bernardin 25. Ovoj jest krv moja novoga zakona. Ranjina 180. V. još Dobretić 1; Kašić 4); vjera, pričest, vjenčanje (Mažuranić X 1642 s.; Vuk; IB; Par.). U svezi: novi zakon (još) — naziv jedne knjige Staroga zavjeta (Č. knjig novoga zakona. Bernardin 33. V. deuteronomijum — TG 71).

Zakonik m skup zakona, knjiga u kojoj su zakoni. U svezi: crkveni z. — knjiga u kojoj su crkveni zakoni (Bel. I 30; Ž. I 255; Rog. 5; Kn. 18).

Zakonit pr. koji je po zakonu (Bel. I 22). Često u svezi: zakonit sin, zakonito dijete, zakonita djeca — djeca rođena iz zakonita, valjana braka (isp. Kadčić 479; Cr., Pr. 217).

Zakoniti — isto što pozakoniti, vjenčati (IB; Ben.).

Zamjeničan pr. što se odnosi na zamjenu, zamjenika. U svezi: zamjenična vlast — vlast koju netko vrši u tuđe ime, zamjenjujući nekoga (Cr., Pr. 89). V. vikaran — TL 197.

Zamjenik m osoba koja nekoga zamjenjuje. U svezi: koralni z. — svećenik koji zamjenjuje kanonika u koru (Cr., Pr. 83. V. koralni vikar s. v. vikar — TL 196); z. župnika — svećenik koji zamjenjuje župnika (Cr., Pr. 100. V. župski vikar s. v. vikar — TL 196). Isp. namjesnik.

Zanijekati — odgovoriti »ne«. U svezi: z. posluh — ne poslušati poglavara (Kad bismo god dakle zanikali posluh svetomu ocu papi, po tri načina smrtno bismo sagrišili. P. Filipović 6); z. vjeru — odreći se vjere (Š).

Zao pr. opak, grešan. O osobi, činu... (Faleći se stvarma zlim,... smrtno sagrišuje. Dobretić 202. V. još J. Filipović I 142, 152 i dr.).

Zapadan pr. koji je na zapadu. U svezi: Zapadna crkva — Katolička crkva lat. obreda (A. d. Costa I 127; Cr., Pr. 66; Kn. 152; Rog. 16).

Zapis m što je zapisano, bilješka; posebno: 1. napisana kratka izreka, molitva, što se nosi da štiti od bolesti i drugih zala (IB; Ben.; Par.); 2. što se kome zapiše, ostavi; isto što zadušnina (IB; Par.); 3. (kod pravoslavnih) križ urezan u drvetu što se nosi u ophodu (Vuk; IB; DDM).

Zapisati — upisati, napisati. U svezi: z. kome što — ostaviti nešto (npr. crkvi, samostanu...). IB; Par.

Zapovijed ž (u stsl. i kod nas u starini: zapovêd'. Miklošić, LP; Dan. s potvrdom iz XIII st.) — naredba zakonite vlasti dana pojedincima (Cr., KP I 403); posebno: naredba

Božja ili crkvena (Imaš' se silovati isplniti zapovidi Božie i svete matere crikve. Kolunić 187. V. još Bernardin 33, 115; J. Filipović I 391), osobito u svezi: deset zapovijedi Božjih i pet zapovijedi crkvenih (Ki talan'ti znamenuju 10 zapovidi božih'. Kolunić 42. Deset zapovidi Božji i pet crkveni. Dobretić 97. V. još Starine 23, 131); naredba crkvenog poglavara (Rog. 101), redovničkih pravila (Imamo znat da je dvadeset i pet zapovidi naše svete regule. P. Filipović 5. V. precept — TL 141), redovničkog starješine (Cr., KP II 2, 144).

Zapovijedan, zapovjedan pr. što se odnosi na zapovijed, što je zapovjeđeno: zapovijedani post (Ž. I 273), zapovijedana molitva (Št. II 145). Osobito često u svezi: z. dan, blagdan — dan kad je zapovjeđeno slušati misu i uzdržati se od teških poslova (Roteći se i ne počtujući d'ne zapovid'noga. Kolunić 3. Zapovijedani blagdani. Ž. I 228. Zapovjedane svetkovine. Št. I 337. Zapovjedni blagdani. Cr., Pr. 163, 239).

Zapovijedati nesvr. prema svr. zapovjediti (To ne zapovida sveta mati crikva. Starine 23, 130. V. Cr., KP I 403).

Zapovjediti — dati zapovijed, narediti (Ti znaš ono, što je Bog zapovidio, da ne činiš. J. Filipović I 403. V. i Cr., KP I 404).

Zaprečica ž dem. od zapreka, isto što zapreka (Ako se ne očituje nijedna zakonita zaprečica, napredovati će se za izvršiti ženidbu. Kašić 241).

Zaprečivati (Kadčić 422), **zaprekovati** (A. d. Costa I 144) — nesvr. prema svr. zapriječiti.

Zapreka ž smetnja koja priječi valjani kanonski čin, izbor i sl. (Ja te odrišujem od svih zaprika i griha tvoji. Dobretić 257), redovno u svezi »kanoska z.« (Bel. I 179). U svezi: ženidbena z. — smetnja, koja priječi, da netko može valjano sklopiti ženidbu (Da nije koja zaprika meju njima, koja mogla bi zaprikovati oli rastaviti njiovu ženidbu. A. d. Costa I 144. V. Dobretić 503; Kadčić 408; Bel. II 47; Št. I 245; Buj. II 357; Sch.-P. 602; Cr., Pr. 196. Isp. zaprečica, zapriječenje, smetnja.

Zapriječenje gl. im. od zapriječiti; isto što zapreka (A. d. Costa I 148).

Zapriječiti — smetati da se nešto učini. U svezi: zapriječen dan — dan kad se ne može slaviti koja svetkovina, jer se slavi veći blagdan (Da dan... bude zapričen od dvostruka, govoreći se u nj misa od sveca dvostruka, bi li se prošćenje dobilo za mrtve? Kadčić 93. V. Št. I 351).

Zarediti (se) — primiti (dijeliti) sakramenat reda (Bel. I 107, 108; Št. II 140; Kn. 295). V. rediti.

Zaređenik m tko je zaređen (Bel. 125).

Zaručenje gl. im. od zaručiti; isto što vjeridba (Od virenja oliti zaručenja žene. Kadčić 389. Zaručenje Isukrsta s Crkvom svetom. Dobretić 2).

Zaručiti (se) — isto što vjeriti (se). Obično od starine (Poslan bi anđeo Gabrio... g djevici zaručeni mužu. Ranjina 263. More se s drugim zaručit i jošter vinčat. Dobretić 436. V. i J. Filipović I 41; Bel. II 15; Sch.-P. 601, 701).

Zaručivati (se) — nesvr. prema svr. zaručiti (se). Dobretić 474.

Zaručnica ž isto što vjerenica (Osipe, sinu Davidof, ne hti se bojati vazeti Mariju tvoju zaručnicu. Bernardin 8. V. i Kn. 305; Št. I 245; Bel. II 25). Katkada o Crkvi, kršćanskoj duši, kao Kristovoj zaručnici (Isukrst... ostavi Petru... oblast zakonitu za dobro vladati Crkvu svetu obranu svoju zaručnicu. A. d. Costa I 1. Ako ćeš bit moja baštenica i moja zaručnica, valja da na ovomu križu umreš. J. Filipović I 93).

Zaručnički pr. što pripada zaručnicima: zaručnička vjernost (Bel. II 20), zaručnički blagoslov (Sch.-P. 635). V. vjerenički.

Zaručnik m isto što vjerenik (Govoreći zaručnik zaručnici ja te uzimam. A. d. Costa I 144. V. J. Filipović I 35; Dobretić 430; Kadčić 394; Bel. II 20; Kn. 305). U mn. zaručnici — zaručnik i zaručnica (Ako se imaju zaručnici blagosoviti, reći će parok misu za muža i ženu. Kašić 246. V. Bel. II 20; Št. I 244; Buj. II 342; Sch.-P. 633; Kn. 305).

Zaruke ž mn. isto što vjeridba (Zaruke su ugovor megju mužem i ženom, u kojem obriču da će se uzeti. Bel. II 15. V. Št. II 358; Kn. 305; Ž. II 320; Diz. lit. 169 s.).

Zasluga ž čin, djelo, vrijedno nagrade pred Bogom, npr. zasluge Kristove, Majke Božje, pravednika (isp. Buj. II 203). V. merit — TL 113.

Zaslužan pr. koji je vrijedan nagrade pred Bogom (Ž. I 89). V. meritoran — TL 113.

Zaslužiti — zavrijediti nagradu ili kaznu pred Bogom (Š). V. meritati — TL 113.

Zastara ž isto što dosjelost (Ž. II 225).

Zašašće (zašastje) s isto što Uzašašće (Od Ascenziona ili Zasastia Isusova. Glavinić 35).

Zašlac m čovjek koji je zašao, isto što krivovjerac pod 1 (Eretici aliti zašlaci vika prvoga. Kačić, Korabljica — izd. Jugosl. Akad. — 238 i passim).

Zaštitnički pr. što pripada zaštitnicima. U svezi: zaštitničko pravo — isto što zaštitništvo (Cr., Pr. 275 ss.).

Zaštitnik m tko štiti; posebno: 1. svetac koji je pred Bogom osobiti odvjetnik nekoga mjesta, pokrajine (Sch.-P. 261 s.; Kn. 181); 2. čovjek kojemu je povjereno zaštitništvo (Cr., Pr. 275 ss.). Isp. odvjetnik, pokrovitelj, zavjetnik, patron — TL 133.

Zaštitništvo s skup povlastica s nekim obvezama, koje Crkva daje zakladnicima crkve, kapele, nadarja, kao i njihovim nasljednicima (Cr., Pr. 277). V. zaštitnički, zavjetništvo, patronat — TL 133.

Zatrećariti — primiti u treći red. U Hercegovini (Š).

Zavećati (se) — isto što zavjetovati (se). U starije doba (Koji se je zavećao, da će se učiniti redovnikom. Kadčić 409. V. P. Filipović 13).

Zaveza ž crkvena kazna kojom se krivac lišava nekih duhovnih ili s duhovnima spojenih dobara (Za odrišiti od zaveze potribuje da krivac umiljeno pita odrišenje od zaveze. A. d. Costa II 195. V. i Kadčić 14; Dobretić 256; Rog. 125, 196; Cr., Pr. 389). Isp. zavezaj, cenzura — TL 36.

Zavezaj m isto što zaveza (Kašić 50).

Zavezati — zadržati, ne oprostiti, ne odriješiti od grijeha, crkv. kazne (Koji — svećenik — ima pravu oblast zavezati i odrišiti na zemlji. Dobretić 139).

Zavičaj m mjesto stalnog boravka vjernika (Cr., Pr. 28). V. domicilij — TL 47.

Zavjet m (stsl. zavêt'. Miklošić, Term. DAW XXIV 33; Krek 170; Jagić 346) — 1. ugovor, osobito u svezi: Stari z. — ugovor što ga je Bog sklopio sa židovskim narodom preko Mojsija (Rog. 6; Buj. II 363; Ž. I 207); Novi z. — ugovor, zakon, koji je donio Isus (Bel. I 106; Rog. 6; Ž. I 209; Buj. I 29); Sveto pismo Staroga, odn. Novoga zavjeta — skup svetih knjiga koje sadrže objavu Staroga, odn. Novoga zavjeta (isp. Bel. I 4; Bakšić 71. V. pismo, uvjet, zakon); 2. obećanje, osobito promišljeno obećanje, dano Bogu, da će se učiniti neka moguća i bolja stvar (Ki zaveti činiš' a ne ispuneš' nih' za nepomn'nu, sagrišaš' semrt'no. Kolunić 46. Zavit jest povoljno, s čistim poznanstvom, obećanje Bogu ispunit jednu stvar, koja je bolja od one koja je njojzi protivna. Zoričić 73. V. Banovac 21; Bel. II 226; Cr., Pr. 250), a to obećanje može biti javno ili službeno, privatno ili neslužbeno (Cr., Pr. 250). Često u svezi: krsni z. — zavjet koji se čini kod krštenja, a kasnije se obnavlja (Št. II 215); redovnički z. (obično u mn. redovnički zavjeti) — obećanje koje redovnici daju Bogu pred oltarom, da će živjeti u siromaštvu, čistoći i posluhu (Zavit dakle u prvo misto stvara redovnika. A. d. Costa I 99. Fratri koji čine zavit od uboštva. Kadčić 7. V. P. Filipović 5; Bel. I 212; Cr., Pr. 104). Ovi redovnički zavjeti mogu biti: priprosti (Ticio ... učini zavit priprostiti oliti mali od čistoće ... Dobretić 429), prosti (Bel. I 212), jednostavni (Cr., Pr. 123; Bajić 128), prema lat. vota simplicia; veliki (Redovnik ... pristupivši zavit veliki od svoga reda ... Dobretić 151), svečani (Št. I 155; Bel. I 118; Cr., Pr. 123; Rog. 183; Bajić 128) — zavjeti koje Crkva takvim priznaje, prema lat. vota sollemnia); privremeni (Cr., Pr. 124; Bajić 128), doživotni ili vječiti (Cr., Pr. 123; Bajić 128), prema tome da li vežu za neko vrijeme ili do smrti (isp. lat. vota temporaria, perpetua). V. zavjetovanje.

Zavjetan, zavjetnji pr. (stsl. zavet'n') — koji pripada zavjetu. Obično u svezi: zavjetni kovčeg, zavjetne ploče ... — poznati sveti predmeti u Starom zavjetu (isp. IB); zavjetna misa — misa što se govori iz vlastite pobožnosti, ili po želji Crkve, ili po potrebi vjernika ... prema posebnom obrascu (Za veliku potribu mogu se govorit mise zavitnje u nedilju. Dobretić 376. V. Kadčić 92 s.; Št. II 108; Sch.-P. 402; Cr., Pr. 216. Isp. votivan — TL 199).

Zavjetina ž gozba nakon obavljena zavjeta, zavjetno veselje (Par.; IB).

Zavjetnica ž sveta zaštitnica (Par.).

Zavjetnički pr. koji pripada zavjetnicima (Par.).

Zavjetnik m 1. tko je položio zavjete (Zavitnici jesu snaga od sve skupštine. A. d. Costa I 98. V. Kadčić 409); 2. svetac zaštitnik, patron (Par.).

Zavjetništvo, zavjetstvo s isto što zaštitništvo (Par.).

Zavjetnjak m mladić koji se zavjetovao da će neko vrijeme služiti u samostanu. U okolici Drniša (Š).

Zavjetovalac (IB), **zavjetovnik** (Par.). m tko je položio zavjete.

Zavjetovanik m tko se zavjetovao, tko je zavjetovan (IB). V. prisežnik.

Zavjetovanje gl. im. od zavjetovati (se); polaganje redovničkih zavjeta u Redu odobrenom od Crkve (Kadčić 313; Rog. 524; Cr., Pr. 104; Bajić 127). V. zavjet.

Zavjetovnica ž redovnica koja je položila zavjete (Par.).

Zavjetovati (se) — obvezati (se) zavjetom, da će se vršiti neko dobro djelo; položiti redovničke zavjete (Ja isti N. N. obećavam, zavitujem se i zaklinam se. Kašić 82. V. Zoričić 73; Kadčić 306; Bel. I 143; Bajić 127). Isp. zavećati (se).

Zavlačenje gl. im. od zavlačiti; isto što uzdišnik (Št. II 114).

Zavladičiti (se) — posvetiti (se) za vladiku, biskupa. U Ist. crkvi (Vuk; IB; Par.).

Završan, završnji pr. posljednji. U svezi: završni čas — isto što završnica (Š); završnje, završne poklade — zadnji dan poklada, utorak pred Pepelnicom (u Dubrovniku. Par.; IB).

Završnica ž posljednji kanonski čas činomolja, oficija (Kadčić 39; Rog. 182). Isp. završan, deveti, kompletorij — TL 86.

Zaziv m radnja kojom se tko zazivlje. U svezi: z. Duha Svetoga — molitva kojom se u posebnim prigodama zazivlje pomoć Duha Svetoga (Sch.-P. 211).

Zazivati — zvati u pomoć. U svezi: z. Boga, Majku Božju, svece ... — moliti Boga, Majku Božju ... za pomoć (isp. J. Filipović I 171).

Zazvanje gl. im. od zazvati; kratka molitva što se moli na početku jutrenje ispred i između pojedinih dijelova ps. 94. (Kašić 177). V. invitatorij — TL 68.

Zbor m (o postanku v. sabor) razgovor, vijeće, skup; posebno: naziv za ustanove koje sačinjavaju Rimski Dvor (Bel. I 239; Cr., Pr. 59), prema lat. congregatio (v. kongregacija — TL 88). U svezi: Sveti (Bel. I 38), Stožernički (Cr., Pr. 56), Kardinalski z. (Bel. I 242) — vijeće kardinala, prema lat. Sacrum Collegium (v. kolegij — TL 83); biskupijski z. — sastanak svećenika biskupije (Bel. I 257, 305), prema lat. synodus dioecesana (v. sinod — TG 191); glavoredski z. — vijeće kanonika, redovničkih starješina (A. d. Costa I 42), prema lat. capitulum (v. kapitul — TL 75); crkveni z. — skup crkvenih pjevača (Š). V. zborište, skupština.

Zborište (zborišće) s mjesto sastanka; isto što sabor, zbor (Ova zborišća oliti vam sabori među naučitelji od četiri vrsti naode se. A. d. Costa II 8).

Zboran pr. što pripada zboru. U svezi: zborna osoba — moralna osoba koja se sastoji od više fizičkih osoba (Cr., KP I 97. V. kolegijalan — TL 83); zborni kaptol — zbor kanonika koji se nalazi ne uz stolnu nego uz neku drugu crkvu (Bel. I 8; Cr., Pr. 83); zborna crkva — crkva koja pripada zbornom kaptolu (Št. I 357; Bel. I 281; Cr., Pr. 83); zborno sudište — crkveno sudište koje čini više sudaca, npr. Rimska Rota (Ž. I 243); zborna delegacija — zajedničko povjeravanje kakva posla (Rog. 208), prema lat. delegatio collegialiter data, in solidum (v. solidan — TL 179; zborno pjevanje (isp. Št. I 465) — zajedničko višeglasno crkveno pjevanje.

Zbornik m član zbora. U svezi: Z. kanonskog prava — skup crkv. zakona (Kn. 45; Cr., Pr. 1), prema lat. Codex iuris canonici (v. kodeks — TL 81).

Zdjelica ž okrugli pozlaćeni ili zlatni tanjurić na kojem stoji hostija preko mise (Kanižlić 129). V. patena — TL 133.

Zdravo, Kraljice početne riječi i naziv molitve. V. Spasikraljice.

Zdravomarija ž 1. početne riječi i naziv poznate molitve (Ako umi oče naš' i zdravu mariju. Starine 23, 127. Tko složi ovu molitvu zdrava Mario. J. Filipović I 506. U drugim zdravomarijama razmatrajmo ... Bajić 75); 2. trokratno zvonjenje (izjutra, na podne, uvečer) koje zove na molitvu (v. avemarija — TL 30).

Zemlja ž ovaj svijet u kojem živimo, za razliku od neba, gdje su anđeli i sveci (Što će reći stvoritelj neba i zemlje. J. Filipović I 59). U svezi: obećana z. — Palestina koju je Bog obećao dati izraelskom narodu, a prema tome (pren.): raj (Svi sveti ... dobiše zemlju od promisioni. Ranjina 257).

Zgoda ž isto što prigoda (Da ne odriši — ispovjednik — onezih koji ... najbližnju sgodu od grišenja ne će pustiti. Kašić 53).

Zgrešenje gl. im. od zgriješiti (stsl. s'grešenie. Jagić 296). V. sagrešenje.

Zgriješiti — isto što sagriješiti (Duša koja zgriješi ona hoće umrijeti. Ranjina 132. Isp. IB; Ben.).

Zlamenovati — 1. označavati (Što zlamenuje ovo ime krstjanin? J. Filipović I 15. V. Kadčić 102; Dobretić 2); 2. učiniti znak križa (Poslie ima zlamenovati njega zlamenjem od križa. Kašić 27. V. Badrić 48; J. Filipović I 17); 3. dijeliti sakramenat krštenja, osobito kad to čini netko koji nije svećenik, izvan crkve; 4. oškropiti blagoslovljenom vodom (IB). V. znamenovati.

Zlamenje s 1. znak (Čineć' križa zlamen'je. Ivšić, Hrv. gl. leg. NV 39, 10. Koja zlamenja imadu bit pria suda općenoga? J. Filipović I 141. V. i Starine 23, 127; Buj. I 16); 2. značenje (U naredbniku svete mise ne samo ima gledati činjenje, da li i zlamenje toga činjenja. Kadčić 97); 3. isto što čudo (U dni one po rukah apostolskih činjahu se zlamenja. Bernardin 118); 4. blagoslovljena voda (IB). V. znamenje.

Zlikovac m opak, grešan čovjek. U svezi: stari z. — isto što vrag (isp. Bulat, JF V 146).

Zlo s što je opako, grešno; grijeh (Za č mislite zala u srcih vaših? Bernardin 140. Dar' od pameti za razaznati dobro od zla. Starine 23, 149).

Zločest, zločestan pr. opak, nevaljao, grešan (IB; Par.).

Zločestvo s (IB; Par.), **zločin** m (Par.), **zločinstvo** s (Kadčić 29) — zlo djelo, grijeh.

Zločinac m opak čovjek, grešnik (A. d. Costa II 150; J. Filipović I 100).

Zloća ž 1. opačina, grešnost, grijeh (Sardinio učini ispovid nevaljalu dobre vire... brez nikakve zloće. Dobretić 169); 2. opako dijete (IB); 3. isto što vrag (Bulat, JF V 146).

Zloduh m zao duh, vrag (Par.; Bulat, JF V 146).

Znamenovati — isto što zlamenovati (Št. II 168).

Znamenje s (u stsl. i kod nas u starini: znamenije. M. Vat 9a; Dan. s potvrdom iz XIV st.) — isto što zlamenje.

Zornica ž 1. služba Božja, misa u zoru (Ki koli redovnik ali pop ali žakan ne bi prišal odpivat na zornicu s pričela mise, kako budu niže raspisani, plati vsaki penu soldini 4. Šurmin 264); 2. misa u čast Majke Božje što se svaki dan pjeva u Došašću (Kn. 139. V. rorate — TL 166); 3. misa na božićnu noć (Š).

Zvanje gl. im. od zvati; služba, stalež (Bel. I 136; Ž. II 138); isto što poziv (Što se razumi zvanje Božije? Razumi se, da naša odluka... neima biti druga, nego se posvetiti na službu Božju. Kadčić 2. V. još Št. I 8; Sch.-P. 7; Cr., Pr. 117; Bajić 122).

Zvati — vapiti, dozivati... U svezi: z. Boga (Majku Božju, svece) u pomoć — pomoliti se Bogu (Majci Božjoj, svecima).

Zvjezdica ž dem. od zvijezda; posebno: 1. u liturg. knjigama znak gdje kod moljenja treba malo stati; 2. u Ist. crkvi liturg. predmet koji se stavlja na diskos da zaštiti sv. Agnec i čestice (Kn. 90). V. asterisk — TG 52.

Zvonar m čovjek koji pravi zvona; koji zvoni i poslužuje u crkvi (IB; Par.; Št. I 470; Sch.-P. 692; Rog. 189).

Zvonarina ž plaća za zvonjenje (IB; Par.; DDM).

Zvonce s dem. od zvono; malo zvono kojim se daje znak vjernicima u crkvi (Kašić 69; Sch.-P. 512; Kn. 275).

Zvonik m (Št. I 360; Sch.-P. 288; A. d. Costa I 244), **zvonara** ž (IB; Par.; DDM) — zgrada uz crkvu u kojoj stoje crkvena zvona. V. kampanel — TL 71.

Zvoniti — davati znak zvonom ili zvoncem (Dužnost vratara jest... zvona zvonit. Dobretić 272. V. još A. d. Costa I 62; Kadčić 21; Sch.-P. 480; Mažuranić X 1698).

Zvono s (rjeđe: **zvon** m. Par.) — glas, zvuk; liturg. predmet kojim se vjernici pozivlju na službu Božju: Mogu (se mise govoriti), ali bez zvona. Kadčić 21. Buduć da su zvona veličanstveni jezik crkve... Št. II 373. V. Sch.-P. 678; Kn. 84).

Ž

Ženidba ž isto što brak (Ženidba istumačuje se da jest jedno zakonito združenje od čovika i žene. A. d. Costa I 147. V. i Kašić 243; Bel. I 1 ss.: Buj. II 307; Št. II 357; Cr., Pr. 191 ss.). Često u svezi: ž. savjesti — ženidba koja se sklapa pred župnikom i pred dva svjedoka, ali skrovito, bez napo-

vijedi i bez sudjelovanja javnosti (Cr., Pr. 215; Sch.-P. 632; Bel. II 14); potajna, tajna ž. — ženidba koju je netko sklopio bez svećenika i svjedoka (Bel. II 13. V. potaja); zatim: zakonita, valjana (izvršena, neizvršena), prava, predmnijevana, mnijevana . . . ž. (v. Bel. II 13 s.).

Ženidben pr. što se odnosi na ženidbu; redovno u svezi: ženidbeni blagoslov (Dobretić 479), ženidbena zapreka (Bel. II 143), ženidbeni sud (Bel. I 287), ugovor (Cr., Pr. 191), vez (Buj. II 307). V. bračan, matrimonijalan — TL 111.

Ženik m (stsl. ženih'. Jagić 344) — čovjek koji se ženi, zaručnik (IB; Par.; Ranjina 117).

Ženiti (se) — činiti da netko stupi u ženidbu (stupiti u ženidbu). Obično od starine (Kada bi kuma ženil . . ., plati soldini 40. Šurmin 333. Koga e vola služiti Gospodinu Bogu, bole est' da se ne ženi. Kolunić 206).

Živ pr. o onome koji živi na zemlji za razliku od onih koji su se preselili u vječnost (Govoriti mise toliko za žive koliko za mrtve. Kadčić 48. V. J. Filipović I 137; Buj. I 523); o onome koji je u stanju posvetne milosti (npr. sakramenat živih, tj. sakramenat koji mogu primiti oni koji su u milosti. Buj. I 421); o dobrom djelu koje takva osoba čini (Dobra dila živa jesu ona koja su učinjena u milosti Božjoj. Kadčić 351).

Život m (stsl. žizn' ž) — stanje onoga koji je živ. Često u svezi: ovaj ž. — život kojim sada živimo, za razliku od života poslije smrti koji se zove budući ž. (Ako bude dao koji god prokleti iz ovega života odhodeći zlamenje od pokajanja skrušena, da ne bude bez crkvenoga ukopanja. Kašić 57); duhovni, vrhunaravni, božanski ž., ž. milosti — život koji se prima po krštenju, kojim žive pobožne osobe (Grih smrtni ubije život duhovni duše. Kadčić 56); ž. vječni, vjekovječni — život kojim će pravednici živjeti poslije smrti (Koji vjeruje u njega, ne izginet ma ima život vječni. Ranjina 222. Ovo je život vičnji, da poznadu tebe samoga Boga. J. Filipović I 39. V. Kašić 10; Terzić 90; Banovac 136); zajednički ž. — život u zajednici kakav provode redovničke osobe (Rog. 536; Cr., KP II 2, 150).

Životan pr. koji pripada životu. U svezi: životna knjiga — knjiga u kojoj su upisana imena onih koji se spasavaju (Gospodine, ali prosti plku tvomu, ili me ispiši s' knig' život'nih. Kolunić 89).

Životvorac m tko je životvoran, Bog (Par.).

Životvoran pr. koji tvori, čini živim, npr. životvorna Trojica, životvorni krst (IB; Par.).

Žrec m tko žrtvuje, svećenik, redovno poganski svećenik (Par.); prema stsl. žr'c', žr'c' idol'sky (Miklošić, Term. DAW XXIV 13).

Žrstvo s (Kadčić 47), **žrtav** ž (Mažuranić X 1721), **žrtje** s (Mažuranić X 1722) — isto što žrtva.

Žrtva ž (stsl. žr'tva; od žrêti — žrtvovati. Isp. Miklošić, Term. DAW XXIV 31; Jagić 345; Meillet, Études 305; Krek 411, 572; Mažuranić X 1721 s.; Dan.) — prinos neke vanjske dragocjene stvari, koji se na propisan način, uz neko uništenje, prikazuje Bogu, da se prizna njegova vrhovna vlast nad svim stvorenjima. Često o starozavjetnim prinosima (Jere milosrdje hotio sam a ne posvetilište, i poznanje Božije veće nego žrtvu. Ranjina 190. V. Kolunić 182); zatim o Isusovoj žrtvi na križu i o misi (Št. II 2; Buj. I 479), koja se često spominje uz atribute: pomirna, pomirbena, prosna ž. (Buj. I 511; Kn. 273), euharistična ž. (Buj I 456). — U širem smislu zove se ž. i: molitva (Glavinić 69), post, odricanje, svladavanje . . ., svako dobro djelo koje se čini iz vrhunaravnih ciljeva (Š). V. posvetilište, posvetište, posvetnica, prikazalište, prikazanje, prinos, svetilište, svetnica, žrstvo.

Žrtven pr. što pripada žrtvi: žrtveni dar (Buj. I 509); žrtveni značaj euharistije (Buj. I 486) . . .

Žrtvenik m (stsl. žr'tv'nik'. Miklošić, Term. DAW XXIV 18; Jagić 372 s.) — mjesto na kojem se prikazuje žrtva, misa (Bel. I 137, 161; Št. I 382; Kn. 80. U svezi: povlašten ž. — žrtvenik, na kojem kad se reče misa za pokojnika, dobiva se dotičnome pokojniku potpuni oprost (v. povlastiti). Isp. oltar — TL 126.

Žrtvište s mjesto gdje se žrtvuje (Par.); prema stsl. žr'tvište (Miklošić, Term. DAW XXIV 18; Jagić 372 s.).

Žrtvovati — prikazivati žrtvu (U euharistiji ne žrtvuje se kruh i vino, nego tijelo i krv Isusova. Buj. I 508).

Župa ž zemlja prema suncu; skupina čeljadi koja je u krvnoj vezi; određeno crkv. područje kojim upravlja župnik (Parok oli župnik nike župe. Dobretić 114. Isp. još Kadčić 239; Cr., Pr. 94; KP II 1, 214 s.; Rog. 220; Št. I 21; Ma-

žuranić X 1723 ss.; Brückner 204; Krek 326). V. parokija — TG 169; kuratija — TL 100, plebanija — TL 136.

Župan m čovjek koji je na čelu župe, određene pokrajine (Mažuranić X 1723 ss.).; glavar crkvene bratovštine (Mažuranić X 1725).

Župljanin m pripadnik župe (Dobretić 149; Bel. I 295; Št. I 471; Cr., Pr. 97). V. stadbenik.

Župljanka ž pripadnica određene župe (Š).

Župni pr. koji pripada župi, obično u svezi: župna nadarbina (Bel. I 166), crkva (Bel. I 291; Št. I 358), misa (Št. II 3); župni arhiv (Št. II 426) i sl. V. župski, stadan.

Župnički pr. koji pripada župnicima: župnički ispit (Bel. I 183; Cr., Pr. 100), župnička služba (Bel. I 291).

Župnik m osoba kojoj je dana u naslov župa s dušobrižnom službom (Svaki župnik dužan je prominiti svakoga Uskrsa sveto ulje. Dobretić 45. V. još Kadčić 179; A. d. Costa I 206; Bel. I 290; Št. I 21; Cr., Pr. 94; Rog. 220). — Ž. može biti: pomičan, nepomičan (v. pomičan, nepomičan), neovisan ili ovisan, naslovni ili stvarni... (isp. Cr., KP II 1, 213 ss.). V. parok — TG 168; kurat — TL 100, pleban — TL 136. Isp. stadbenik.

Župnikovati — vršiti službu župnika, biti župnik (isp. Par.; Št. I 19; Rog. 345).

Župnikovina ž prihod koji se daje župniku (Par.). Isp. bir.

Župski pr. isto što župni (Cr., Pr. 100; Rog. 220).

SADRŽAJ

ISPRAVCI

Str. 26 redak 4 odozgo: mj. »Bogojavački« ima biti »*Bogojavački«
redak 20—21 odozgo: mj. »bogoljubiv« ima biti »boguljubiv«
Str. 39 redak 8 odozgo: mj. »čjudodvor'c'« ima biti »čjudotvor'c'«
redak 20 odozgo: iza riječi »Ben.« umetni »V. stražac pod 2«
redak 9 odozdo: mj. »stražar« ima biti »stražac«
Str. 40 redak 10 odozgo: mj. »područje« ima biti »podušje«
Str. 42 redak 10 odozdo: mj. »m.« ima biti »im.«
Str. 59 redak 14 odozgo: iza riječi »otočastvo« umetni »od otačastvo«
Str. 64 redak 6 odozgo: mj. »savjest« ima biti »savjesti«
Str. 67 redak 1 odozgo: iza riječi »mjesto« umetni »gdje«
Str. 69 redak 15 odozgo: mj. »oduzimaš« ima biti »odnimaš«
Str. 84 redak 14 odozdo: mj. »Mladonežac« ima biti »Mladoženac«
Str. 116 redak 2 odozdo: mj. »tko« ima biti »tako«
Str. 128 redak 11 odozdo: mj. »Otpuštenje« ima biti »Otpuštanje«
Str. 129 redak 12 odozdo: mj. »82.« ima biti »82),«
Str. 133 redak 2 odozgo: mj. »pivalištu« ima biti »pivališću«
Str. 136 redak 12 odozdo: mj. »suddakon« ima biti »subđakon«
Str. 137 redak 18 odozdo: dodaj »V. psovati«
Str. 138 redak 10 odozdo: mj. »nagledati« ima biti »nadgledati«
Str. 146 redak 2-3 odozdo: mj. »ponedeljnik« ima biti »ponedeljnik«
Str. 147 redak 4 odozgo: mj. »na« ima biti »da«
Str. 152 redak 9 odozdo: mj. »okropiti« ima biti »kropiti«
Str. 155 redak 13 odozdo: mj. »65« ima biti »69«
redak 6 odozdo: mj. »pravdan« ima biti »pravadan«
Str. 175 redak 5 odozgo: iza riječi »razmišljenje« umetni »pametan, razgovor«
Str. 237 redak 9 odozgo: iza »ž« umetni »1. osobina onoga koji je svet«

Neke će manje pogreške sam čitalac lako ispraviti.